

Serbestî

Siyasi Fikir Dergisi

Sayı: 10 • Aralık 2002 • 5.000.000.-TL.

KERKÜK

Türkiye'nin Irak Kürdistan'ındaki Gelişmeleri Algılama Tarzı **Dr. Hamit Bozarlan**

Sfenks'in Sakalı ve Kerkük **Dr. Mehrdad R. Izady**

Kendi Ülkelerinde Mülteci Olanlar **Maggy Zenger**

Kerkük Olayları **Mesud Barzani**

Kerkük: Tarih Tartışmaya Son Vermelidir **Dr. Hüseyin Tahiri**

Rakamlarla Kerkük'te Tehcir ve Araplaştırma **Kerkük Savunma Grubu**

Mezarlığında Bile Arap Bulunmayan Kent: Kerkük **Müslüm Yücel**

• • •

Kürt Halkının İradesi Birkez Daha Parlamenta Yansımadı **Ömer Özmen**

Seçim Adaletin Temelidir **İbrahim Aksoy**

3 Kasım Seçimleri **Z. Abidin Kızılyaprak**

Bir Röportajın Hikayesi

www.arsivakurdi.org

İ Ç İ N D E K İ L E R

Editörden 2

K E R K Ü K

Türkiye'nin Irak Kürdistan'ındaki Gelişmeleri Algılama Tarzı Hamit Bozarlan	5
Kerkük Şemseddin Sami	8
Sfenks'in Sakalı ve Kerkük - Kürt Politik Safdilliliği Üzerine Notlar Mehrdad R. Izady	9
Sınırsız Savaş - Kendi Ülkelerinde Mülteci Olanlar Maggy Zenger	18
Kerkük Olayları Mesud Barzani	23
Kerkük: Tarih Tartışmaya Son vermelidir Dr. Hüseyin Tahiri	33
Kerküksüz Bir Kürdistan Ne Özgürleşmiş Ne de Tümüyle Bağımsız Olacaktır Ahmed Aziz	37
Rakamlarla Kerkük'te Tehcir ve Araplaştırma Danimarka-Kerkük Savunma Grubu	39
Mezarlığında Bile Arap Bulunmayan Kent: Kerkük Müslüm Yücel	41
Petrol ve Ulusal Ekonomideki Yeri Khusro Pirbal	60

3 K A S I M ' D A N S O N R A . . .

Kürt Halkının İradesi Birkez Daha Parlamente'ye Yansımada Ömer Özmen	62
Seçim Adaletin Temelidir İbrahim Aksoy	68
AKP Hükümeti İcazetli ve Vizyonsuzdur M. Bayram	72
3 Kasım Seçimleri ve Eleştiri-Özeleştiri Tarzı Z. Abidin Kızılyaprak	74
"Türkiyelileşmek" ve "Türkiyelileştiremedikler"den Olmak! (II) Bayram Ayaz	80

B İ R H U K U K G A R A B E T İ

Avukat Eren Keskin'i Bir Yıl Mesleğinden Eden Röportajın Hikâyesi Mehmet Sanrı	88
--	----

T A R İ H T E N B İ R Y A P R A K

Hoybûn 93

English Summary 95

Siyasi Fikir Dergisi
Aralık 2002

Doz Basım ve Yayıncılık Şirketi Adına Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Ahmet Zeki Okçuoğlu; **İdari Müdür:** Ali Rıza Vural; **Yayın Yönetmeni:** Mehmet Sanrı; **Yayın Kurulu:** A. Zeki Okçuoğlu, A. Rıza Vural, Köroğlu Karaaslan, Halis Çanakçı; **Hukuk Danışmanı:** Eren Keskin; **Mizanpaç:** Doz Yayınları; **Baskı:** Ceren Matbaası; **Abone Koşulları Yurtiçi:** 60 Milyon TL (1 yıl); **Avrupa:** 10 Euro, 60 Euro (6 Ay), 120 Euro (1 yıl), **Amerika:** 10\$, 60\$ (6 ay), 120\$ (1 yıl); **Posta Çeki Hesap No:** 105 10 90; **Banka Hesap No:** İş Bankası Beyoğlu Şubesi 1011 304210 142 07 94; **Posta kutusu no:** 343; **Adres:** Taksim Cd. 71/5-80090 Taksim-İstanbul; **E-mail:** doz@turk.net - **Tel.** (0212) 297 25 05 - **Fax:** (0212) 297 13 73 Dergide yayınlanan makalelerden yazarı sorumludur. Makaleler, yayınlanmasa da yazarına iade edilmez.

Serbesti

Editörden

Çifte Standartlılığın Dayanılmaz Hafifliği

Türkiye’de yönetim çevreleri başta olmak üzere, üniversiteler ve medya sürekli olarak Türkiye’nin “muasır medeniyete seviyesine” ulaşma yönünde ne kadar büyük bir çaba sarf ettiğinden dem vurarak; Türkiye’nin Batı medeniyeti ile İslam arasında önemli bir yer işgal ettiğini her boyutuyla hararetle bir şekilde anlatırlar. Akademik çevreler, Türkiye’nin jeopolitik, jeokültürel, jeoekonomik imkanlarının araştırılması hususunda epey ter dökerler; bütün fiziki ve beşerî zeminlerini “milli güvenlik” politikası çerçevesinde mercek altına alırlar. Hukuk çevreleri hukuk üzerine dünyaya ders vermeye çalışırlar. Ancak bütün bunlar Kürtler ve Kürtlerin dayandığı her türden zemin yok sayılarak düşünülür; ve gayet tabii ki Türklük düşünce dünyasında Kürtlere ait her şey zararlıdır. Mesele böyle olunca, Kürtlere ait bütün zeminler; Kürtlerin tarihi, coğrafyası, dili ve kültürü ile ilgili konular tamamıyla bilim ve hukuk dışı alanlara bırakılır, cezalandırılır. Eğer Kürtlerle ilgili ille de “bilimsel” bir araştırma gerekiyorsa, bu konudaki bütün olgular ve deliller resmi ideolojinin ihtiyacına göre deforme edilmek amacıyla kullanılır.

Bu yüzden Türk menşeli kurum ve kuruluşların hiçbiri, Kürtlerin durumunu sosyal, siyasal bir olgu olarak görmez ve dolayısıyla bir hukuk ve adalet konusu olarak düşünmez; Kürtlük zeminleriyle ilgili Türk devletinin hukuk dışı tasarruflarının meşruiyetini sorgulamaz. Onurlu bilim adamı **İsmail Beşikçi**, büyük bir sebatla, Türk yönetiminin ve Türk üniversite çevrelerinin, medyasının bu çifte standartlılığını açığa çıkaran yüzlerce inceleme ve analiz yaptı; bunun için de, ömrünün neredeyse yarısından fazlasını cezaevlerinde geçirdi, şimdi de yaşamının geriye kalan bölümünü “şartlı salıverilme” yasası nedeniyle

“şartlı” yaşamaktadır. Çünkü aldığı hapis cezalarının toplamı yüzyıllarla ifade edilmektedir.

Türk düşünce dünyasının ve Türk kurumlarının çifte standartlığına konu olan ve son dönemlerde uluslararası siyasetin de sıcak gündeminde yer alan zeminlerden birisi de Kerkük’tür. Kerkük’ün bütün tarihi, coğrafi ve demografik vesikalari ortada. Sayın **Mesud Barzani**’nin deyişiyle “Yerle gök ne kadar birbirinden uzaksa, Kerkük’ün Türklüğü de o kadar gerçeklikten uzaktır”. Ancak meseleye bilimsel ve adalet ölçülerinin dışında bakıldığı vakit, pekala Kerkük bir kalemde Türk olabiliyor. Ayrıca Osmanlı’nın işgalci özelliğine bakılmaksızın, girdiği her yeri Osmanlı mirası diye heybeye atabilirsiniz. Türk yönetiminin Kürtlere ilişkin bu hukuk ve adalet dışı yaklaşımını, **Dr. Hamit Bozarlan**, Serbestî’nin bu sayısında yer alan makalesinde şöyle açıklamaktadır:

“Ankara’ya göre, ‘Türkler Türk’tür’ ve bu yüzden Kıbrıs’ta kendilerine ait bir devlete sahip olmalıydılar, oysa ‘Kürtler Kürt’tür’ ve bu yüzden kendilerine ait bir devlete sahip olmayacaklardır. Bu paradoksu çözebilmek için, ya adaletin evrensel bir değer olmayıp, bazı özgün etnik gruplara tahsis edilen organik bir erdem olduğu varsayımını kabul edeceğiz ya da adaletin hem dış, hem de iç politikada meşruiyetin tek kriteri olarak, kuvvetin gerisine konulmasını kabul edeceğiz.”

Dolayısıyla Serbestî’nin bu sayısını önemli oranda Kerkük’e ayırdık. **Mehrdad R. Izady**’nin “*Sfenks’in Sakalı ve Kürt Politik Safdilliği Üzerine Bazı Notlar*” başlıklı makalesini önemli bulduk. Izady, makalesine bir saptamayla başlıyor; “Önce yükseltilmesi gereken şey, her tekil vatandaşın bilinç

düzevidir” diyor. Makalede, Mısır halkının en ünlü anıtlarından birisi olan Sfenks’in İngilizler tarafından çalınan sakalina ve diğer Mısır antik değerlerine ilişkin Mısır halkının tutumuyla Kürtlerin kendi tarihi coğrafi değerlerine ilişkin duyarsızlıklarını kıyaslayarak incelerken, kimi Kürt lider ve temsilcilerinin Kerkük’e ilişkin ikirciklikli tavrını eleştiriyor ve Kerkük’ün Kürtlerin atası Hurler tarafından 3800 yıl önce kurulduğuna dikkat çekiyor. Izady, Kerkük’ün tarihi süreklilik içinde bir Kürt kenti olarak varlığını sürdürdüğünü vurgularken, kentin son dönemlere kadar da Osmanlının yönetimine girmediğine işaret ediyor ve 1750’li yıllardan 1830’lu yıllara dek Kerkük ile Kürdistan’daki diğer komşu şehirlerin Kürt Baban prensliği tarafından yönetildiğini de hatırlatıyor.

Türk resmi bakışı tarafından çokça çarpıtılan diğer bir konu ise, 1958-59 yıllarında Kerkük’te meydana gelen bazı olaylardır. **Mesud Barzani** bu olayları “*Barzani ve Kürdistan Ulusal Özgürlük Hareketi*” adlı eserinde o dönemin birinci elden tanıkları ve belgeleriyle anlatıyor. Barzani’nin “Kerkük Olayları” başlığıyla yazdığı bu konuyu ve konuyla ilgili sıcaklığına hazırlanan bazı rapor ve istihbarat bilgilerini de söz konusu eserinden alarak bu sayıda yayınladık. Ayrıca Kerkük’ü Araplaştırma uygulamalarının sonucunda Kerkük’ten zorla göç ettirilen Kürtleri tarihleri ve sayılarıyla gözler önüne seren, *Danimarka-Kerkük Savunma Grubu* tarafında hazırlanan raporu da bu sayıda bulabilirsiniz. Araştırmacı-Yazar **Müslüm Yüce**, çok geniş bir kaynak taramasıyla Kerkük’e ilişkin derinlemesine konuyu ele alan “*Mezarlığında Bile Arap Bulunmayan Kent: Kerkük*” başlıklı makalesiyle dosyamıza zenginlik katıyor. Diğer önemli bir yazı da **Dr. Hesevin Tahiri**’nin “*Kerkük: Tarih Tartışmaya Son Vermelidir*” başlıklı makalesidir. Kerkük Trajedisine ilişkin, yabancı Gazeteci **Maggy Zenger**, “*Kendi Ülkelerinde Mülteci Olanlar*” başlıklı inceleme-izlenim yazısıyla insanlığın vicdanına sesleniyor gibidir.

* * *

Bu sayının başka bir konusu da seçim sonuçlarıyla ilgilidir: 3 Kasım Seçimlerinin ardından 4 Kasım gecesinde ortaya çıkan sonuçlara ilişkin ister “Ak” Devrim deyin ya da “Ak darbe” veya başka bir şey deyin ancak bir askeri darbe bu kadar partiyi siyasi arenadan silip süpürebilirdi. Bu sonuca ilişkin tartışmalar çok oldu, çok analizler yapıldı. Ancak şu bir gerçek ki, Kemalist ve Kuvay-i milliyeci güçler ilk defa bu ka-

dar ağır bir yenilgiye uğruyorlar. Ayrıca politika ve ekonomi analizcilerinin çoğu “Türkiye için AKP iktidarından daha hayırlı bir sonuç olmazdı” konusunda hemfikirdirler. AKP iktidarı Türkiye’nin sorunlarına çözüm bulabilir mi? Türkiye çok ağır ekonomik bunalmırlarla, siyasal istikrarsızlıklarla ve güvenlik sorunlarıyla birlikte Ortadoğu, Avrupa ve Kafkasya’yla çevrili, Avrasya kıtasının ve Kürdistan’ın kanayanyarasıyla en büyük parçasını da kapsayan, kitaiçi “belalı” bir yerinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, dünyadaki önemli değişim faktörlerinin ve aktörlerinin tümü Türkiye’nin etrafını saran bu bölgelerde konsantre olmaktadır. Ve şu da bir gerçektir ki, amiyane bir tabirle Türkiye’nin “batarı da, çıkarı da” Kürt meselesidir. AB’yle müzakereler bir yana, eğer AKP iktidarı gerçek anlamda, -pragmatik önlemlerle değil- Türkiye’yi düzlüğe çıkarmak ve dünyadaki demokratik değişime ayak uydurmak istiyorsa, öncelikle Kürtlerin siyasal ve kültürel taleplerinin önündeki bütün yasal ve anayasal engellemeleri kaldırır ve her yönüyle Kürtlerle bir diyalog sürecini başlatır. Çünkü Türkiye’nin bütün ağır sorunlarına kaynaklık eden diktatöryen militarist rejimdir ve bu rejimin gerisinde yatan temel sorun da Kürtlere uygulanan adaletsizliktir.

Sayın **İbrahim Aksoy**, bu bağlamda, bu sayıda yer alan makalesinde AKP’nin iktidara gelmesi konusunda gayet iyimserdir ve Türkiye’yi demokratik düzlüğe çıkaracak bir kadronun ve bir dirayetin AKP’de bulunduğunu iddia ediyor. Bakalım, AKP demokratik bir dirayet mi gösterecek, yoksa emir komuta zinciri içerisinde hazırola mı geçecek? Diğer yandan seçim sonuçlarının mağluplarından birisi de Kürtlerdir. Maalesef Kürtlerin önemli bir kesimi; önceki seçimlerde olduğu gibi bu seçime de, Sayın **Ümit Fırat**’ın deyimiyile baştan Kürtler açısından kaybedilmeye kurgulanmış bir kumara girer gibi girdi ve kaybetti. Kaç dönemdir bu pis oyun tekrarlanıp duruyor. **Ömer Özmen**, “Kürt Halkının İradesi Bir Kez Daha Parlamento’ya Yansımadı” başlığı altında konuyu derinlemesine analiz ediyor. Ayrıca **Z. Abidin Kızılyaprak** HADEP/DEHAP’ı içerden bir bakış açısıyla masaya yatırıyor. Dikkatle okunması gereken diğer bir yazıda **Bayram Ayaz**’ın “*Türkiyelileşmek*” başlıklı makalesidir. Gerçekten Kürtler, belleksiz olmadıklarını bütün dünyaya göstermelidirler.

Bir sonraki sayıda ve yeni yılda buluşmak dileğiyle.

Mehmet Sanrı

11 Mart 1970 Özerklik Antlaşmasının 6. Maddesi

Madde VI. *Irak Kürdistan' ı, Süleymaniye, Kerkük, Erbil İlleriy-
le, bu illerin sınırları içerisinde bulunan ve yine na-
hiye ve köylerin bütününden; Musul ve Diyala illeri-
nin ise, Kürt halkının yine çoğunlukta bulunduğu ka-
za, nahiye ve köylerden meydana gelir. İlgili yerler-
de yapılacak plebisit ile, buralardaki halkın nüfus
çoğunluğunun arzusuna uygun tarafa bağlanır.*

(Antlaşma metnin tamamı için bkz. Serbestî Sayı 3, Şubat 1999)

*Allah şahittir; savaşı sevmiyorum. Çünkü savaş, bir sorunu
halletmenin en kötü yoludur. Ancak Baas Partisi bize başka bir
yol bırakmadı. Onların bize getirdiği önerinin, onların lehine
Kerkük'ten ve başka bölgelerden ödün vermemizden başka bir
anlamı yoktur. Bu ise imkansızdır. Bu uğurda her şeye hazırız;
hepimizin öldürülmesine karar verilse de.... Çünkü ben, Kürtle-
rin kabrime gelip tükürerek, "Niçin Kerkük'ü sattın?" demele-
rinden korkuyorum.*

Barzani, 1974

Türkiye'nin Irak Kürdistan'ındaki Gelişmeleri Algılama Tarzı

Hamit Bozarlan*

Yıllardan beridir Ankara, Irak'ta Kürt bölge yönetiminin devletleşmeye doğru veya olası demokratik federal bir Irak'ta varlık göstermesine yol açacak her türden gelişmeye karşı olduğunu deklere etmektedir. Türkiye ayrıca Irak'taki bir Kürt devletinin, böyle bir devlet resmen ilan edilmemiş olsa bile, bir savaş nedeni olacağını da belirtmiştir. Ankara'dan bakıldığı kadarıyla bu durum, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki Kürdistan Bölgesine yapacağı bir askeri müdahaleyi haklı gösterebilir.

Türk hükümeti, birleşik ve federal bir Irak içinde kalmaktan, gerçek seçimlerden ve seçilen yapıların sorumluluk üstlenmelerinden başka bir şey içermeyen Irak Kürtleri tarafından hazırlanan Anayasa taslağına karşı olduğunu da açıkça ifade etti. Nihayet, yönetimdeki iki Kürt partisini bir araya getiren Irak Kürdistan Parlamentosunun 4 Kasım'daki yeni birleşimi, Ankara tarafından Türkiye'nin ileride karşılaşacağı daha büyük bir tehdidin ilk işareti olarak algılandı. Devlet yanlısı Hürriyet gazetesinin ünlü köşe yazarı Oktay Ekşi, "Kürt hayaleti" benzetmesini bile kullandı.

Türkiye'nin, 1990'lı yıllarının Irak Kürdistan'ına yönelik politikası -özelikle de "Güvenli Bölge"nin akabinde kurulan Kuzey Irak Kürt yönetiminden sonra- ısrarla bir belirsizlik politikası olmuştur. Türkiye hep, Kürtlerin Irak'taki öz yönetim deneyiminin, 15 milyon nüfusu bulunan kendi kontrolündeki Kürtlere de "sıra yet" edeceğinden, bunların da aynı politik, kültürel ve idari hakları talep edeceğinden endişelenmiştir. 1990'lı yıllardan 2002'ye kadar bu korku, ABD ve Avrupa Birliği tarafından "meşru" olarak değerlendirilmese bile, en azından

kabul edilebilir bazı sınırlarının güvenliği kaygıları görünümü altında sunulmuştur.

"Ayrılkçı tehdit"ten Türkmen Cemaatine

1993'te vefat eden Türkiye Cumhurbaşkanı rahmetli Turgut Özal, 1990 ile 1991'de, bölgesel bir harita değişikliği ve Irak Kürdistanı'nın Türkiye'ye ilhakı da dahil olmak üzere, açıkça kaybettiği toprakları geri alıcı argümanları formüle etmişti. Turgut Özal'a göre, Türk Osmanlı imparatorluğunun eski vilayeti olan Musul, Irak Kürdistanı'nın neredeyse tümü de dahil olmak üzere, 1920'li yıllardaki Tük Ulusal Paktının bir parçasıydı ve Türkiye'den hukukla değil, zorla koparılmıştı.

Daha 1992'ye gelindiğinde bile, Türk ordusu ve sivil hükümeti, onlara göre, PKK üyelerinin Türkiye'ye yönelik saldırılarını hazırlamalarına imkan veren bölgeyi bir istikrarsızlık kaynağı olarak ilan etmişti. Türk ordusu, "ayrılkçı tehdidin" üstesinden gelebilmek için, sayısı 50. 000 kişiyi bulan ordu güçlerini seferber ederek defalarca Irak Kürdistan'ına hareket düzenledi. PKK ise, 2000 yılının Şubat

* Doç. Dr. EHESS Öğretim Üyesi, Paris

Ne var ki bu tartışmanın ötesinde, Ortadoğu'da varlık gösterebilecek her türlü Kürt oluşumuna yönelik Türk muhalefeti, Türkiye'nin

ayında, lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ardından, silahlı mücadeleyi resmi olarak bırakıp Türkiye içinde ve sınırlarda Türkiye'ye yönelik eylemlerini durdurdu. Sonuç olarak, Türk argümanı değişti ve yeni bir politik yaklaşım ortaya çıktı: Türkiye tarafından, geçmişte Türkiye'ye karşı "ayrılıkçı güçleri" desteklemekle suçlanan Irak Kürtleri, şimdi de Irak'taki Türkmen azınlığa baskı uygulamakla suçlanıyordu. Ankara'ya göre nüfusu 3 milyonu bulan bu azınlık, Irak içinde federal olmasa bile, özerk bir varlığa sahip olma ve Türkiye'nin himayesi gibi tarihsel haklara sahiptir. Türkiye'nin bu yeni tezine göre, asıl nüfusu Kürt olan ve onlarca yıldır Irak rejimi tarafından bu asıl nüfus çıkarılıp yerine Arapların yerleştirildiği bir zorla göçertme politikasına sahne olan petrol zengini Kerkük kenti, yeni Türkmen oluşumunun başkenti olmalıdır. Bu argüman bir ara hem Türkiye'de hem de muhtemelen Washington'daki bazı lobilerde inandırıcı olmuştu. Tek sorun bu argümanın ne mantıksal ne de demografik ve politik düzeyde herhangi bir anlam ifade etmeyişi idi.

Aslında, Saddam'ın yönetici çevresi olan Tikriti kabilesi dışında, Irak'ta bulunan diğer her topluluk gibi ezilen Iraklı Türkmenlerin nüfusu tüm Irak'ta yarım milyonu zar zor bulmaktadır. Daha da önemlisi, Ankara'nın arzuları ne olursa olsun, kendisine ait olmayan bir oyunun araçları haline gelmekten, Bağdat'taki bir değişime ve Irak toplumu ile siyasal sisteminin dönüşümüne umut bağlamış olan Türkmen toplumu Irakla sınırlı olan bir çerçeve içinde hareket etmektedir.

Türkiye'nin Gerçek Argümanı

Bu nedenle, 2002 yılına gelindiğinde, Türkiye'nin, Irak Kürtleri ile arasındaki çekişmede uygulanabilir her türlü güvenlik ve hukuk argümanından mahrum kalmasında şaşırarak bir şey yok, zira Türkiye'nin son tezinin şu olduğu anlaşılıyor: Kürtler nerede olurlarsa olsunlar, ister devlet isterse de federal bir oluşum olsun, sürdürülebilir herhangi bir idari statüye sahip olmalarına izin verilmemelidir. Bu tez şu anda Türkiye'nin Irak sorunu hakkındaki res-

mi söylemini oluşturmakta ve hem Irak Kürtlerine karşı hem de Washington'a karşı bir baskı aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu iddia, Kemalist aydınların her zaman yaptığı gibi ve Türk askeri çevrelere hakim olan tutum doğrultusunda, hala kimi öz-savunma argümanları ileri sürülerek maskelenebileceği doğrudur. Bu tür argümanları savunan pek çok köşe yazarı, gelecekteki "kukla Kürt devletinin", ABD'nin Ortadoğu'yu bölüp, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu hükümler ulus devletleri parçalama biçimindeki daha geniş planının ilk adımı olduğunu ve bu yüzden Türkiye'nin diğer Ortadoğu devletleriyle birlikte ABD ve Avrupa "emperyalizmine" karşı ortak bir blok oluşturması gerektiğini söylemektedir. Bu oldukça yaygınlık kazanmış bir muhakeme zinciridir; ne var ki bu yaklaşım resmi olarak belirtilememektedir, en azından Türkiye ABD'nin yoğun askeri ve ekonomik yardımına ihtiyaç duyduğu ve en mevcut koşullar altında Washington ile ciddi bir anlaşmazlığı göze alamadığı için.

Ne var ki bu tartışmanın ötesinde, Ortadoğu'da varlık gösterebilecek her türlü Kürt oluşumuna yönelik Türk muhalefeti, Türkiye'nin 1920'li yıllardan beri uyguladığı dış politikanın bir devamıdır. Türk diplomasisi 1920'li ve 1930'lu yıllarda, özerk bir Kürt bölgesinin, hatta Kürt belediye yönetimlerinin oluşumunu engellemek üzere hem Paris hem de Londra üzerinde yoğun bir baskı kurmuştu. Ankara ayrıca Suriye'deki sınır bölgesinde bulunan Ermeni cemaatinin başka bir yerde yeniden iskân edilmesini sağlamaya çalıştı.

Yasal Engel ve Çelişki

Ne var ki, mevcut bölgesel ve uluslararası koşullar dikkate alındığında, Ankara'nın yenilenen bu muhalefetinin yasal olarak hem kabul edilemez hem de paradoksal olduğu anlaşılmaktadır. Hukuki açıdan ele alındığında, Türkiye'nin Irak Kürdistanı'nı, ya da eski Musul vilayetini 1926 yılında Irak'ın bir parçası olarak resmen tanıması bağlamında, şu andaki argümanı boştur; Türkiye, hükümler bir devletin benim-

Ankara'ya göre, "Türkler Türk'tür" ve bu yüzden Kıbrıs'ta kendilerine ait bir devlete sahip olmalıydılar, oysa "Kürtler Kürt'tür"

sedığı siyasal ve hukuksal bir sisteme müdahale etme hakkına sahip değildir.

Bu aynı zamanda paradoksal bir durumdur; çünkü Türkiye Kıbrıs Türklerinin kendi siyasi oluşumlarına sahip olmaları konusundaki

eksiksiz hakları üzerinde ısrar etmektedir; bu siyasi oluşum yalnızca federe bir devlet olmamalı, daha ziyade tamamen hükümler bir devlet olmalı ve bu şekilde uluslararası toplum tarafından kabul edilmelidir.

Bu paradoksun hiçbir yasal ya da mantıksal açıklaması olamaz; Ankara'ya göre, "Türkler Türk'tür" ve bu yüzden Kıbrıs'ta kendilerine ait bir devlete sahip olmalıydılar, oysa "Kürtler Kürt'tür" ve bu yüzden kendilerine ait bir devlete sahip olmayacaklardır. Bu paradoksu çözebilmek için, ya adaletin evrensel bir değer olmayıp, bazı özgün etnik gruplara tahsis edilen organik bir erdem olduğu varsayımını kabul edeceğiz ya da adaletin hem dış hem de iç politikada meşruiyetin tek kriteri olarak kuvvetin gerisine konulmasını kabul edeceğiz.

Ne var ki, bu iki argüman dünyadaki birkaç ülke tarafından onlarca yıl boyunca iç ve dış politikada kullanılmıştır. Ancak bu argümanları kullanan rejimler aşırı ölçüde otoriter, hatta totaliter rejimler olmuştur. Faşist İtalya'nın Etiyopya ve Balkanlar üzerinde-

ve bu yüzden kendilerine ait bir devlete sahip olmayacaklardır. Bu paradoksu çözebilmek için, ya adaletin evrensel bir değer olmayıp, bazı özgün etnik gruplara tahsis edilen organik bir erdem olduğu varsayımını kabul edeceğiz ya da adaletin hem dış hem de iç politikada meşruiyetin tek kriteri olarak kuvvetin gerisine konulmasını kabul edeceğiz.

ki iddiaları, Nazi Almanya'sının "lebensraum" anlayışı ve yakın zamanlarda ise Baasçı Irak'ın (İran ve Kuveyt'in çeşitli kısımlarını da içeren) "Büyük Irak" ve Sırpların "Büyük Sırbistan" anlayışı gibi ki-

mi tarihsel örneklerde adalet nosyonu yönetici bir 'etnokrazi'ye tahsis edilmiş ya da dünya işleri ile tamamen alakasız bir şey olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, Irak'ta demokrasinin ihtiyaç duyacağı idari ve siyasi biçimlere Irak halkının kendisi karar verecektir. Sivil toplumun gerçek dışı bir tiranlık tarafından yok edildiği bir ülkede, bu biçimlerin yaratılması büyük ölçüde Irak toplumunun siyasal ve toplumsal kavrayışına bağlı olacak ve bu toplumun hiçbir kesimi, Ankara'daki ya da başka bir bölgesel başkentteki güç çevreleri tarafından kararlaştırılan bir oyunda araç olmayı kabul etmeyecektir.

Solcuları, Kürtleri, İslamcılarını, Yunanlıları, Arapları, Ermenileri, İranlıları ya da Avrupalıları kendilerinin iç ya da dış düşmanları olarak sunan kendi yöneticilerinin talihsiz politikalarından dolayı bunca zamandır acı çekmiş Türkiye vatandaşlarının, kendilerine yeni acılar getirmekten başka bir işe yaramayacak yeni bir askeri macerayı kabul etmesi pek olası değildir.

Kaynak: Irak Kürdistan Raporu, Kasım 2002

Kerkük

Şemseddin Sami

Kerkük: Kürdistan'ın Musul ilinde ve Musul'un 160 kilometre güneydoğusunda, bir sıra tepelerin altında, geniş bir ovanın kenarında ve Edhem ırmağı üzerinde, Şehrezor sancağının merkezinde bir kenttir. 30.000 nüfusu, kalesi, 36 cami ve mescidi, 7 medresesi, 15 tekye ve zaviyesi, 12 hanı, 1.282 mağaza, dükkan ve bedesteni, 8 hamamı, ırmağın üzerinde bir köprüsü, bir ortaokulu ve 18 çocuk okulu, 3 kilisesi ve 1 sinagogu vardır. Bir tepenin üzerinde bulunan kalenin için ile kalenin altındaki mahallelerden ve ırmağın sağ tarafındaki bölümden oluşur. Halkının dörtte üçü Kürd, geriye kalanları da Türk, Arap vesairedir. 760 İsraili ve 460 Keldani de vardır.

Birkaç kervan yolunun kavşağında yer aldığı için, ticareti işlektir; Akarsuları da çok olduğu için, çevresinde bağ ve bahçeleri, portakal, limon, nar, hurma ve diğer meyveleri ile ürünleri vardır. Yakınlarında tuzlu sular, maden suları ve petrol çoktur. Kentte bez ve kumaş yapılır; 20 tezgâhı vardır. Bazı sepicilik yapımı ve kenevirde ip de yapılır. Portakal çiçeğinden su çıkarılır. Havası yazın hayli sıcaksa da sağlam ve güzeldir. Kentte peygamberlerden Danyal ve Üzeyr'in (üzerlerine selam olsun) makamları ve Ehl-i Beyt'ten birkaç zat ile bazı büyük şeyhlerin türbeleri ziyaret yerleridir. Kerkük eski bir kent olup, eski adı "Kerkure"dir.

Kerkük ilçesi Şehrezor sancağının merkez ilçesi olup, doğudan Süleymaniye sancağı, kuzeyden Köysancak ve Irbil ilçeleri, batıdan Musul sancağı, güneybatıdan Bağdat ili, güneydoğudan da Salahiye ilçesiyle sınırlıdır. Melhe, Tuzxurmato, Altunköprü, Kêl ve Şıvan adlarıyla 5 nahiye ve toplam 352 köy kapsar, Dicle'ye bağlı Edhem ve Aşağı Zab ırmakları ile bunlara ya da doğrudan Dicle'ye dökülen birçok çay, ilçenin içinden geçer. Toprağı az arızalı ve büyük bölümü düz ve geniş ovalardan ibaret olup, pek bitektir. Başlıca ürünleri buğday, arpa, pirinç, tütün, üzüm ve diğer meyvelerden ve özellikle limondan ibarettir.

İlçe merkezinin kuzeyinde pek zengin petrol kuyuları bulunup, halk gaz gibi yakmak için alır. "Babagurgur" adlı bir yerden de mavimsi bir alev çıkar. Değişik hastalıklara yararlı madensuları ile tuzlu suları da çoktur. İlçe merkezinin güneybatısında bulunan bazı kuyular tuzla durumuna getirilip, büyük miktarda tuz çıkarılmaktadır. Koyun, keçi, deve, at ve diğer hayvanları çoktur. Yapağı ve keçikılının çoğu, yerinde kilim, aba vesaire yapımında kullanılır.

*Kaynak: Kamûs'ul-A'lâm
(Tarihteki İlk Türkçe Ansiklopedide Kürdistan ve Kürtler) DENG Yayınları
Osmanlıcadan Çeviren: M. Emin Bozarlan*

Sfenks'in Sakalı [ve Kerkük]

Kürt Politik Safdilliliği Üzerine Notlar

Mehrdad R. Izady*

Önce yükseltilmesi gereken şey her tekil vatandaşın bilinç düzeyidir. Bu bilinç düzeyinin yükseltilmesi başarıldığı zaman, bu durum kaçınılmaz olarak aydınlara, temsilcilere ve liderlere de yansiyacaktır. Çünkü temsilciler tam da şöyle kişilerdir: onlar politik, düşünsel ve psikolojik olarak kendi halkını temsil eder ve o halkın durumunu yansıtır. Hiçbir ulus, böylesi erdemleri önce bireysel vatandaşlar arasında yerleşik hale getirmeden, önceliklerin tesis edilmesini ve kendi liderlerinin yükümlülüklerini yerine getirmesini bekleyemez.

Mısır'daki ünlü Sfenks'in başı yıkılmaktadır. Başın göğüs üzerinde kalmasını sağlayabilmek için, düşmekte olan sakalın restore edilmesi gerekmektedir. Ne var ki, -bir yağ topu biçimine sokulmuş ne olduğu anlaşılmayan bir kaya tabakasından yapılan- sakal Mısır'da değildir. Sakal İngiliz sömürgeci otoriteleri tarafından aşırılarak British Museum'a konulmuştur ve bunlar sakalı geri vermeyi reddetmektedir. Ve işte bundan dolayı Sfenks'in başı şimdi tehlikeli biçimde öne eğilmeye başlıyor.

Mısır hükümeti Sfenks'in başına yeni bir sakalın monte edilmesini reddetmektedir. Mısırlılar Sfenks'in başının yıkılışını yavaşlatmanın, sakalı geri vermeyi reddeden İngiltere karşısında davayı kaybetmek anlamına geleceğine inanmaktadır. Aslında Kahire Sfenks'e yeni bir sakal monte etmektense onun başını kaybetmesini yeğlemektedir. Mısır halkının en ünlü anıtlarından birinin yok oluşu pahasına olsa bile, sömürgeci talancılara bir ders verilmesi gerekmektedir. Kahire Sfenks'in sakalına -ve de İngiltere'ye- duyduğu kinle Sfenks'in başını kesmek yerine, Mısır'ın birbirine karışmış ön-

celiklerini gözler önüne seren başka bir dahiyane karar aldı.

Bazılarımız 1960'lı yılları Amerika'nın ayak basması, bazılarımız ise uluslararası fonlarla desteklenen uluslararası ekiplerin, Mısır'ın değerli antik eserlerini Nil nehri üzerinde inşa edilen Aswan barajının suları altında yok olmaktan kurtarmak üzere gösterdikleri Herkülvari çabasıyla hatırlıyoruz. Hiçbirimiz ne o zaman ne de şimdi, bir an durup, ülkenin en değerli antik eserlerini su altında bırakmaya hazır olan bir Mısır hükümetinin katılığı üzerinde kafa yormadık. Ülkenin, yabancı talancıların kendi müzelerine ve özel koleksiyonlarına taşıdıklarından çok daha fazla antik eserini tek bir darbeyle yok etmekte hiçbir mahsur görmeyen Mısırlıları kimse suçlamadı. Mısırlıların karınlarını doyurabilmek için Aswan barajına ihtiyaçları olduğunu düşünüp geçiyorduk. Madalyonun öteki yüzünü anlatan aleni işaretleri her zamanki gibi görememiştik.

Söz konusu dönemde yayınlanan makaleler ve televizyon belgesellerinde, yabancı arkeologlar, UNESCO mimarları ve sivil mühen-

* Harvard Üniversitesi
Doğu Dilleri ve
Uygurlukları Kürsüsü

Eğer son on yılı yaşamamış olsaydık, bu geleneği sürdürdüğümüz

için, 1919 yılındaki Paris Barış Konferansında aslında neler olup

dislerin, barajın yüksel- bittiğini, Sevr ve Lozan anlaşmalarını neyin çökerttiğini ya da 80
mekte olan suları onların yıl boyunca yitirilen fırsatların ve o günden bu yana yanlış sırala-
çalışma alanlarına yaklaştı- nan önceliklerin sorumluluğunu hiçbir zaman sorgulamadığımız
tıkça, hepsinin adeta za- için affedilebilirdik.
manla yarıştıkları görülü-

yordu. Bu çalışmaların sonlarına doğru baraj sularının yüksekliği çalışma alanlarını aşmaya başladığında, acilen metal tabakalardan yapılmış koruyucu duvarların inşa edilmesi ve çalışma alanlarının içine dolan suyun dışarı pompalanması gerekiyordu. Yabancılar büyük külfet gerektiren bir çabayla bu eserleri daha yüksek alanlara taşımaya devam ederken, metal duvarlar, kum ve pompalar bu antik eserlerin su altında kalmasını engelliyordu. Hiç kimse bu yabancıların niçin, Mısır'ın tarihi mirasını kurtarmak için zamanla yarıştıklarını sorma zahmetinde bulunmuyordu. Aswan barajı Mısır'ın malıydı ve baraj gölünü doldurma çalışması Kahire'den yürütülüyordu. Buna rağmen, Mısır'ın tarihi mirasının yabancıların parası ve yabancıların çabalarıyla Mısırlı politikacılardan kurtarılmaya çalışıldığı tam da böyle bir zamanda, hiç kimse Kahire'ye niçin baraj gölünü doldurma çalışmasını durdurmadığını ya da yavaşlatmadığını sormayı düşünmemişti.

Mısır'ın tarihsel geçmişine karşı sergilenen bu inançsızlığın, Sfenks'in sakalını çalan sömürgeci Britanya İmparatorluğu hükümetinin işi olmadığına dikkatinizi çekerim. Bunu yapan, uluslararası camia tarafından alkışlanan Cemal Abdül Nasır'ın "milliyetçi" Mısır hükümetiydi. Aynı Abdül Nasır, Nehru ve Sukarno ile birlikte bağlantısız ülkeler örgütünü kurarı; tek başına Arapçılığı icat eden; Mısır'ı Arap aleminin ve hatta üçüncü dünyanın liderliğine yükselten kişinin ta kendisiydi.

Başkan Nasır'ın o zamanlar moda haline gelen retorik açıklamalarından etkilendiğimiz için -tıpkı şu anda Edward Said'in daha marjinal olan açıklamalarından etkilendiğimiz gibi- hiçbir zaman, Mısır'ın tarihsel mirasını kurtarmak için zamana karşı böyle bir yarış içine girmeye gerek olmadığını sorma cesaretini bulamadık. Nasır'ın Nil nehrini terbiye etmiş olmak gibi bir zafer payesi kazanmaktaki sabırsızlığını saymazsak, barajı doldurmanın hiçbir acelesi yoktu. Ve bu bile Rus parası ve Rus mühendisleriyle yapılmıştı. Sonuç olarak, UNESCO'nun ve eski sömürgeci bilim adamlarının ve talancıların kurtaramadıkları tarihi eserleri Mısırlılar su altında bıraktı.

Nasır ölüp gitti. Nasır'ın belagâtlı saçmalıklarına hedef olan aynı yabancıların paraları ve çabalarıyla korunan Mısır

anıtları, tepelerde oturtuldukları tabanlar üzerinde ayakta durmaya devam ediyor. Ve bu anıtlar Mısır dahilliğinin -ve de aptallığının canlı tanıklarındır. Bu arada Sfenks'in sakalının iade edilmesi talepleri günümüze kadar devam etmiştir. Mısırlılar ise, kendi başırsızlıkları ve yanlış sıralanmış önceliklerinden dolayı, hala eski sömürgecileri, yabancı işgalcileri, Siyonist düşmanları ve benzerlerini suçlamaya devam ediyor. Peki bu sıra dışı bir durum mudur? Hiç de değil. Mesela Kürtler de bunu hep yapar.

Bizler Adam Smith, Karl Marks ve Sigmund Freud'dan suçu başkalarına yükleyebileceğimizi öğrene kadar, yolunda gitmeyen her şeyden dolayı kendini suçlama tutumu geleneksel stoacılığa damgasını vuran bir olguydu. Eski tarz kapitalizm ile sosyalizmin solmasıyla birlikte, artık bir kısmımız, suçlamanın ve itibarın her iki tarafa -hem ezilenlere hem ezenlere, hem işgal altında olanlara hem de işgalcilere dayandığını anlamaya başladık. Hatta bir kısmımız kurbanlık koyun mantığını bir yana bıraktık ki, kendimizden daha iyi günler bekleyelim- ve o günlere ulaşalım diye. Eğer ona yeni bir sakal monte edilmesine izin verseydik, Sfenks'in başı yüksek tutulabilirdi. Eski sakalı kimin götürdüğünü unutmamak da elbette önemlidir.

Çoğu yazılarda, Kürtlerin içinde yaşadığı kötü durum ve Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkı bağlamında kaçırılan fırsatların suçu hep eski imparatorluklara, yarı-modern sömürgecilere, modern ulusdevletlere, çok uluslu şirketlere, çok-kanallı medyaya ve kendi dışımızdaki her şeye yüklenmiştir. Eğer son on yılı yaşamamış olsaydık, bu geleneği sürdürdüğümüz için, 1919 yılındaki Paris Barış Konferansında aslında neler olup bittiğini, Sevr ve Lozan anlaşmalarını neyin çökerttiğini ya da 80 yıl boyunca yitirilen fırsatların ve o günden bu yana yanlış sıralanan önceliklerin sorumluluğunu hiçbir zaman sorgulamadığımız için affedilebilirdik.

...herkes sonunda adil bir pay elde edebilmek için daha fazla şey isterken, Kürtler daha az şey isteyip sonunda hiçbir şey elde edemediler.

Woodrow Wilson bir mal çeşidi olarak "self-determinasyonu" pazarlıyordu. Kendi "parlak geleceği"ne ilişkin prensipleriyle donanmış olan, Amerika kıtalarındaki yayılışını kutsayan genç bir süper devlet başı olarak Woodrow Wilson'ın, Fas'tan tutun da Mandalay'a kadar, oy hakkı bulunmayanların siyasi haklarını Avrupa sömürgeci imparatorluklarında savunmakla kaybedecek fazlaca bir şeyi yoktu.

Son self-determinasyon ve bağımsızlık fırsatı 1991 ve 1992 yıllarında kendisini adeta tepsi üzerinde Irak Kürtlerine sundu. Irak Kürtleri bu fırsatı kaçırdı. Üstelik bu onların kendi hatasından kaynaklanıyordu. Kaçırılan bu son fırsatın bir yalanlar kefenine sarılıp 2065 yılında Kürtlere yeni bir "sömürgeci" ihanet olarak sunulmasını diye ve geride bir kayıt bırakmak amacıyla bu satırları yazıyorum. Zira Sevr, Lozan ve diğer olaylar hakkında böyle bir masal uydurulmuştur.

Öncelikle Kürt Sfenks'inin sakalının öyküsünü anlatmama izin verin, çünkü bizler en son aptallığa ulaşmadan önce, 1919-1922 dünyasına sunulan öykü buydu. Paris Barış Konferansına ulus olan ya da ulus olmak isteyen tüm halkların; etnik grupların, aşiretlerin ve benzerlerinin temsilcileri katılmıştı. Paris Barış Konferansı tüm umutların birbirleri ile çarpıştıkları bir yer olmuştu. Woodrow Wilson bir mal çeşidi olarak "self-determinasyonu" pazarlıyordu. Kendi "parlak geleceği"ne ilişkin prensipleriyle donanmış olan, Amerika kıtalarındaki yayılışını kutsayan genç bir süper devletin başı olarak Woodrow Wilson'ın, Fas'tan tutun da Mandalay'a kadar, oy hakkı bulunmayanların siyasi haklarını Avrupa sömürgeci imparatorluklarında savunmakla kaybedecek fazlaca bir şeyi yoktu. (Ne var ki, Wilson Manila'da, Filipinlilerin aynı self-determinasyon istemlerini, (peygamberliğini New Yorklu John O'Sullivan'ın yaptığı) Amerikan'ın parlak geleceğine yönelik bir hakaret olarak görüyordu). Avrupalıların kendi imparatorluk emellerini kaçınılmaz bir kader olarak görmüş olmaları olgusu Wilson için bir şey ifade etmiyordu. Amerikalıların imparatorluğu hariç, tüm diğer imparatorluklar inceleme altına alınıyor ve her yerde herkesten, taleplerini ve temsilcilerini Paris Barış Konferansına göndermeleri istenmişti. Ve herkes de çağrıya karşılık verdi. Buna Kürtler de dahildi.

Kürtler, sömürgeci güçlerin hak ettiğini düşündüklerinden daha az şey talep eden tek grup olarak kısa süre içinde Konferansın yıldızı haline geldiler; süper yıldız olamaları da! Böylece herkes sonunda adil bir pay elde edebilmek için daha fazla şey isterken, Kürtler daha az şey isteyip sonunda hiçbir şey elde edemediler.

Bunun nasıl gerçekleştiğini açıklayayım. Kürdistan da dahil olmak üzere, Avrupalıların Ortadoğu'nun kuzeyi için hazırladığı etnik haritalar, 20. yy'ın

gelişimiyle birlikte etkileyici bir doğruluk kazanmaya başlamıştı. Britanya Kraliyet Coğrafya Cemiyeti tarafından çizilen ve 1906 yılında yayımlanan büyük bir renkli harita Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgeleri öyle isabetli bir doğrulukla tanımlıyordu ki, bugün -93 yıl sonra- bile bu harita rakipsiz olmaya devam ediyor. Bu harita Paris Konferansı esnasında o bölge ile ilgili çalışmaların temel haritası haline gelmişti.

Kendi halkının çıkarlarını doğal olarak tüm diğer halkların çıkarından daha çok öne çıkaran konferans-taki Ermeni heyeti, bu haritayı tamamen göz ardı etmiş ve bağımsız bir Ermenistan'ın sınırları hakkında Ermenilerin hazırladığı başka bir haritayı konferansa sunmuştu. Ermeni heyetinin sunduğu harita günümüzdeki Türkiye Kürdistanı'nın tümünü, Irak ve Suriye Kürdistanı'ndan büyükçe parçaları ve bir önlem olarak haritaya dahil edilen Türklerin, Türkmenlerin ve Arapların yaşadıkları geniş bölgeleri kapsıyordu. Bu haritanın kapsadığı topraklar Adana ve Akdeniz'den Karadeniz Kıyıları'na ve Azerbaycan ortalarına dek uzanıyordu. Ermeniler bunda ciddi miydi? Hem evet hem hayır. Zaten diplomasi ve görüşmeler sanatı da tüm bunlardan ibaret değil midir. Ben burada Ermeni heyetini eleştirmiyorum. Tam tersine, her şeyden ve herkesten önce kendi halkının çıkarlarını düşündükleri için onları takdir ediyorum. Keşke Kürt heyeti de bunu yapabilseydi.

Ermeni heyeti, Konferansın o başlangıç aşamasında talep ettikleri o geniş toprakların tümünü alamayacaklarını elbette biliyordu ve zaten böyle bir arzusu da yoktu. Eğer Ermeniler istedikleri her şeyi elde etselerdi, Kürtlerin, Türklerin ve Türkmenlerin ardından küçük bir azınlık olarak kalacaklardı. Ermeniler daha sonra taleplerini yumuşatarak, 1921 Sevr Anlaşmasında görülen taleplere dönüştürdüler: Ermenistan Platosu ve Antik Merkezi Ermenistan'dan oluşan bir Ermenistan'dı bu talep. Ermenistan'ın o "yumuşatılmış" versiyonuna rağmen Kürtlerin hala sayıca Ermenilerden daha fazla oluşları hiçbir sorun teşkil etmemişti. Bu Kürt çoğunluk idare edilebilir bir düzey-

Paris Barış Konferansının hazırlık aşamasında, kendi ülkelerinin

kuşa çevrilmiş halini, yani kuzey Kürdistan'ın tümünü, Fırat nehri-

deydi; ve daha da önemli-
si, Kürtlere dayatılacak
birkaç kitlesel göç denge-
yi arzulanabilir bir orana
getirebilirdi. Ermeni talep-
leri standart taleplerdi.

Çok şey iste; kendi adil hakkından daha fazlasını el-
de et; alandaki etnik olgularla oynayarak bu hakkı
adil hale getirmek üzere derhal işe koyul.

Oysa Kürtler hiç de böyle değildi. Paris Konfe-
ransındaki Kürt heyeti elbette İngilizler tarafından
çizilen etnik haritayı kullandı; Kürtlerin "Kürdistan"
haritası, ancak İngilizler tarafından çizilen harita kul-
lanıldığı zaman bir anlamı olan unsurları içeriyordu.
Ancak Kürtlerin konferansa sundukları haritaya yan-
sıyan Kürt toprak talepleri kuzey Kürdistan'ın tümü-
nü -Van'dan tutun da Ardahan'a, Muş'tan Maku'ya
kadar- dışarıda bırakıyordu. Kürtler, Ermenilerin
"yumuşatılmış" taleplerinde istedikleri ve Sevr An-
laşmasında onayını aldıkları tüm toprakları özenle
kendi taleplerinin dışında bırakmışlardı. Kürt harita-
sı Ermeni taleplerini yalnızca makul bir şekilde, ilk
Kürt Tarih kitabının yazarı olan Şerafeddin-i Bitli-
si'nin doğum yeri olan Bitlis şehrini içine alma nok-
tasında çiğnemektedir.

Paris Barış Konferansının hazırlık aşamasında,
kendi ülkelerinin kuşa çevrilmiş halini, yani kuzey
Kürdistan'ın tümünü, Fırat nehrinin batısında kalan
tüm Kürtleri, (sınırdaki dar bir şerit dışında) İran'da-
ki tüm Kürtleri, Suriye Kürtlerinin çoğunu ve Kaf-
kasya'daki tüm Kürtleri bilerek ve kasıtlı olarak dı-
şarıda bırakan bir toprak parçasını değerlendirmeye
sunan bir Kürt heyeti vardı. Düşünün ki, yine bu ay-
nı konferansın hazırlık aşamasında Polonyalılar,
1200 yıl önce kendilerine ait olduğunu ileri sürerek
Berlin'i talep ediyor, Ermeniler 2100 yıl önce sadece
8 yıllığına Büyük Tigran'ın egemenliği altında bu-
lundu diye Antakya'yı talep ediyorlardı!

İngilizler tarafından çizilen harita mevcutken ve
Kürtler tarafından da kullanılıyorken, Kürtleri böyle-
sine yüce gönüllü davranmaya sevk eden şey eğer
düpedüz cahillik değilse nedir? Hiç kuşkusuz yanlış
yapılan öncelikler sıralamasıdır. Kendi halkının çı-
karlarını savunmak üzere konferansa gönderilen bu
Kürt heyeti, benzersiz bir erkeksi cömertlikle, Kürt
anavatanından birkaç parçayı dostlara ve komşulara

nin batısında kalan tüm Kürtleri, (sınırdaki dar bir şerit dışında) İran'daki tüm Kürtleri, Suriye Kürtlerinin çoğunu ve Kafkasya'da-
ki tüm Kürtleri bilerek ve kasıtlı olarak dışarıda bırakan bir toprak parçasını değerlendirmeye sunan bir Kürt heyeti vardı.

vermemeyi bir şekilde gu-
ruruna yedirememişti. Bu
pehlivanların sefalet için-
deki kendi halkları pahası-
na bu cömertliği sergiledi-
ği kimin umurundaydı.

**Kürt liderler yanlış yola sapmış yüce gönüllülük-
lerinden vazgeçmek yerine Kürtleri lanetlerler**

Öncelikleri yanlış sıralamaya ve cömertliğe yöne-
lik bu eğilim günümüzde de sürüyor. Kısa bir süre ön-
ce kurulan Sürgünde Kürt Parlamentosu'nun (1995
yılında Lahey'de yapılan) ilk birleşimine ilişkin bel-
gelerde, hemen Paris Barış Konferansı'nı insan aklı-
na getiren tuhaf bir paragrafı da içeriyordu. Sürgünde
Kürt Parlamentosu'nun Kuruluş Deklerasyonu'nun
1995 yılında -Paris Barış Konferansından tam 76 yıl
sonra- onaylanan "Kürdistan Halkları ve Dini Cema-
atler" başlıklı I. Maddesinde şöyle denilmektedir:

"Kürdistan'da Kürtlere ek olarak, Asuriler ve Er-
meniler yaşamaktadır. Onlar da işgalci güçlerin zul-
müne maruz kalmışlardır. Böl ve yönet politikalarına
tabi tutulan Kürdistan halkları, zaman zaman kendi
aralarında savaşmış ve birbirlerini ortak anavatan
göç etmeye zorlamışlardır. Bu faktörler Asuri ve Er-
meni nüfusun düşük kalmasına yol açmıştır. Günü-
müzde onlar Kürdistan'da nüfusun yaklaşık olarak
%10'unu teşkil etmektedir. Kürdistan'da yaşayan
halklar farklı inançlara ve dinlere sahiptirler. İnanan-
ların önemli bir kısmı Müslüman'dır. Bu inanç çeşit-
liliği, Kürdistan'ı işgal eden güçlerin bir inanç gru-
bunu başka bir inanç grubuna karşı kıskırtmasını ve
her iki grubu da karşılıklı olarak zayıflatmasını
mümkün kılmıştır..."

Demek Kürdistan nüfusunun %10'u Ermeni ve
Asuri, öyle mi? Peki bunun nasıl bir rakama tekabül
ettiğini söyler misiniz? Parlamento aynı belgede gü-
nümüzde 40 milyon Kürdün yaşamakta olduğunu
belirtmiştir. Bu durumda, söz konusu açıklama günü-
müzde Kürdistan'da 4 milyon Ermeni ve Asuri'nin
yaşadığı anlamına geliyor. Galiba birilerinin bu gü-
zel haberi Ermenilere ve Asurilere vermesi gerek!
Kürt Parlamentosunun bu ihtiyat dolu kararına göre
Kürdistan'da, Ermenistan Cumhuriyetinde (ve henüz
kurulmamış olan Asuri ülkesinde) yaşayanlardan da-

Ermeniler ve Asuriler birlikte toplam Kürt nüfusunun %1'ini teşkil etmektedir ve Kürtlerin yoğun nüfus artışı ile Asurilerin batıya göç-

ha fazla sayıda Ermeni ve Asuri yaşamaktadır.

Parlamentonun verdiği toplam 40 milyon Kürt rakamını 25 milyon gibi daha ılımlı bir rakama indir-

diğimizde bile, yine Kürdistan'da günümüzde 2.5 milyon Ermeni ve Asurinin yaşadığı gibi bir rakam karşımıza çıkıyor. Ermenilerin kendi istatistikleri Suriye'de 75.000 Irak'ta 10.000 İran'da 150.000 ve Türkiye'de 75.000 Ermeninin yaşadığını belirtmektedir (Bournoutian, 1994, 183-86). Bu da, İran, Irak, Suriye ve Türkiye devletlerinin tümünde toplam 310.000 Ermeni yaşadığını gösteriyor. Bunların tümü Kürdistan topraklarında yaşıyor olsalar bile -ki önemli bir kısmı Kürdistan topraklarında yaşamıyor- yine de Kürtlerin toplam nüfusunun %01.2'sini teşkil edeceklerdi. Gerçekte ise, Kürdistan'da yaşayan Ermenilerin nüfusu 10.000'in altındadır, Asuri nüfusu ise 250.000 gibi bir rakamdır. Ermeniler ve Asuriler birlikte toplam Kürt nüfusunun %1'ini teşkil etmektedir ve Kürtlerin yoğun nüfus artışı ile Asurilerin batıya göçleri nedeniyle bu oran hızla düşmektedir. Bu Parlamento, Kürdistan'da yaşayan bu iki azınlığın nüfusunun on kat yükseltirken, hem de bunu sözümona haklarını savunmakla yükümlü olduğu Kürtlere rağmen yaparken, dünyanın neresinde, hangi kanıtlara veya hangi gerekçelere dayanmıştır?

Üstelik hepsi bu kadar da değil. Kürt parlamenterler daha da ileri gitmişlerdir. Bu Kürt parlamenterleri Kürdistan'daki Ermeni ve Asuri nüfus için verdikleri 4 milyon rakamının bile fazlasıyla düşük olduğunu inanmaktadırlar. I. Maddeyi bir kez daha okuyun. Bu maddede şu vurgulanıyor; "Bu faktörler [çatışmalar ve göçler] Asurilerin ve Ermenilerin nüfuslarını düşük tutmuştur." Peki bay ve bayan parlamenterler sizce doğru rakam nedir? %20 veya %40 falan mı? Ya da belki de tam tersi. Neden %90 Ermeni ve Asuri, %10 da Kürt olmasın ki? Gördüğümüz gibi, kendi yüzlerini kurtarmak için Mısır'ın tarihi mirasını feda eden Mısır liderleri yalnız değiller. Kürt liderler de yanlış yola sapmış yüce gönüllülüklerinden vazgeçmek yerine Kürtleri lanetlerler.

Üstelik bu tahriyat rakamlarla da sınırlı kalmıyor. Kürdistan parlamentosunun şu sözlerinin geçtiği I.

Maddeye biraz daha yakından bakın; "...Kürdistan halkları zaman zaman kendi aralarında savaşmış ve birbirlerini ortak anavatanından göç etmeye zorlamışlardır." Bundan olsa ol-

sa şöyle bir anlam çıkar; Kürtler günümüzde hala, başkalarını "göç etmeye" zorlayan iç savaşlardan önce yaşadıkları yerlerde yaşadıklarına göre, diğer herkesi zorla göç ettirenler Kürtler olsa gerek.

Ermeniler ve Asuriler bile, kendilerini göç etmeye ya da ölmek zorunda bırakan şeyin Osmanlı ordusu ve Talat Paşa'nın zulmü olduğunu kabul etmektedir. Kürt parlamenterleri, ortada çok az suç olmasına ya da hiç olmamasına rağmen, suçu kendi halklarına atfeden dünyadaki yegâne temsilciler olsa gerek. Üstelik tüm diğer ulusal liderlerin kendi bileşenlerini, eski ya da yeni, büyük ya da küçük, tüm günahlardan arındırdığı bir dünyada yaşamakta olduğumuzu size hatırlatmak isterim.

Hiç kuşkusuz, Ermeniler ve Asuriler kendi haklarını korumak için dünya çapında yetenekli liderlere ve gürlütlü örgütlere sahiptirler. Peki Kürt liderlerin ve Kürt parlamenterlerin de Kürtlerin haklarını korumaları gerekmiyor mu? Yoksa onlar şu eski özdeyişten habersizler mi: "Eğer ben kendimi saymazsam, kim beni sayar?" Sürgündeki ilk Kürt Parlamentosunun Anayasasının, "4 milyonluk" hayali Ermeni ve Asuri yurttaşın hakları için kaygılanmak yerine, Kürdistan'ın gerçek yurttaşları olan on milyonlarca Kürt üzerinde yoğunlaşması gerekmez mi?

Ermenistan Cumhuriyeti Anayasası'nın neresinde Kürtler kendi isimleriyle anılıyor? Ermenistan, ülkesinde yaşayan tüm Kürt nüfusunun 1991 ile 1994 yılları arasında sürdü. Aynı dönemde Nagorno-Karabağ'daki Ermeni askerlerinin yardımıyla Kafkasya'daki tarihi Kızıl Kürdistan tamamen ortadan kaldırıldı. Bu olaylar geride 200.000 Kürt mülteci, kesin sayısı bilinmeyen ölümler, yaralanmalar ve sefalet bırakarak bitti. Ancak son sekiz yıldır Kürtlere karşı girilen bu hak ihlallerine ilişkin olarak, Ermeni kaynaklarında vicdanın sesini ifade edebilecek tek bir kelimeye, tek bir pişmanlık belirtisine rastlamak mümkün değil; tıpkı tüm bu yapılanların itirafına rastlamadığımız gibi. Kürt parlamenterleri 80 yıl önce cereyan eden ve

geride 600.000 Kürt ölü bırakan olaylar hakkındaki üzüntülerini ifade edip Ermenilerden özür dilemekte fazlasıyla ileri gitmişlerdir. Oysa Ermeniler, Asuriler, Ruslar ve Türkler henüz bu Kürt kurbanları için özür dilemiş değillerdir.

Sürgünde Kürt Parlamentosunun parlamenterleri, siz tam da Paris Barış Konferansındaki Kürt delegelerin torunları olmayı hak ediyorsunuz. Ama geriye dönüp 1919 yılına ve Paris'e bakmanız gerekmiyor. Çünkü bugün yerel Kürt şeyhleri, ağaları ve siyasi parti liderleri arasında size eşdeğer olan pek çok yetenek var.

Sayın Talabani Kürt muhalefet partilerinin artık Kerkük'ü Kürdistan'ın birleşik parçası olarak değerlendirmediklerini söyledi. (*New York Times*, 3 Mayıs 1991)

1992 Yılında Ankara'da kendilerine "Musul Vilayeti Konseyi" diyen Kürt şeyhlerinden ve ağalarından oluşan bir birlik tarafından bir Self-Determinasyon Deklerasyonu yayınlandı. Bu Kürt şeyh ve ağalarının çoktan unutulmuş Osmanlı Türk isimlendirmesi olan "Musul Vilayeti" adını yeniden canlandırmış olmaları, onların Kürtlerin haklarından ziyade Türk hükümetinin haklarını yeniden gündeme getirme hevesinde olduklarının kesin bir işaretidir. Daha da önemlisi, bu Kürt şeyhleri ve ağaları Kerkük'teki Kürt petrol kaynaklarını Irak'ta yaşayan "Türkmen ailelere" ve "Türk vatandaşlarına" armağan etmeye hazırlar. Onların bu deklarasyonunda şöyle deniliyordu: "Irak Hükümeti, inisiyatifi yeniden ele almak ve en değerli ganimetini, yani bu doğal kaynakların tek yasal sahipleri olan Kürt aşiretlerine, bazı Türkmen ailelerine ve bazı Türk vatandaşlarına rağmen sömürdüğü Kerkük petrol yataklarını kurtarmak üzere başlattığı sahtekârca girişimler dikkate alındığında..." Bu şeyhler ve ağalar daha sonra, petrol gelirlerinin %30'unu Kerkük'ün bu "Türk vatandaşları"na tahsis edilmesini önerdiler.

Bu saygıdeğer Kürt şeyhleri ve ağaları, "Türk vatandaşları" derken elbette Irak'taki Türkmenler'den söz etmektedirler. Peki Irak'ta, Kerkük'teki petrol yataklarından elde edilen petrol gelirlerinin %30'unu hak edecek Türkmenlerin nüfusu ne kadardır acaba? Tüm Irak'ta yaşayan Türkmenlerin nüfusu yaklaşık

Demek Kerkük Kürdistan'ın birleşik bir parçası değilmiş, öyle mi Bay Talabani? Peki şehrin 3800 yıl önce Kürtlerin Hurri ataları tarafından kurulup Arrap'he olarak adlandırılması sizin için hiç mi bir şey ifade etmiyor? Arrap'he'nin birçok tüccar ailesinin ortaya çıkarılan, tercüme edilen ve yayınlanan tüm arşivlerinin buranın bir Sami (yani Asurlular, Babililer ve günümüzdeki Araplar gibi) şehri olmayıp, bir Hurri metropolü olduğuna işaret etmesinin de mi bir anlamı yok?

olarak 360,000'dir. Bu rakam, Türkmenlerin 1947'den sonraki nüfusu dört katına çıkarılarak elde edilmiştir; 1947 yılında İngilizlerin denetimi altında yapılan Irak resmi nüfus sayımında ülkedeki Türkmenlerin nüfusu 92,000 olarak tespit edilmiştir (*H. Batatu*, 1978, 40). Mevcut nüfusun muhtemelen yarısı Kürt topraklarında yaşamaktadır. Bu ise, 1990 yılı itibarıyla Irak Kürdistanı'nın tümünde 180,000 Türkmen'in yaşadığı anlamına gelmektedir. 1990 Yılında Irak'ta yaşayan ya da Irak Kürdistan'ından olup dışarıda mülteci olarak yaşayan Irak Kürtlerinin nüfusu yaklaşık olarak 3.9 milyondur. Bu yüzden Türkmenler Irak Kürdistanı nüfusunun yaklaşık olarak %4.6'sını teşkil ediyordu. Bu Kürt şeyh ve ağalarını, söz konusu Türkmen nüfusun Kerkük petrol gelirlerinin %30'unu hakkettiğine karar vermelerine yol açan zihinsel saçmalık, Sürgünde Kürt Parlamentosu parlamenterlerinin, Kürdistan'da yaşayan Ermeniler ve Asurilerin nüfusu için kendi icatları olan "4 milyon" rakamını bile düşük bulmalarına yol açan aynı saçmalığın ta kendisidir.

Kürt aşiret liderleri ve şeyhler 1991 yılında Ankara'da kendi uluslarının servetinin %30'unu başkalarına hibe etmekle meşgulken, Kürt siyasi liderleri de Kerkük petrolünden vazgeçip bir önlem olarak şehri pazarlık konusu yapabilecekleri nosyonu ile oynamakta şeyh ve ağalardan daha cömert davranıyorlardı. Kürt cömertliğinin bu unutulmaz jestini yapan kişinin kendisi de bir Kerküklü olan Kürt siyasi lideri Celal Talabani'den başkası değildi. Onun bu konuyla ilgili açıklaması 3 Mayıs 1991 tarihli *New York Times* gazetesinde çıktı: "Sayın Talabani Kürt muhalif partilerinin Kerkük'ü artık Kürdistan'ın birleşik bir parçası olarak değerlendirmediklerini söyledi."

Demek Kerkük Kürdistan'ın birleşik bir parçası değilmiş, öyle mi Bay Talabani? Peki şehrin 3800 yıl önce Kürtlerin Hurri ataları tarafından kurulup Arrap'he olarak adlandırılması sizin için hiç mi bir şey ifade etmiyor? Arrap'he'nin birçok tüccar ailesinin ortaya çıkarılan, tercüme edilen ve yayınlanan tüm arşivlerinde buranın bir Sami (yani Asurlular, Babililer ve günümüzdeki Araplar gibi) şehri olmayıp, bir Hurri metropolü olduğuna işaret etmesinin de mi bir

Peki ne oluyor da, Kürtlerin yaşam alanı olan Kerkük'ün 3,800

yıllık Kürt tarihi bu Kürt lideri etkilemiyor da, Türk hükümetinin

81 yıl önce sona eren fethine dayalı iddiaları etkiliyor? Türklerin

1536 ile 1917 arasında Kerkük'ü aralıklarla işgal ettikleri doğru-

dur. Ancak bu zaman diliminin yarısından fazlasında, Kerkük

Türklerin denetiminden dışındaydı ve Persler ya da yerel Kürt

prensleri tarafından yönetiliyordu.

anlamı yok? Elbette Türk-
menler bölgede 3000 yıl
daha ortalıkta yoklar. Siz
modern bir Kürt lideri ola-
rak, Sasani kaynaklarına
göre sizin atanız ve Ker-

kük ile Süleymaniye'nin kralı olan Yezdankart'ın (Domitianus), Partiya'daki diğer federe Kürt krallıklarının Pers işgalcilerle karşı savunulmasına katılmasını, diğer Kürtleri savunurken M.S. 226 yılında kendi krallığını ve hayatını kaybedecek kadar kendisini Kürt hissetmiş olmasını nasıl yorumlarsınız acaba? Bay Talabani, aynı Sasani kaynakları Kral Yezdankart'ı bir "kurt", yani Kürt olarak tanımlamaktadır.

Böyle bir tarihsel geçmişe rağmen, eşsiz Kürt hicivcisi Rıza Talabani'nin ve bizzat Talabani aşiretinin doğum yeri olan Kerkük, böylece Celal Talabani tarafından Kürdistan'ın birleşik parçası olmayan bir şehir olarak ilan ediliyor. Antik Arrap'he'nin 3,500 yıllık arşivleri arasında korunan aile isimlerinden biri "Tella" olarak geçmektedir (Grosz, 1988; Dosch, 1981). Bu isim size bir yerlerden tanıdık geliyor mu bay Talabani? İsterseniz şöyle bir deneme yapın; Tella-wand>Talawan>Talaban. Evet, evet, kendi soyadınız ve aşiretiniz beyefendi!

Peki ne oluyor da, Kürtlerin yaşam alanı olan Kerkük'ün 3,800 yıllık Kürt tarihi bu Kürt lideri etkilemiyor da, Türk hükümetinin 81 yıl önce sona eren fethine dayalı iddiaları etkiliyor? Türklerin 1536 ile 1917 yılları arasında Kerkük'ü aralıklarla işgal ettikleri doğrudur. Ancak bu zaman diliminin yarısından fazlasında, Kerkük Türklerin denetiminden dışındaydı ve Persler ya da yerel Kürt prensleri tarafından yönetiliyordu. 1750'li Yıllardan 1830'lu yıllara kadar Irak üzerindeki Osmanlı otoritesi neredeyse yok gibiydi. Gürcistanlı Memlükler (paralı askerler) Bağdat'tan babadan oğula geçen bir yönetim ile ülkeyi yönetiyor, Kürt Baban prensliği ise Kerkük'ü ve orta Kürdistan'daki diğer komşu şehirleri yönetiyordu (Longrigg, 1925, bölümler 7-11).

Eğer daha önce yapılan fetihler toprak iddialarını meşrulaştırıyorsa, o zaman Türklerin kesintisiz olarak 500 yıl boyunca ellerinde tuttıkları Atina, Belgrad, Sofya ve Kudüs üzerinde çok daha tartışmasız hakları var demektir; zira Atina 1829 yılına kadar, Belgrad ve Sofya 1878 yılına kadar ve Kudüs 1917

yılına kadar Türklerin elinde olmuştur. Türkler bu şehirlerden her birini ellerinde tuttıkları zaman diliminin yarısından da az olan bir dönem boyunca Ker-

kük'ü ellerinde tutmuşlardır. Ne Yunan ne Sırp ne Bulgar ne de İsrail liderleri kendi anavatanlarını Türklerin yönetimi altına sokmak gibi bir heves içinde değillerdir. Bu yalnızca Kürt liderlerine özgü bir durum. Ah bu hastalığın sebebini bir anlayabilsek!

Mesud Barzani ile Celal Talabani'nin Ağustos 1992 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne geldikleri zamanı hatırlıyorum: Washington'a yapılan bir iade-i ziyaret ve Capitol Hill'de yapılan çeşitli toplantılardan sonra, *Human Rights Watch*'un Genel Merkezinde bir basın toplantısı yapmak üzere New York'a gelmişlerdi. Bu tam da bir düzine yeni ve bağımsız ülkenin Avrupa ve Asya'da ortaya çıktığı bir dönemdi. Yugoslavya'daki karışıklık henüz başlamamıştı. Hem ezilen hem de pek fazla ezilmeyen etnik gruplar için yeni bir ulusal self-determinasyon, kurtuluş ve bağımsızlık dönemi başlamıştı. Kürdistan sınırlarında, bileşenleri aynı zamanda İran ve Türkiye'de de yaşayan üç yeni cumhuriyet ilan edilmişti: Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan. Öyle ki, İran'da, bağımsızlığını henüz yeni kazanmış Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yaşayanlardan daha fazla Azeri yaşıyordu ve halen de yaşamaktadır.

Yine Ağustos 1992 yılında, George Bush başkanlık seçimlerinde yeniden adaylığını koymuştu. ABD ekonomisinin durgunluğa girdiği bu dönemde George Bush'un ikinci bir kez seçilebilmek için kullanabileceği en kusursuz başarı, Irak karşısındaki "kansız" zaferdi. Saddam gazabından kaçmak için karlı dağları aşan bir milyon Kürdün görüntüsü, kolay etkilenen Amerikalıların belleğinde hala tazeliğini koruyordu. Amerikan kamuoyunun sempatisi sayesinde ABD kuzey Irak'taki Kürtler için bir "güvenlik" bölgesi oluşturmuş ve Kürtlerin kendi güçleri Irak Kürdistanı'nın yarısını kendi denetimleri altına almıştı. Bay Bush Saddam'ı nasıl yumruklayıp Kürtlerin üzerine nasıl titrediğini sık sık seçmenlere hatırlatıyordu. Saldırıya uğramış bir Irak Kürdistanı, George Bush'un tam da seçimlerin birkaç ay öncesinde- izin verebileceği bir şey değildi yani.

Ancak Kürt liderleri kendi acı çeken halkları için bağımsızlık gibi bir şey ilan etmekte hiç de acele etmiyorlardı. Bunu yapmak yerine,

İşte böylesine mükemmel bir zemin söz konusu olduğundan, ben de kendimi Ağustos 1992'deki o toplantının seçkin dinleyicileri arasında, Barzani ve Talabani şirketinin huzurunda buldum. Barzani ile Talabani, her zaman yaptıkları gibi, Saddam Hüseyin'in işlediği hak ihlallerini sıraladıktan sonra, Irak Kürtleri için daha fazla para talep ettiler; o anda o toplantı odasında bulunmayanlardan bile. Barzani ile Talabani konuşmalarını tamamladılar ve sıra sorulara geldi. 1992 Yılı'nın Ağustos ayında olduğumuz için, ben kendi adıma oldukça vazgeçilmez bulduğum soruyu sordum: "Niçin bağımsızlık ilan etmiyorsunuz? Bunun için zamanın uygun olduğunu görmüyor musunuz; Kürtler bu doğrultudaki son fırsatı 1919 yılında kaçırdığından beri hep bu fırsat penceresinin açılmasını beklediler." Talabani şöyle cevap verdi; "Bağımsızlık ilanı politik olarak gerçekçi değil." Etrafındaki Batılı dostlarına bakan Barzani ise, "onlara sorun" diye cevap verdi. Soğukkanlılığımı kaybederek şöyle dedim; "Her gün yeni bir ülke bağımsızlığını ilan ediyor. Üç tanesi tam sizin yanı başınızda bağımsızlığını ilan etti. George Bush Kürtlerin boğazlanmasına izin vermeyi göze alamaz. Üstelik George Bush bunu göze alabilse bile, herhangi bir başka güç, sırf son beş yıl içinde Irak Kürtlerine yapılanlardan daha fazla ne yapabilir ki. Bağımsızlık ilan etmenin size uluslararası bir konum kazandıracağını, Birleşmiş Milletler nezdinde size ifade hakkı getireceğini, sizi uluslararası yardım alma niteliğine kavuşturacağını ve size yönelik bir saldırının uluslararası hukukun ihlali anlamına geleceğini görmüyor musunuz? Özerklik hiçbir yasal ya da uluslararası koruma getirmemektedir. İskandinavya'dan tutun da Kafkasya'ya, Yunanistan'dan tutun da Kıbrıs ve Yugoslavya'ya kadar, pek çok ülkenin derhal sizi tanımaya hazır olduğunu görmüyor musunuz... Acele edin, birkaç ömürde bir halkınız için doğan bu tarihi fırsatı, kaçırmak üzeresiniz. Fazla zaman kalmadı. Acele edin, acele edin..."

Ancak Kürt liderleri kendi acı çeken halkları için bağımsızlık gibi bir şey ilan etmekte hiç de acele etmiyorlardı. Bunu yapmak yerine, yabancı dostlarını gücendirmemek için yanıp tutuşuyorlardı. Tıpkı şimdi olduğu gibi, o zamanda bu durum bir özgürlük çağ-

yabancı dostlarını gücendirmemek için yanıp tutuşuyorlardı. Tıpkı şimdi olduğu gibi, o zamanda bu durum bir özgürlük çağrısına cevap vermekten daha ciddi bir anlama, her Kürde annesinden emdiği süt aracılığıyla geçen bir çarpınıs anlamına geliyordu.

rısına cevap vermekten daha ciddi bir anlama, her Kürde annesinden emdiği süt aracılığıyla geçen bir çarpınıs anlamına geliyordu. Bu iki Kürt, kendi halkı için, Ankara, Bağdat, Şam, Erivan, Tahran, Tel Aviv ve Washington'daki dostları için ne olursa olsun, bunlar iyi ahabaptır. Bu dostlukların yapısı ve yönelimi tarihsel olarak belgelenmiştir ve bu ayrıntılar üzerinde daha fazla durmak gerekmiyor.

1992 Yılı'nın Aralık ayına gelindiğinde, George Bush seçimi kaybetmiş, eski Yugoslavya'da savaş başlamış, uluslararası arenadaki etnik self-determinasyon heyecanı uçup gitmiş ve Amitai Etzioni gibi akademik bilirkişiler "Self-Determinasyonun Kötülükleri" başlıklı manifestolar (Foreign Policy, 89, Kış 1992-93) yumurtlamaya başlamışlardı. Kürtler bir kez daha önceliklerini yanlış sıralamayı başarmışlar ve üstelik bu defa büyük bir başarı sağlamışlardı!

Tüm bunlardan dolayı halk suçlanmalı mı? gibi bir soru akıllara gelebilir. Mısırlıların tarihsel mirasının su altında kalmasını planlayan ve bu mirası kurtarmaya çalışan yabancılara eziyet etmekten keyif alan Başkan Nasır'ın Mısır Hükümeti değil miydi? Enver Sedat ile Hüsnü Mübarek hükümetleri, Sfenks'in sakalı ile ilgili cereyan eden tartışmayı hokkabazca bir çabuklukla bertaraf etti. Peki Kürtleri yanlış yönetenler Kürt liderler değil mi? Daha iyi bir liderlik, 1919 yılında yapılan tarihsel hataların 1991'de tekrarlanmasının önüne geçmez miydi?

Son yıllarda, pek çok Kürt, Türkiye'deki Kürtlerin daha örgütlü ve sistematik liderliğini takdir etmeye başlamıştır. Eğer bu liderlik 1991 ve 1992 yılında Irak'a da yansımış olsaydı her şey daha farklı olabilir miydi? İranlıların bu soru karşısında pratik bir cevapları vardır. İtalyan gazeteci Oriana Fallaci 1972 yılında İran Şahı Rıza'ya, kendisinin niçin İranlılara, İsveç kralının İsveçlilere davrandığı kadar soylu davranmadığı gibi keskin bir soru sormuştu. Şah'ın cevabı da bir o kadar keskin olmuştu: "İranlılar ne zaman İsveçliler gibi davrandırlarsa ben de o zaman onlara İsveç kralının İsveçlilere davrandığı gibi davranacağım." İranlılar bu açıklamayı şiddetle kınadılar. Daha iyisini hakkettiklerine inanan İranlılar, İslam Cumhuriyeti'ni kendi başlarına getirmek üzere harekete geç-

Önce yükseltilmesi gereken şey tek tek her Kürt bireyinin bilinç düzeyidir. Bu bilinç düzeyinin yükseltilmesi başarıldığı zaman, bu du-

rum kaçınılmaz olarak aydınlara, temsilcilere ve liderlere de yansıtılır. Şimdi onlara hakket-tikleri gibi davranılıyor.

Şahın bu özdeyişinden yararlanarak, liderliği de-ğiştirmenin hemen hemen aynı sonucu doğuracağını

soyleyebiliriz. Hükümetler ve liderler, kendilerini oluşturan bileşenlerin ahlaki yapılarını, bilinç düzeyini, birleşmişliğini ya da bölünmüşlüğünü yansıtırlar. Bütün kendi parçalarının toplamından oluşur. Bir lider, bir parlamenter ya da bir barış heyeti niçin temsil ettiklerinden daha iyi ya da daha kötü olsun ki? Kürtlerin yanlış sıralanmış öncelikleri ifadesini, Kürt liderlerinin yanlış sıralanmış önceliklerinde bulmaktadır. 1992 Yılından bu yana hiçbir Kürt Ermenilerin Ermenistan'da ve Azerbaycan'da Kürtlere karşı yaptığı hak ihlallerini ne öğrenme zahmetinde bulunmuş ne de herhangi bir şekilde Ermenileri protesto etmiştir. Ha keza Irak'taki Kürt aydınları da kendi Kürt yönetimlerinin 1992 yılından bu yana yaptığı hak ihlallerini herhangi bir şekilde kınamamışlardır.

Son zamanlarda genç bir Kürt eylemci beni, Azerilerden tutun da Cengiz Han ve Hun imparatoru Atilla'ya kadar, Kürtlere ve Ermenilere karşı tarihsel olarak işlenen hak ihlallerini protesto eden bir Ermeni grubu tarafından düzenlenen bir dayanışma programına katılmamı istedi. Ben de Ermenistan'daki Kürtlere yönelik etnik temizliği ve Kızıl Kürdistan sorununu gündeme getirdim ve bu genç eylemcinin önce Ermeni gruptan tüm bu yapılanları ve kendi hükümetini kınayan bir açıklama yapmasını istemesini iste-

dim. Ben bunun, herhangi bir ortak çalışmadan önce yapılmasını istedim. "Evet, ama siz toplantıya katılabilecek misiniz?" diye soruyordu hala!

Belki de Kürtler -önce vatandaşlar ve ancak ondan sonra liderler- kendi uluslarının önceliklerini başka halkların önceliklerinin üstüne koyma soyluluğu göstermelidir. Önce yükseltilmesi gereken şey tek tek her Kürt bireyinin bilinç düzeyidir. Bu bilinç düzeyinin yükseltilmesi başarıldığı zaman, bu durum kaçınılmaz olarak aydınlara, temsilcilere ve liderlere de yansıtacaktır. Çünkü temsilciler tam da şöyle kişilerdir: onlar politik, düşünsel ve psikolojik olarak kendi halkını temsil eder ve o halkın durumunu yansıtır. Hiçbir ulus, böylesi erdemleri önce bireysel vatandaşlar arasında yerleşik hale getirmeden, önceliklerin tesis edilmesini ve kendi liderlerinin yükümlülüklerini yerine getirmesini bekleyemez.

Yukarıdan dayatılan bir değişim diktatöre tekabül eder: ve hepimiz çok iyi biliyoruz ki, diktatörler toplumsal ufukları genişletmez, tersine daraltır. Bu bağlamda 1820'de Thomas Jefferson şöyle yazıyordu: "Toplumun nihai güçlerinin güvenli kaynağı olarak halkın kendisinden başka hiçbir şey tanımayorum, ve eğer biz halkın bu denetimi sağduyulu biçimde uygulayacak kadar aydınlanmış olmadığına inanıyorsak, yapılacak şey bu gücü halktan almak değil, onlara bu sağduyuyu kazandırmaktır."

İngilizceden çeviren: Cemal Atıla

Sınırsız Savaş Kendi Ülkelerinde Mülteci Olanlar

Maggy Zenger*

Geçtiğimiz Şubat ayında Irak Kürdistanı'ndaki eski bir Irak ordu üssünde yapılan inşaat çalışmaları esnasında ortaya çıkarılan altı ceset Baas rejiminin geçmişte Kürtlere karşı sürdürdüğü soykırım politikasının acımasız bir kanıtıydı. Bir Kürt gazetecinin de belirttiği gibi, "Kürdistan'da geçmiş her zaman yanı başımızdadır." Ancak aşağıdaki mevcut kanıtlar geçmişteki acımasızlıkların hatırlanmasına gerek bırakmayacak kadar günceldir.

Her geçen hafta, her geçen yıl, düzinelerce Kürt, Türkmen ya da Asuri ya da Keldani Hristiyan ailesi, Irak hükümetinin denetimi altındaki bölgelerden zorla göçertilmekte ve her şeylerini kaybetmiş olarak Kürtlerin kendi yönetimleri altındaki bölgede ortaya çıkmaktadır. Bunlar bugün de hızından hiçbir şey kaybetmeksizin devam eden 40 yıllık bir etnik temizlik uygulamasının son kurbanlarıdır. Kürt kaynakları, Kürt yönetimi ile Irak hükümetinin denetimi altında olan bölgeler arasındaki sınırı oluşturan ve nüfuslarının önemli bir kısmı Kürt olan Kerkük, Xaneqin ve Sincar bölgelerinden yalnızca son on yıl içinde 200,000 kişinin zorla göçertildiğini belirtiyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Komitesinininki gibi daha tutucu tahminlerde ise 100,000 kişiden bahsedilmektedir. Ne olursa olsun, Birleşmiş Milletler Irak raportörüne göre, 2001 yılı yazına gelindiğinde, Arap olmayanların zorla göçertilmesi uygulaması "geniş bir ölçekte" devam ediyordu.¹

Oysa bu rakamlar, "etnik temizlik" terimi henüz uluslararası hukuk ve insan hakları terminolojisine girmeden önce, Irak'ın stratejik bir öneme sahip petrol zengini bölgesinde etnik

temizliğe maruz kalmış Arap olmayan insanlardan yalnızca bir kısmını temsil etmektedir.

Kerkükiler

Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) denetimindeki yerleşim yeri Süleymaniye'de Sanayi Bakanı olan Celah Cewher, kuzeybatı Irak'ta ağırlıklı olarak Kürt olmaktan çıkarılıp ağırlıklı olarak Araplaştırılan ağır demografik değişimi belgelemektedir. Kerkük dergisini yayınlayan Celah Cewher, Araplaştırmanın "tüm tarihini" konu alan bir kitap yazmaktadır.

Cewher, günümüzdeki öz-yönetim bölgesinde, Süleymaniye ve Erbil gibi Kürt şehir merkezlerinde bürolarda, sınıflarda ve işyerlerinde istihdam edilen yüz binlerce Kerküki'den biridir. Tıpkı Cewher'in ailesi gibi 1970'li ve 1980'li yıllarda sürülen aileler şimdi yeni yaşamlarında oldukça iyi bir yere gelmişler. Ama geldikleri yeri asla unutmuyorlar ve geri dönme umudunu asla yitirmiyorlar. Kerkükiler haberler yazmakta, yerel ve uluslararası gazetelere yorumlar sunmakta, Kerkük kültür merkezleri oluşturmakta ve Araplaştır-

* Gazeteci
(Middle East Report)

Kerkük birçok açıdan Kürt milliyetçiliğinin kalbini oluşturduğu gibi, aynı zamanda, Kürtler ile Baas Partisi arasında Irak içindeki Kürt

ma ile Mücadele Yüksek Komitesi gibi örgütlenmeler kurmaktadır.

Daha yakın bir zamanda sürülen Kerkükiler ise,

Irak'ın 1970'li ve 1980'li yıllarda, kırsal bölgede Kürt gerillalarının insan kaynaklarını kurutmak için Kürtleri zorla yerleştirdiği toplu yerleşim yerlerinde sefaletin pençesine düşmektedir. Diğer bir kısmı ise şehir merkezlerinin varoşlarındaki günübürlük kamplarda, çadır bezlerinden, kırık dökük tenekelerden ve eğer şanslılarsa, el yapımı tuğlalardan inşa ettikleri evlerde hayatta kalma mücadelesi veriyor. Bunların çoğunluğu birdenbire yoksullaşmış, orta sınıfa mensup iş ve mülkiyet sahibi insanlardır. Yalnızca kendi yaratıcılıkları, BM ve NGO'ların yanlış ve yarım yamalak yardımları ve kendilerinden önce göçertilmiş benzer bir ailenin yardımları sayesinde hayatta kalabilmektedirler.

1960'lı Yıllardan bu yana Irak hükümeti tarafından uygulanan Araplaştırma politikaları çerçevesinde yaşadıkları yerlerden zorla göçertilen ve Kürtlerin öz-yönetimi altındaki bölge ile Irak hükümetinin denetimi altındaki bölgeyi birbirinden ayıran hat boyunca uzanan yüzlerce şehre, kasabaya ve köye doluşanlardan çoğu zaman Kerkükiler olarak söz edilmektedir. Kerkük birçok açıdan Kürt milliyetçiliğinin kalbini oluşturduğu gibi, aynı zamanda, Kürtler ile Baas Partisi arasında Irak içindeki Kürt özerkliğinin biçimi konusunda yaşanan savaşın da odak noktasını teşkil etmektedir. İnsani işler, yerlerinden göçertilenler ve Süleymaniye'deki Anfal kurbanları bakanı olan Saleh Raşid, "Kudüs Filistinliler için neyse, Kerkük de Kürtler için odur" diyor.

Kerkük yüzlerce yıl boyunca Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğu bir şehir oldu. Günümüzde orta Irak denilen yer ile Türkiye, Suriye ve İran'ı birbirine bağlayan önemli bir ticari ve idari rota üzerinde kurulmuştur. Ticaret ve yönetim Arapları ve Türkleri bölgeye getirmiştir ancak Baasçılar bile 1989 yılında, kendilerinin o güne kadar sürdürdükleri Araplaştırma kampanyasının "[Kerkük'teki Arapların ve Türkmenlerin] oranını %60'a çıkaramadığını" kabul ediyorlardı.²

Kerkük'ün güneyinden Erbil'e dek uzanan muazzam petrol yatakları yirminci yüzyıl başlarında keşfedilmişti. Bu muazzam petrol yatakları Kürtlere muhteşem bir ekonomik potansiyel vaat ediyordu, ama Kürtlere siyasal bir felaket getirdi.

özerkliğinin biçimi konusunda yaşanan savaşın da odak noktasını teşkil etmektedir. İnsani işler, yerlerinden göçertilenler ve Süleymaniye'deki Anfal kurbanları bakanı olan Saleh Raşid, "Kudüs Filistinliler için neyse, Kerkük de Kürtler için odur" diyor.

Kürtler Kerkük bölgesinin Kürt olduğunu ve bu yüzden herhangi bir Kürt özerk bölgesinin bir parçası olması gerektiğini savu-

nuyor. Kürtler ayrıca bölgenin petrol gelirlerinden de belli bir oranın kendilerine verilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Ancak 1970'li yıllara gelindiğinde, Kerkük petroleri Irak'ın toplam petrol üretiminin %70'ini teşkil ettiği için, monarşi sonrası Irak rejimleri, Kerkük'ün kendi özerk bölgelerinin bir parçası olması gerektiğini savunan Kürt tarafının görüşlerini dikkate almadılar. 1960'lı yıllar ile 1991'e kadar Kürtler ile Irak rejimleri arasında yapılan çeşitli özerklik görüşmeleri Kerkük gibi bir kılıca saplandı. Geçtiğimiz kırk yıl, hükümet baskısı, Kürt başkaldırıları, savaşlar, görüşmeler ve görüşmelerin çıkmaza girmesinden oluşan sonu gelmez bir döngüyle geçti.

Kerkük petrolü bu savaş döngüsünün başlıca nedeni olsa da, tek nedeni değildir. 1958 yılından bu yana iktidara gelen çeşitli Irak hükümetleri kendi dönemlerindeki pan-Arapçılığa saplanmış ve bu pan-Arapçılık Kürtlerin bir Arap devleti içinde kendi kaderini tayin etme hakkını reddetmiştir. Baas Partisi, daha önce İran, Amerika Birleşik Devletleri ve hatta İsrail ile işbirliği yaptıkları için Kürt milliyetçilerini olası bir Truva atı olarak görüyordu. Saddam Hüseyin'in ve Baasçıların, etnik bakımdan Araplardan ziyade Farslara daha yakın olan Kürtlere karşı ırkçı bir tutum içinde oldukları konusunda bazı spekülasyonlar da yapılmıyor değil.³

Gereğe İçin Olgular Yaratmak

Irak hükümetleri ancak demografik gerçekliği değiştirerek Kerkük'ün Kürt bölgesinin dışında olduğunu iddia edebilirdi. Ve Irak hükümetleri bizzat kendilerinin de Araplaştırma olarak adlandırdıkları bir etnik temizlik politikası sayesinde bu amaçlarında belli bir başarı sağladı.⁴

Baas Partisi 1963 yılında ilk defa iktidara geldiğinde, hiç zaman geçirmeksizin, petrol yataklarının civarında bulunan köylerdeki Kürtleri, Türkmenleri ve Hıristiyanları zorla göçertmeye başladı. Bu Kürt, Türkmen ve Hıristiyan köyleri önce tahrip edildi, sonra da Arap yerleşimciler için yeniden inşa edildi.

Anfal kampanyası esnasında büyük bir çoğunluğu savaşı olmayan

100,000 Kürt öldürüldü. Hükümet onların ölümlerini teyid etmeyi

1968 Yılında başa gelen ve iktidarını sağlamlaştırmak için zamana ihtiyaç duyan ikinci Baas rejimi, 1970

Anayasasında Irak'ın hem Arap hem de Kürt milli-

yetlerinden oluştuğunu belirtip, Kürt halkının ulusal haklarını kabul ederek Kürtleri yatıştırmaya karar verdi. 1970 Yılında özerklik görüşmeleri başladı ancak bu görüşmeler, Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mustafa Barzani'nin Kerkük'teki petrol yatakları üzerinde hak iddia etmesi üzerine kesildi.

Hükümet Barzani'nin bu iddialarını bir savaş nedeni olarak saydı ve 1974 yılında tek taraflı olarak bir özerklik yasası çıkardı. Bu yasayı reddeden Kürtler yeniden savaşa başladı. 1974'eki özerklik yasasına göre, Kerkük vilayetinin sınırları, şehir merkezinde bir Arap çoğunluğunun oluşmasını sağlamak amacıyla ikiye bölünmüştü. Nüfuslarının büyük çoğunluğu Kürt olan Çemçemal, Kifri ve Kalar gibi şehirler diğer Kürt vilayetlerine bağlanmıştır.

Kürt ayaklanmasının 1975 yılında yenilgiye uğramasıyla birlikte, Baas hükümeti Kürtlere nihai olarak diz çöktürme fırsatı elde etti. Bu durum Kürtlerin kendi ata topraklarından kopararak, denetlenebilecekleri bölgelere gönderilmelerini gerektiriyordu. Hükümet İran ve Türkiye sınırları boyunca yaklaşık olarak 33 km derinliğinde bir güvenlik şeridi oluşturdu, kırsal alanda 1400'ü aşkın köyü yerle bir etti ve 600.000'i aşkın kişiyi sürüler halinde, ovalık alanlarda Irak ordusunun dikkatli gözleri önünde kurulan toplu yerleşim yerlerine doldurdu. On binlerce insan ise güneydeki çöllerde ölüme gönderildi. Evlerine dönmeye çalışırken yakalanan herkes anında kurşuna dizildi.

Baas rejimi ayrıca bu fırsatı, petrol yataklarının yakınında bulunan tartışmalı bölgelerdeki demografik dengeyi değiştirmek için de kullandı. 1960'lı yıllarda başlayan Araplaştırma daha da yoğunlaşmış olarak yeniden başladı. Tartışmalı bölgeler olan Xaneqin, Kerkük, Mendali, Zaho ve Sincar bölgelerinde yaşayan bir milyonu aşkın Kürt, Türkmen ve Asuri yaşadıkları bölgelerden zorla göçertildi. Bunların yerlerine, ev ve özel mülkiyet vaatleriyle kuzeye özendirilen Mısırlı ve Iraklı Arap yerleşimciler yerleştirildi.

Kürtlerin mülk satın almalarını ve istihdam alanı bulmalarını zorlaştırmak için kanunlarda değişiklik yapıldı. Kürt kadınlarıyla evlenen Arap erkekler eko-

nomik olarak ödüllendiriliyordu. Kürt kökenli sivil devlet memurları Kürdistan dışına gönderilerek Arap bölgelerinde çalışmak zorunda bırakıldı. Sü-

leymaniye'deki yeni üniversitede açılan Kürt fakültesi kapatıldı. Kürt isimleri Arap isimlerine dönüştürüldü. Örneğin Kerkük şehrinin adı el-Ta'mim, yani "kamulaştırma" olarak değiştirildi. *Middle East Watch* (şu anda Human Rights Watch) mensubu araştırmacılar, Araplaştırmanın artık gelişigüzel bir uygulama olmadığına işaret ediyordu. Baas rejimi 1970'li yıllarda, Kürt nüfusunun kitlesel biçimde yeniden iskâna tabi tutulmasını sağlamak üzere, Saddam Hüseyin başkanlığında Devrimci Komuta Konseyi Kuzey İşleri Komitesini kurdu.

1980 yılında başlayan İran-İrak savaşında hükümet askerlerinin cepheye kaydırılmasıyla birlikte Araplaştırma hız kaybetmeye başladı. Savaş sona yaklaştıkça, Baas rejimi 1988 yılında Saddam Hüseyin'in kuzeni Ali Hasan el-Mecid tarafından Kerkük'ten yönetilen Anfal soykırım seferiyle "Kürt sorununa" mutlak bir çözüm bulmaya yöneldi.

Anfal kampanyası esnasında büyük bir çoğunluğu savaşı olmayan 100,000 Kürt öldürüldü. Hükümet onların ölümlerini teyid etmeyi reddetse de, kaybolan diğer 182,000 kişinin ise öldüğü varsayılmaktadır. 4000'i aşkın köy ortadan kaldırıldı ve 500,000 kişi daha zorla toplu yerleşim yerlerine yerleştirildi. En azından 40 ayrı saldırıda kimyasal silah kullanıldı. KDP lideri Mesut Barzani durumu doğrudan şöyle özetliyordu; "Kimyasal silahlara karşı bomboş ellerle savaşılamıyoruz. Kısacası savaşa devam edemiyoruz."

"Milliyet Düzeltisi"

1990-1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın akabinde patlak veren -ve nihai hedefi Kerkük olan- Kürt ayaklanmasının ardından kurtarılmış bölgenin kurulmasıyla birlikte, belli başlı tüm partileri içine alan Irak Kürt Cephesi, uluslararası korunmanın ne kadar süreceğinden emin olmadığı için bir kez daha Bağdat ile görüşmelerde bulunuyordu. Taraflar bu görüşmelerde federasyondan söz ettiler ve Bağdat, petrol yataklarının değil ama, Kerkük'ün yönetimini -kısa bir süreliğine- Kürtlere bırakma konusunda istekli görünüyordu. Ne var ki, uluslar arası güvenceler sağlan-

Tüm Iraklılar, onları etnik kökenlerine göre tanımlayan bir kimlik kartına sahiptir. Arap olmayanlar bir form doldurup kendi etnik

masını hususunu kabul etmeyen Irak rejimi, en sonunda Kürt bölgesinin keskin sınırlarını belirlemeyi reddederek, Kerkük ve

petrol yatakları hattı üzerindeki diğer şehirlerin statüsü çözümsüz bıraktı. Irak Kürt Cephesi nihayet Temmuz 1991'de görüşmelerden çekildi.

Ekim 1991 yılında merkezi hükümet kuzeydeki yaklaşık olarak 1974 yılındaki özerklik yasasının kapsadığı hat üzerinde olan üç Kürt vilayetindeki tüm hükümet hizmetlerini geri çekti ve bir iç ambargo uygulamaya başladı. Bağdat açıkçası şöyle düşünüyordu; eğer Kürtler yakıtsız, gıdasız, elektriksiz ve her türlü hükümet hizmetinden mahrum bırakılırlarsa, görüşmelerde daha uysal davranacaklarını düşünüyordu. Ancak aradan geçen on yıl içinde, hükümetle belli bir iletişim içinde olmalarına rağmen, Kürtler yeniden özerklik görüşmelerine başlamadılar. 1990'lı yılların ortalarında yaşanan bir iç savaşın ardından, KYB ve KDP öncülüğünde, üç Kürt bölgesinde başarıyla faaliyet gösteren iki ayrı Kürt hükümeti ortaya çıktı.

Bu arada, Araplaştırma politikalarının yoğunluk bakımından daha arttığı anlaşılıyor. Hükümet 1991 ayaklanmasının ardından Kerkük'ü yeniden ele geçirdiğinde, acımasız bir şekilde binlerce Kürtü bölgeden göçertti.

Kâmuran da bunlardan biri. Kendisinin de söylediği gibi, 1989 yılında "Araplaştırılmıştı." Ancak ailesine ve işleri iyi giden nalbur dükkanına bakmak üzere gizlice Kerkük'e geri döndü. "Bu gizli bir yaşam tarzıydı" diyor Kâmuran. 1991 Yılındaki ayaklanmanın ardından tekrar bölgeyi terk etmeye zorlandı. Ailesi kendisini bildi bileli hep Kerkük'te yaşamıştı. Babası 1958 yılında petrol yataklarında çalışmaya başlamış ancak 1963 yılında bölgeden sürülerek evi tahrip edilmişti. O günden bu güne Irak politikası değişmiştir ve Kerkük'teki hükümet yanlısı el-Ta'mim gazetesine göre, Kürt, Türkmen ve Asuri evleri artık tahrip edilmiyor. Bunun yerine, evler ve işyerleri Saddam Hüseyin tarafından çoğu zaman bol miktarda para ve "korunma" ihtiyacını karşılayacak silahlarla birlikte yeni Arap yerleşimcilere "hediye" olarak veriliyor.

Kâmuran, eşi ve beş çocukları şu anda BM bünyesindeki Habitat ile yerel bir NGO olan Kürdistan Çocukları Kurtarma kurumu tarafından Süleymaniye ile

kökenlerini Arap olarak "düzeltme" "hakkına" sahiptir. Eğer bunu yapmayı reddederlerse, onlar ve aileleri tüm mal ve mülklerini geride bırakarak Kürt denetimi altındaki bölgeye sürülmektedir. Sahip oldukları hiçbir mülkiyeti satmalarına izin verilmemektedir.

Kerkük arasındaki Çemçal mahal yakınlarında yaptırılan toplu konutlarda yaşıyor. "Şimdi Kürtlerin arasında yız" diyor Kâmuran. "Öz-

gürüz." Peki geri dönmek ister miydi? "Elbette," diyor yavaş bir ses tonuyla. "Kerkük benim vatanım."

Kerkük'ten birkaç km uzaklıktaki KDP bölgesinde kalan Erbil'in Kürt valisi Nizameddin Gili'ye göre, Irak hükümetinin denetiminde olan bölgelerden tipik bir zorla göçertme olayı şu aşamalardan oluşuyor: Arap olmayan biri çocuklarını okula kaydetmek zorunda kaldığında ya da diyelim ki sürücü belgesini yenilemek istediğinde, kendisine, milliyetini belirten kimlik kartını "düzeltmek" isteyip istemediği soruluyor. Tüm Iraklılar, onları etnik kökenlerine göre tanımlayan bir kimlik kartına sahiptir. Arap olmayanlar bir form doldurup kendi etnik kökenlerini Arap olarak "düzeltme" "hakkına" sahiptir. Eğer bunu yapmayı reddederlerse, onlar ve aileleri tüm mal ve mülklerini geride bırakarak Kürt denetimi altındaki bölgeye sürülmektedir. Sahip oldukları hiçbir mülkiyeti satmalarına izin verilmemektedir. Eğer etnik kökenlerini Arap olarak "düzeltirlerse," çoğu zaman kendilerine şöyle deniliyor: eh artık Arap olduğunuz göre, o zaman ülkenin güneyinde de yaşayabilirsiniz. Bunun ardından Şiiilerin ağırlıkta oldukları güneye gönderilmektedirler ve ev eşyalarını birlikte götürmelerine kimi zaman izin verilmektedir.

Erbil yakınlarındaki Bisaslawa kampında yaşayan Hamid daha karmaşık, ama aynı zamanda tipik bir göçertilme mekanizmasıyla karşı karşıya kalmıştı. 1997 yılında bir güvenlik görevlisi Hamid'i ziyaret ederek kendisiyle polis karakoluna gelmesi gerektiğini bildirdi. Hamid polis karakoluna gittiğinde kimlik kartı ve yiyecek karnesi zorla elinden alındı. Kendisine artık Kerkük'ü terk etmesinin zamanının geldiği söylendi. Aynı anda ailenin erkek üyelerinden bir başkası da göz altına alınmıştı ve karakolda bekletiliyordu. Hamid evine geri döndü, polis almasına izin verdiği bazı eşyalarını, karısını ve çocuklarını bir kamyona koyup tekrar polis karakoluna geldi. Polis Hamid'in şehirden ayrılmaya hazır olduğunu gördükten sonra, gözaltında tutulan akrabası serbest bırakıldı. Bir yetkili yirmi-otuz km uzakta olan Kürt-denetimindeki bölgenin sınırına kadar kamyona eşlik etti.

Irak'ta çıkarılan yeni bir yasa sürgün etmenin ilk biçimini yasal hale getiriyor. Irak Devrimci Komuta Konseyi'nin Eylül 2001 yılında kabul ettiği 119 sayılı Karar, Arap olmayan 18 yaşından büyük Iraklılara etnik kökenlerini Arap olarak düzeltme "hakkı" tanıyor.

Hamid, betondan yapılmış yeni evinde yerde otururken olaydan dört yıl sonra şöyle diyor; "Iraklılar birkaç dakika içinde sizi sarıp sarmalayıp başka bir şehre yollayabiliyorlar." Hamid'in babası ve kardeşi ve onların aileleri de bu şekilde Kerkük'ten sürülmüşler ve Kürt öz-yönetim bölgesindeki çeşitli kampalara yeni gelen insanlar da benzer öyküler anlatıyor.

Etnik Temizlik

Irak'ta çıkarılan yeni bir yasa sürgün etmenin ilk biçimini yasal hale getiriyor. Irak Devrimci Komuta Konseyi'nin Eylül 2001 yılında kabul ettiği 119 sayılı Karar, Arap olmayan 18 yaşından büyük Iraklılara etnik kökenlerini Arap olarak düzeltme "hakkı" tanıyor. İngiltere Parlamentosu İnsan Hakları Grubundan Lord Avebury ve Essex Üniversitesinde Kevin Boyle tarafından yönetilen Kerkük Araştırma ve Çalışma Vakfı, bu yasanın, etnik dilleri, dinleri ya da sosyal sınıfları ne olursa olsun, tüm Iraklıların eşit olduklarını belirten 1970 Irak Anayasasının dolaylı bir ihlali olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca anayasada, yukarıda da işaret edildiği gibi, Irak'ın Araplar ve Kürtler olmak üzere, iki ayrı etnik gruptan oluştuğu da belirtilmektedir. "Bu yasa," diye belirtiyor Kerkük Vakfı son zamanlarda yaptığı bir basın açıklamasında, "rejimin tüm Kürtleri, Türkmenleri ve Asur-Keldanileri hedef alan etnik temizlik politikasını yasallaştırmaktadır."

"Etnik temizlik" terimi geçtiğimiz on yıl içinde Yugoslavya'ya bağlı olarak gündeme geldi. Bu terim hakkında herkesin üzerinde anlaşıldığı tek bir tanım olmamakla birlikte, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu özel raportörü olan Tadeusz Mazowiecki Yugoslavya'ya ilişkin olarak şöyle yazmıştır: "Etnik temizlik terimi, başka etnik grupların üyeleri-

ne ait verili bir toprak parçası üzerinde kontrol sahibi olan bir etnik grubun başka bir etnik grubu eliminate etmesi anlamına gelmektedir." Mazowiecki daha sonra şöyle yazıyordu: "Etnik temizlik sivil nüfusun etnik kriterler esas alınarak, söz konusu nüfusun yaşadığı toprakları terk etmeye zorlanması doğrultusunda, sistematik bir şekilde temizlenmesi ile özdeşleştirilebilir."⁶ Irak'ın kendi içindeki etnik azınlıklara yönelik tavrı bu tanıma uymaktadır.

Bazıları etnik temizliğin, özellikle de kitlesel sürgünlere, hedeflenen etnik grubun daha fazla sayıda üyesini korkutarak kaçmaya zorlamak amacıyla geniş ölçekli öldürme eylemlerinin eşlik ettiği durumlarda, soykırım ile aynı anlama geldiğini savunmuşlardır. Birleşmiş Milletler Genel Toplantısı'nın 18 Aralık 1992 tarih ve 47/121 sayılı Kararı Bosna'daki Sırp politikalarını kınarken, giriş yazısının 9.paragrafında "bir soykırım biçimi olan 'etnik temizlik' gibi iğrenç bir politika"ya göndermede bulunmaktadır. Uluslararası Adalet Mahkemesinde Bosna'nın Yugoslavya'ya karşı açtığı davaya bakan bir yargıç, çoğunluk konu üzerinde anlaşamamasına rağmen, soykırımın gerçekleştiğini belirten bir görüş kaleme almıştı. Ne var ki, etnik temizlik eylemlerinin savaş suçları ve insanlığa karşı işlenmiş suçlar olarak koğuşturulabileceğine kuşku yoktur.

Uluslararası hukuk alanındaki tartışmalar hakkında fazlaca bilgisi olmayan Kâmuran gibi yerlerinden yurtlarından sürülmüş insanlar için, bu tamamen bir neyin doğru neyin yanlış olduğu meselesidir. "Taş yerinde ağırdır" diyen Kâmuran, şu anda kendi ülkelerinde mülteci olarak yaşayan diğer Kerkükilerin duygularını ifade ediyor.

*Kaynak: Middle East Report 222
İngilizce'den çeviren: Cemal Atilla*

Dipnotlar

- 1) ABD Mülteciler Komitesi, World Refugee Survey 2001 (Washington, DC, 2001).
- 2) Middle East Watch [şimdiki Human Rights Watch], Genocide in Iraq: The Anfal Campaign Against the Kurds (New York, 1993), s. 353. Ali Hasan Macid'in, Kuzey Bürosu Sekreteri olarak halefine hitaben yaptığı bir konuşmanın teyp çözümlerinden. Macid'in Kerkük şehrinde mi yoksa vilayetinden mi söz ettiği anlaşılmıyor.
- 3) Age, s.35.

4) Age, s.353.

5) Bu tarihçe şu kaynaklardan alınmıştır; Middle East Watch, agy; David McDowall, A Modern History of the Kurds (London, I.B. Tauris & Co. Ltd, 2000); Jonathan Randall, After Such Knowledge What Forgiveness? My Encounters with Kurdistan (New York: Farrar, Strauss and Giroux, 1997); ve 2001 yılında Irak Kürdistanı'daki yetkililerle yapılan röportajlar.

6) Drazen Petroviç, "Ethnic Cleansing: An Attempt at Methodology," European Journal of International Law 5/3 (1994).

7) Bütünlüklü bir tartışma için bkz., William Schabas, Genocide in International Law (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), s. 189-201.

Kerkük Olayları

Mesud Barzani*

Kerkük şehri bir çok nedenden dolayı önem kazanıyor. Bunların en önemlisi de büyük bir petrol rezervine sahip olmasıdır. Ayrıca bir ekonomik merkez olması da önemini artırıyor. Bu yüzden diğer Kürt şehirlerinden çok daha fazla Araplaştırma tehdidi altındadır. Coğrafi konumu da önemini arttırıcı bir unsurdur.

1975 yılından sonra uygulanan yüz kızartıcı ırkçı politikalarından önce Kerkük şehrinin %80'i Kürt'tü. Geri kalanını ise Arap, Türkmen ve Asuri'ler oluşturuyordu. Eğer Irak Hükümetleri istikrarlı politikalar uygulasalardı, bir kardeşlik şehri olabilirdi. Ama şu anda, Araplaştırma, etnik temizlik, baskı ve demografik yapıyı değiştirmeye dönük politikaların sembolü konumundadır.

Hiç kuşkusuz Kerkük şehri Kürdistan'ın kalbi sayılır. Bu yüzden kindarlar ve şovenistler bu şehri gasp etmeye ve nüfus yapısını değiştirmeye çalışıyorlar. Hatta İngiliz emperyalistleri de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Şeyh Mahmud Berzenci liderliğinde Kürdistan devletinin kurulmasını kabul ettiklerinde, Kerkük'ün Kürdistan'ın sınırlarına dahil edilmesi ne onay vermemişlerdi.

Kürdistan Halkının, topraklarından çıkarılan Kerkük petrolerinden payına düşen, acılardan, zulümlerden, katliamlardan başka bir şey olmadı. Bağdat Hükümeti petrol karşılığında ölüm kusan silahlar satın alarak bu silahları Kürdistan'nda kadınlara ve çocuklara kar-

şı kullandı. Buna karşılık Irak'ın diğer bölgelerinde üniversiteler, hastaneler açtı. Yol yaptı. Bu bakımdan, Kürdistan petrolü Kürdistan Halkına yıkım getirdi, desek gerçeği ifade etmiş oluruz.

Kerkük'te uygulanan Araplaştırma politikası yeni bir şey değildir. Ancak Baas rejiminin yaptıkları utanç verici olması hesabıyla önceki rejimlerin tümünün yaptıklarının ötesindedir. Baas Partisi ilk defa 1963 tarihinde iktidara geldiği zaman, güvenlik gerekçesiyle Kerkük çevresindeki yirmi üç Kürt köyünü boşalttı. Onların yerine Şeyh Havvas Sadid'le birlikte Arap ailelerini bu köylere yerleştirdi. Bu mesele 1966 tarihinde yapılan görüşmeler esnasında üzerinde şiddetle tartışılan bir konuydu. Bezzaz ve Evfa Tahir Yahya bu Arap ailelerin önceki yerlerine nakledileceklerini ve bu köylerin yasak alan ilan edileceklerini, petrol şirketinin merkezine çok yakın olmaları nedeniyle ne Arap ne de Kürt hiçbir ailenin buralara yerleştirilmeyeceğini vaat etti.

Kerkük şehri son olarak 1970 tarihinde Baas Partisiyle yapılan görüşmelerde de ihtilaf ko-

* Kürdistan Demokratik Partisi Genel Başkanı

14 Temmuz Devrimi'nin birinci yıl dönümü münasebetiyle gerçekleştirilecek kutlamalara Kerkük de diğer Irak kentleri gibi hazır-

lıyorlar. Bu tür olumsuz faaliyetlere bir örnek verecek olursak; Barzani gerçekleştirdiği ziyaretlerin birinde İkinci Fırka'nın

karargahına uğradı ve Kasım 1958 tarihinde buradaki ordu evine konuk oldu. Hidayet Arslan isimli bir Turancı subay, Barzani'yi taşıyacak olan helikoptere zaman ayarlı bir bomba yerleştirdi. Fakat Kürt subaylardan birinin bunu öğrenmesiyle suikast planı bozuldu. Bu olayın öğrenilmesinden hemen sonra Turancı subay bir kalp krizi geçirerek kin ve nefretiyle birlikte öldü.

Bu olay Kerkük'te yıldırım hızıyla yayıldı. Az kalsın kanlı bir felaket yaşanacaktı. Ancak kısa süre sonra gelişmelere hakim olundu.

14 Temmuz Devrimi'nin birinci yıl dönümü münasebetiyle gerçekleştirilecek kutlamalara Kerkük de diğer Irak kentleri gibi hazırlandı. Maalesef Kerkük'teki sevinç ve coşku kanlı bir olayla büyük bir felakete dönüştü. Bu olay Kürt ve Türkmen kardeşliğinin tarihine sürülmüş bir kara leke olarak anılacaktır.

Artık şehrin kontrolü bütün grupların elinden çıkmıştı. Şehir gerçek bir savaş alanıydı. İkinci Fırka Komutanı Davud Cenabi fitneyi söndüreceğine daha da alevlenmesine yardımcı oluyordu. Görevini yerine getireceğine olayların iyice kontrolden çıkmasına neden olacak adımlar atıyordu. Fırkasına bağlı askerlerin ve Halk Direniş Örgütü mensuplarının istedikleri gibi hareket etmelerine izin verdi. KDP'nin Üçüncü Şubesi

landı. Maalesef Kerkük'teki sevinç ve coşku kanlı bir olayla büyük bir felakete dönüştü. Bu olay Kürt ve Türkmen kardeşliğinin tarihine sürülmüş bir kara leke olarak anılacaktır.

fitne ateşini söndürmek için elinden geleni yapmasına, bazı sorumluluk sahibi Türkmenlerin çabalarına rağmen olanlar oldu.

Bu bağlamda şunu söyleyebiliriz:

Her zaman ve her yerde ırkçı şovenist fikirlerle savaşmak gerekir. Kürt halkı da buna öncü olmalıdır. Çünkü bu gibi fikirlerin zararını herkesten çok çekmiştir. Kürt toplumunda demokratik fikirler kökleşmeli, başka etnisitelerle birarada barış içinde kardeşçe yaşamanın bilincine varılmalıdır.

Kerkük olayları Abdulkerim Kasım'ı şok etti. Derhal Halk Direniş Örgütünü lağvettiğini ilan etti. Tarafların her biri diğerini kınıyordu. Benim kanaatime göre bütün taraflar bu olaylardan sorumludur. Birini istisna tutmak mümkün değildir.

20 Temmuz 1959 tarihinde Barzan'ı ziyaret eden babamın (Mele Mustafa) yanındaydım. Nüfuzlu şahsiyetlerden oluşan bir Türkmen heyetinin Şaklava'ya geldiğini hatırlıyorum. Barzani, Salih Bey Miran'ın evinde heyeti karşıladı. Onlarla kardeşlik duygularıyla sohbet etti. Kerkük'te olanları şiddetle kınadığını belirtti. Heyete, Kürt-Türkmen kardeşliğine ne kadar önem verdiğini vurguladı.

Kerkük olayları hakkında daha geniş bilgi edinmek için 41'den 45'e kadarki numaralı belgelere bakınız.

Kaynak: Mesud Barzani, Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi, Çeviren Vahdettin İnce.

BELGELER

Belge - 41

KDP Kerkük üyelerinden birinin hazırladığı rapor

1- Abdulvahhab el-Azizi 1.10 günü Kerkük'e gelmiş, orada bir takım toplantılar gerçekleştirdikten sonra, 4.10 günü geri dönmüştür. Kerkük'e vardığında, beraberinde avukat Nurettin el-Vaiz de vardı. Bağdat'tan geliyorlardı. Burada Kerkük Belediye Başkanı, Salih Ahak adlı belediye muhasibi, Akrodit mağazaları sahibi emekli subay Celal Sufi, Kemal el Tikriti, emekli pilot Yahya Cevat (Karısı İngiliz'dir), emekli başkan

Ubadi Hasan, emekli başkan pilot Abdurrahman el-Afgani ile temasa geçtiler. Bu görüşmeler, petrol şirketi Nadi'de, Petrol Polis Müdürü ve muavini, güvenlik amiri Sabah Beyati'nin bilgisi dahilinde gerçekleşti.

2- Azizi beraberinde el-Vaiz olduğu halde polis muaviniyle birlikte Nadi şirketine gitti, burada bir toplantı gerçekleştirdiler. Bu toplantıya Nadi'nin hizmetçisi Mirza'da katıldı.

3- El-Azizi ve el-Vaiz'in, Kerkük gümrük muavini ve F.K 2 subayı ile buluşmuş, sonra bunlara K.1 polisinden İbrahim el-Azizi de katılmıştır. Ardından Hasan Erdebil, Tacizif müdürü Mr.Paulman, Ulusal Petrol Müdür Muavini İngiliz Yahudi'si Mr. Griyk buluşular. Toplantının hemen ardından el-Azizi şirkete ait bir uçakla Bağdat'a geri döndü. Yukarıda adı geçenler havaalanına gelerek onu yolcu ettiler. Görevi icabı havaalanına gelen şirketin itfaiyesinde görevli Abdullah Ağa, uçak yakıtı bölümünde işçi olarak çalışan Abd Musa bütün bunlara tanık olmuşlardır.

4- Beş gün önce İngiliz ajanı Mr. Firenter Kerkük'e geldi. Lübnan üzerinden gelen bu adam hala Kerkük'tedir.

5- Kerkük petrol şirketinde sürekli toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılara Albay Adil Emin Haki, Mr. Erfertel (genel işgal), Mr. Erdil (İstihbarat), Mr. Fandi Faul (?), Mr. Lengi, Mr. Latek (Petrol Sanayi), Mr. Edmund (Siyasi), Mr. Hociks (Siyasi), Mr. Paulman (Tavzif), Mr. Freizer (Siyasi), Kurmay Albay İbrahim Faysal, Kurmay Başkan Abdulgani (F.K 2) katılmaktadırlar. Adil adlı kişi, Mansur el-Hayyat yerine tayin edildi. Teğmen pilot Muhsin Sıbgatullah sürekli olarak İngilizlerle toplantılara katılmaktadır. O da şirkette görevli olan Petros ile birlikte toplantılara katılmaktadır.

6- Delim aşiretlerinin reisleri ile genel şirketin Müdür Muavini İngiliz Yahudi'si Mr. Griyk ile sürekli temas halindedirler. Ayrıca Kurmay Subay İbrahim Faysal ve emekli yüzbaşı Fadıl Ubad el-Mekradi ile de temas halindedirler.

7- Derbelek dairesi muhasibi Adem Asuri Nail Yakubi ve bazı İngilizlerle birlikte emekli bazı subaylarla toplantılar düzenlemektedir. Bu toplantılar Ademin evinde, bazen de Kerkük- Bağdat yolu üzerindeki bir evde gerçekleşmektedir. Adem, Amerika'nın Bağdat elçiliği ile sürekli olarak temas halindedir.

8- Nahid el-Çaduri (Halife Hilmi-Filstin Elçiliği), Abdulvahid Fehmi, İsa Neriman, Bahaüddin Veli, Emekli Albay Şemsüddin el Tayyar, Mr. Bernaiyd Razmir (Eski İngiliz telgraf posta memuru) K.3 teki Mr. ... Bunlar, birleşik Arap Cumhuriyetiyle Irak içindeki hainler arasındaki temas noktalarını oluşturmaktadırlar. Bu iç hainler de genelde gericilerden oluşturmaktadırlar. Amaçları birleşik Arap cumhuriyetinden Irak'a silah kaçırarak, yurt dışına gitmek isteyen hainleri de Birleşik Cumhuriyete götürmektir. Bunların

Kerkük'teki aşiret reisleriyle de sürekli olarak temasları söz konusudur. Özellikle Hasan Asi ve Mahzar Asiyle, bu arada Samarra, Tikrit ve Delim aşiretleriyle de ilişkileri vardır. Nahid'in Bağdat'taki dışişleri bakanlığında bir grubu var. Bunlar arkacılığıyla Irak hükümetine ait çok önemli gizli bilgilere ulaşabiliyor. Bu adamın aynı zamanda Dr. Albay Hayatla da teması vardır. Bu doktor ise Adil Hilmi Samarra'dır.

9- Şirketin depo müfettişi Velid, Musul ve Kerkük'teki gericilerle Şirkette bulunan Mr. Lanki ve Mr. Kip arasındaki temas noktasını oluşturmaktadır.

10- Es-Sawra Otel, planların hazırlandığı merkezdir. Bu otelin müşterileri 65 kişidir. Bunlar da hainler grubunun mensuplarıdır. Tanınan şahısların dışında hiç kimseye bu otele girmeye izni verilmiyor. Otelin masrafları, Ali Mustafa Ağa adında bir gerici tarafından ödenmektedir. Bu otel tamamen onların toplantılarına tahsis edilmiştir. Birkaç gün önce bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıya Halef el-İkabi, Ali Mustafa Ağa, Kurmay Albay İbrahim Faysal (F.K.dan) katıldı. Hastahane başkanının kentten ayrılması münasebetiyle yaşanan zor ve sıkıntılı günlerde Kerkük'te güvenliğin bozulması için bir plan hazırlamaya öncelik verdiler. Her on günde bir bu otelde bir toplantı düzenlenir. Bu toplantıya Molla Sabır ve Molla Hamd katılır. Altı gün önce bir toplantı düzenlendi ve bu toplantıya polis muavini Muhammed Beşşar Ali ed-Diraniye'den gelerek katılmıştı. Ayrıca Molla Sabır, Yernus Ömer, emekli albay Şakir Sabır, emekli teğmen Abdulezel Şakir, kale halkından Kemal Bey, oğlu Sabah Kemal toplantıya katıldılar. Daha sonra Muavin Muhammed Beşşar, Molla Sabır, Albay Şakir Sabır, Yernus Ömer Bağdat'a hareket ettiler. Otelin sahibi Hacı Gafurdur.

11- Bağdat, Musul, Kerkük, Tikrit ve ed-Delim bölgelerindeki gerici hainler arasındaki temas noktaları, Kamil el Tikriti, şirket memuru Hamad Molla Mecid, polis memuru Mecid Dara, şirket memuru Matrud, şirket varisi Edvard, Şirket memuru Sami, Şirkette görevli John oluşturmaktadır. Bunlar aynı zamanda söz konusu illerdeki gerici hainlerle Kerkük'teki şirket arasında da temas kurucu görevini yürütmektedirler.

12- Kaza kaymakamı Ebsah lakaplı Abdurrahman Abdurrezzak, T.1 ve K.3 bölgesindeki hainlerle Kerkük ve Şirketteki hainler arasındaki bağlantı noktasını oluşturmaktadır. Kaymakam ile gericiler arasındaki bağlantıyı kuran kişi ise Kaymakam'ın bir yakını olan Remzi Hunkar'dır. Bu adam oradan üç gün önce döndü.

13- Şirkette emperyalistlerin çıkarına hizmet eden makam sahiplerinden bazıları şunlardır: Nevzat el-Evci. Bu adam zaman zaman Kerkük'teki evinde toplantılar düzenler. Bahauddin Fercerde, Avukat Ata Terzibaşı, Şirket katibi Sati. Bunlardan birincisi ve ikincisi, gerektiğinde kullanılmak üzere arabalarını şirketin hizmetine vermişlerdir. Bundan maksatları da kendilerinden kuşkuluları uzaklaştırmaktır. Bunlar güvendikleri kişileri Remadi, Bağdat ve Musul'da grupları tarafından düzenlenen toplantılara gönderdiler. Böylece sahip oldukları bazı bilgileri ya da bazı eşyaları gruplarına ulaştırmış oldular. Ayrıca bu adamlar gece vakti istedikleri gibi dolaşma hakkına sahiptirler. Hiç kimse onların geceleri dolaşmalarına karışmıyor. Oysa geceleri dolaşmak yasaktır.

14- Öte yandan, Fuad Ali ve Rafet el-Yakubi'nin evlerinde sırayla toplantılar düzenlenmektedir. Bu toplantılara Kerkük İnzibat Amiri Muavini Teğmen İsmail Halil, polis müteahhidi Abdullah Gor, İnzibat Birliği Başkanı Hamid, Cemal el-Hayyat, Elektrik kurumu Başkanı Müşir Hacı Hüseyin ve berber Emin katılmaktadır.

15- 1- Nureddin el-Vaiz

2- Molla Sıdık (Şirket)

3- Ömer Samed (Jeoloji şirketinin şoförü)

4- Şeyh Abdullah Şeyh Hasan (Petrol irtibat katibi, Medih'in teyzesinin oğlu)

5- Ali Hüseyin (D.C. şirketi itfaiye şoförü)

6- İbrahim Hüseyin (D.C. şirketi itfaiye görevlisi)

7- Abdusettar Faysal (İtfaiye şoförü)

8- İzzetin (şirket müdürü) Daima şirket tarafından Avrupa'ya ve Türkiye'ye gönderilir. (Mr. Fandiy Fool, Eksidon müdürü. Eski Haneqin İngiliz istihbarat subayı)

Not: Mr. Lengeli'nin özel sekreteri, Kerkük APC de görevli Abbas Fethullah'tır.

Not: Tikrit halkından olup şirketle devamlı temas halinde olan kimseler şunlardır: Seyyid Bekir Tikriti, eski tutuklu Hasan Asi.

Tanıklar, Kerkük polisinden

1- Muhammed Abdullah 2-Latif Muhammed Salih 3- Ahmed Şerif 4- Ali Rıza

Kerkük Havaalanı karargahında görevli ve başkan rütbesindeki bir subay 9-10 ve 10-10 günlerinde hava alanında bulunan gizli bir telefon aracılığıyla Bağdat'la görüşme yapmıştır. Bu telefon doğrudan Bağdat'a bağlanmaktadır. Bu görüşmede Bağdat hava alanında görevli bir şahısla görüşerek durumu şu sözleriyle açıklamıştır: Yanınızda durum nasıl? Cemaat için gerekli olan her şey harap oldu. Kulli Mithat nasıldır? Bu telefon konuşmasına tanık olanlar N. A ., Muhabir İbrahim Molla Muhammed, bir asker, Muhabir Muhammed.

Belge - 42

KDP Bildirisi

(Büyük bir ihtimalle bu bildiri 1958 yılının sonlarında yayınlanmıştır)

KDP'nin Kürdistan'a Çağrısı

Ey barış ve demokrasi yolunda mücadele verenler! Ölümsüz 14 Temmuz Devriminin, hemen ardından aziz Irak Cumhuriyeti'nin kurulması, sadece emperyalizmin Ortadoğu'da sebep olduğu yoksulluğun belini kırmakla kalmamış, halk düşmanlığının temellerini de yıkmıştır. Irak'ı bölgede bir barış ve özgürlük kalesi haline getirmiştir. Fakat emperyalistler ve işbirlikçileri çok geçmeden şaşkınlığı üzerlerinden attılar. Üzerimizde yeniden baskı kurmak, bizi yeniden kul-köle haline getirmek, direnenleri zindanlara doldurmak için karışıklıklar çıkarmaya başladılar.

Irak Kürdistanı'nda, genç Irak Cumhuriyeti aleyhinde çeşitli fitneler çıkardılar. Arapların ve Kürtlerin Cumhuriyetinin aleyhine propagandalara başladılar.

Ayrılcılık, bölücülük yalanını uydurdular. Kürtleri ve onların öncü grubu partiyi gözden düşürmek için her türlü yolu denediler. Hükümet yetkililerine çarptılmış, yalan dolan dolu raporlar sundular. Bütün güçlerini kullanarak, hükümeti partimiz aleyhine kışkırttılar. Amaçları Cumhuriyet Hükümeti ile Kürt özgürlük hareketinin arasını bozmaktır. Bunun bir diğer amacı da, halkımızın öncü gücü konumundaki partimizi yıpratarak genç Cumhuriyetimizi içeriden yıkmaktır. Ancak partimizin mücadelesi ve kahraman önderimiz Abdulkerim Kasım'ın hikmeti, emperyalizmin bu komplosunu da boşa çıkarmış, emperyalistlerin amaçlarına ulaşmalarına engel olmuştur.

Buna rağmen, emperyalizm, propagandaların ve iftiraların arkasına saklanarak amaçlarının bir kısmı-

na ulaşabiliyor. Bunda ulusal güçlerin gaflet içinde olmaları da etkili olmaktadır kuşkusuz. Öncelikle emperyalistler, Turancı gericiiler arasında kendilerine taraftar bulabilmektedirler. Bu Turancılar, vatanlarına bağlılıktan çok faşist Türkiye'ye bağlıdırlar. Emperyalistlerin işbirlikçilerinin diğer bir kısmını da hain feodal Kürtler oluşturmaktadır. Bunlar Cumhuriyetin güvenliğine ve selametine karşı aşağıdaki suçları işlemişlerdir. Bu suçların emperyalistlerin kontrolünde ve gerici memurların gözü önünde gerçekleştiği hususunda en ufak bir kuşku yoktur.

Birincisi: 25.10.1958 tarihinde, büyük vatansever, savaşçı Mustafa Barzani'nin Kerkük'ü ziyaret etmesi üzerine Turancılar, Kerkük'te büyük bir fitne çıkardılar. Bu olaylarda suçlu Turancıların önde gelenlerinden ve emperyalistlerin kadim işbirlikçilerinden Mustafa Ragıp, Amerikan Konsolosu'nun Vekili ve Kerkük'teki şirketin casusu kışkırtıcı, tahrik edici ve provokasyon rolünü oynamışlardır. Bunun dışında Turancılar silah almaya devam etmektedirler. Büyük miktarda silah depolanmışlar ve gençlere silahlı eğitim yaptırarak, Kerkük'ü ikinci Kıbrıs yapacağız, demektirler. Herkes bilir ki, bu Turancılar, Türkiye'nin emirlerini yerine getirmeye her zaman hazırdırlar. Bağdat ittifakına bağlıdırlar ve emperyalistlerin bütün dediklerini harfiyen yerine getirmektedirler.

İkincisi: Zibar ve Akre'de, Ahmet Ağa Zibari, Muhammed Faris Ağa, Sımko Faris Ağa (Zibar Bölgesinde), Osman Mustafa, Mela Mustafa, Cevat Ali, Hacı Handan, Hurşit Arıb Ağa, Surçi aşiretinin reisleri, Sabir Rakip, Sadrok Bedi (Akre bölgesinde) bu grup Türkiye'nin ve emperyalist kurumların hesabına yıkıcı faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bunlar karışıklık çıkarmaktan tutunda adam öldürmeye kadar her türlü tahripkar davranışta bulunmuşlardır. Örneğin Aren köyünde üç çiftçiyi öldürmüş, beş çiftçiyi de yaralamışlardır. Abdullah Teymur adlı şahıs yolda bu grup tarafından boğularak öldürülmüştür. Bu grubun, Musul'daki Amerikan ve İngiliz kurumlarıyla sıkı ilişkileri vardır. Bunlar Kerkük'teki Turancılarla da temas halindedirler. Bunlar, başka bir bayrak altına girmek için her türlü fitne ve karışıklığı çıkarmaya hazırdırlar.

Üçüncüsü: Bradost ve Barzan'a komşu olan Balek bölgesinde alçak casus Şeyh Reşit Lolan ve Şeyh Alaaddin Cumhuriyet aleyhine casusluk faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Bunlar, Türk ve İran subaylarından gerekli destek ve barınma imkanlarını da görmektedirler.

Dördüncüsü: Pişder bölgesinde Payiz Bapir Ağa, Bapir'in oğlu Babekir Selim Ağa ve Heme Abbas ağa gibi bir çok hain ağa doğu Kürdistan'a (İran Kürdistan'ı) kaçmışlardır. Bunlar hain Ali Hasan Ağa ve kardeşleriyle ve onların dışındaki hainlerle iş birliği yaparak fitne çıkarmaktadırlar. Adam öldürmekten tutun yakma, yıkma ve talan etmeye varan bir sürü cinayete sebebiyet vermektedirler. Neticede Pişderi korumakla yükümlü bulunan askerlerinin İran'a kaçmalarını sağlamışlardır. Nitekim askerlerden Mahmud Heme Ağa, karakol amirinin huzurunda Paşiz Babekir Selim'in oğlunun kendisini İran'a kaçmaya teşvik ettiğini itiraf etmiştir. Bu emperyalistlerin işbirlikçileri bu bölgelerde çok önemli cinayetler işlemişlerdir ki, bunların bir kaçını aşağıda zikrediyoruz:

1- Irak Kürdistan'ı Talebe Birliği üyesi Hamza Hasan, Rüstem Kcar, Hacı Ahmed Buriman'ın öldürülmesi.

2- Kela Dıza'da savaşçılardan Ali Mam Rızan'ın ve Ali Hacı Ahmed'in kurşunlanması. Köy Muhtarı Heme Surur, Cihangir Mahmud'un Himuş köyündeki evlerinin kurşunlanması

3- Girdemeyt'e köyünde Abdullah Mam Resul, Abdullah Memiş'in evlerinin kundaklanması. Seyid Ahmedan köyüne silahlı saldırı ve köy sahibi Muhammed Ağa'nın evinin yakılması. Hıret polis karakoluna silahlı saldırıda bulunulması.

4- Şuranda bir kadına iğrenç saldırıda bulunulması. Kela Dıza haciz memuru Seyyid Hüsameddin Ta-yibe saldırı.

5- Hero, Merbi ve Bavezi köylerinden üç sürü koyunun talan edilip İran'a gönderilmesi.

Beşincisi: Haneqin bölgesinde İran hükümetinin silahlandığı gruplar, sürekli olarak Irak topraklarına saldırılar düzenlemektedirler. Çoğu zaman sürüleri ve insanların mallarını talan etmektedirler. Yine İran hükümeti, Kürdistan'ın İran tarafından gasp edilmiş bölgesindeki aşiretleri silahlandırmakta ve onları sınır bölgelerindeki Iraklılara saldırmaya teşvik etmektedir.

Altıncısı: İmadiye bölgesinde yol kesen Türk eşkıyalar sürüleri çalmakta ve sınır bölgesindeki ahaliye saldırılar düzenlemektedirler. Sınır boylarındaki köylere yönelik saldırılarının ardı arkası kesilmiyor.

Yedincisi: Türkiye ve İran devletleri Irak sınırına büyük bir askeri yığınak yapmışlardır. Bu askerlerin kontrolü Serdeşt ve Diyarbakır'da bulunan Amerikan

subaylarının elindedir. Bu subaylar, Irak Cumhuriyetinin aleyhine bir takım planlar yapmaktadırlar.

Bunların dışında, Farsça, Arapça ve Kürtçe yayın yapan Tahran radyosu, Kürtçe yayın yapan Kirmanşah, Sine, Mehabad ve Tebriz radyoları sürekli olarak Irak Cumhuriyetine saldırmakta ve Kürtleri isyana teşvik ederek, kendileri gibi Ari ırkının devleti olan İran'a sığınmalarını telkin etmektedir.

Sekizincisi: Irak Kürdistan'ında bulunan İngiliz ve Amerikan casuslarının Irak cumhuriyetinin aleyhindeki faaliyetleri gözle görülür bir yoğunluk kazanmıştır. Bunların amaçları fitne, kargaşa ve bunalım çıkarmaktır.

Ey Irak Kürdistan'ının Onurlu halkı!

Yukarıdaki gerçekler, Amerikan ve İngiliz emperyalistleri ile Türk ve Fars faşistlerinin nasıl Irak Kürdistan'ında fitne çıkardıklarını gün gibi ortaya koymaktadır. Onların bu düşmanca faaliyetlerinin, ulusal çıkarlarınıza aykırı olduğunu biliyorsunuz. Bu, Kürtleri ve Kürdistan'ı yok etme siyasetlerinin bir devamıdır. Kürt ulusunu yok etme siyasetinin... Kürdistan'ı işgal etme, paylaşırma, büyük zenginlik kaynaklarını talan etme, Kürt halkını siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan geri bıraktırma siyasetinin... Kürt halkının bu amansız düşmanları, bu günlerde, Kürtleri aldatarak Irak Cumhuriyetine karşı kışkırtmaktadırlar, sevgili Irak Cumhuriyetine karşı bir isyana teşvik etmektedirler.

Hiç kuşkusuz siz, onların bu cehennemi planlarının farkındasınız. Komplolarını çok iyi anlıyorsunuz.

Emperyalistlerin sevgili Cumhuriyetimize karşı kurdukları komploların ne denli tehlikeli olduğunu bilincindedesiniz. Şu anda doyasıya yaşadığınız özgürlük, mutluluk ve demokrasinin düşmanı bu planları, bu komploları boşa çıkarmak sizin görevinizdir. Aydınlik geleceğinizi, görkemli ününüzü karartmalarına izin vermeyin. Bu çirkef planları deşifre edin. Güçlerinizi birleştirin. Bütün planları komplocuların başına geçirmeye hazırlanın. Sevgili Cumhuriyetimizin düşmanlarının heveslerini kursaklarında bırakın. Ülkemizin büyük kahramanı Abdulkerim Kasım önderliğinde vatanımızı korumak bizim görevimizdir.

Ey bütün samimi vatan sever Iraklılar!

Bu somut gerçekleri önünüze koyan partimiz, hepimize şu çağrıyla yapmaktadır: Hazırlanın ve güçlerinizi ulusal cephenin saflarında birleştirin. Cumhuriyeti ve demokratik çizgisini koruyun. Bütün emperyalist planlara karşı direnin. Partimiz, ulusal cephenin bir üyesi olarak savaşı sürdürüleceğine söz veriyor.

Yaşasın Abdulkerim Kasım önderliğindeki Irak Cumhuriyeti

Yaşasın zaferlerimizin ana harcı Arap-Kürt kardeşliği

Kahrolsun işbirlikçiler, kahrolsun emperyalistler, kahrolsun gerici hainler

Yaşasın Irak Ulusal Birlik Cephesi

KDP
Politbüro

Belge - 43

Türkmenlerin KDP'nin Çağrısına Verdiği Cevap

DEMOKRAT TÜRKMENLER

Kürt Partisinin İddialarına cevap

Ey Demokrasi ve barış öncüleri.... Ve ey Irak özgürlükçüleri!

14 Temmuz günü gerçekleşen ordu-halk ölümsüz devriminin gerçekleşmesi, bazı aşırı Kürtlere ayrılıkçı niyetlerini dışarıya vurma fırsatını verdi. Zaten Kürtlerin ayrılıkçı duygulara sahip oldukları gerçeği gizli değildir. İşte bu gerçeğin herkes tarafından bilindiğini bilen bazı Kürtler, bunu saklamak için, demokrasi, barış, onurlu ve özgür bir hayat ve Irak'ın

bütünlüğü için mücadele eden Türkmenleri asılsız ithamlarla suçlamaya yönelmişlerdir. Irak Türkmenlerinin vatansever tutumları, bu tür ithamların en iyi cevabıdır. Ayrıca Kerkük, Karubağı katliamında 27 şehit vermiştir. Elliden fazla da yaralı vermiştir, ki bunlar, en değerli evlatlarıdır. Bunların tümü, özgürlüğe kurban olmuşlardır. Haziran 1946 tarihinde meydana gelen bu olay, Türkmenlerin vatanseverliklerinin en önemli kanıtlarından biridir. Öte yandan 1948 tarihinde Pornsmut(?) antlaşmasını reddetmek amacıyla gerçekleşen halk ayaklanmasına katılmaları da içlerindeki gizli mücadeleciler ruhunun bir diğer kanıtıdır.

Ayrıca 14 Temmuz sabahı, bütün Kerküklüleri yediden yetmiş sokaklara dökülmüş ve halk-ordu devrimine destek olmuştur. Devrim önderliğine yağmur gibi kutlama tebrikleri göndermeleri de vatanseverliklerinin üçüncü bir kanıtıdır.

Cumhuriyetimize, mübarek devrimimize ve biricik önderimiz Abdulkerim Kasım'a bağlılığını bildirmek üzere Bağdat'a gelen heyetlerin en büyüğünün bizim heyetimiz olmasıyla gurur duyuyoruz.

Bütün bunlar bize yöneltilen Turancılık suçlamasını reddeden en somut kanıtlardır. Ne yazık ki aşırı Kürtler zaman zaman bu suçlamayı kullanmaktan kaçınmıyorlar.

Bilindiği gibi Turancılık, bütün dünya Türklerini bir vatanda birleştirme amacına yönelik bir akımdır. Bizim böyle bir suçlamadan beri olduğumuz, devrim hükümeti ve Irak halkı tarafından bilinmektedir. Bu yüzden bu hususta sözü fazla uzatma gereğini duymuyoruz.

Hükümetimizce de bilindiği gibi, Kerkük olayları şöyle gelişmiştir:

25.10.1958 tarihinde savaşçı Barzani Bağdat'a dönerken Süleymaniye'den Kerkük'e geldi. Dışarıdan Kerkük'e gelen bazı aşırı Kürtler bunu fırsat bildiler. Attıkları düşmanca ve Irak birliğini parçalamaya yönelik sloganlarla Kerkük halkını tahrik ettiler. Bu sloganlardan biri şudur: *Kirkuk Şari Kurdane bader bıçi bigane*" Bu Kürtçe sloganın anlamı şudur: Kerkük Kürt şehridir, yabancılar dışarı... Oysa Kerkük'ün Türkmen şehri olduğu gerçeği tartışılmazdır.

Daha sonra düşmanca sloganlar atarak şehirde tur atmaya başladılar. "Kahrolsun emperyalistler ve işbirlikçileri" bu solganı attıkları sırada gazinoları işaret ediyorlardı. Daha sonra bu gazinolara saldırdılar ve camları, eşyaları kırdılar ve levhaları indirdiler. Olayların sicili mutasarrıfta mevcuttur. Ey Kürt partisi mensupları eğer gerçeği bilmek istiyorsanız, bu kayıtları inceleyebilirsiniz.

Mustafa Ragıp'ın Kerkük'te fitne çıkarmak üzere geldiği hususu ise bir iftiradır. Çünkü olayların meydana geldiği esnada Kerkük'te değildi. Uzun süreden beri Bağdat'ta ikamet ediyordu. Onun emperyalistlerin uşağı olduğu suçlamasında gelince, yalnızca size, onun Filistin savaşlarına oynadığı rolü hatırlatıyoruz. Eğer emperyalistlerin uşağı olsaydı, niçin bu zor zamanda Filistin savaşına karşı kayıtsız bir tavır takınan Allah düşmanının yüzüne karşı istifasını verdi. Kerküklülerin silah satın aldıkları ve silahlı eğitim yaptıkları meselesine gelince, gidip; Kerkük'teki askeri istihbarat merkezine bakın, Rafidin Otelinde kalan aşırı ve feodal Kürtler de yakalanan silahlara bakın.

Bu gerçeklerin tümü, bize yöneltilen iftiraları ve haksız iddiaları çürütmektedir. Eğer Kürt partisinin, iddia ettiği gibi Kerkük halkı silahlanıyor ve silahlı eğitim yapıyorsa, niçin bunu ilgili kurumlara bildirmiyorlar? Gerekli önlemlerin alınmasına neden ön ayak olmuyorlar? Kürt partisiyle ve Irak'taki herhangi bir örgütle, bu gerçeğin araştırılması hususunda işbirliği yapmaya hazırız. Son olarak, ey yurtseverler! Cumhuriyeti korumak için çalışanlar! Irak'ın bütünlüğünü, barışı, Arap, Kürt, Türkmen ve diğer azınlıklarla birlikte Irak halkının bütünlüğünü korumak uğruna mücadele verenler! Sizi aşırıların, faşistlerin ve şovenistlerin iddialarına kulak vermemeye çağırıyoruz. Bunları yok etmek için sizi bir yumruk gibi birleşmeye davet ediyoruz. Biricik önderimiz etrafında birleşmeye çağırıyoruz. Ki biz Abdulkerim Kasım'dan başka önder tanımıyoruz.

Yaşasın, büyük önderimiz Abdulkerim Kasım liderliğindeki özgür, demokrat Irak cumhuriyeti.

Yaşasın Arap, Kürt ve Türkmen kardeşliği.

Yaşasın Ulusal Cephe.

Kahrolsun emperyalizm, işbirlikçileri ve bölücü gericiler.

Demokrat Irak Türkmenleri

Belge - 44

Kerkük'teki parti kadrolarından birinin çok acil olarak ilettiği haber

*Birleşik KDP komitesine
Kerkük*

Dün Kerkük'ten birkaç Turancı, Kürdistan'ın ve Irak'ın büyük devrimcisi Mele Mustafa Barzani'ye suikast düzenlemek üzere Bağdat'a gitmişlerdir. Kay-

naklardan öğrendiğime göre, bu Turancılar, savunma kapısı yakınlarındaki yeni Kerkük Oteline yerleşmişler. Bazıları ise, meydana yakın kuzey Ekspres Oteline yerleşmişler. Bu haberi Uzman Emin'den öğrendim.

Betim

Parti Kaynaklarından Uzmanların Hazırladıkları Rapor

Yoldaş Bıradost'un verdiği haberler:

1- Kerkük Emniyet Müdürü, Muavin Hayri, Muavin İlyas- Kerkük emniyetinde İlyas'ın grubu olarak bilinirler- Şu anda Muavin İlyas Basra'da görevli bulunmaktadır.

2- (1) numara diye andığımız gizli polis bize kendi adıyla imzaladığı bir mektup gönderdi. Mektubun aslı Refik'in (Bıradost) yanındadır. Mektupta şunları söylüyor: Günlerden bir gün Polis Müdürü'nün kapısında duruyordum: Muavin İlyas, Muavin Muhammed Cevat Hasan yanında oturuyorlardı. Muavin İlyas, Muavin Muhammed Cevat Hasan'a şunları söylüyordu: Sen Turan asıllı olarak bilinen ve Araplıkla ilgisi bulunmayan Remzi Hoşkar'a güvenden....

3-Remzi Hoşkar isimli bu adam hain bir Turancıdır. Bu adam 1958 nüfus sayımında beni ziyaret etmişti. Daha sonra, fertleri nüfusa Turani diye kaydetmek suçlamasıyla mahkemeye sevk edilmişti. O aynı zamanda savaşçı Mustafa Barzani hakkında kötü sözler yayan kişilere gazinoyu açan kişidir.

Daha sonra açığa çıktığı ve 1 numaralı raporda da anlatıldığı gibi, bu adam -Remzi Hoşkar- Serda'ya yolculuk etmekte ve yanında da bir çok adamları bulunmaktadır. Bu adamlar da, Kerkük'te ulusal hükümetimiz aleyhine çalışan kimselerdir. Şu anda da Bağdat'ta ikamet etmektedirler.

4- Raporunda (1) diyor ki: (2)nin yanında onun aleyhinde eksiksiz bilgiler vardır. Dolayısıyla tehlikeli ihtimallerden söz etmektedir. Kerkük Emniyet Müdürü aracılığıyla bu gerçeklere ulaşmak mümkün değildir. Eğer Kerkük'ten başka bir yere nakledilirse, bu tehlikeli ve aynı zamanda gizli bilgilere ve planlara ulaşmak mümkün olur.

5- 3, 4, 5, 6 numaralı şahıslar sürgün edildiler. Çünkü bu adamlar bu hainlerle ilgili raporu Bağdat'a sundular ve Bağdat'ta Remzi Hoşkar'ın tutuklanmasını sağladılar.

6- (7) numaralı kişi, silahların Garne'den getirildiğini söyledi. Burası Dicle ve Zap nehirlerinin birbirlerine karıştığı bir yerdir. Silah alımı bu noktanın 15 kilometre sağında gerçekleşmiştir. Ve bu olay birkaç kere tekrarlanmıştır. Bu işteMazhar el- Asi ve

Hasan el-Asi aracılık etmişlerdir. Kerkük Emniyet Müdürü ve Muavini düğün yemeği bahanesiyle onları ziyaret etmişlerdir. Bildiğiniz gibi, onlardan 15-20 adet tüfek ve tabanca alınmıştır.

7- Orada Kerkük Emniyet Müdürünün güvendiği gizli bir polis var. Bu polis Baasçıdır. Emniyet Müdürü zaman zaman onu Bağdat'a göndermektedir. Sürekli olarak Bağdat'taki Baasçılarla temasta olmak için.

8- Pilot Muhsin Sıbgatullah, petrol polisinin içindeki siyasilerle, hain Taşnakçı Ermenilerle sürekli temas halindedir.

9- Hainler inzibat amirleri ve başka adamlarla birlikte Mahzar el-Tikriti'nin evinde toplanmakta, ihtiyaç duydukça birbirleriyle iletişim kurmaktadırlar.

10- Bir çok kere gizli yollardan arabalar aracılığıyla silah getirilmektedir. Silah teslimatının evinde gerçekleşmemesine özen gösterilmektedir. Ancak daireye ait olarak kullanılan bu arabalarda görevli bulunan mühendis ve memurların bundan haberleri yoktur.

11- Hüseyin Cuma'nın evinde bir adam bulunuyor. Hüseyin Cuma arazi dairesinde görevlidir. Bu adamın, tutuklular genel sorumlusu olduğunu söylüyor. Ancak araştırdık; tutuklular genel sorumlusu son günlerde buraya gelmemiş. Bu şahıs da kendisiyle ilgili bilgi vermemektedir.

12- Kerkük Emniyeti'nde görevli Faik Hasan Turancılara cesaret vermekte, onlara korkmamaları gerektiğini ve Kürtlerden intikam almaları gerektiğini söylemektedir.

13- 08.01.1960 günü Zünun el-Cerrah, şirketin müdürlerinden Ali Mustafa, Albay İbrahim, emekli Pilot Albay Şemseddin akşam saat yedide buluşmalar ve toplantı gece boyunca devam etti. Bu adam evini Menane bölgesine taşıdı. Evini, bazı hain Arapların ve bozguncu Turancuların toplantı merkezi haline getirdi. Bu hainlerin tümü yurttaşların gözlerinden irak bir şekilde birbirleriyle buluşmaktadırlar.

14- Baasçılar son zamanlarda kötü ve bozguncu faaliyetlerini gizleme telaşı içine girmişlerdir.

15- Yukarıda söylediğim gibi adı geçen şahıs Beyata taşıdı. Onların tümü komplocuları ve Baasçılarla

rı göstermeye hazırdılar. Onlara yardım edilmesi durumunda eylemlerini anlatacak durumdadılar. Silahların buldukları yerleri de gösterebilirler. Neler yapıp ettiklerini bilmemiz bu şekilde mümkün olabilir. Ayrıca "8" numaralı kişi bizim kontrolümüz altında olmalıdır. Onların ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir. Çünkü onlar bu durumda iken onlardan istifade etmek mümkün olmaz.

Kerkük'ten, 14-1-1960

HABERLER

1- Kuzey bölgesi Elektrik Şirketi Müdürü Ubadi Hüseyin -Debs'te bulunur-, Arap Baas Partisinde gerçekten faal bir üyedir. İsimlerini bildiğimiz bazı şahıslarla özellikle yoğun bir temas halindedir.

- a) Yunus Muhammed -Adı geçen şirkette işçidir
- b) Sabah Hamas - "
- c) Hasan Recep - "
- d) Salih Hamudi - "
- e) Acil Muhammed - "
- f) Salih Melik - "
- g) Şeyh Bünyan'ın oğlu İsmi bilmiyoruz.

Huveyce'de Araplarla temas halindedir.

Bu şahıslar, bazı zamanlar da şirketi tamamen üzerlerine kapatarak gizlice toplanıyorlar. Bu sırada ekselans önderin aleyhine zulüm ve ihanet kurşunlarını sıkıyorlar... Sokağa çıkmak yasak olduğu halde, bazı geceler saat 9'da yaklaşık kırk kişilik grup halinde toplanıyorlar. Bu toplantılar "Debs"de olur.

2- Burada İmam Kasım Ortaokulu'nda Hayri isminde bir öğretmen var. Bu adam, beden eğitimi ve sosyal bilgiler öğretmenidir. Aktif bir adamdır. Sürekli olarak fitne çıkarmak ve komplolar kurmakla meşguldür. Gericici hain subaylardan oluşan güçlü bir grubu var. Burada Münim isminde bir subay var. Bu da ön yüzbaşı rütbesiyle hava alanında görev yapmaktadır. Daima telg-

rafla birileriyle haberleşmektedirler. Bu subayın öğretmeni Hayri ile de sıkı bir teması var. Çoğu zaman akşamları ders bitiminde okulun bir önüne bir araba gönderilir ve öğretmen buradan alınarak götürülür.

12.01.1960 tarihinde Hayri Bağdat'tan döndüğü zaman, aynı gün, yukarıda işaret ettiğim araba bir kez daha geldi. Arabanın gelişi öğleden sonra saat 4'te oldu. O sırada Hayri sınıfta dersteydi. Araba onu saat 4,30'a kadar bekledi. Dersin bitiminde öğretmeni aldılar köye doğru götürdüler.

3- Mağaza sahibi Sabir, vakıflar dairesinde bazı vakitler Şakir Şeri isimli kişiyle bir araya gelmektedir. Bu adam da Mahalli İdare'de memurdur. Yüzbaşı İhsan Abdullah'ın da katıldığı bu toplantılar son derece gizlidir. Biri onları görse veya ansızın yanlarına gitse onu yanlarından çıkarırlar ve kendileri de büyük bir panik yaşarlar.

4- Albay İbrahim Hıdır, Petrol şirketinde Kerimi ziyaret etmektedir. Bu ziyaretleri çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için geldiğini söyleyerek izah etmektedir. Fakat bazen... Decel... Karas... el-Mecel Şami... vs. gibi gerekçelerle gitmektedir.

5- Dr. Halil (Münevver Rafet Kutubun babası), istihbarat, iase ve komutan vekili önyüzbaşı Abdullah Abdulgani Seyyid Ahmet Şaati'nin dükkanında toplanıyorlar. Bunlardan komutan vekili şu ana kadar Şaatinin evini iki kere ziyaret etmiştir.

6- Vakıflar müdürü, Seyyid Hasib Seyyid Necip, Mualla Mescidi'nin imamı Sabir Muhammed el-Hafız... Bunlar da genellikle gizlice Seyyid Hasibin evinde toplanmaktadırlar. Seyyid Hadi, Seyyid Necip-emekli öğretmen-, Seyyid Rauf-Seyyid Hasibin kardeşinin oğlu- da bu toplantılara katılmaktadırlar.

Bugün size vereceğimiz haberler bunlardır. Baş vurduğumuz çeşitli imkanlar var. Ama şu ana kadar yeterli bilgi edindik söyleyemem. Bir vakit belirlemeye çalıştıklarını tahmin ediyoruz. Sizi peyderpey bilgilendireceğiz.

Kerkük'ten, 28-01-1960

Kerkük: Tarih Tartışmaya Son Vermelidir

Dr. Hüseyin Tahiri*

Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'taki Saddam Hüseyin rejimini devrime kampanyasına bağlı olarak, Kerkük sorunu da yeniden alevlendi. Eğer Saddam Hüseyin devrilirse, Kürtler Kerkük'ün denetimini ele geçirmek üzere tarihsel bir şans yakalamış olacaklardır. Eğer Kürtler Kerkük'ü denetimleri altına alamazlarsa, bir daha asla böyle bir fırsatı yakalamaları mümkün olmayabilir. Irak hükümetleri Kerkük bölgesini Araplaştırmak için onlarca yıldır bir etnik temizlik politikası sürdürmüştür. Bu hükümetler Kerkük'teki etnik nüfusu, özellikle de etnik temizlikten önce nüfusun çoğunluğunu oluşturan Kürtlerin nüfusunu azaltmaya çalışmışlardır.

Kürtlerin bu petrol zengini bölgeyi ele geçirmeleri düşüncesi ile paniğe kapılan Türk hükümeti Kerkük üzerinde çeşitli haklar iddia etmektedir. Ne var ki, Türkiye İngilizler ile imzaladığı ve Kerkük'ün de bir parçası olduğu Musul vilayeti üzerindeki Irak hükümlerini tanıdığı anlaşma tarafından bağlanmıştır. İşte bu yüzden, Türk hükümeti Kerkük üzerinde denetim kurabilmek için Türkmen kartını kullanmaktadır. Son zamanlarda çeşitli Türkmen örgüt ve şahsiyetlerinden, Kerkük'ün Türkmenlerin "başkenti" olduğu türünden şeyler duymaktayız. Araplar Kerkük'ün kendilerine ait, Türkmenler ise kendilerine ait olduğunu iddia ediyor. Peki Kerkük sorunu söz konusu olduğunda Kürtler hangi noktada duruyor? Eğer Kürtler, Kerkük'ün de bir parçası olduğu Musul vilayetinin fazla uzak olmayan tarihten yola çıkarak Kerkük'ün kendilerine ait olduğunu savunurlarsa, belki daha iyi bir konumda olacaklardır.

İngilizler I. Dünya Savaşı esnasında Basra ve Bağdat vilayetlerini işgal etmişlerdi. Ama Musul vilayetini ya da Güney Kürdistan'ı işgal etmemişlerdi. İngilizler bunu yapmak yerine, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanmalarını teşvik etmek için Kürtlerin arasına siyasi görevliler yollamışlardı. Bu politika çerçevesinde Şeyh Mahmud'u Süleymaniye valisi olarak atamışlardı. Irak'taki İngiliz siyasi görevlilerinden biri olan Albay Sir Arnold Wilson, İngilizlerin başlangıçta Güney Kürdistan'da İngiltere'nin hamiliği altında bağımsız bir Kürt devleti kurma niyetinde olduğunu belirtmiştir.¹ Böylece, Wilson 1 Kasım 1918 tarihinde, Kürt aşiret reislerinin ve ünlü Kürt şahsiyetlerinin katıldığı bir toplantı düzenledi. Wilson toplantıda, Şeyh Mahmud'un İngilizler adına Süleymaniye valisi olacağını açıkladı.²

İngiliz hükümeti Güney Kürdistan'da bağımsız bir Kürt devleti kurulması konusundaki görüşlerini kısa bir süre sonra değiştirdi. İngi-

* Melbourne Üniversitesi
Siyaset Bilimi

Wilson Güney Kürdistan'ın Ancak Mezopotamya'nın bir parçası olarak kalkınabileceğini söylemişti. Irak'ın ancak Güney Kürdistan

lizler bir Irak devletinin Güney Kürdistan olmaksızın yaşayamayacağını anladılar. İngiliz siyasi görevlileri daha başlangıçtan itibaren, Güney Kürdis-

tan'ın siyasal ve ticari nedenlerle Irak'a dahil edilmesi gerektiği fikrindeydi. Arnold Wilson, Güney Kürdistan'da bağımsız bir devlet kurmak üzere üstlendiği misyon üzerine yorum yaparken şöyle diyordu; "Coğrafi ve ticari açıdan bakıldığında, Güney Kürdistan'ın ancak Mezopotamya'nın bir parçası olarak kalkınabileceği ayan beyan ortadaydı. Olası yegâne pazarlar Musul ve Bağdat idi; tüm iletişim Mezopotamya'dan geçiyordu." Bu açıklamadan da açıkça anlaşıldığı gibi, İngiliz siyasi görevlileri Kürtler adına bağımsız bir devletin kurulmasını savunmayacaklardı.

Wilson Güney Kürdistan'ın ancak Mezopotamya'nın bir parçası olarak kalkınabileceğini söylemişti. Irak'ın ancak Güney Kürdistan dahil edilirse kalkınabileceğini ise söylememişti. Aslında Güney Kürdistan Irak için, Irak'ın Güney Kürdistan için olduğundan daha önemliydi. Bu durum, bir başka İngiliz siyasi görevlisi olan C.J. Edmonds'ın açıklamasından da açıkça anlaşılıyordu. Edmonds şöyle diyordu; "Biz şimdi, Irak için bir ölüm kalım meselesi olduğundan şüphe etmediğimiz bir husus ile meşguldük, çünkü biz, ekonomik ve stratejik nedenlerden ötürü, Musul olmaksızın Basra ile Bağdat'ın asla ayakta kalabilecek bir devlet haline getirilemeyeceğine inanıyorduk." Kral Faysal'ın Milletler Cemiyeti Komisyonuna yolladığı mektup bu durumu daha ayrıntılı biçimde açıklıyordu. Kral Faysal, Musul'un Irak için "bedenin üzerindeki kafa" kadar önemli olduğunu yazıyordu. Musul sorunu yalnızca Türkiye ile Irak arasındaki sınırın sabitleştirilmesinden ibaret değildi, aynı zamanda bir bütün olarak bir Irak sorunu idi.⁵ Böylece, İngilizler bir Kürt devleti kurma biçimindeki eski kararından vazgeçmişlerdi. İngilizler bunun yerine, Irak devleti içinde Kürtlere özerklik tanınması seçeneğini tercih ediyorlardı.

İngilizlerin Güney Kürdistan'ı Irak'a entegre edebilmeleri için Şeyh Mahmud'un otoritesini el altından çöktürmeleri gerekiyordu. Süleymaniye valisi olan Şeyh Mahmud ise, Güney Kürdistan'da kurulacak bir Kürt devletinin başına gelme arzusunda idi ve İngiliz-

dahil edilirse kalkınabileceğini ise söylememişti. Aslında Güney Kürdistan Irak için, Irak'ın Güney Kürdistan için olduğundan daha önemliydi. Bu durum, bir başka İngiliz siyasi görevlisi olan C.J. Edmonds'ın açıklamasından da açıkça anlaşılıyordu.

ler başlangıçta, Şeyh Mahmud'a, bu arzusunun gerçekleştirilmesine yardım edeceklerini anlatmışlardı. Şeyh Mahmud tam bağımsızlık dışında hiçbir şey ile

tatmin olmayacaktı. İngilizler Şeyh Mahmud'un otoritesini zayıflatmak için ona karşı Kürt aşiret reislerini kullandı. İngiliz siyasi görevlilerine tercümanlık yapan Kürt öğretmen Refik Hilmi, İngilizlerin Şeyh Mahmud'un otoritesini çöktürmek için yaptıklarını ayrıntılı olarak ortaya koymuştur. Refik Hilmi, İngilizlerin Şeyh Mahmud'un gücünü ve etkisini kırmak için aşiret reislerine rüşvet verdiklerini belirtiyordu. İngilizler Şeyh Mahmud ile iyi ilişkiler içindeyken, siyasi görevliler Şeyh Mahmud'un yardımcılara rüşvet teklif ediyor ve hükümette yüksek makamlar vaat ediyorlardı. Başka zamanlarda ise ona karşı çıkmaları için aşiret reislerine rüşvet verilecekti.⁶ İngiliz siyasi görevlisi Edmonds, aşiret reislerini Şeyh Mahmud'a karşı harekete geçirmek için Süleymaniye bölgesinde gerçekleştirdiği başarılı misyonu anımsıyordu.⁷ Aslında, İngilizler ve Iraklılar, Şeyh Mahmud'a karşı Güney Kürdistan'daki Kürtlerin, özellikle de Musul Kürtlerinin desteğini almak için durup dinlenmeksizin çalışıyorlardı.⁸ İngilizler Şeyh Mahmud'a karşı aşiret reislerini kullanmadıkları durumlarda ona karşı güç kullanıyorlardı. Bu, İngiliz görevlilerin Güney Kürdistan'da kaldıkları dönemde geliştirdikleri bir taktikti. Edmonds Kürtlerin ancak kuvvet kullanılarak denetim altına alınabileceklerine ve Kürtlerin anladığı tek dilin kuvvet kullanımına inanıyordu.⁹ Böylece İngilizler Kürtlerin kendi kaderini tayin etme talebine kuvvet kullanılarak karşılık verilmiş oluyordu.

Bir Kürt devletinin kuruluşunun sürekli olarak ertelenmesinden ve İngilizlerin aşiretleri kendisine karşı kıskırtmasından bıkip usanan Şeyh Mahmud en sonunda kendisi Güney Kürdistan'da bir Kürt devletinin kurulduğunu ilan etti. Güney Kürdistan'ın bağımsızlığını ilan eden Şeyh Mahmud İngiliz güçlerini Süleymaniye'den çıkardı. Süleymaniye'yi, civarındaki bölgeleri ve Halepçe'yi işgal etti. Şeyh Mahmud'un 1,500 kişilik güçleri, Bazıyan bölgesindeki İngiliz güçleriyle şiddetli bir savaşa tutuştu. Bu savaşın sonunda Şeyh Mahmud'un güçleri yenildi, kendisi yara-

Türklerin göz korkutucu kampanyası ve İngilizlerin özerklik vaatleri Kürt sorununa yönelik taktik yaklaşımlardı. Mustafa Kemal tam da o tarihlerde (Kuzey Kürdistan'daki Kürtler tarafından başlatılan) Koçgiri ayaklanmasını bastırmış, İngilizler ise Şeyh Mahmud'u Süleymaniye'den çıkararak onun hükümetini yenilgiye uğratmışlardı. Her iki tarafın da asıl ilgilendiği şey Kürt sorunu değil Musul vilayeti idi.

lanarak yakalandı ve Hindistan'a sürgün edildi.¹⁰ Şeyh Mahmud'un yenilgiye uğraması Güney Kürdistan'daki durumu iyileştirmede. Türkleri Kürtleri

İngilizlere karşı kışkırtıyordu. Musul sorunu henüz çözülmemişti. Şeyh Mahmud'un kardeşlerinden biri olan Şeyh Kadir 1922 yılında Türklerle işbirliği yaparak Amediye ve Köysancağı işgal etti.¹¹ Kürdistan'ın, özellikle de Musul'un Türklerin eline düşmesinden korkan İngilizler, Şeyh Mahmud'u sürgünde bulduğuş Hindistan'dan geri getirmek zorunda kalacaklardı. Şeyh Mahmud Ekim 1922 yılında Kürdistan'a geri getirildi ve tekrar Süleymaniye valisi olarak atandı. Yeniden bir fırsat ele geçiren Şeyh Mahmud tekrar bir Kürt devletinin kurulduğunu ve Süleymaniye'nin de bu devletin başkenti olduğunu ilan etti. Ayrıca sekiz bakandan oluşan bir kabine kurdu. Bir ay sonra, yani 18 Kasım 1922 yılında, Şeyh Mahmud kendisini Kürdistan Kırvalı olarak ilan etti.¹² Ancak bir kez daha İngiliz kuvvetleri tarafından bastırıldı.

İngilizler Şeyh Mahmud'u, başlangıçta onu yapmaya teşvik ettikleri şey için, yani bir Kürt devletinin kuruluşundan dolayı cezalandırmışlardı. Bu ise, İngilizlerin böyle bir devlet kurmak, hatta ayakta kalabilecek özerk bir oluşum kurma niyetinde olmadıkları anlamına geliyordu. İngilizler, Musul vilayetinin Irak'a dahil edilmesi için Kürtlerin desteğini sağlamak amacıyla bir Kürt oluşumunun kuruluşunu destekliyorlarmış gibi görünüyorlardı. İngilizler bir Kürt devletini istemiyorlardı, çünkü böyle bir oluşum onların çıkarlarına aykırı düşüyordu. Kendisine yönelik komplolara rağmen, Şeyh Mahmud Güney Kürdistan'da bir Kürt devleti kurma mücadelesine devam etti. Davasını kolay kolay terke edecek bir adam olmadığını kanıtladı. Bu yüzden İngilizler, Musul'un da bir parçasını teşkil edeceği bir Irak yönetimi düşüncesini yaymak için, Şeyh Mahmud'u mümkün olduğu kadar bölgeden uzak tutmaya çalışıyorlardı.

Musul sorunu Lozan anlaşmasında çözümsüz olarak kaldı. Musul petrol yatakları bakımından oldukça zengindi. Musul vilayetinde yaşayan insanların büyük çoğunluğu Kürt'tü. O, Ballance, Musul'un nüfusunun sekizde beşinin Kürt olduğunu belirtiyordu. 1922 ve 1924 yıllarında Irak'ta yapılan nüfus sayımları Musul

vilayetinde 494007 Kürde karşılık 166941 Arap bulunduğunu gösteriyordu.¹³ Bu yüzden, hem Türkiye hem de İngilizler, Musul vilayeti üzerindeki iddiala-

rina meşruiyet kazandırmak için Kürtlerin desteğini almaya çalışıyorlardı. Türk hükümeti Kürt liderlere, Türkiye'nin Kürtlere özerklik tanımaya hazır olduğunu söylüyordu ve Türkiye Büyük Millet Meclisinden böyle bir karar geçmişti. Türkler bir taraftan da Kürtler arasında panik yaratıcı taktikler kullanıyorlardı. Dağıtılan bir kitapçıkta Kürtler, kulaklarını sağır edecek Hıristiyan Kilise çanlarına karşı uyarılıyordu. Böylece artık, kendilerini ibadete çağıran müezzinlerinin seslerini duymayacaklardı. Hıristiyan yetkililer onlara Rusların yaptıklarını yapacaklardı. Kürtler Arapların ve Keldanilerin ayaklarını öpmek zorunda kalacaklardı.¹⁴

Öte yandan, İngilizler Kürtlere Irak devleti kendi kaderini tayin etme hakkı vaat ediyorlardı. 24 Aralık 1922 tarihinde bir İngiliz-İrak karma deklarasyonu Milletler Cemiyeti'ne gönderilerek Irak Kürtleri için özerklik talep edildi. Bu deklarasyonda, Kürtlerin, yeni özerk Kürt devletinin sınırlarının kesinleştirilmesi konusunda kendi aralarında bir uzlaşmaya varacağı ümit ediliyordu.¹⁵ Türklerin göz korkutucu kampanyası ve İngilizlerin özerklik vaatleri Kürt sorununa yönelik taktik yaklaşımlardı. Mustafa Kemal tam da o tarihlerde (Kuzey Kürdistan'daki Kürtler tarafından başlatılan) Koçgiri ayaklanmasını bastırmış, İngilizler ise Şeyh Mahmud'u Süleymaniye'den çıkararak onun hükümetini yenilgiye uğratmışlardı. Her iki tarafın da asıl ilgilendiği şey Kürt meselesi değil Musul vilayeti idi.

Milletler Cemiyeti, etnik gerekçelerden hareketle Kürtlerin kendi ulus devletlerini kurmaları tavsiyesinde bulunmuştu; buna rağmen Musul Irak'a veriliyordu. Musul sorununu çözmek üzere Milletler Cemiyeti tarafından atanan komisyon 16 Temmuz 1925 tarihinde Cemiyet'e raporunu sunmuştu. Raporunda şöyle deniliyordu:

Kürtlerin nüfusun çoğunluğunu teşkil etmektedir. Onlar ne Türk ne de Araptır. Aryen bir dil konuşmaktadırlar... Eğer yalnızca etnik argüman dikkate alınırsa, o zaman bundan çıkacak zorunlu sonuç bağımsız bir Kürt devletinin kuruluşu olmalıdır, çünkü Kürtler

Saddam Hüseyin rejimi, hükümet Kerkük'ün bir Kürt şehri olmadığını rahatça iddia edebilsin diye, Kürtleri zorla Kerkük'ten göçer-

nüfusun sekizde-beşini terek Kürt nüfusunu azalttı. Ne var ki, tarihsel kanıtlar Kerkük'ün teşkil etmektedir... Yalnızca ekonomik bir açıdan bakıldığında, Komisyon, tartışma konusu edilen bölge için en avantajlı çözümün, söz konusu bölgenin Irak'a bağlanması olduğunu düşünmektedir.¹⁶

Böylece Musul sorunu en sonunda "tamamen ekonomik gerekçelerle" çözümlenmiş oluyordu. Milletler Cemiyeti 16 Aralık 1925 tarihinde Musul'u Irak'a bıraktı. 13 Ocak 1926 tarihinde Türkiye ile İngilizler arasında bir anlaşma imzalanmış ve Türkiye bu anlaşmada Irak'ın Musul üzerindeki hükümlerini tanıyordu. Buna karşılık, Türkiye Petrolleri Şirketi'ne Musul petrollerini paylaşma hakkı veriliyor ve İngilizler Türkiye'deki Kürtleri kışkırtmaktan kaçınacaklarına söz veriyorlardı.¹⁷ Kürtler, bağımsız bir Kürt devletinin kurulma olasılığının artık iyice azaldığını fark etmişlerdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altındaki etnik gruplara kendi haklarını güvence altına almalarını salık veren Wilson Doktrini unutulmuştu. Kürtlere bağımsız bir Kürt devleti kurma hakkını tanıyan Sevr Anlaşması geçersiz kalmıştı. Güney Kürdistan'daki Kürtler kendilerinin Irak'taki yeni yasal yöneticileriyle karşı karşıya kalmışlardı. Çoğu da geriye çekilip sessiz kalmıştı.

Irak'taki Kürt tarihinin son sayfaları Birinci Dünya Savaşının ardından kapanacaktı. İngilizler Irak'ta özerk bir devlet düşüncesinden bile vazgeçmişlerdi. 1930 yılında İngilizler ile Irak arasında imzalanan bir anlaşmayla, Britanya'nın Irak üzerindeki manda yönetimi sona eriyor ve Irak'a bağımsızlık tanınıyordu.

Dipnotlar:

- 1) Teğmen-Albay, Sir Arnold T. Wilson, Mesopotamia: 1917-1920: A Clash of Loyalties, Londra, Oxford University Press, 1931, s.133.
- 2) Refik Hilmi, Anılar: Şeyh Mahmud Berzenci Hareketi, İstanbul, Nujen, 1995, s.26-27.
- 3) Teğmen-Albay, Sir Arnold T. Wilson, age, s.133.
- 4) C.J. Edmonds, Kurds, Turks and Arabs, Londra, Oxford University Press, 1957, s.398.
- 5) Agy.
- 6) Refik Hilmi, age, s.28
- 7) C.J. Edmonds, age, s.371.
- 8) Ahmed Ebul Rezzak Şikara, İraçî Politics 1921-41: The interaction between Domestic Politics and Foreign Policy, Londra, LAAM Ltd., 1987, s.55.

Bu anlaşmada Kürtlerin haklarını ve çıkarlarını güvence altına alan hiçbir hüküm yoktu.¹⁸ Böylece Kürtler Irak devletinin in-safına terk edilmiş oluyorlardı.

Irak devleti bundan kısa bir süre sonra, Arapları yerleştirerek petrol zengini Kerkük bölgesini Araplaş-tırmaya başladı. O günden bu yana, Kürtlerin ve diğer etnik grupların Kerkük bölgesinde toprak ya da ev satın alması engellendi. Son on yıl içinde ise, Saddam Hüseyin rejimi, hükümet Kerkük'ün bir Kürt şehri olmadığını rahatça iddia edebilsin diye, Kürtleri zorla Kerkük'ten göçerterek Kürt nüfusunu azalttı. Ne var ki, tarihsel kanıtlar Kerkük'ün neredeyse tümüyle bir Kürt bölgesi olduğunu göstermektedir. Irak hükümetinin Kürtleri Kerkük'ten temizlemeye çalışması ol-gusu da zaten Kürtlerin çoğunlukta olduğunu göster-mektedir. Eğer Kerkük nüfusunun önemli bir kısmını Türkmenler ve Araplar teşkil etseydi, Irak hükümeti-nin bölgede Kürtlerin sayısını azaltmak için böylesine şiddetli yöntemlere başvurması gerekmeyecekti.

Kürtler, etnik temizliğe ilişkin kanıtların henüz çok taze olduğu böyle bir zamanda Kerkük'ün kendilerine geri verilmesini talep edebilirler. Kürt liderleri-nin, Irak üzerine ya da Irak hükümeti ile yapılan her türlü görüşmeye Kerkük'ü dahil etmelerinin zamanı gelmiştir. Eğer Kürtler bu imkânı kaçırırsa, Ker-kük'ün geri alınması uzunca bir süre hayal olacaktır.

Kaynak: Kurdishmedia.com

İngilizce'den çeviren: Cemal Atila

- 9) C.J. Edmonds, age, s.336
- 10) Said Badal, Taikhcheyeh Jonbishlayeh Meli Kurd [The History of the Kurdish National Movements: From the 19th Century to the end of World War II], İraçî Kürdistan Demok-rat Partisi Yayın Organı, 1984, s.80.
- 11) Edmond Garib, The Kurdish Question in Iraq, New York, Syracuse University Press, 1981, s.30.
- 12) Ahmed Ebul Rezzak Şikara, age, s.53-54.
- 13) Edgar O, Ballance, The Kurdish Struggle 1920-94, Londra, MacMillan Press, Ltd, 1996, s.19
- 14) Teğmen-Albay Sir Arnold T. Wilson, age, s.131.
- 15) Michael M. Gunter, The Kurds of Iraq: Tragedy and Hope, New York, St. Martin's Press, 1992, s.2.
- 16) Vladimir F. Minorsky, "The Moselle Question", International Journal of Kurdish Studies, cit 7, No 1-2, 1994, s. 40, 41.
- 17) Age, s.70.
- 18) Ahmed Ebul Rezzak Şikara, age, s.58

Kerküksüz Bir Kürdistan Ne Özgürleşmiş Ne de Tümüyle Bağımsız Olacaktır

Ahmed Aziz*

Yeni Dünya Düzeni ile birlikte, çoğu zaman, demokrasinin, insan haklarının ve ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının güvence altına alınması, barışın tesis edilmesi, dünyadaki her türlü adaletsizliğin ve diktatörlüklerin ortadan kaldırılması gibi ilkeler gündeme gelmektedir. Böyle bir Küresel Düzen, komünist bloğun çöküşü ve pek çok diktatoryal rejimi öğütüp yok ederek, Romanya, Bosna-Hersek ve Doğu Timor gibi birçok ülkenin nihai kurtuluşuna yol açan kaçınılmaz ve değişken olayların bir sonucu olarak gelişmiştir. Buradaki istisnalardan biri, yabancı devletlerin boyunduruğu altında adaletsizliğin ve insan hakları ihlallerinin karanlık tarihini yaşamaya devam eden Kürt ulusudur. Kürdistan'ın içinde bulunduğu durum Yeni Dünya Düzeni açısından kendine özgü bir değer ifade etmesine rağmen, Kürdistan'ın bugüne kadar tümüyle unutulmuş bir olgu olarak kaldığı anlaşılıyor.

Üstelik bu olgu, Kürt kurtuluş hareketinin kendi dramatik durumunu gerek politik gerekse de diplomatik olarak ve/veya kendi kamuoyu aracılığıyla dünya kamuoyunun ve ayrıca işgalci komşu ülkelerin kamuoyunun gündemine getirmek üzere sürdürdüğü ısrarlı çabalara rağmen böyle kalmıştır. Kürtler bu çabaları çerçevesinde, yirmi birinci yüzyılın şafağında olduğumuz böyle bir dönemde, Kürtlerin de kendi kaderini tayin etme haklarını kullanma ve nihai bir barış ile özgürlüğe kavuşma zamanının geldiğini savunmuşlardır. Zira bu ulus gününbirlik teröre, zorla göçertmeye ve kitlesel katliamlara tabi tutulmuştur. Kürtler dünyanın önde gelen politikacılarının bilgisi dahilinde ve onların tam onayıyla kendi anavatanlarında en temel insani haklardan yoksun bırakılmışlardır. Böylesi bir uluslar arası sessizlik içinde, Kürtlerin

karşı karşıya olduğu çıkmaz, olsa olsa ahlaki sorumluluklardan soyutlanan karanlık jeopolitik çıkarlarla açıklanabilir. Bu çıkarların Yeni tasarlanmış Düzen içerisindeki mevcut yönelimi ise, dünyanın kirliliğini; Amerika'nın gayri meşru çocuğu olan Irak rejiminin, sözde bölgesel istikrarın yüzü suyu hürmetine, ayakta tutma doğrultusundadır; bunun, onların bölgedeki çıkarlarını güvence altına alan bir argüman olduğunu söylemeye gerek bile yok.

Uzun bir kurtuluş hareketi geleneğine sahip olan ve mücadelenin farklı safhalarından geçen Kürt ulusu, kendine özgü bir karaktere sahiptir. Ne yazık ki, Kürtler iç savaş tuzağına düşmüşler, hiçbir siyasal hareket bugüne kadar kendisini bu ölümcül hatadan kurtaramadığı gibi, çoğu zaman Kürtler arasındaki ihtilaflardan faydalanan bölgesel ve uluslararası komplolara da kar-

* Danimarka Kerkük Savunma Grubu

şı koyamamıştır. Siyasal hareket, önceki ve gelecekteki kuşakların düşlerini hayata geçirmek, şimdilerde Güney Kürdistan'da ortaya çıkan bir imkânı kavramak ve tüm çabaları ile imkânlarını, ulusumuzun bugüne kadar gerçekleşmeyen stratejik düşlerini güvence altına alma doğrultusunda seferber etmek gibi bir misyona sahiptir. İrademiz, ister ardı arkası gelmeyen göçertme ve planları olsun, isterse de Kerkük, Sincar, Şexan, Xaneqin, Calulaa, Touz ve işgal altındaki diğer Kürt bölgelerinde uygulanan Araplaştırma politikası olsun, tüm trajedilerden daha ağır basmalıdır. Her gün pek çok Kürt, hiçbir yasal ve tarihsel gerekçesi olmaksızın, sırf etnik ve ulusal kimliğinden dolayı kendi yaşlı dedelerinin anavatanından sürülmektedir.

Buna bağlı olarak, diğer hayati insani, ihtiyaçların karşılanması şöyle dursun, kurtarılmış bölgelerde böylesine kitlesel göçleri kaldıracak barınma olanaklarının bulunmamasından dolayı, Kürdistan Bölgesel Hükümeti üzerindeki baskılar artmaktadır. Sonuç olarak, Erbil, Süleymaniye ve Duhok gibi en önemli şehirlerde bile makul ölçülerde kamu işlerinin üstesinden gelmek, Kürdistan Bölgesel Hükümeti için oldukça zor hale gelmiştir. Pek çok politik ve idari zorluğun yanı sıra, hem uluslararası hem de bölgesel planda oldukça acımasız bir yaptırımın uygulanmasından kaynaklanan bu durum, anavatanlarının dışında bulunan Kürtlere büyük bir sorumluluk yüklemekte ve onların acilen aşağıdaki hususlarda belli bir sorumluluk üstlenmelerini gerektirmektedir:

1. Kimyasal silahlar kullanılarak ülkemizin ölüm tarlaları haline getirilmesi ve halkımıza dayatılan kitlesel göç de dahil olmak üzere, Irak rejimi tarafından işlenen tüm suçların gün ışığına çıkarılması.

2. Etnik merkezci Irak rejiminin Kürt ırkına karşı sergilediği ve çoğunlukla zorunlu kitlesel göç ve Kürt ulusunun örgütlü bir şekilde Araplaştırılmasında ifadesini bulan yoğun ırkçı politikanın teşhir edilmesi, insanlık tarihi boyunca bu bölgede yaşayan dünyanın en eski ırkına uygulanan bu soykırımın reddedilmesi. Bu sorun Birleşmiş Milletler'in 1991 yılındaki 688 sayılı kararı ve Irak'taki insan hakları ihlalleri ile ilgili diğer BM Kararları çerçevesinde ele alınmalıdır.

3. Kürt davasının gündeme getirilmesi ve rejim tarafından Irak'ta Kürtlere karşı işlenen tüm suçların, uzmanlardan oluşan bir grup tarafından araştırılması için uluslararası bir Müdahale çağrısında bulunmak. Böyle bir araştırma, rejim tarafından ulusumuza çektirilen her türlü zulmün belgelenmesini ve çektiğimiz bu zulmün Birleşmiş Milletler ve Güvenlik Konseyi tarafın-

dan sona erdirilmesi için bir eylem planının hazırlanmasını sağlamalıdır.

4. Irak'ın, Kürt etnik azınlığa karşı uyguladığı insanlık dışı politikalarından dolayı kınanması için dünya çapında kamusal destek sağlamak.

5. Uluslararası bir toplum tarafından geliştirilecek herhangi bir eylem planı Irak'ta şu anda Kürtlere karşı uygulanmakta olan göçertme ve Araplaştırma politikasını yürürlükten kaldırmalı ve göçertilen herkesin tekrar eski evlerine ve işyerlerine geri dönmesini güvence altına almalıdır. Ve bu süreçte rolü olan Iraklı tüm üst düzey yetkililer uluslararası adaletin önüne çıkarılmalıdır.

6. Daha önce mallarına ve paralarına el konulan tüm Kürtlerin zararlarına karşılık olarak Irak rejiminin tam tazminat ödemesini güvence altına almak.

Baas politikaları ve onun gizli planları karşısında sürdürdüğümüz ezeli direnişin, sürgündeki tüm Kürtler tarafından da benimsenmesi ve Kürdistan içindeki kardeşlerimiz tarafından desteklenen bir eylem planının geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu bağlamda, hepimiz, rejimin, ulusumuzun geleceğini satarak kendi ömrünü uzatmak gibi beyhude bir umutla şu anda Güney Lübnan'dan Kürdistan'a Filistinli mülteci getirme politikasını teşhir etmeliyiz. Bu, Arap ve Kürt uluslarını birbirine kırdırmak amacıyla tasarlanmış son derece şeytanca bir komplodur. Irak'ın bu politikası Kürtlere karşı daha fazla düşmanlık yaratılması, bölgede coğrafik ve demografik bir değişikliğin sağlanması ve rejimin umutsuz bir şekilde Amerika ile İsrail'e gösterdiği iyi niyetin ve itaatin kanıtlanması amacını gütmektedir.

Sorunlarımızın çoğunun, ulusal kimliğimize ilişkin o temel sorundan ve kendi kaderimizi tayin etme hakkından yoksun oluşumuzdan kaynaklandığı artık iyice açık hale gelmiştir. Öyleyse bu sorunun üstesinden gelebilmek, daha önce yapılan tüm fedakârlıkların her Kürdün zihnine kazınmasını sağlamak ve tam da şu anda mevcut olan imkânları kavrayabilmek için, Kürdistan içindeki ve dışındaki tüm kaynaklarımızı ve kapasitemizi birleştirmeli ve bağımsızlık doğrultusundaki stratejik taleplerimizi gündeme getirmeliyiz. Kökleri derinlere giden böylesine uzun bir ulusal direnişin ardından, güneşin doğmasının ve nerede olurlarsa olsunlar, tüm Kürtlerin ısrarlı çabaları ve desteğiyle ülkemiz üzerinde yükselmesinin zamanı gelmiştir...

Geleceğin daha iyi ve daha parlak günlerindeki zaferimize.

*Kerkük Savunma Grubu-Danimarka
İngilizce'den çeviren: Cemal Atıla*

Rakamlarla Kerkük'te Tehcir ve Araplaştırma

1) Irak Hükümeti, 01.01.2000 ile 09.07.2000 tarihleri arasında, Kerkük ile Xaneqin'den 155 Kürt aileyi, Kürt denetimindeki Erbil ve Süleymaniye vilayetlerine sürmüştür.

2) Irak "Devrim Komuta Konseyi" (DKK) 16.05.2000 tarihinde Kerkük ve Diyala valilerine Kürtlerin el konulan evlerinin ve arazilerinin kimseye verilmemesini bildirmiştir. DKK, söz konusu ev ve arazilerin bölgeye getirilecek Filistinliler'e dağıtılmasına karar verinceye kadar valilerin beklenmesi istenmiştir.

3) 01-20.06.2000 tarihleri arasında Kerkük şehrinin Domez ve Saddam adlı mahallelerine yaklaşık olarak 270 Filistinli aile yerleştirilmiştir

4) Devlet başkanlığı 11.06.2000 tarihinde bir bildirge yayınlarak Tuzkurmatoo, Daqooq, Haweeceh ve Xeniqin'de ikamet eden tüm Kürtlerin ve Türkmenlerin Arap uyruğuna geçmelerini emretmiştir. Bunu yapmadıkları takdirde, onların Kürt bölgesi Süleymaniye'ye sürülecekleri belirtilmiştir.

5) Kerkük Valisi Sabah Nuri Alwan, 13.06.2000 tarihinde Kerkük'teki tüm üst düzey yetkilerle bir toplantı yaptı. Bu toplantıda yetkililerden dikkatli bir çalışmayla Kerkük'teki Kürtleri sürüp onların yerine Filistinlilerin yerleştirilmesini istemiştir.

6) Irak rejimi tapu kadastro idaresindeki tüm güvenilir yetkililerden başlangıçta Araplaştırma kampanyası çerçevesinde Kerkük'e getirilmiş ama daha sonra şehirden ayrılmış olan Arap aileleri tarafından terk edilen tüm evlerin listesini çıkarmasını istedi. Rejimin bunu yapmaktaki amacı bu evleri ve arazileri yeniden Arap ailelere dağıtmaktır.

7) Altı büyük Kürt partisi, Kerkük'teki yoğun Araplaştırma kampanyası ile ilgili olarak

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a bir protesto bildirisi sunmuştur. Söz konusu partiler, Kerkük'ün bir Kürt şehri olduğu ve üstelik çok uzun zaman öncesinden böyle olduğu konusunda çeşitli tarihsel kanıtlar da sunmuşlardır. Kürt partileri tezlerini 1957 yılında yapılan genel nüfus sayımı ile desteklemişlerdir; bu nüfus sayımına göre, Kerkük nüfusunun %48'i Kürt, %28'i Arap ve %21'i de Türkmen'di. Kürt partileri söz konusu bildirin sonunda, Irak rejiminin şu anda Kerkük'e Filistinlileri yerleştirmeyi planladığını ileri sürmüşlerdir.

8) Kerkük'ten sürülen Kürtler için Birleşmiş Milletler tarafından Süleymaniye bölgesinde kurulan Barda Qaraman kampındaki insanlar sefalet içinde yaşamaktadır. Bu insanlar soğuk kış havasında bile çadırlarda yaşamaktadır. Su ve elektrik şebekesi bulunmamaktadır. Kampta okul ya da hastane yoktur. Birleşmiş Milletler İnsani Yardımlar Müdürü ve Irak'ta petrol-karşılığı-gıda anlaşmasından sorumlu olan sayın Binon Syvan, bu duruma bizzat tanıklık etmiştir. Binon Syvan 9.8.2000 tarihinde kampı ziyaret etmiştir. Kamp sakinleri sayın Binon Syvan'a Kürt oldukları için kendi kimliklerinden vazgeçerek Araplaşmayı kabul etmedikleri için evlerinden sürüldüklerini açıklamışlardır. Kamp sakinleri BM yetkilisinden, evlerine geri dönebilmelerine yardım etmesini ve BM 688 sayılı kararına uyması için Irak'a baskı yapmasını istemişlerdir. Sayın Binon Syvan kamp sakinlerine onların durumunu New York'ta gündeme getireceğine ve onların taleplerini New York'taki yetkililere iletmek için elinden geleni yapacağına söz vermiştir.

9) Amerika Dışişleri Bakanlığı'nın 1999 yılı Irak insan hakları raporundan: "Irak rejimi uy-

gulamakta olduğu Araplaştırma kampanyası çerçevesinde oldukça sık biçimde sokağa çıkma yasağı ilan etmekte ve Kerkük'ten daha fazla Kürt ile Türkmeni sürme girişimlerinde bulunmaktadır. Irak hükümeti çocukları gözaltına alıp onların ailelerini Kerkük'ten ayırmaya zorlamaktadır. Hükümet Kerkük ve Musul şehirlerinde Araplaştırma politikasını sürdürmektedir. Iraklı yetkililer Kürtleri evlerinden çıkarıp onların yerine Arapları yerleştirmek için güç kullanmaktadır.”

10) 2000 yılının Nisan ayında 23 aileye mensup toplam 142 kişi Kerkük'ten çıkarılarak, hükümetin kontrolü dışındaki Kürt bölgelerine sürülmüştür. Şu ana kadar 15,819 aileye mensup yaklaşık olarak 93,871 kişi Kerkük şehrinden çıkarılarak Kerkük'e komşu olan Kürt bölgelerine ve Irak hükümetinin denetimi dışındaki Süleymaniye'ye sürülmüştür. Irak rejimi daha fazla insanı sürmek için son zamanlarda kapsamlı bir arama başlatmıştır. Bazı kaynaklar 5000 ailenin daha kısa süre içinde sürüleceğini öngörmektedir.

11) 09.04.2000 Pazar günü güvenlik polisi Qara Hancer köyünde Faysal Fazıl adlı bir şoförü vurdu. Polis Faysal Fazıl'ın arabasını ise Kerkük'e götürdü. Faysal Kerkük'teki kontrol noktasına ulaşmayı başardı fakat güvenlik polisi onu orada görüp öldürdü. Faysal 1991 yılındaki ayaklanma esnasında da annesini, babasını ve dedesini kaybetmişti.

12) 27.04.2000 tarihinde merkezi Londra'da bulunan el-Hayat gazetesi yayınladığı bir haberde FKÖ Polit Büro üyesi sayın Remzi Rabbah'ın, Amerikan hükümetinin Filistinlilere, Filistinli mültecilerin diğer bazı ülkelere yerleştirilmesini önerdiğini açıkladığını yazıyordu. El-Hayat haberin devamında, sayın Arafat'ın bu öneriyi reddettiğini yazıyordu.

13) Irak rejimi Araplaştırma ve göçertme uygulamasına devam etti. 2000 Yılıının Mayıs ile Ağustos ayları arasında 46'yı aşkın kişi, rejimin denetimi dışındaki Kürt bölgesine sürüldü. 01.01.2000 ile 12.08.2000 tarihleri arasında Kerkük'ten göçertilenlerin toplam sayısı 172 aileye mensup 997 kişiyi aşmaktadır. Bazı Kürt aileleri de Irak'ın güneyine sürülmüştür.

14) Güney'deki Basra şehrinin askeri Komutanı Mofaqeye konutlarında yaşayan insanların evlerinden çıkmalarını emretmiştir. Bazı kaynaklar ilk Filistinli mülteciler grubunun yakında buraya geleceğini öngörmektedir.

15) Irak rejimi, Kerkük'ün stratejik mahallelerinde, örneğin Kerkük oyun Sahası, havaalanı karşısındaki bölgeler ve merkez polis karargâhının arkasındaki bölgelerde en çok güvendiği güvenlik polisine ve yetkililerine (250-400 metre kare büyüklüğünde) araziler dağıtıyor. Hükümet ayrıca, evlerinin inşaatlarını en kısa sürede tamamlamak üzere gerekli inşaat mal-

zemelerini alabilmeleri için söz konusu kişilere bol miktarda peşin para vermektedir.

16) Kerkük, Xaneqin ve diğer bazı bölgelerden sürülenlerin listesi:

- 1991, 1992 ve 1993 yıllarında	13.367 aile
- 1994 yılında	112 aile
- 1995 yılında	393 aile
- 1996 yılında	282 aile
- 1997 yılında	710 aile
- 1998 yılında	394 aile
- 1999 yılında	449 aile
- 1.1.2000 ile 10.5.2000 tarihleri arasında	123 aile
- 1991 Yılındaki ayaklanmanın başlangıcından 10.05.2000 tarihine kadar göçertilenlerin toplam sayısı,	15.831 ailedir.

Kerkük'teki evlerinden çıkarılıp, Irak hükümetinin denetimi dışındaki Kürt bölgesi Süleymaniye'ye sürülen kişilerin sayısı ve dağılımı aşağıdaki gibidir:

Sıra No	Bölge	Kişi sayısı
1	Süleymaniye'inde dağıtılanlar	7.835
2	Süleymaniye içindeki merkezlerde	14.905
3	Darbanikan-Kalar-Kifri bölgesi	18.003
4	Ranya	5.332
5	Şehrazor	4.527
6	Çemçemal	32.727
7	1997 Yılında göçertilenler	3.638
8	1998 Yılında göçertilenler	2.446
9	Takya kampı	740
10	Yeni kaydedilenler	421
11	1999 Yılında göçertilenler	2.576
12	1.10 ile 10.5.200 arasında göçertilenler	688
		Toplam 93.838

17) 16.08.2000 Tarihinde, Ortadoğu ve Kuzey Afrika masasından sayın Peter Smith ile Yabancılar Dairesinden Sayın Rymond Deqween, YNK Almanya temsilcisi Sayın Salah Raşid ile görüştü. Sayın Smith ile Sayın Deqween Sayın Raşid'e, Irak'taki insan hakları ihlalleri konusunda Birleşmiş Milletler ile Avrupa Parlamentosun'dan yeni bir karar çıkacağını söylediler. Ayrıca Almanya'nın, Kürtlerin Kürt bölgelerinden göçertilmesini kınamak üzere ek bir paragrafın eklenmesi için baskı yapacağını bildirdiler. Smith ile Deqween, Araplaştırmanın ve göçertmenin Irak insan hakları raporunun önemli bir kısmını oluşturacağı konusunda YNK temsilcisine güvence verdiler.

18) 22.08.2000 Tarihinde, Kerkük'te yayın yapan hükümet gazetesi olan Ta'Meem'in Sesi, Eylem bürosunun oluşumu hakkında bir haber yayınladı. Gazeteye göre bu büro, bizzat Saddam Hüseyin tarafından kararlaştırıldığı üzere, arazilerin dağıtımından sorumlu olacaktır. Tüm gerekli mühendislik birimleri ve diğer yetkililer istihdam edilmiştir ve şu anda proje üzerinde çalışmaktadırlar.

Kaynak: Danimarka Savunma Grubu

Mezarlığında Bile Arap Bulunmayan Kent: Kerkük

Müslüm Yücel*

*Bilesiniz ki
Derelerin ve ırmakların içinden geçen sular
Yalnızca su değildir
Atalarımızın kanıdır o
Bilesiniz ki
bu toprakları size sattığımızda
göllerin ışıltılı sularında
halkımızın öykülerinin anlatıldığını
Çocuklarınıza öğretmelisiniz
Suların çıkardığı sesler atalarımın sesidir
Irmaklar kardeşlerimizdir*

Musul vilayeti, 91 kilometrekare arazi üzerinde 3.550.000 kadar nüfus barındıran bir yöredir. İdari taksimata göre Musul; Kerkük, Süleymaniye ve Musul sancaklarına ayrılır. 1914 (H. 1330) salnamesine göre Musul sancağı; Musul, Akra, Duhok, İmadiye, Zaho ve Sincar; Kerkük sancağı; Kerkük, Revanduz Kuşnuk, Köş, Raniye, Selahiye, Erbil; Süleymaniye ise merkez ile birlikte Kalambriya, Şehrızor, Muhammerah ve Bazyan kazalarını içerir.

Kürt Coğrafyası

Kürdistan, Batılı seyyahların deyimiyle Kürtlerin ülkesi, Küçük Asya'nın içinde etrafı dağlarla çevrili, Toros dağ silsilesinden başlayan, İran Yaylası'na, buradan Karadeniz'e ve Mezopotamya steplerine uzanan geniş bir coğrafya içinde yer alır. Batı'da Kürt Dağı'ndan (Suriye) hareket edip, Kuzey doğrultusunda Kilis, Maraş, Elbistan ve Divriği'yi geçen, Kel-

kit ırmağına ulaşan bir hat, Kuzey'de, Kelkit Irmağı'nı izleyip, Doğu'da Bayburt ve Oltu ilçelerine girip, Kars'a erişir; Doğu'da Kars'tan Güney Doğu doğrultusunda uzanıp Urmiye Gölü'nün Batı yakasını, Loristan ve Bahtiyarların bölgesini, Saneh ve Kirmanşah'ı içine alacak, Güney'de de Kürt sınırı Loristan'dan Kuzey- Batı istikametine yönelerek, Xanekin, Kifri ve Hamrin Dağlarından geçip Batı'da Cebal Sincar Dağı'nın Güney'ine inerek, Fırat'ı, Cereblüs yakınlarından aşır, Kürt Dağı'nın güneyinden geçip, İskenderun Kuzeyi'nden Akdeniz'e ulaşır. Tarihçiler ve coğrafyacılar bu sınırların oluşturduğu topraklara Kürdistan demişlerdir ve bu sınır göz önüne alındığında 530.000 kilometrekareyi bulan geniş bir toprak parçası ile karşılaşırız. Kürdistan'ın coğrafik olarak şekillenmesi Güney Batı, Kuzey Doğu doğrultusunda olup, bir dizi girinti ve çıkıntılılarıyla yüksek dağlar uzanmaktadır ve her dağ bir kitabe gibi geçmişi bugünden okumaktadır,

* Araştırmacı-Yazar

Araştırmanın sonuçlarına göre, Kürt adına ilk kez M. Ö. 3000'li yıllarda bir kil tablette rastlanmıştır.² Yine Ksefon'un Onbinlerin Dö-

öyle bir mağrurdur ki bu dağlar, ıssız kaldıklarında bulutları yere indirmekte ustadır, suların sebil olması, ırmakların sınırların içine sığmaması bundandır. Cudi, Sipan, Ararat gibi zirveler 5 bin metreye yakın yüksekliklere ulaşmaktadır. Ovalar, Fırat'ın güney kısmında rastlanır; Urfa Ovası, Dicle Ovası, Diyarbakır ve Cizre bölgeleri, Erbil ve Kerkük bölgelerindeki Zap vadileri ve nihayet Muş- Bulanık Vadisi gibi vadi ve ovalar Kürt coğrafyasının aynı zamanda bereket ve bolluk anlamına geldiğinin tipik göstergeleridir.¹

Kürt Tarihi

Kürdistan'ın ilk sakinleri, Zağrosların ve Doğu Torosların eski yerli ırklarıydı. Zağros sıradağlarında Gutiler, Lulular ve Kasitler yaşardı. Bütün bu halkların Elamlılarla akrabalıkları vardır. Doğu Toroslara ilk yerleşenler Hurilerdir. Kürtlerin ırksal kökenlerine dair en önemli ipuçları, Kürt sözcüğünün etimolojik ve tarihsel açılarından irdelenmesiyle mümkündür. Bu konuda ilk araştırmaları yapan Driver, Kürt sözcüğünün filolojik bağlantılarının izini sürerek, çarpıcı sonuçlar çıkarmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; Kürt adına ilk kez M.Ö. 3000'li yıllarda bir kil tablette rastlanmıştır.² Yine Ksefon'un Onbinlerin Dönüşü.³ adlı kitabında, Onbinlerin tek başına, Anadolu'nun içlerinden geçip Kuzeydoğu'ya yürüyerek, yeniden Karadeniz kıyılarından anayurtlarına dönerek geçirdikleri akıl almaz serüvenler dile getirilmiştir. Anabasis'in kitabında adı geçen, Karduklar, Kürtlere ait ilk referans kaynaklardan biridir. Driver, Karda sözcüğünün, erkekçe, savaşçı anlamına geldiğini ve bu anlamı Strabo yorumcularından aldığını söyler.

Asur dilinde de Kardu sözcüğünün güçlü ve kahraman anlamına geldiğini de yine Driver vurgular. Minorsky de İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı Kürtler maddesinde Kardukların bir zamanlar, bugün Kürtlerin yaşadığı yaşamış olduklarını ve buradan hareketle bu insanların aynı zamanda büyük bir halk olduklarını belirtir.⁴

Kürtlerle ilgili diğer önemli bir konuda, onların dinleri ile ilgilidir. Kürtler değişik zaman dilimlerin-

de gerek kendi arzularıyla, gerekse de zorla kimi dinleri kabul etmişlerdir. Zerdüştilik, Yezidilik, Hıristiyanlık, Musevilik ve İslam Kürtlerin benimsedikleri dinlerin başlıcalarıdır. İslam

İslam'ın Ortadoğu'ya egemen olmasına rağmen, ilk başlarda Kürtlerin Araplara karşı bir itaatleri söz konusu değildir. İslam'ın ilk dönemlerinde, daha doğrusu İslam'ın baharında (M.S. 637) Tekrit'i ele geçirdiler ve İran platosunun batı ucundaki Hulvan'ı kılıç zoruyla aldıklarında, Kürtlerle de ilk kez karşılaştılar, üç yıl sonra da Kürtlerin haraç olarak, topraklarındaki ürünlerden bir kısmını, daha sonra da topraklarının bir kısmını verdikleri bilinmektedir. Kürtler Araplarla bir yandan iyi geçinirken, diğer yandan Arap yayılcılığının önünü de almak istiyorlardı. İslam merkezli Kürt ve Arap savaşının ilk çıktığı tarih ise, 643'tür. Bu tarihte Şehrızor Bölgesi tümüyle Arapların eline geçti. Bu tarihte Kürtler İslam'ı yoğun kitleler halinde kabul ettiler. Em'evi halifesi Abdülmelik zamanında, Abdurrahman bin al- Aşas'ın çıkardığı ayaklanmaya da bilfiil katılan Kürtler, Abdülmelik'i yenilgiye uğratan II'inci Mervan'ın yanında yer aldılar.⁵ İnşili bir tarih çetelesi içinde yaşayan Kürtler 16'ncı yüzyıla kadar çeşitli devletçikler kurup Farslarla komşuluk ilişkileri içinde yaşadılar, kimi zaman savaştılar, kimi zaman barıştılar, çoğunlukla da ezildiler.

16'ncı yüzyılın sonlarına doğru ise Kürtler iki büyük devletin savaşlarının ortasında kendilerini buldular. Bir yanda Osmanlı, diğer yanda İran vardı. Sevr ve Lozan'ı önceleyen, bir yerde Kürtlerin bölünmesinin önsözü Osmanlı ve İran arasındaki savaşlarda yatar. Osmanlı Çaldıran Savaşı ile bir sondaj yapmış, daha sonraki yüzyılda da en ağır darbeyi vurmıştır. Kürtlerin ikiye bölünmesinin trajik bir tarihi vardır.⁶

Edebiyat

Kürt edebiyatı ile ilgili önemli iki çalışma vardır. Bunlardan ilki Alexandre Jaba, ikincisi Alaaddin Seccadi tarafından yapılmıştır. Jaba yazdığı edebiyat tarihinde 8 şairden bahseder. Seccadi ise 24 şairden uzun uzun bahsedip, 212 şairin de adını verir. Kürt folkloru ise uçsuz bucaksızdır. Batılı, Doğulu bütün

20'inci yüzyılın başlarında, Batı gözlerini Ortadoğu'ya dikmiş, gelişen sanayisi için hammadde arıyordu. Bunun için bölgeye sürekli

Kürdologlar bu uçsuz bucaksız folklor karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir. Ulusal Kürt Destanları arasında ilk sırayı, bilebildiğim kadarıyla Meme Alan alır. Kürt

Dağı'ndan Urmiye Gölü'ne kadar bütün Kürtler tarafından bilinen bu destan, çeşitli uyarlamalarla zaman zaman bölgeden bölgeye farklılıklar arz eder, ancak tema ve kişiler, anlatılmak istenen, verilmek istenen mesaj değişmez. Ulusal Kürt Edebiyatının en önemli kaynağı da yine Meme Alan'dan akar, öyle ki Kürtlerin yaşadığı bütün coğrafya içinde adına yeminler edilmiş Ahmede Xani, Mem u Zin'i yazarken, bu destanı temel alır, ancak İslami bir renk vererek, Meme Alan'a haksızlık eder.⁷

20. Yüzyılda Kürtler

I. Dünya Savaşı'nın bütün faturası Kürtlere çıkarıldı.

Savaşa 75 milyon asker ve subay katıldı, bunlardan 10 milyonu öldürüldü, 20 milyondan fazlası yaralandı. Yaklaşık 10 bin kişi açlıktan öldü, 6 bin kişi ticaret gemilerinde esir alındı, sonra da denize atıldı. 20'inci yüzyılın başlarında, Batı gözlerini Ortadoğu'ya dikmiş, gelişen sanayisi için hammadde arıyordu. Bunun için bölgeye sürekli araştırma ekipleri gönderiyor ve bölgenin insanı, yaşamıyla değil, daha çok doğal zenginlikleriyle ilgileniyordu. Jeologlar bugünkü Güney Kürdistan'da o zamana kadar bilinmeyen, uçsuz bucaksız petrol yataklarının bulunduğunu rapor edince, Batı'nın bölge ile ilgili planları da artıyordu. Fransa, İngiltere, Almanya ve ABD bölgeyi almak adına buralarda araştırmalar yaptıklarını, bu araştırmalar sonucunda hareket ettiklerini dikkat çekiyor. Fransa Güney Kürdistan ile yakından ilgileniyor, (Özellikle C. Morgan) Kerkük Bölgesi'nde, Kasr-ı Şirin'in arkasındaki sırtlara kadar uzanan 300 kilometre karelik alanda petrol bulunduğunu rapor ediyordu.⁸

Fransa'dan sonra bölgeye Almanlar talip oldu. 1903 yılında Almanlar, daha sonra Bağdat Demiryolu'nun 20 kilometre sağına ve soluna düşecek olan petrol yataklarını işletmeye başladılar; bir yıl sonra da Musul Vilayeti petrollerini çıkarma imtiyazını ele geçirdiler. Aynı tarihte Britanya ve ABD'de bu petrol

araştırma ekipleri gönderiyor ve bölgenin insanı, yaşamıyla değil, daha çok doğal zenginlikleriyle ilgileniyordu. Jeologlar bugünkü Güney Kürdistan'da o zamana kadar bilinmeyen, uçsuz bucaksız petrol yataklarının bulunduğunu rapor edince, Batı'nın bölge ile ilgili planları da artıyordu.

yataklarına sahip olmak istiyordu, bunun için Britanya bu petroleri ele geçirmek için Osmanlı Devleti ile müzakere yaptı. Roosevelt ise boş durmuyor, Admiral Chester adlı özel temsilcisini 1908'de Türkiye'ye gönderiyordu.⁹ Satranç başlıyordu.

Almanya ve Britanya bir yandan petrol için, savuştular, diğer yandan da 1911 yılında Türk Petrol Şirketi'ni kurdular. Bu şirket Türk adıyla anılıyordu, ancak yapılan işler bu iki devlet içindi, savaştan bir yıl önce Osmanlı Devleti adına petrol çıkarma izni aldı, ancak Osmanlı adına petrol çıkaramadı. İngilizler Almanlardan daha uyanık davranıp, Almanların Türk Petrol Şirketi'ndeki hisselerini ele geçirip, kendi başlarına petrol çıkarmaya devam ettiler.¹⁰ Savaşın hız kazandığı bir zaman diliminde, 9 Mart 1916'da Fransa ve Britanya arasında görüşmeler başladı.

İki devletin vardığı sonuç, Rusya'ya bir rapor halinde sunuldu. Rusya Türkiye Kürdistan'ının hiçbir tarafını Fransa'ya bırakmak istemiyordu, ancak 26 Nisan'da Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'daki topraklarının paylaşılması bağlamında bir protokol imzalandı, Britanya bu protokolden memnun ayrıldı Mayıs'ın ortalarında, muhtemelen 9-19 Mayıs tarihleri arasında, Britanya ve Fransa masaya oturdu, gizli tutulan Sykes-Picot da böylece açığa çıktı. Bu anlaşmaya göre Musul Fransa'ya, Türkiye Kürdistan'ı ise Rusya'ya bırakılacaktı. Britanya'nın istediği tek yer ise Musul'du. Burada petrol vardı ve İngilizler bu petrolü ele geçirmek istiyordu. Bunun için de Rusya ile "komşu olmak istemiyorum" diyerek anlaşmaları bir bakıma reddediyor, sonuçta Britanya Dışişleri Bakanı Edward Gray ve Fransız Elçisi Paule Cambone bir araya gelip bir anlaşmaya varıyorlardı: İngiltere Musul üzerinde hak sahibi olacaktır.

İngiliz Egemenliği

Hava soğuk, takvim yaprakları 11 Mart 1917'yi gösteriyordu. İngiliz General Stendy Mot, bu soğuk günde, günlerdir sırtından çıkartmadığı kaputuyla, elleri belinde otlara basa basa yürüyor: bir kaç gündür yakalandığı gripten kurtulmak için de, Hindistan'dan

Diğer yandan Kürdistan kan içinde, Kerkük gidiyor. Kale düşünce,

Vezir'in düşmesi kolay; Kerkük'ü Süleymaniye izliyor. Mot altı ay

gelen çaydan içiyordu. Rusya'da Bolşevik rüzgarı esiyordu. Lenin hayatta. Mot bugün herkese "Bağdat'ı alacaklarını" söylüyor, ancak kimse buna

inanmıyordu. Çünkü Rusya'da Lenin'in ünlü "Ulusların kendi kaderini tayin hakkı" tezi bir rüzgar gibi esiyordu. Mot "acaba Kürtler kendi kaderlerini tayin etmek isterler mi, acaba Araplar böyle bir rüzgara kapılırlar mı?" diye düşünüyor. Bunun için Bağdat'ı alacaklarını, üst düzey yetkililere bir telgrafla iletiyor, yanıt birkaç saat içinde geliyor. "Hayır, işgal gerçekleşecek" deniliyordu. Ancak işgali açıklayacak olan Mot'tan dikkatli olunması isteniyor. Mot da aynen öyle yapıyor; İngilizlerin "zorba" ve "düşman" olmadıklarını, Kürtler ve Araplarla dost olduklarını, bölgeye de zaten bir "kurtarıcı" olarak geldiklerini söylüyor."

Mot konuşuyor, burnunu çekiyor, çaydan yudumluyor. Bir işgal bu, zulüm bu, bunun bir işgal ve zulüm olduğunu bilenlerin başları nar ağacının dalları gibi eğiliyor. Bağdat gidiyor çünkü, Arapların Bağdat'ı, masalların Bağdat'ı, Celile, Kudüs ve Harran'ın rakibi Bağdat gidiyor. Yalnız Bağdat mı? Bağdat'ın gitmesi ile Kerkük de gidiyor.

Mot ise gururlu ve sakin, ancak bu sakin görüntü altında, gövdesini taşımayan botlarındaki kan, yürüdükçe onu tedirgin ediyor. Bir yıl, yok, hayır bir yıl değil, 10 ay sonra Mayıs'ta, Sovyetler daha yeni, ilk görkemli 1 Mayıs'ını yeni kutlamış. Stalin derin planlar içinde, Azeri petrollerine daha şimdiden göz dikmiş, "bir Lenin ölse" diye geçiriyor muhtemelen içinden, bir ölse! Troçki her şeyin farkında, ama korkuyor, kendini şiire vermiş, geceleri Puşkin okuyor, Çingeneler şiirine bayılıyor, "üslup demek, sınıf demektir" diyor, Gogol'ün paltosu içinde sessizce uyuyor... Diğer yandan Kürdistan kan içinde, Kerkük gidiyor. Kale düşünce, Vezir'in düşmesi kolay; Kerkük'ü Süleymaniye izliyor. Mot altı ay diyor, altı ay içinde bütün Kürdistan "düşmanlıkla" değil, "dost olarak işgal edilecek." Öyle oluyor. Ekim'de, 17 Ekim 1918'de, saat 11.30'da başlayan işgal, Bolşevik Devrimi'nin birinci yıldönümünde, İngilizlerin nihai zaferi ile sonuçlanıyor. Sonra Mondros görüşmeleri başlıyor, bir gün sonra da Musul alınıyor.

diyor, altı ay içinde bütün Kürdistan "düşmanlıkla" değil, "dost olarak işgal edilecek." Öyle oluyor. Ekim'de, 17 Ekim 1918'de, saat 11.30'da başlayan işgal, Bolşevik Devrimi'nin birinci yıldönümünde, İngilizlerin nihai zaferi ile sonuçlanıyor.

Kentler de insanlar gibidir, ruhları vardır, kanları vardır, ancak kan doğru damardan akmayınca kentler de insanlar gibi ölür. Kentler de insanlar gibidir, iha-

nete katlanamaz, kan zehirlenmesi insanı da kentleri de öldürür. İhanet denir buna; bir devletin bir devlete ihaneti ile bir insanın bir insana ya da bir insanın bir halka ihaneti aynıdır. Peki ya kent içten yıkılmışsa... Kapılar altın bir tespih, bir kaput karşılığında açılmışsa...

Hemevend ve Süleymaniye'de yakılmış köyler arasından kadınların çığlıkları yükseliyor, çocuklar ölmüş annelerin göğüslerine yapışmış, yaşlılar kulaklarını toprağa dayamış, ölenlerden, şehitlerden medet umuyor. Bu muydu şiire ve aşka sığmayan Kürdistan, bu muydu koca Doğu. Ah Kürt, ezilen Kürt... Kendisi ezenle birlikte fotoğraf çekirtmeye nasıl bayılır, arşivlere girecek diye nasıl sevinir. İngilizler Kürtlerin "ulusal haklarına saygı göstereceklerine, dost olarak bu toprakları aldıklarına", nedense kimi Kürtleri inandırmışlardı. Osmanlı hasta, ölüyor, Sarıkamış da gonca gülün taneli... Kürtler eziliyor, ama birileri nedense İngilizlerin bu işgalini, Irak'tan başlayarak toplu işgalini dostça karşılıyor, hatta İngilizlerin onları koruduklarını söylüyorlar; aşiretlerini toplayıp, bu dostluğu taçlandırıyorlardı. Kasım 1918'de İngiliz Subayı Noel Süleymaniye'ye geliyor. Bir yanda dost olduğunu yaymak, diğer yandan bölgede kalıcı olmanın planlarıyla birlikte Şeyh Mahmut Berzenci'yi komutan olarak tanıyor. İngilizlerin Berzenci'yi tanımaları bir realite değil, bir taktikti. Bu durum meyvelerini bir süre sonra daha bir belirginleştiriyor ve insanlardan veremeyecekleri oranda vergi talep ediliyor. Vermeyenler ise öldürülüyor, tehdit ediliyor. Bir ay sonra da Irak Yüksek Komiseri Arnold Wilson, Kürt liderleriyle görüşmek için Süleymaniye'ye geliyor. Burada Kürtleri Türklere karşı kıskırtmak istiyor. Wilson, anılarında, ziyaretinin amacını, "Kürt liderleri, köylülerinin, Türklerin geri dönüşüne karşı savaşıacaklarına dair güvence verdiler" diyerek açıklıyor.¹² Bu tarihte Alman ve Türk ajanları da boş durmuyor, yerel ağalar ve özellikle de İran ile sıkı ilişkiler kurmak istiyorlardı.¹³

Wilson, Şeyh Mahmut'un, sınırın iki tarafındaki Kürt halkı adına, Hükümeti denetleme gücünü İngi-

1918'de Osmanlı'nın Süleymaniye'deki mutasarrıfı ve garnizonu

Şeyh Mahmut'a verilmek üzere Osmanlı idaresini resmen sona er-

lizlere devretmeyi ya da İngiliz bayrağının koruması adı altında, kendisinin temsilci olarak atanmasını içeren bir mektup yazdığını söylüyor. Mektupta da,

Kürt halkının İngilizlerin başarılarından sevinç duyduğunu, Türk despotluğundan kurtuldukları için, Irak gibi İngiliz yönetimi altında gelişmeyi umduklarını dile getiriyor. Wilson, Kerkük'ün bir süre önce alındığını ve İngilizlerin havanın sıcaklığı nedeniyle, kasabayı terk edeceklerini, kısa bir süre sonra tekrar geleceğini belirterek, şöyle konuşuyor: "Şeyh Mahmut'un, mümkünse temsilcimiz olması görevini üstlenme teklifini kabul ettim ve bu konuyla ilgili olarak bir bildiri hazırladım."¹⁴

İngilizler tarafından işgal edilen Kerkük, 24 Mayıs'ta boşaltıldı, ancak Türkler tarafından işgali gecikmedi. Süleymaniye'ye bir Türk kuvveti gönderildi. Şeyh Mahmut tutuklanarak Kerkük Cezaevi'ne konuldu. Şeyh Mahmut'un cezaevinde kalmasının kendilerine bir yarar getirmeyeceğini bilen Türkler, onu serbest bıraktılar. Bu bir jestti. Herhangi bir ayaklanma olmadı. İngilizlerin Kerkük'ten çekilmesi, aynı zamanda bölgedeki itibarlarının da geri çekilmesi anlamına geliyordu. Wadie Jwaaideh, Türklerin İngilizlerin Kerkük'ten çekilmesini sonuna kadar kullandıklarını söyler. Çünkü Kerkük'ün Türklerin eline geçmesi İngilizlerin bölgeden çekilmesi anlamına gelmediyse de böyle yorumlanacaktı. Hain İngiltere teması, Türklerin yaptıkları propaganda da oldukça etkili oldu. Dinde birlik, gavura karşı birlik anlamına gelir mazbutu ise ayrı bir katmerdi. Türkler, İngilizler gidince Kürtlerden bir toplama kuvvet oluşturmaya başladılar. Bu kuvvet İran'a karşı sırası gelince kullanılacaktı.

1918'de Osmanlı'nın Süleymaniye'deki mutasarrıfı ve garnizonu Şeyh Mahmut'a verilmek üzere Osmanlı idaresini resmen sona erdirdi. Türk Kuvvetleri ve yetkililerinin Süleymaniye'den çekilmesiyle Şeyh Mahmut bölgenin yegane hakimi oldu. Bundan sonraki gelişmeler Şeyh Mahmut etrafında gelişti. İngilizler Şeyh Mahmut'un güvenini bir süre sonra kaybettiler. Şeyh Mahmut büyük bir Kürdistan peşindeydi, ancak İngilizler açısından bu bir hayaldi. Şeyh ise, ellerinde olduğu sürece, ancak nefes alabilirdi. Kürtler bu sefer güçlüydüler ve İngilizlere karşı gelebilir-

dirdi. Türk Kuvvetleri ve yetkililerinin Süleymaniye'den çekilmesiyle Şeyh Mahmut bölgenin yegane hakimi oldu. Bundan sonraki gelişmeler Şeyh Mahmut etrafında gelişti. İngilizler Şeyh Mahmut'un güvenini bir süre sonra kaybettiler.

İngilizlerin anlaşma yolları aradıkları bir zaman diliminde, Şeyh Mahmut kendini kanıtlamak istercesine İngilizlere saldırdı. Birkaç İngiliz subayını

da yakalayıp hapse attırdı. Hazineyi ele geçirdi, Kürt bayrağını çekti. Bu bayrak yeşil fon üzerinde çizilmiş kırmızı bir hilalden ibaretti. Kendi idari yetkililerini atadı ve en önemlisi Kerkük'le olan bütün telgraf bağlantılarını kesti. Savaşın bütün yoğunluğu Kerkük üzerindeydi. İngilizler tedbir almak istedi; başlangıç için Kerkük garnizonuna komuta eden subaya, Kerkük-Süleymaniye anayolu üzerindeki Çemçal'e bir müfreze gönderdi. Şeyh Mahmut'un isyanı İran'da yankı buldu, kimi aşiretler İran'a karşı ayaklandı.

Wilson, hatıralarında İngilizlerin çaresiz kaldığı izleniminin bir an önce silinmesi gerektiğini belirterek, Mahmut'u bastırarak bir kuvvet oluşturulduğunu söylüyor. Musul'da bulunan 18'inci Tümen ile Kerkük'teki kuvvetler devreye sokuluyor. Aslında Mahmut, Kerkük ve Musul'u almak istiyor ve buradaki Kürt egemenliğini somutlaştırmanın, İngilizlerin buradaki kuvvetlerinin yok edilmesiyle mümkün olacağını biliyor. Sonuçta yeniliyor, 48 adamı öldürülüyor, yüzlerce adamı da yakalanıyor. Kerkük'te bulunan Kürtler önemli bir destek sunuyorlar. Kerkük'ün Güney bölümünde bulunan Dilo, Çengini, Davudi ve diğer Kürt aşiretleri bir kez daha yenilmenin acısını ise unutmuyorlar. Wadie Jwaaideh bu yenilginin Kürt aşiretleri üzerinde etkiler bıraktığını söylüyor.

Lozan Görüşmeleri

Lozan görüşmelerinde İsmet İnönü, Musul'un Arap-Irak'ına dahil olmadığını belirterek, Musul'un "Cizre'nin bir parçası olduğu"nu söyler ve "Musul sakinleri hiçbir zaman kendilerinin Irak'ta yaşadıklarını düşünmediler" der. İnönü bu tezini desteklemek için Büyük Fransız Ansiklopedisi'ni de kaynak gösterir.¹⁵

Haritalar

Kürt coğrafyasını içine alan, Ortadoğu'nun en kapsamlı haritalarının ne zaman çizildiği bilinmiyor.

Fırat ve Dicle'nin birbirine karıştığı noktanın güneyine Al-İrak, kuzeydeki taşlık ve sert yüzeyli ovaları bulunan bölgeye ise El-Cezire

Mevcut kaynaklarda Mezopotamya haritasının nerede başladığı ile ilgili çeşitli haritalar vardır ve bu haritalar bize hem Kürtle-
rin, hem de komşularının sınırlarının nerede başladığını, nerede bittiğini az da olsa göstermektedirler.¹⁶ Khovarezme'nin (M.S. 853) çizdiği çeşitli haritalarda, coğrafyanın sınırları görülmektedir. Benjamin Benjona'nın (1160-1163) tarihinde çizdiği Tabula Almamuna adlı haritada ve Abulhasan Nurettin İbni Said'in (1274) haritasında, Irak Bağdat'ın güneyinde Şat-ül Arap'a doğru olan bölgede yer almaktadır. Mezopotamya denildiği zaman akla gelen İki Nehir arası ise Cezire ya da Cezira olarak adlandırılmakta ve iki nehir arasına hiçbir sınır konulmamaktadır. Yani burası müstakil bir yapıya sahiptir. Abu Rihan Birunenes'in (1030) haritalarında, özellikle Tabula Rogerina adlı harita da Khovarezme, Benjona ve İbni Said'in verdiği haritalarla Irak'ın adı aynıdır. Ancak haritayı çizenlerin gözlerinden kaçmayan bir gerçek vardır ki, o da Irak'ın, bugünkü sınırları da dahil, tamamı Cezire bölgesine tabii tutulmuştur ve iki bölge arası, Tikrit'in güneyinde kalacak şekilde, yaklaşık olarak Hit-Samara hattı üzerinden ya da Med Duvarı boyunca giden bir sınır hattı çizilmiştir. Bu hat ünlü Arap ve Türk haritacıları, Nasrettin Tusi (1261) ve Uluğ Bey tarafından da (1437) gözden geçirilmiştir. Bu haritalarda Musul ve Erbil Cezire bölgesindedir, dağlık bölge Ermenia ya da Ermenistan olarak geçmektedir. Le Strage tarafından hazırlanan ve Ondördüncü Yüzyıla ait bilgileri içeren haritada ise Erbil, Musul, Amediye ve Muş Cezire'dedir. Irak bölgesinde kalan Anah ve Tikrit'tir. Strage'nin Doğu Halifeliğinin Ülkeleri adlı kitabında (1905) ise daha ilginç bilgiler bulunmaktadır. Strage'e göre Araplar, Dört Halife Devri'nde bir Altın Çağ yaşamışlardır ve bu dönemde Mezopotamya ikiye bölünmüştür. Fırat ve Dicle'nin birbirine karıştığı noktanın güneyine Al-İrak, kuzeydeki taşlık ve sert yüzeyli ovaları bulunan bölgeye ise El-Cezire diyorlardı. Bu ovaları, başlarından eksik olmayan dumani ile dağlar kuşatmıştır ki, buraya Al-Cibal deniliyordu. Batısında, Kürtler belli bir üne ve güce sahip olduklarında Kürdistan adını vermişlerdi.¹⁷

Daha sonraları bölgenin üçe ayrıldığı bilinmektedir. Diyar-ı Rabia, başkent Musul, Diyar-ı Mudar,

başkent Rakka ve Diyar-ı Bakr, başkent bugünkü adıyla Diyarbakır olan Amid'tir.

Seyyahlar

Türk seyyahların kapsamlı bir Mezopotamya gezileri söz konusu değildir. Osmanlı'nın bölgeyi işgali ve bunu izleyen zaman diliminde, Türk Fetih Kuvvetleri ile bölgeye giden seyyah Katip Çelebi, diğer adıyla Hacı Kalfa olmuştur. Kalfa'nın 1600 yılına ait el yazmaları ise yüzyıl sonra yayımlanmıştır. Katip Çelebi, Cizre, Kürdistan ve Irak bölgelerini birbirinden ayırır: Cezire, Dicle'nin batısında başlar, Dicle'yi Hit hizasında Fırat'a bağlayan yere kadar uzanır. Kürdistan, Kuzey'de Van Gölü ile başlar, Batı'da Dicle, doğuda büyük dağ silsilesini içine alan bölge boyunca yayılır. Güney'de kalan Tuz Kurmatu Kürdistan'ın içindedir, ancak Kifri, Irak'ın içine düşer. Türk sınırına Acemistan denilir.

16 ve 17'inci yüzyıldaki coğrafyacılar Bartelemo'nun etkisindedirler ve bölgeyi Erzurum, Diyarbakır ve Irak olarak üçe ayırmaktadırlar. 18'inci yüzyılda çizilen ve bir yerde moda olan Tarih Haritaları aynı bölgeyi şu adlarla anmaktadırlar; Diyarbakır, Kürdistan ve Irak. Buna göre Irak, Med Duvarı'ndan başlar, Küçük Dicle'ye kadar çıkar. Hattın kuzey bölümünde Diyarbakır ve Kürdistan vardır. Kürdistan ise Kirmanşah'a kadar uzanır. Musul, Diyarbakır'ın içinde kalır. Musul Diyarbakır için ne ise, bunun karşılığı Ninova'dır; Ninova Kürdistan'ın içinde yer alır. 1820'de asker olan Teğmen William Heude ise Süleymaniye'yi Kürdistan'ın başkenti olarak gördüğünü ifade eder.

Türkiye, Lozan görüşmelerinde Musul Vilayeti, Suriye ve İran'ı birbirine bağlayan yolların kesişme noktasında bulunduğunu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin İran ve Suriye ile bağlantılı olduğunu ifade ederek, Musul olmadan Süleymaniye ve Kerkük bölgelerine kara yolu ile ulaşmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. Savaş sırasında Almanlar Musul ve Şergat arasına çok sayıda köprüler inşa etmişlerdir, hatta, kimi köprüler hala Alman Köprüsü diye de anılmaktadırlar. Musul'u Erbil ve Kerkük'e bağlayan ve Erbil ile Kerkük'ü Süleymaniye ve Re-

Türkiye kendi nüfusunu aşağı yukarı Kürtlerin yarısı, yarısı olmasa da üçte biri olarak göstermiş, böylece Musul'da söz hakkı iste-

vanduz'a bağlayan diğer yolları ise savaş ve ayaklanma yıllarında askeri amaçlı kullanım için İngilizler yapmışlardır. Diğer yandan bu yollar savaş amaçlıydı, ticaret gelişmez, yağmur ve kar yağışı sırasında katırlarla dahi yolların aşılması imkansızdı. İngiliz raporuna göre bu yollarda otomobiller, ancak hava kuruyorsa gidebilmektedir. Revanduz yolu ise ancak atlarla geçişe müsaitti.

Su yolu ile ulaşım sallarla yapılmaktaydı. Sallar ancak akıntı yönüne doğru kullanılabilirlerdi ve bu sallarla Dicle yolunca Zaho'ya gidilebilirdi. Küçük Zap üzerinden gidiş noktaları ise Tak tak ve Altınköprü üzerinden ancak sağlanabilirdi. Savaş zamanı kimi vapurlar Musul'dan kalkmıştır, ancak nehrin akış karakteri vapur seyahatine bütün zamanlarda hitap etmemektedir. Ayrıca savaş süruncemesinde bir gemi batmış, su yolu tıkanmış, enkaz kaldırılmadığı için, ulaşım durdurulmuştu.

Nüfus

1919 ve 1924 yılları arasında İngiliz, Irak ve Musul hükümeti tarafından sayımlar yapılmıştır. Ancak nüfus sayımları bilimsel ölçülere göre yapılmamıştır. Çünkü Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı'ndan önce nüfus sayımları kişi sayısına, dile, ırka dayalı değildi; Türk sayımlarında Müslim ve Gayrimüslim diye bir ayırım söz konusuydu. Bu yüzden Kürtlerin sağlıklı bir şekilde sayıldıkları düşünülemez. Ayrıca bölgede yaşayan Yezidi Kürtlerin nüfuslarında ise sürekli bir düşme olmuştur. Buna rağmen yapılan sayımlarda verilen sayılar oldukça önemlidir. Lozan'da sunulan raporda Kürtlerin Musul Vilayeti içindeki nüfusları 263.830 olarak verilmiştir. Yezidiler 18 bin, Türkler 146.960 olarak kaydedilmiştir. Irak Hükümetinin 1922-24 yılları arasında verdiği rakamlar ise daha da ilginçtir. Kürtler 494.007, Yezidiler 26.257, Türkler ise 38.652 olarak verilmiştir. Irak'ın nüfus sayımında Araplar 166.941 olarak kaydedilirken, Türkler 38.652 olarak verilmişlerdir. Hem Irak hem Türkiye'nin yaptığı sayımlarda nesnellik yoktur. Türkiye kendi nüfusunu aşağı yukarı Kürtlerin yarısı, yarısı

miştir. Irak yine aynı mantıkla hareket etmiş, Türkleri hemen hemen yok saymış, Arap nüfusu ile Kürtleri dengelemeye çalışmıştır. İngilizlerin 1921 yılında yaptığı sayım ise bu anlamda oldukça önemlidir. İngiliz İstihbarat Servisi subayları tarafından yapılan sayımda Kürtler 424.720, Araplar 185.763, Türkler 65.895, Yezidiler ise 30.000 olarak sayılmışlardır.

İngilizlerin 1921 yılında yaptığı sayım ise bu anlamda oldukça önemlidir. İngiliz İstihbarat Servisi subayları tarafından yapılan sayımda Kürtler 424.720, Araplar 185.763, Türkler 65.895, Yezidiler ise 30.000 olarak sayılmışlardır.

Musul Livası'nın nüfusu ise, yine Türk Hükümeti'nin Lozan'a verdiği rakamlara göre Kürtler 104.000, Türkler 35.000, Yezidiler, 18.000, Araplar 28.000'dir.

Nüfus sayımlarında genel kaide, gerçek nüfusu bilmektir. Ancak Türk ve Irak Hükümetleri nüfus sayımlarını siyasal bir olgu olarak öne sürmüş, dahası bu olgu bir niyet mektubundan öteye gitmemiştir. İngilizler ve özellikle subayları 1917'den 1921 yılına kadar bölgedeydiler. Merkez olarak da kendilerine Süleymaniye'yi seçmişlerdi. Subaylar 1922 yılına kadar da bölgede kaldılar. Aynı tarihlerde bir tek Türk askeri bölgede bulunmamıştır, esaret altında bir nüfus sayımının yapılması da imkansızdır. Ayrıca hem Irak hem de Türkiye'nin yaptığı sayımlarda çıkan rakamların hiçbiri bir diğerini tutmamaktadır. Oysa istatistik, gerçeği matematik ile açıklamaktır, yapılan bu değildir. Söz konusu olan da insan değil, iki ülke için kaybedilen toprakların yerine toprak almaktan öte bir şey değildir; topraklar üzerinde yaşayan insanların hiç bir değeri yoktur. Diğer yandan Musul'un, 1917 tarihli resmi Almanak'a göre gerçek nüfusu 193.848'dir.

Türk hükümeti Lozan'da, Süleymaniye için de benzer bir mantıkla hareket etmiştir. Süleymaniye için yapılan sayımda Kürt varlığı asla kabul edilmemiştir. Süleymaniye'de yalnızca Türkler ve Araplar vardır. Türk hükümeti Süleymaniye'de 7 bin Türk'ün, 32.900 Arapın bulunduğunu belirtmektedir. Oysa ki Süleymaniye'nin resmi Almanak'ında, sayfa 285'te, küçük bir Arap kesiminin bulunduğu, Yahudi ve Hıristiyanlar dışında kentin tamamının Kürt olduğu belirtilmektedir.

Musul'dan sonra, Ekim 1924'te Brüksel Hattı ile geçici bir sınır çizildi. Daha sonra Milletler Cemiyeti Kürt Bölgesi'nde bir anket yapı-

Musul sayımlarında ilginç bir nokta da şudur: Türk Hükümeti köy adlarına bakarak, Türkçe adlar çağrıştıran bütün köyleri Türk olarak göstermişlerdir. Irak hükümeti bu nüfus sayımlarını komik bulmuş, 1929 yılında yeni bir nüfus sayımı yapmıştır. Müfusal Coğrafiye El Irakiye adıyla yayımlanan resmi kitapta da daha önce yapılan sayımların ciddi olmadığı bizzat itiraf edilmiştir.¹⁸

Türk Hükümeti Musul ve Kerkük'ü açıkça istemekteydi, ancak nasıl istediğini bilmemektedir. Diğer yandan bir yerin, bir ülkeye bağlı olmasının ekonomik normları vardır. Türk Hükümeti bu normların hiçbirine uymamaktaydı. Alman Konsolosluğu'nun 1907 yılında hazırladığı ekonomik raporda Musul'un ihracatı ile ilgili çarpıcı tablolar vermektedir. Türk Hükümeti'nin ticari olarak Musul ile hiçbir ilişkisi yoktu. Türkiye, Trabzon'a 2.000.-TL karşılığı kadar kadınlar için peçe ve çarşaf girdisi sağlamıştı. Bu girişin nasıl gerçekleştiği ise doğrusu araştırma konusudur. Bağdat'a 136.000.- TL'ye buğday, Halep ve Şam'a 106.000.- TL koyun ve deve satarken İstanbul ihracatının 9.500 olması ilginç değil, komiktir. Çünkü İstanbul bir liman kentidir.

Lozan'da bir sorun olarak masaya yatırılan Musul ve Kerkük, yine Lozan'da alınan kararlar uyarınca Irak'a verildi - ancak bu verilme, bu kentlerin Türk ya da Arap oluşlarında yatmıyordu. Lozan'ın sonucunda hem Musul'da hem de Kerkük'te nüfus olarak Kürtlerin çoğunlukta olduğu kabul edildi.

Lozan ile birlikte, Kürtlere büyük bir haksızlık yapıldı, ancak Kürtlerin bir dili, tarihi ve coğrafyası olduğu; dağlardan, ovalardan, nehirlerden, nüfus sayımlarından yola çıkılarak bütün dünya nezdinde kabul edildi. Dünya kabul etti, ancak bu kabul Kürtlerin Lozan'la "ameliyat masası"ndan kurtulması anlamına gelmedi. Dahası Kürtler dört devletin sınırları içinde, dört devletin egemenlik hukukuna göre yaşamaya mecbur edildiler. Musul'dan sonra, Ekim 1924'te Brüksel Hattı ile geçici bir sınır çizildi. Daha sonra Milletler Cemiyeti Kürt Bölgesi'nde bir anket yaptı. Kont P. Teleki, M. Wirsén ve Albay Paulis'ten oluşan ekibin hazırladığı anket, 16 Temmuz 1925'te Milletler Meclisi Cemiyeti Konseyi'ne sunuldu. Konsey 25

yıllık bir manda yönetimini uygun gördü. İdari mekanizma, adalet, eğitim, Kürtlere bırakılacak, Kürtçe resmi dil olarak tanınacak... Bazil Nikitin 1926 Şubat'ında, Irak Başbakanı'nın Bağdat Parlamentosu'nda, "Kürtlere haklarını vermeliyiz, kendi dilleri onların resmi dili olmalı ve çocukları okullarda bu dili öğrenmelidir" diye konuştuğunu söyler ancak bu hakkın verilmediğini aktarır.¹⁹

Aynı yıl (1926) İngiltere, Irak ve Türkiye bir araya geldi. Yapılan Üçlü Antlaşma ile Irak ve Türkiye'nin ortak sınırları tespit edildi, iki ülke arasındaki fiili sınırın kalıcı sınır olarak kalması kabul edildi. Türkiye ve Irak bu anlaşmadan memnun kaldılar. Çünkü kendi hesaplarına göre artık Kürtler ikiye bölünmüştü ve artık Kürtleri tek bir devlet değil iki devlet kontrolü altında tutacaktı. Musul'un nüfus yoğunluğu Kürtlerden oluşmasına rağmen, Irak'ta kaldı. Irak da Kürtlerin istediği kadar değil, kendi istekleri ölçüğünde Kürtlere haklar verecekti. Kürtler fazlasını isteme hakkına sahip olmayacaklardı. Daha fazla dedikleri an karşılarında silahlı güçler bulacaklardı. İngilizler ise bu anlaşma sonucu askeri güçlerini bölgede azalttı. 1926'da yalnızca üç tane piyade taburunu bırakarak, 32 taburu geri çekti. Irak ise azalan bu kuvvetler yerine düzenli bir ordu kurma kararı aldı. 1928'de Irak'ın "bütünlüğünün korunması ve iki ülkenin birleştirilmesi" için Irak ve Güney Kürdistan birleştirildi. Bundan böyle Irak'daki resmi devlet dairelerinde Kürtler çalışmaya başladı, asker ve polis olabiliyorlardı. Irak meclisinde Kürtler bulundu. Ancak Kürtler Irak'ın toprak bütünlüğü olsun, bize özerklik verin dedikleri zaman kıyamet koptu ve Kürt delegeler Temsilciler Meclisi'nden kovuldu. Irak artık Kürtleri tamamen kendi egemenliğine aldığına inanıyor, ancak bir yıl sonra yapılan seçimlerde, durumun hiç de zannedildiği gibi olmadığı ortaya çıktı. Çünkü Kürtler yapılan seçimleri boykot ettiler. Türkiye Irak'tan el etek çekti. Bu durum Kürtlerin lehineydi. Sonuçta Kürtler ayaklanmak için çok beklemeler; 1930'da bazı Kürt aşiretleri özerk Kürdistan'ı savunarak, Irak'ı işgal ettiler. Ayaklanma bir yıl sürdü.²⁰

1932 yılında ise İngilizler manda fikrinden vazgeçti. Ancak Türkiye'den kovulmuş Asurileri Barzan

KDP'nin 8'inci Kongresi (3 Temmuz 1970) ve bu kongrede alınan

kararlardan sonra Kerkük'ün altı yeniden çizildi. Kongrede alınan

Bölgesi'ne yerleştirmek istiyordu. Şiddetli çatışmalar yaşandı. Şeyh Ahmet Barzani ailesi ile birlikte sürgün hayatı yaşamaya başladı. 1934'ten sonra bölgede yeni hareketlenmeler oldu: kan gözyaşı, ölüm... Mehabat Kürt Cumhuriyeti'nin kurulup, yıkılma sürecine kadar geçen zaman dilimi özetle böyleydi.²¹ Irak'ta gelişmeler böyleyken, Türkiye Kürtleri'nin bütün hareketleri kanla bastırıldı.

Bu arada 1954'te, KDP'nin küllerinden Kürdistan Birleşik Demokratik Partisi kuruldu. Parti aşiret özelliklerini kaybetmiş Kürtlerden oluşuyordu. Bağdat, Musul, Kerkük ve Basra'da önemli bir güce sahipti. Buralarda önemli bir Kürt nüfus vardı ve bu nüfus Komünist harekete yakın duruyordu. Irak Komünist partisinin faaliyetleri de çoğunlukla Kürtler arasındaydı. Kürtlerin en fazla olduğu yerler, birer isyan için hazırlandı ve 6 Mart 1959'da 350.000 kişinin yaşadığı Musul'da, çoğunluğunu Kürt petrol işçilerinin oluşturduğu insanlar dört gün süren büyük bir ayaklanma başlattılar. Yine o yıl Kerkük'te, Kerkük Katliamı olarak bilinen önemli bir olay yaşandı. Temmuz 1959'da Komünistlerin başlattığı eylem sırasında 120'den fazla insan öldü. General Kasım ayaklanmadan Kürtleri sorumlu tuttu, hatta, komünistlerin Mustafa Barzani'yi bile öldürmek istediklerini söyledi. Bunun üzerine IKP'nin, Kerkük'teki büroları kapatıldı, Kürtlerin de eğitimleri durduruldu. Bundan sonra Irak, Kürtlere, dergi yayınlamak gibi küçük olanaklar tanıdı. Ancak Kasım, bu durumdan memnun değildi, bunun için de Kürt aşiretlerini karşı karşıya getirdi. Mehabattan sonra uzun bir sessizlik dönemine giren Güney merkezli Kürt hareketi, 1961'de yeniden canlandı. Dönemin ünlü Türk gazetelerinden Tanin, Kürtlerin, Kerkük'te bir ayaklanma başlattıklarını ve burada kalan Türk aşiretlerin mağdur olacaklarını sık sık haber ve yorumlarıyla Türk okurlarına iletliyordu. Gazete Kerkük'ten Türk aşiretlerinden birinin Türkiye'ye iltica etmek istediğini, Türk Hükümeti'nin kabul etmesi halinde Türkiye'ye gelmek istediklerini bildiriyordu. Tanin Gazetesi'nde, 23 Temmuz 1961 tarihli sayısında Türkiye'ye 800 kişilik bir aşiretin iltica ettiğini, Türklerin Kürt zulmünden kurtulmak

en önemli karar, parti programının 3'üncü maddesiydi. Bu madde Irak'a demokrasi istiyordu. Ayrıca bu kongrede Barzani yeniden başkan seçilmişti. Barzani Kerkük ile ilgili her zaman doğru karar veren ve her ne pahasına olursa olsun Kerkük'ün Kürtlerin olduğunu belirten biriydi.

için Hakkari'ye geldiklerini yazıyordu. Aynı tarihte Barzani dağa çekildi, 1962'de Güney Kürdistan'ın büyük bir bölümü Barzanilerin eline geçti. Ancak Barzani'nin istediği

bir yer vardı ki bu, Kerkük'tü. Irak ordusu geceleri Kürtlerin savaş kabiliyeti karşısında dağda yeniliyordu. Bu yüzden geceleri Kerkük'ü alan Kürtler gündüzleri çekiliyordu.

1 Mart 1963'te Celal Talabani, önce Mustafa Barzani ile görüştü, ardından da Irak ile görüştü. Ayın 10'unda da Kürtlere ulusal haklarının verileceğini açıkladı. Kürtler adına konuşan Salih Abdullah da Kürtlerin ademi merkezizetçi bir yapı içinde kalacaklarını, detayları hala konuşulan hükümet içinde de yer alabileceklerini, kendi ellerindeki esirleri bırakmaları halinde, Hükümetin Kürt tutukluları serbest bırakacağını, önümüzdeki zaman diliminde de genel bir affin çıkacağını, Erbil, Süleymaniye ve en önemlisi Musul ve Kerkük'ün, ısrar edilen Özerklik planı içinde Kürtlerin olacağını söyledi. Ayrıca petrol gelirinin üçte biri de Kürtlere verilecekti. bir Kürt başkan yardımcısının Mecliste bulunması, Meclis Başkan vekilinin de Kürt olması isteniyordu. Bu talepler Irak'ı şaşırttı, ancak 11 Mayıs'ta hükümet kuruldu. Arif Hükümeti yeniden savaşmak istedi, ancak bu taleplerde herhangi bir esnemenin olmadığını görünce, daha doğrusu Barzani ve KDP'nin aynı tutum içinde olduğunu görünce vazgeçti. Bir kaç gün sonra Kürtlere karşı askeri yığınak yaptı. Barzani dağlara çıkma çağrısı yaptı, ancak çağrı pek olumlu karşılanmadı. Talabani Kürt delegasyonuna başkanlık etmeye devam etti. Biraz diplomasi ve biraz da siyaset yapma, Kürtleri bir savaştan alıkoymuştu.

Bundan sonraki zaman dilimi Kürtlerin, Irak ve daha çok kendi iç çekişmeleriyle geçen bir tarihi kapsamaktadır. Kerkük ise bundan sonra sürekli askeri bir önem kazanmaktadır. Çünkü petrol buradadır ve bu yüzden hem Irak, hem de Kürt tarafı Kerkük'ü elden bırakma niyetinde değildir. Tarihsel olarak, nüfus olarak Kerkük'ün Kürtlere ait olması ise, silahların konuştuğu bir yerde pek önemli değildir. Öyle ki Kerkük'ün bugün bile yerleşme deseni tümüyle Kürttür. Kenar mahallelerin tamamı Kürt, köyler Kürt, şehir merke-

Irak, Baas Hükümeti Kerkük'te büyük bir çoğunluk sağlamak amacıyla boyuna Kerkük'e nüfus yığıyor, mahalleler inşa ediyor-

zinde ise sınırlı bir Arap ve Türk nüfusu vardır. Bu yüzden Kerkük sürekli bir sabotaj, katliam alanıdır. KDP'nin 8'inci Kongresi (3 Temmuz 1970) ve bu kong-

rede alınan kararlardan sonra Kerkük'ün altı yeniden çizildi. Kongrede alınan en önemli karar, parti programının 3'üncü maddesiydi. Bu madde Irak'a demokrasi istiyordu. Ayrıca bu kongrede Barzani yeniden başkan seçilmişti. Barzani Kerkük ile ilgili her zaman doğru karar veren ve her ne pahasına olursa olsun Kerkük'ün Kürtlerin olduğunu belirten biriydi. Baas Partisi ya da herhangi bir devletle Kerkük'ü, Musul'u tartışmak bile gereksizdi. Çünkü Kerkük içinde "Arap mezarlığı bile bulunmayan" bir şehirdi ve bu şehrin statüsü hiçbir şekilde tartışılmazdı.²²

Kerkük'ün Barzaniler için ayrı bir önemi vardır. Mustafa Barzani, daha doğmadan dedesi l'inci Abdül-selam, Osmanlıların mecburi iskanına karşı ayaklandı, ayaklanma sonrasında Osmanlı Hükümeti Musul'da görüşme talep etti. Görüşme sonunda tutuklandı, daha sonra da asıldı. Barzani ailesi de toplu halde büyük bir tutukluluk yaşadı. Mustafa Barzani, o günleri anlatırken, "Bütün ailemizle birlikte Diyarbakır'da hapisanede büyüdüm" diyecektir.²³ Barzaniler bir buçuk yıl Diyarbakır'da tutuklu kaldıktan sonra, Kerkük, Erbil ve Süleymaniye'ye ancak bir yılda varabildiler. 1907 yılında Şeyh Nur Muhammed Brifkani'nin evinde bir araya gelen aşiretler, Osmanlı yönetimine bir telgraf çektiler. Telgrafta Kürtçe'nin serbest kalması, memurların Kürtlerden seçilmesi, vergilerden alınan paralarla okul yapılması gibi şeyler yazılıyordu. Ancak Osmanlı bunu bir isyan olarak gördü. Sonuçta Osmanlı Kürtlere karşı savaş emri verdi. Mustafa Barzani'nin ağabeyi Şeyh Abdül-selam direndi, ancak o da daha sonra Musul'da asıldı. Mustafa Barzani daha üç yaşındayken ve bu direniş kanla bastırılınca, annesi ile birlikte Musul'da hapisaneye kondu. Musul Valisi şair ve aynı zamanda Kürt olan Süleyman Nazif'ti. Mustafa Barzani bu tarihte asılma tehlikesi yaşar, Musul'da, kararı veren Süleyman Nazif'tir. Böylesi ezgin bir tarih içinde mezarlıklarında yalnızca Kürtlerin uyuduğu bir şehri şimdi söz konusu yapmak yalnızca ulusal anlamda bir tercih değil, duygusal anlamda da bir irkilmeyi beraberinde getiri-

yordu. Irak, Baas Hükümeti Kerkük'te büyük bir çoğunluk sağlamak amacıyla boyuna Kerkük'e nüfus yığıyor, mahalleler inşa ediyorlardı. Ayrıca yapı-

lan anlaşmanın kamuya açıklanmamış, gizli kalmış maddelerinde bir uzlaşma zemini olsun diye Kerkük, Xaneqin ve Sincar'da ortak yönetim tasarlanmıştı, ancak Irak ortak yönetimden, yalnızca kendine yönetimi anlıyordu. Anlaşmanın gizli üçüncü maddesinde kesin bir nüfus sayımının en geç bir yıl içinde yapılması da ön görülüyordu. Buna bağlı olarak 1961 yılından beri topraklarından ayrılan, sürgün edilen Kürtlerin eski yerlerine geri dönmeleri, 11 Mart 1970 Anlaşmasından sonra Kürt Bölgelerinde yaratılan yönetim ünitelerinin nazarı itibara alınması, Araplaştırılma politikalarına son verilmesi, Kerkük- Musul ve Diyala bölgesinin anlaşmazlık yörelerinde, birlikte bir yönetim mekanizmasının kurulması, bütün tarihi, coğrafi, demografik ve ekonomik gerekçeler, Kerkük'ün Kürt bölgesinde olduğunu göstermekte olduğu halde, Kerkük'ün oluşturulacak otonomi bölgesine katılmasının hiçbir biçimde buranın Irak'ın parçası olduğunun gerçeğini ortadan kaldıramayacağı ve Kürt olmayan Türkmen ve Arap kardeşlerimizin haklarına bir zarar getirmeyeceği, KDP bu öneri üstünde iktidarla, ülkenin yararı Kürt halkının hakları ve olağanüstü probleme çözüm bulmak düşüncesiyle görüşmelerde bulunmayı kabul ettiğini, sakin partizan olmayan bir atmosferin yaratılarak seçime gidilmesi, 1957 sayım kayıtlarının, Irak'ın diğer bölgelerinden Arapların Irak Kürdistan'ına yerleştirilmesini içeren koşulların ve kaynakların etraflı bir biçimde soruşturulması, sayımın KDP ve hükümet tarafından birlikte yürütülmesi istenmişti.²⁴ Barzani 1971 Ocak'ında, Araplaştırma politikasını eleştirdi. Çünkü Araplaştırmak yalnızca asimle amaçlı değildi, bunun altında yapılacak olan nüfus sayımında bölgenin çoğunluğu Arap'tır, denilerek, Irak'ın egemenlik alanını fazılaştırmaktı. Nitekim Mısırlı bir gazetecinin sorduğu soruya Kerkük'ün bir Arap yöneticisi, şu yanıtı vermiştir: Sayım tarihine kadar bu bölgedeki nüfus statüsünün şimdiki durumu değişecektir. Bu ve benzer açıklamalardan sonra Kürtlere ilkokula kadar Kürtçe eğitim hakkı verildi, ancak ilkokul bittiği zaman Kürtçe

Kürtler bin yıllardır yaşadıkları toprakları bu politika yüzünden terk etmek zorunda kaldı ve Kürtlerden boşaltılan yerlere Mısır'dan getirilen, adına Arap denilen guruplar yerleştirildi ve bu bir yanda birlikte yaşamının koşullarından söz ediliyor, diğer yandan da demin de bahsettiğim gibi Kürtlerin en yoğun olarak yaşadığı Kerkük ve Xaneqin bölgelerinde, Kuzeypbatı'daki Şeyhan ve Sincar'da yoğun bir Arap nüfusu yönlendirerek, bölgenin Araplaştırılması için adeta kendi içinde bir seferberlik ilan etmekteydi. Kürtler bin yıllardır yaşadıkları toprakları bu politika yüzünden terk etmek zorunda kaldı ve Kürtlerden boşaltılan yerlere Mısır'dan getirilen, adına Arap denilen guruplar yerleştirildi ve bu yerleştirilme büyük bir başarı olarak da dünya kamuoyuna yansıtıldı, dönemin Irak resmi sözcüsü 1975 yılının Kasım ayında yalnızca Nasriya ve Divaniye'ye 50 bin Kürt nüfusunun gönderildiğini açıklıyordu.²⁶ Göç ve buna bağlı olarak geliştirilen asimilasyon 1976 yılında da devam etti, İran- Irak sınırında bulunan Kürt köyleri boşaltıldı, köyler yıkıldı, direnmeler kanla bastırıldı.²⁷

de bitecekti. Bunun yanında Kürtçe'nin günlük ekonomide kullanıldığı Musul, Kerkük, Xaneqin ve Duhok bu uygulamanın dışında tutuldu. Bu zaman dilimi içinde adı artık Kürt katili olarak anılacak olan ve dünya Kamuoyuna Halepçe Katliamı ile adı duyulan Saddam Hüseyin'in adı daha bir sık duyulmaya başlandı. Saddam bir yanda sol güçleri, diğer yandan Sovyetler Birliğini yanına almıştı, diğer yandan sık Moskova'ya gidiyordu. Kürtlerin prestijinden başladı ilkin, sonra da ekonomik kaynaklarına yöneldi, küçük çatışmalar başlattı ve ardından da Barzani Müslüman'dır, din adamlarını dinler, diyerek, din adamlarını Barzani'ye götürecek arabanın şoförlerini silahlandırdı. Suikast başarısız oldu. Sıra ekonomik alanda bir darbe vurmaktı. Bunun çözümü de bulunmuştu, çünkü Irak yanına güçlü bir dost olan Moskova'yı da almıştı ve bundan güç alarak 150 büyük sanayi projesinin 4'ünü Kürtlere verdi. Petrol dışında bütün demir ve kömür yatakları Kürdistan'da olmasına rağmen, demir çelik kompleksi Arap için kuruldu. Hamman al-Alil adlı Arap yerleşim birimi de bu aşama da değerli oldu, Kerkük'te olması gereken Petrol Rafinesi burada inşa edildi. Kürt petrollerinin Arap topraklarında işlenmesine, Irak hükümetinin verdiği yanıt ise şuydu: Arap petrolü millileşiyor.1973 yılında İsrail Arap savaşı patlak verdi, Arap petrolü Araplar içindir şiarı Moskova tarafından da, olumlu karşılandı, çünkü ulusallaşan petrol ile birlikte, güçlü bir işçi sınıfının nüveleri vardı! Öyle ki Şubat 1974'te Baas Bağdat'a giden Kürt yöneticilerini kabul bile etmedi. Dahası askeri hazırlıklar da yapıyordu, 8- 10 Şubat 1974'te Kerkük'te 15 köy 2. Tümen tarafından sarıldı, bu köylerde yaşayan Kürtler evlerini terk etmek zorunda kaldılar.²⁵

Kerkük Asimile Ediliyor

Kürt hareketinin yeniden ivme kazandığı 1975 yılında ise Irak başka bir strateji ile Kürtlerin karşısına çıktı. Bu sefer plan Kürtleri Irak'ın safına almaktı. Bunun içinde kesenin ağzı açılmıştı. Irak Kürdistanı'nın bir kısmını özerkleştirerek, özerkleşen bölgeye ekonomik yatırımlar uygulanıyordu. Bunu yaparken

Türkiye ve Kerkük

Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırı, Atatürk'ün altını çizdiği Milli Hudutlar, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden önce, Vilayeti Şarkiye Müdafai Hukuku Milliyet Cemiyeti'nin kuruluş belgesinde yayımlandı. Aralık 1918 günü bu belge Hadisat Gazetesi'nde şu şekilde kamuoyuna deklere edildi: " Erzurum, Bitlis, Diyarbakır, Sivas, Elaziz, Van vilayetlerinden oluşan Doğu vilayetlerinde en çok Türkler, sonra Kürtler ezici çoğunluğu oluştururlar. İslami bağ ise oradaki ırk ve lisan ayrılığını büsbütün gidermiştir."²⁸ Bu belgede ne Musul'un ne de Kerkük'ün adı geçmektedir, ne de Musul ile Kerkük'ün bir sorun olduğu dile getirilmiştir. Erzurum Kongresi'nde ise Milli Hudut oy birliği ile nizamnamelere geçmiştir ve Erzurum Kongresi Beyannamesi'nin birinci maddesinde de "Trabzon Vilayeti ve Canik Sancağı- Samsun- ile Vilayet-i Şarkiye namını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Elaziz, Van, Bitlis vilayetleri ve bu saha dahilindeki bağımsız livalar, hiçbir sebep ve bahane ile birbirinden ve Osmanlı topluluğundan ayrılması düşünilenemeyen bir bütündür. Mutluluk ve felakette ortaklığı kabul eder ve geleceği hakkında aynı amacı

Takvim yapraklarını geriye çevirip baktığımızda ise bu sorun,

ABD'nin Irak ile sorunları gündeme geldiği zaman gündeme geli-

edinir. Bu sahada yaşayan bütün İslami unsurlar birbirlerine karşılıklı bir fedakarlık duygusuyla dolur ve toplumsal durumlarına saygılı öz kardeşlerle" denilmektedir.²⁹

Milli Hudutlar içinde ne Musul vardır, ne de Kerkük. Hasan Yıldız, *Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan* adlı çalışmasında Musul'un Türk yönetimi için "toprak değil" öncelikli amacın politik olduğunu söyler. Sorunun ekonomik yanını petrol, politik yanını Kürtler oluşturur.³⁰

Doğrudur. Tarihte kazanılan zaferlerin hiçbiri bütün bütüne askeri değildir. Birinci elden kazanılan zaferlerde temel amaç iktisadidir. Kürt coğrafyası üzerinde savaşılan ülkeler, bu toprakların ticari, mali ve sanayi üretimine el koymuşlardır ve rakipleri karşısında güçlü bir birikime sahip olmuşlardır. Zafer kazanan devlet için ciddi bir sermaye birikimi, rakipler arasında bir gücü simgeler. İkincisi zafer kazanan devletler, ya da güç, aldığı zaferi her zaman bir barış gücü olarak göstermiş, savaşı kazanma hakkı ile barışı satın alma gücünü kendinde görmüştür. Barış siyasi bir gölge gibi hep olmuştur, ki bu Kürtler açısından topraklarında rahatça nefes alıp verme olarak telaffuz edilebilir. Üçüncü ve belki de en tehlikeli olan olgu ise kazanılan zafer sonrası ve bu zaferin uzun yıllara, yüzyıla yayılmasıyla ortaya çıkmıştır ki, bu işgal eden devletin, yani zafer kazanan devletin bu topraklar üzerinde, artık geri dönülmez bir sermaye birikiminin oluşmasıdır. Buna karşı anti-empyralist mücadele, sınıf merkezli olmadığı zaman, geriye zaman içinde yıkılacak güçlerin oluşması kazanılan zaferi kalıcılaştırmaktan öteye gitmez.

Lozan görüşmeleri ile birlikte Musul-Kerkük önemli bir sorun olarak masaya yatırılıyor.

Irak'ın Musul ve Kerkük'ü elden bırakmaması ve Türkiye'nin her fırsatta Musul Kerkük'ü almak istemesi ise Kürt sorununun kendini yakıcı bir şekilde hissettirdiği bütün zaman dilimlerinde ya da Kürtler kendi adlarına konuştuklarında gündeme gelmiştir. Dünya dengelerinin değişmesi, petrolün yüzyılın yeni tanrısı olmasıyla birlikte Musul ve Kerkük tekrar tekrar gündeme getirildi. Bu bir senaryoydu ve senaryonun bir ucunda ABD, diğer ucunda ise Irak duruyor. Takvim

yor ve ne zaman ABD "ben Irak'ı gireceğim" derse, o zaman Türkiye Musul ve Kerkük'ü gündeme getiriyor, oradaki Türkmenler, orada ki soydaşlar edebiyatı ile bir yanda Musul ve Kerkük'ü almak istiyor, diğer yandan Türkiye'deki Kürtlere de görölmez bir elle aba altından yabayı gösteriliyor.

yapraklarını geriye çevirip baktığımızda ise bu sorun, ABD'nin Irak ile sorunları gündeme geldiği zaman gündeme geliyor ve ne zaman ABD "ben Irak'a gireceğim" derse, o zaman

Türkiye Musul ve Kerkük'ü gündeme getiriyor, oradaki Türkmenler, orada ki soydaşlar edebiyatı ile bir yanda Musul ve Kerkük'ü almak istiyor, diğer yandan Türkiye'deki Kürtlere de görölmez bir elle aba altından yabayı gösteriyor. Tarih, hepimizin tahmin edeceği 17 Aralık 1990, herkes Irak'ın Kuveyt'ten çıkıp çıkmayacağını, Irak'ın Kuveyt'ten silah zoruyla mı, yoksa başka yollarla mı çıkarılıp çıkarılmayacağı konuşuluyor. Birleşmiş Milletler durmadan çağrılarda bulunuyor, Saddama "çık" deniliyor, Saddam gelen seslerin hiçbirini duymuyor. Şimdi Kerkük bizim, bizim olacak türünden açıklamalar yapan Doğu Perinçek, bu tarihlerde "Saddam kendi İzmir'ini aldı" diyor ve ABD için "defol" demekten kendini geri almıyor. Körfez işte, bir sorunlar yumağı, bir kaşık bal ve herkes bir ucundan parmağını bu çanağa daldırmayı planlıyor. Türkiye bu planın içine girmek istiyor, ABD Türkiye'nin desteğini almadan Saddam'a karşı bir operasyona girebilir mi? Asla. Ancak bir sorun var, Türkiye'de Kürt sorunu var ve dahası ABD yönetimi, Irak ile yapılacak bir savaşta, Irak'daki Şii ve Kürtleri de düşünmek zorunda. Bush ise Özal ile yakın temas halinde, Özal'ın bir hayali var, bunu pek dillendirmiyor, ancak Özal'ın dilinin altındaki bakla yalnızca ABD'ye "yanındayım" mesajı vermek değil, aynı zamanda Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusu'nu, Kuzey Irak-Güney Kürdistan ile birleştirmek ve bu arada PKK ile nasıl olursa olsun bir biçimde savaşarak ya da barışarak, Türkiye'deki Kürt sorununu çözmek, zaten Öcalan'ın 93'teki Ateşkes'inden Özal'ın haberdar olduğu, Cengiz Çandar ile haberler gönderdiği çok sonraları ortaya çıktı. Özal ABD'ye yanında olduğunu bir biçimde duyurdu, ancak istediği bir şey vardı, Türkiye'nin Lozan'da kaybettiği! Musul ve Kerkük'ü geri almak, başka bir deyimle İsmet Paşa'nın verdiklerini almaktı. Turan Yavuz, Musul ve Kerkük'ün Türkiye'nin ABD'ye destek ve yardım etmesi koşulunda, Bush tarafından gümüş bir tepside sunulacağı, söylentilerinin de ortalık da gezindiğini söylemektedir.³¹ Hem Musul hem de Kerkük çok önemli birer petrol

Suriye, Irak, Türkiye ve İran, aslında birbirleriyle pek iyi geçinmeyen bu dört devlet bir dizi görüşme başlattı. İlk toplantı Kasım

yatağıydılar ve ABD dışın-
da bu iki kentnin tamamının
petrol kaynadığını kimse
bilmiyordu, Türkiye ise
Ortadoğu'da olan ve petrol
sıkıntısı çeken bir ülkeydi.
Satrançta taşların yerine

1992'de yapıldı ve akabinde Türkiye Güney Kürdistan'a girdi. Ge-
rekçe olarak da "PKK'nin Güney Kürdistan'daki varlığı" şeklinde
kamuoyuna yansıtıldı, oysa PKK için yalnızca bir yanıydı. Ancak
Türkiye böyle diyerek, buralarda kalıcı olmadığını dile getirerek,
İran'ın tedirginliğini de bir biçimde ortadan kaldırıyordu.

doğru konulması kadar, taşların yerinde oynanması da
önemliydi. Oysa ki Musul ve Kerkük yalnızca bir se-
naryoydu ve Özal "ABD bize Musul ve Kerkük'ü ve-
recek" söylemiyle, Türkiye'yi savaşın içine çekmek,
kamuoyunu da bu savaşa hazırlamak gibi ayrı bir ger-
çek de vardı. Bu söylentiler bir süre sonra da yanıtlan-
dı. Bush yanıtlamasa da ona yakın gazeteci Jack An-
derson, *Washington Post*'ta yayımlanan bir makalesin-
de, "Hiç kimse Türkiye'ye Irak'ın bir parçasını alma
sözü vermedi" diyordu.

Musul ve Kerkük'ün Özal cephesinden görülen bir
yüzü böyle. Diğer yandan Türkiye'de bir Demirel
gerçeği var. 90'lı yılların sonlarına doğru, Güney Kür-
distan'da bir Kürt siyasetinin canlanması, Türkiye'yi ha-
rekete geçirdi. Çünkü kurulacak olan bir Kürt devleti,
Türkiye için tehdit anlamına geliyordu ve Türkiye
buna müdahale etmek için ilk hamleyi yaptı. Demirel'e
göre Irak'ta bir Kürt devletinin varlığı, Irak'ın da-
ğılması, öyle bir problem yaratır ki Türkiye elli yıl
uğraşsa bu meseleyi hal edemezdi. Suriye, Irak, Tür-
kiye ve İran, aslında birbirleriyle pek iyi geçinmeyen
bu dört devlet bir dizi görüşme başlattı. İlk toplantı
Kasım 1992'de yapıldı ve akabinde Türkiye Güney
Kürdistan'a girdi. Gerekçe olarak da "PKK'nin Güney
Kürdistan'daki varlığı" şeklinde kamuoyuna yansıtıldı,
oysa PKK için yalnızca bir yanıydı. Ancak Türkiye
böyle diyerek, buralarda kalıcı olmadığını dile ge-
tirerek, İran'ın tedirginliğini de bir biçimde ortadan
kaldırıyordu. Bu arada 1991 yılında bölgede yaşanan
kriz sürüncemesinde Türkiye aslında Kerkük ve Mu-
sul'un kendilerinin olduğunu, ifade etse de kimse bu
konuyu dillendirmede. Ancak Demirel bu, üç defa
Türkiye'deki siyasi yönetimi askerlere veren bir lider
ve aynı soruları bir başka açıdan sormayı hiç unutma-
dı, nihayetinde Mart 1995'te Güney Kürdistan'a aske-
ri müdahalenin yapıldığı bir anda, Türkiye ile Irak
arasındaki sınırların tabiri caizse "kötü çizildiğini" ve
sınırların daha iyi savunulması için yeniden düzen-
lenmesi gerektiğini söyledi, ayrıca Musul ve Ker-
kük'ün alınmasıyla da Türkiye'ye haksızlık yapıldığı-

nı sözlerine ekledi. (*Yeni
Yüzyıl, 29 Nisan ve 2 Ma-
yıs, 1995*) Bir ay sonra da,
Nisan 1995'te BM Güven-
lik Konseyi Irak üzerinde-
ki ekonomik ambargonun
kaldırılmasını istedi. Tür-

kiye için bu iyi bir haberdi. Irak petrolünü Türkiye
üzerinden satabilecekti. Petrol boru hattı onarılacak,
bölge canlanacaktı, Irak ise ambargonun tümünden
kalkmasını istiyordu. Ocak 1996'da görüşmeler yeni-
den başladı. Türkiye Irak yakınlaşması arttı, teknik
açıdan Türkiye Irak'a yardım edecekti. Sorun hala çö-
zülmemiş değildir.

Musul- Kerkük sorun uzun bir zaman gündeme
gelmedi, 11 Eylül'e kadar da böyle bir sorundan kim-
senin haberi yoktu. ABD 11 Eylül 2001 tarihinde
New York'taki Ticaret Merkezi'ne yapılan ve dünyayı
etkileyen intihar eyleminde suçlu aranmış, Usame Bin
Ladin suçlu diye kamuoyuna lanse edilmiş, bunun
üzerine dünya dengeleri altüst olmuştur. Bunun üzeri-
ne ABD uçak saatlerini değiştirmiş, Müslüman ülke-
lerden gelen turistleri uzun bir süre almamış, toplu-
mun belleği bu eylemle altüst olmuştur. Siyasal olarak
intihar eylemleri belli bir rasyonalite taşırlar, örgütler
az militan kaybeder, seslerini çok fazla istedikleri kit-
lelere ulaştırırlar; ancak 11 Eylül'de bir örgüt adı telaf-
fuz edilmişse de (El Kaide), sorun Ladin'in Afganis-
tan'a gitmiş olma ihtimali üzerine yoğunlaştırılmış,
sonuçta ABD Afganistan'a girmiş, buradaki yönetimi
yıkılmış, yerine kendi bir yönetim getirmiştir. Kurduğu
yönetimle de Afganistan'ı kendisinin ileri bir karakolu
durumuna getirmiştir. Sırada Irak vardır ve ABD bu
saldırı sonrası, kendine yapılan saldırıyı kalkan ede-
rek, istediği ülkeyi almayı, istediği ülkeye girmeyi temel
amaçları arasına koymuş, garip bir şekilde medya
desteğini de alarak, bu giriş çıkışları haklı göstermeyi
başarmıştır. Entelektüel çevrelerde de bir tartışma baş-
latılmıştır: *Medeniyetler Çatışması*. Hangi medeniyet
diye bir soru da hiç sorulmamıştır. Çünkü bu ABD'nin
aleyhinde olacaktır ve ABD zengin bir geçmişe sahip
olan hiçbir ülkeyi sindirecek bir mentaliteye sahip de-
ğildir. Saldırdığı ülkelerden ekonomik açıdan güçlü
olmuştur hep, ancak tarih ve edebiyat ve uygarlık açı-
sından ABD egemenliği altına aldığı bütün ülkelerden
geridir. ABD'ye karşı yapılan her eylemde mutlaka bir
Ortadoğu ve İslam motifi aranır, bulunmazsa, Müslü-

ABD Irak'a girer, ancak yerleşmeyi göze alabilecek midir? Kuşkusuz imkansız. Çünkü ABD'nin Irak'a yerleşmesi demek, aynı za-

man bir ülke kara tahtaya çıkarılır. Sonuçta kamuoyu da bu işgale inandırılır. Sözgelimi; yardım diye ABD ilk günlerde uçaklarla attığı yiyecekler bir mülteci kampının günlük ihtiya-

ciyacı karşılayacak düzeyde olmasa da, bu yardım olarak kamuoyuna lanse edilmiştir. Diğer yandan atılan bombaların bir mülteci kampının bir yıllık geliri olduğu ve bombaların düştüğü toprakların ürün düzeyinin bir yıllık geçim için yeterli olacağı göz ardı edilmiştir. ABD ayrıca Taliban karşıtı bir ajitasyonu da başlatmıştır. Taliban Batı'ya eroin satıyor iddiasıyla savaşını, işgalini meşru zemine çekiyor, işgalin Batı'ya tercümesini insan hakları bağlamında bilinmesini sağlıyordu. ABD aynı taktikle şimdi de Irak'a yönelmeyi hedefliyor. New York Times Gazetesi'nde yayımlanan bir habere göre, Saddam Türkiye'ye panzehir ve enjektör siparişi almıştır ve ABD'nin Irak'a yönelik olası bir saldırı düzenlemesi halinde Saddam kimyasal silah kullanacaktır. Gazetenin haberine göre bu durumu Bush yönetimi son iki ay içerisinde, Türk ABD görüşmelerinde de bu sorunu gündeme getirmiş, Ankara'nın Irak'a sınır gazının panzehiri olan atropin ve enjektör siparişi yapmamasını istemiştir. Ankara'nın, Dışişlerinin böyle bir duyumu olmuş mudur? *Hürriyet*'te yayımlanan haberde Dışişleri Bakanlığı ilgililerinin böyle bir olaydan haberi yoktur ve Dışişleri Bakanlığı'na böyle bir konu yansıtılmamıştır. İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası, Türkiye'de atropin ilaç üretme kapasitesi bulunan üç firmaya Irak'tan bu yönde herhangi bir talep gelmediğini bildirirken, Yerli İlaç Üreticileri Derneği Dernek Başkanı Cengiz Celayir, " Böyle bir talep yok, hazırlık da" açıklamasını yapıyor. (*Hürriyet*, 13 Kasım 2002, s. 20) Ancak ABD'nin Afganistan için uyguladığı siyasetin, Irak için de sirayet edeceği gün gibi açık. ABD Irak'ı, Irak halkını kendi kamuoyunda sürekli ulus diye bilinen bir müminler ordusu olarak da göstermektedir ve böylece bu orduyu dağıtmak insanlık için bir görev sayılacaktır. Oysa havaya uçurulmuş bir arabanın lastiklerinden yapılan ayakkabı ile yürünemeyeceği ve asker kaputundan çocuk bezi olmayacağını bilmek için hiç de kahin olmaya gerek yok.

Lübnan'da 23 Ekim 1983 tarihinde Fransız Kuvvetleri Komutanlığı ve ABD Deniz Piyadeleri Komu-

manda İran ile komşu olması anlamına gelir ki, ABD ve İran'ın iyi birer komşu olma ihtimalleri hiç yoktur. Irak'taki petrol üslerini egemenliği altına alması halinde ise Irak'ın varlığını, Arapların varlığını yok saymak anlamına gelecektir ki bunu ABD'nin göze alması imkansızdır.

tanlığı'na Al Jihad Al İsmaili tarafından bombalı saldırı düzenlendi. Araba kullanılarak yapılan ve arabaları kullanan şoförlerin yaptıkları bu eylem 20'şer saniye aralıklarla

meydana gelen iki patlamaya neden olmuş, 260 Amerikan askeri ile 58 Fransız askeri ölmüştü. Ancak ölü sayısı çok olmasına rağmen bu eylemi bugün ABD hiç hatırlamamaktadır. Oysa eylemin yapılaş biçimi oldukça profesyoneldir, ölü sayısı yüksektir ve ölenler iki önemli devlettedir ve gözlemciler göre bu tür bir eyleme birinci dünya savaşında rastlanmamıştır, ikinci dünya savaşından bu yana gerçekleşen en büyük nükleer olmayan eylemdir.

ABD'nin Afganistan'a girmesi, burada kendine uygun bir devlet yapısı kurması, Taliban'ı devirmesi bir zafer değil, siyasal İslam'ın etkinliğini kırmak, Batı'nın Yahudi ve Hıristiyan dünyasına ABD'nin koltuk değnekleriyle yürümesidir. Sorun Saddam'ın devrilmesi ise hiç değildir. Sorun ABD'nin uluslararası egemenliği, kendi bünyesinde toplama isteğidir ve buna bağlı olarak 11 Eylül'e bozulan sicilini temize çekmektir. ABD Türkiye ve Türkiye'deki askeri bölgeler, İncirlik ve Diyarbakır gibi üsler olmadan saldırı ise adeta imkansızdır, Saddam'ın saldırısı da yine Türkiye'ye olacaktır, bu, aynı zamanda Kürt coğrafyasının yeni bir yıkıma gitmesidir. Zaten 28 Ekim 2002, *Washington Times* gazetesinde ABD'nin bir dönem önceki Ankara Büyükelçisi Mark Parris imzasıyla çıkan makalede Saddam'a karşı bir saldırının, Türkiye olmadan gerçekleşmeyeceğini söylüyordu. Türkiye bu yüzden tekrar Kerkük diyor, savaşmanın koşulu, bu. Bunun yanında Ekim ayı içinde Bush ile Şaron'un görüşmeleri oldukça ilginçtir. Görüşme sonucunda Ortadoğu yine karatahtaya alınmış, İsrail'in olası bir Irak operasyonunda, tıpkı 93'teki gibi ABD'nin yanında olacağı duyurulmuştur. Körfez Savaşı sırasında Irak'ın hedeflerinden biri İsrail'i vurmaktı, sonuçta 39 scud füzesi de fırlatmıştı, ancak şimdiki hesap farklıdır, İsrail'in Ortadoğu üzerindeki projesi yalnızca Filistin'i almak değildir, bunun yanında GAP ve Güney Kürdistan üzerinde de hesapları vardır. Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinde aldığı rol ve buna karşılık GAP'tan aldığı toprakla çarpıldığında Irak'a saldırıda

Bütün bunların ötesinde Kerkük'teki Türklerin tek sigortası Kürtler olduğu, Türkiye'nin soydaş edebiyatı ile insanların belleklerinde

İsrail'in hissesi kuşkusuz nasıl bir erozyon yarattığı unutuldu. Kerkük Türkmenleri Kürtlerle birlikte oldukları zaman dilimlerinde mutlu bir yaşam sürmüşlerdir. Bunun somut bir örneği Halepçe Katliamından sonra yaşandı. Ortadoğu'da

bir Kürt ve Arap kuşatılmışlığının boyutları daha iyi anlaşılacaktır. ABD'nin bu saldırıyı gerçekleştirip, başarıya ulaşması halinde neler olur? ABD Irak'a girer, ancak yerleşmeyi göze alabilecek midir? Kuşkusuz imkansız. Çünkü ABD'nin Irak'a yerleşmesi demek, aynı zamanda İran ile komşu olması anlamına gelir ki, ABD ve İran'ın iyi birer komşu olma ihtimalleri hiç yoktur. Irak'taki petrol üslerini egemenliği altına alması halinde ise Irak'ın varlığını, Arapların varlığını yok saymak anlamına gelecektir ki bunu ABD'nin göze alması imkansızdır. Körfez Savaşı sırasında toplam iki yüz bin Iraklı'nın ölmesi de buna eklenince durum daha bir vahimleşir. Ancak Körfezde ölenlerin Doğu kimliği kamuoyunda göz ardı edilmiştir. Doğu, özellikle İslam motifi terörizmle eş anlamlı yansıtılmıştır, ölenlerin ne ailelileri, ne de öldükleri an televizyonlarda gösterilmemiştir, Batının vicdanı sızlamamıştır. Doğu'ya karşı girilen savaşlardaki dizginsizlik ABD'yi hep işgale itmıştır. Oysaki tarih zorla değiştirilen sınırları kabul etmez.

Barzani'nin Açıklamaları

Mesut Barzani'nin Kerkük'e ilişkin söylediklerinin Kürtler açısından önemi, Kürtlere ait olan bir bölgenin, özellikle kültürel olarak Kerkük'ün altının çizilmesi elbetteki önemlidir. Ancak en önemlisi son yıllarda Kürtler arasında moral değer olarak, kimliğin vurgulanmasıdır. Barzani'nin açıklamaları Türkiye'deki seçim sürecine denk geldi. Dolayısıyla ABD'nin Irak'a yapacağı olası saldırıyı da önceleyen bir gündem maddesi oldu. Öyle ki seçim meydanına çıkan herkes Güney Kürdistan'da Parlamento'nun kurulması ile ilgili bir şeyler söyledi. Barzani, El Ceziye Televizyonu'nda, "Biz, Kürdistan'daki Kerkük'ün kimliğini hiç kimseyle oturup tartışmayız. Ödediğimiz bedel ne olursa olsun, bunu kimse ile tartışmayız. Kaldı ki Kerkük, Musul, Basra, Erbil tüm bunlar Güney Kürdistan kentleridir" diyordu. Buna muhalefetten seçim meydanlarında söz konusu yapılan açıklamalar, oy almanın bir biçimi olmaktan ileri gitmedi.

Tansu Çiller Muğla'da, Muğla ağzıyla yaptığı konuşmada, "Bi de parlamento kurmuşlar, kurdurmam, bir de Kerkük bizim

diyor ya" diye bağırırken, ardından, "Bunlara oy vermeyin" diyordu. Çiller "bunlar" derken acaba kimi kastediyordu? Kuşkusuz boş sözler. Çünkü Çiller'in amacı MHP tabanından, "Kerkük Türklerindir" edebiyatı yapanlardan, oy almaktan öte değildi. Devlet Bahçeli ise gittiği her yeri zaten Türk ili yapıyor, Diyarbakır'ın asıl adının Diyarbakir olduğunu ve buranın Türklere ait olduğunu, ta eskilerden beri bunun böyle olduğunu söylüyordu. Büyük Birlik Partisi ve biraz daha kaşarlanmış eski yeni MHP'liler ise mitingler düzenleyip, "Kerkük Barzani'ye mezar olacak" diyorlardı.

Sol partiler ise Kerkük, Irak'a yapılacak olası saldırı ile ilgili bilgi vermektan kaçınıyorlardı nedense. Bu yıl seçimlere giren, eski SİP'lilerin bir araya gelmesiyle oluşan TKP ise arpa çarpa konuşuyordu. TKP Başkanı Aydamir Güler, Güney'de parlamentonun toplanması ve anayasaya gidilmesi ile ilgili olarak, muhaliflerini eleştiriyordu, şöyle diyordu, " Bu Anayasa yeni değil." İyi de sizin bu konu ile ilgili tavrınız ne? Kerkük ile ilgili ne düşünüyorsunuz, Kerkük'ü Türkiye istiyor, Kerkük bir savaş nedenidir, deniliyor... TKP'den tık yok, yalnızca Irak'ın toprak bütünlüğü, ABD emperyalizmi deyip işin içinden çıkıyor. Kerkük ile ilgili olarak en açıklama yapması beklenen HADEP ise kusursuz bir politikasızlık örneğini vermektan öteye gitmedi. Siyasal partiler Kerkük Türklerindir, dedi, bunun ötesinde siyasal bir arayış gündeme gelmedi.

Bütün bunların ötesinde Kerkük'teki Türkmenlerin tek sigortasının Kürtler olduğu ve Türkiye'nin soydaş edebiyatı ile insanların belleklerinde nasıl bir erozyon yarattığı unutuldu. Kerkük Türkmenleri Kürtlerle birlikte oldukları zaman dilimlerinde mutlu bir yaşam sürmüşlerdir. Bunun somut bir örneği Halepçe Katliamından sonra yaşandı. Katliam sürecinde Güney Kürdistan'da 478 yerleşim birimi tamamen yok edilirken, 77 köy oturulmaz hale geldi. KDP tarafından yapılan açıklamada, 25 Ağustos 1988'den 1 Eylül 1988'e kadar geçen zaman dilimi içinde kimyasal bombardımanından toplam 150 bin kişinin Türki-

Özetle kısa bir zaman dilimi içinde Türkiye Bulgaristan ve Güney

Kürdistan'dan gelen mağdurlara tanıklık etti. Türkiye, Türklere

ye ve İran'a sığındığı ifade edildi. Buna rağmen Kerkük'teki Türkmenlerin varlığı ve Türkmenlerin korunması Kürtler için önemliydi.

Kimyasal silahlara karşı çaresiz kalan Kürtler Kerkük'teki Türkler için Türkiye başta olmak üzere uluslararası bir çok güçten destek arayışlarına başladılar. Kürt liderler dönemin Güneş Gazetesine (Güneş, 15 Eylül 1989) verdikleri demeçte, "Türkmenlere baskı yapılıyor" derken, Türkiye'den hiç bir şekilde ses de gelmiyordu. Ayrıca Kerkük'ün Araplaştırılması ile ilgili de Türkiye tek bir adım atmıyordu. Ama aynı Türkiye, Halepçe Katliamından yaklaşık bir yıl sonra, 1989 yazında Bulgaristan'dan gelen soydaşlara kapılarını açıyordu. Gelenler ne kimyasal gazlardan kaçmışlardı, ne de ateş saçan silahlardan... Bulgaristan'daki soydaşlara gösterilen ilgi, Halepçe'den kaçanlara gösterilen ilgiyle aynı değildi. Yine Afganlılar 1982- 83 yıllarında iki gurup halinde gelmişlerdi, toplam sayıları beş bin kişiydi ve hepsi Hatay, Antep ve Urfa'ya yerleştirildi, istendiği zaman da Afganlılar İstanbul'a, istedikleri gibi gidip gelebilirlerdi. Tempo Dergisi, 10 Aralık 1988'de Afganlı Mülteciler ile ilgili yayımladığı haberde, Afganlıların sütlü kahve keyiflerinden bahsediyor ve hızla kültürlerin kaynaştığının altını çiziyordu. Urfa'da Toprak Reformu'ndan da paylarını almışlardı, İstanbul Zeytinburnu'nda da gettolar kurmuşlardı. Ne de olsa vatan karnını doyurduğu yerd. Hürriyet Gazetesinin 5 Eylül 1989 tarihli sayısında Bulgar göçmenler için üç ay içerisinde 47 milyarlık harcama yapıldığı belirtiliyordu. Dönemin Devlet Bakanı Ercüment Konukman "soydaşlar için 300 milyarlık bütçe" oluşturduklarını, soydaşların tümüne iş bulacaklarını söylüyordu. Ayrıca Bakan 22 bin arabalı soydaşın, gümrüksüz olarak Türkiye'ye giriş yaptığını da sözlerine ekliyordu. Ya Kürtler. Ya o sınıra yığılmış Kürtler... Afgan ve Bulgarlara yapılan yardımlar desteklenirken, Kürtlere yapılan yardımlar engellendi. Almanya'daki göçmen ve işçi derneklerinin PTT kanalıyla gönderdikleri 450 koli giyecek, hediye limitini aştığı gerekçesiyle İHD Diyarbakır Şube Sekreteri Özgür Gencan'a verilmedi. (Cumhuriyet, 2 Ağustos 1989) Dahası yetkililer yaptıkları açıklamada, gönderenlerin gönderme masrafları üstlenmemesi halinde eşyaların devlet malı sayılacağını

soydaş deyip, bağrına basarken ve milliyetçiliğin gamalı ucunu yayarken, Güney Kürdistan'dan gelen Kürtlerin Türkiye'de yaşayan Kürtlerle kan bağının olduğunu unuttu.

duyurdu. Kürtlerin kaldığı yerler ise içler acısıydı. Ben kendim bu yerleri gördüm. Muş ve Diyarbakır'da afet konutlarına yerleştirilmişlerdi, ancak buradakiler Kızıltepe Kampı'nda yaşayanlardan şanslıydılar. Muş'ta 8, Diyarbakır'da 13 bin kişi kalıyordu. 70 metre karelik 450 konuttan oluşan Diyarbakır Kampı'nda, konut başına 30 kişi düşüyordu. Kamplar tel örgülerle çevriliydi. Giriş çıkışlar izne tabiiydi. Bir yıl içinde sadece Mardin ve Kızıltepe'deki kampta doğanların sayısı 670'ti ve Mardin Kızıltepe Kampı'nın 16 binlik nüfusunun 4548'i 0-5 yaş arasıydı, 3588'i 6- 14 yaş arası çocuklardı. Bulgaristan'dan buyur edilen soydaşlar, sonuçta Türkiye'nin kendilerine sağladıkları koşulları beğenmediler. Edirne, Bolu ve Bursa'daki evlerini, devletin kendilerine uygun gördüğü işleri beğenmediler, sonuçta 21 bin soydaş Bulgaristan'a geri döndü. Özetle kısa bir zaman dilimi içinde Türkiye Bulgaristan ve Güney Kürdistan'dan gelen mağdurlara tanıklık etti. Türkiye, Türklere soydaş deyip, bağrına basarken ve milliyetçiliğin gamalı ucunu yayarken, Güney Kürdistan'dan gelen Kürtlerin Türkiye'de yaşayan Kürtlerle kan bağının olduğunu unuttu. Milliyetçi ideolojinin tipik bir örneğini sergileyen Türkiye şimdi yine uyguladığı çifte standartla karşı karşıya. 2003'ün Mart ya da Nisan aylarında ABD'nin Irak'a saldırması bekleniyor. Bunun faturasını bu kez Kürtler ödememeli. Tarih bir kez affeder, ama ikinci defa gerçeği bir tokat gibi indirir. Kürtler mağdurken, Türkiye'nin sınırına dayanırken, söz konusu edilmeyen Kerkük ve Kerkük'te yaşayan Türkmenlerle nedense kimse ilgilenmedi. Ne zaman ki Kürtler özerk yapılarını oluşturdu, parlamentoyu topladı, işte o zaman Kerkük bir sorun oldu, yoksa Kerkük'teki Türkmen sorunu, Bulgaristan'daki soydaşlar sorunu kadar yakıcı değildir. Bırakın orda Kürtlerle Türkler bari rahat yaşasınlar. Soydaş edebiyatı ne Türklere ne de Kürtlere bir yarar sağlar. Üstün ırk, soydaşlık edebiyatı kapitalizmin gericiliği ile başlayan ve özüyle halkların haklarına saldırıdan başka bir şey değildir.

Asimilasyon politikası insan duygularını, düşüncelerini zayıflatır. Asimile edilen bir halkın varlığını koruması imkansızdır. Türkiye, Cumhuriyet Tarihi boyunca kültürel değerleri yozlaştırmak, bunun ya-

Kerkük'te Divan'a tuhaf bir şekilde, Kerkük Urfası denilmektedir,

ki Urfa bir il ya da yöre anlamında değil, bir makam olarak karşı-

pılmadığı zaman dilimle- rinde, varolan kültürel öğeleri kendine mal edip, özünden boşaltmayı maharet sayan politikaları yüzünden kültürel, sosyal ve siyasal geri kalmışlığın bütün örneklerini kendinde toplamıştır. Türküler, Kürtçe stranlar buna verilecek en bariz örneklerdir.

Stranlar yıldızlara benzer, gündüz kaybolabilirler, ama gece olduğu zaman göğün ağzından şimşek gibi suların kalbine gömülmesini çok iyi bilirler. Yağmur sonrası çam ağaçlarının tarihi bile Kürtçe söylenen stranlardadır. Çünkü stranlar ağaçların, dağların ovaların, ırmakların özsularında saklıdır ve toprak bu stranların anasıdır, çakıl taşları, kayalar, ağaçlar, kartallar Kürtlerin kardeşidir. Biz unutsak, sahip çıkmazsak bile toprağın altında yatan ölümler ve üstümüzde eksik olmayan yıldızlar bütün tarihimizi, bütün stranlarımızı eksiksiz söylerler. Bu yüzden Kerkük Türkülerine bakmak, Kerkük türkülerinin Türkiye'ye gelinceye kadar başlarına ne geldiğini görmek daha bir anlamlı olacaktır.

Kerkük Türküleri

Türk Halk Müziği'nde "divan" adı verilen gelenek Urfa ve Elazığ'da yaygındır. Sözelimi bir İstanbul, bir İzmir, bir Ankara ya da Aydın divanı yoktur. Divan denilince Elazığ ve Urfa'dan sonra iki yöre daha gelir ki bunlar Kerkük ve Erbil'dir. Bu iller başta olmak üzere Kürdistan'daki bütün yörelerde müzik meclisleri Divan'la açılır. Divanın kökeni nedir? diye bir sorunun yeri, bu yazı değildir, ancak Divan'ın kökü kazıldığında günlerce süren dengbejlilik geleneğini bulmak hiç de imkansız olmayacaktır. Son yıllarda televizyonların etkisiyle gündeme gelen Elazığ ve Urfa sıra gecelerinin temeli de yine köylerde süren oda geleneğinin kentlere inmiş, deforme hallerinden öte de aramamak gerekir. Kerkük'te Divan'a tuhaf bir şekilde, Kerkük Urfası denilmektedir, ki Urfa bir il ya da yöre anlamında değil, bir makam olarak karşımıza çıkmaktadır. Erbil Divanı ise ezgi olarak kimi farklılıklar gösterir, bunun dışında büyük bir fark yoktur. Erbil'de Divan, Kerkük Divanı'ndan farklı değildir, bunun yanında daha eskidir, öyle ki Erbil'deki Divan,

mıza çıkmaktadır. Erbil Divanı ise ezgi olarak kimi farklılıklar gösterir, bunun dışında büyük bir fark yoktur. Erbil'de Divan, Kerkük Divanı'ndan farklı değildir, bunun yanında daha eskidir, öyle ki Erbil'deki Divan, Kerkük ve Urfa'nın da kaynağıdır.

ile karşılaştırılmamalıdır. Hoyratlarda çok rahat bir şekilde iki aşık atışabilir, ancak divan böyle bir atışmayı kaldırmaz. Hoyratlarda sözler manilerden oluşabilir, Divan ise sabit sözlerden oluşur. Bütün bunlara rağmen Divan ve hoyrat zaman zaman iç içe girmiştir, hatta kimi zaman bunlardan birini diğerinden ayırmak bile mümkün olamaz. Kerkük'te her Divan kesinlikle, Kürdili bir hoyrata yer verilir ki buna ciğer sökmek denir. Kerkük'te okunan divan ve hoyratlar Türkçe okudukları zaman deforme edilmişlerdir. Örneğin,

*Gülüm di gel men seni seveli
Neçe gün neçe gece neçe ildir
Sen meni aldattıv bu sende nece dildir
Yanağının dört bir etrafı pembe-i ala güldür
Öpsem öldürür, öpmesem öllem
Bu nasıl zulum iştir hiç bilmem hara geldim...*

Görüldüğü gibi metinde kafiye ve vezin bozuklukları hemen dikkat çekmektedir, hatta sırtmaktadır. Türkiye'deki yetkin araştırmacılar bunun suçunu bilgisiz, cahil mahalli sanatçılar tarafından okunmasına bağlamaktadırlar.³²

Kerkük Divanı her haliyle Türkiye'de deforme edilmiş, bunun yanında öyle bir çark işlemiştir ki kişiler kendi adlarıyla Divan okumaya bile başlamışlardır. Urfalı Şair Ziya, Elazığlı Rifat Dede gibi şairler, yazdıkları şiirleri Divan, daha ileri giderek Kerkük Divanı diye lanse etmiş, böyle yapmamışlarsa bile böyle yansıtılmışlardır. Gerçek ise hiç de böyle değildir. Kerkük'te okunan metinlerin tümü, istisnasız anonimdir ve aruz vezni ile söylenmektedirler, öyle diz kırıp, rahle indirip, eli kulağa götürüp, düttürü dünyadan beyitlerle söylenmemişlerdir. Divanlar, aruz vezninin 3 Failatün- Failün ya da hece ölçüsünün 15'li kalıbıyla söylenmişlerdir. Kerkük'te divan usullü bir ayakla başlanır, okuyucu, Çargah perdesiyle Divana başlar, Neva ve Hüseyini'ye çıkar, buradan bir asma yapar, oğul- lavo diyerek Muhayyer'den Hüseyini ile

tekrar bir iniş yaparak, ezgiyi saza bırakır. Birinci ve ikinci satırlar sürekli tekrarlanır, Muhayyer'den Neva'ya, Çargah ve Segah perdelerine kadar düşer. Melodiler Hüseyniye düşer düşmez de okuyan, hemen Kürdili hoyratta geçer ve ezgi daima Hüseyni perdesinde kalır; Karara ise Kürdi okunduktan sonra, Kürdi hoyrat okunduktan sonra gidilir.

Yozlaştırılan Türküler de bu arada yok değildir, vardır, Kerkük'te okunan ve Türkiye topraklarına girince biçim değiştirilen Türkülerin sayısı azımsanacak gibi değildir. TRT Repertuarları'na giren benim tespit edebildiğim Türkülerin sayısı 7'dir, üç tane de Kerkük Türküsü! Orta Anadolu ve Marmara'ya nasıl olduğunu anlayamadığım bir şekilde göç etmişlerdir. Doğu Anadolu'da 4, Güneydoğu Anadolu'da 3 türkü Kerkük'ten gelmiştir.(33) Elazığ, Urfa ve Malatya'ya gelen Kerkük Türkülerini bir yana bırakarak, Marmara'ya gelen " Ceryan ceyran" türküsünü incelemek ise sorunu irdelememize yardımcı olacaktır. Ceyran ceyran, İstanbul'a bir dalda iki kiraz türküsünün bağlantı bölümüne girmiştir. Ceryan Ceryan Mişko la-

kaplı Erbilli Şevket Sait İbrahim tarafından derlenmiştir. Türkü sekiz vuruşludur Si ve Mi bemol arazlarını alır, kararı La perdesidir. Ceyran ise komşu anlamındadır. Yine Mişko tarafından derlenen Berde Berdeni Berde türküsü sekiz vuruşludur, arazası Si bemol, kararı La perdesidir. Türk kültürüne büyük katkılar sunan Muzafer Sarısözen, bu türküyü Diyarbakır'dan derlemiş, Makaram Sara Bağlar, Kız Söyler Gelin Ağlar şeklinde zenginleştirmiştir! Bu türküler, Türklerindir, diyelim, zaten asıllarına ulaşmaya kadar da bu türküler Türklerin kalacaklardır, ancak Mişko adıyla herhangi bir Türk yöresinde bir isme rastlanıp, rastlanmadığını herkes elini vicdanına koyarak söylemelidir. Oysa Kerkük Türklerinin söylediği çok güzel türküler vardır ve bunlar da yağmalanmışlardır, Türklerin sahip çıkması gereken belki de bu türkülerdir, örnek olarak Zeynebim Zeynebim verilebilir. Bu türkü yine Muzafer Sarısözen tarafından Kangal Mamaş'tan, Zeynep bu Güzellik var mı soyunda türküsünün tipik bir benzeri ile olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁴

DİPNOTLAR

- 1- Kürt Coğrafyası için ayrıntılı bilgi, Lucian Rambout, *Çağdaş Kürdistan Tarihi*, Fırat Yay. İstanbul 1992, s.14, ayrıca Ahmet Tigris Kürt Coğrafyası adlı kitabında, s. 7, Kürdistan'ın yüzölçümünün 520.000 kilometrekare olduğunu, bugün 250.000 kilometrekarenin Türkiye, 175 kilometrekarenin İran, 72.000 kilometrekarenin Irak ve 23.000 kilometrekarenin de Suriye topraklarında kaldığını belirtir. Kürt Coğrafyası ile ilgili olarak en kapsamlı çalışmaları yapan William Bayne Fisher Türkiye'nin doğusundaki coğrafyanın çok az bir fiziki bütünlük arz ettiğini söyler. *William Bayne Fisher, The Middle East. A Physical, and Regional Geography*. Londra, Methuen- Co., Ltd., 1950. s. 303.
- 2- G. R. Driver, *The name Kurd and its Philological Connections*, *Journal of the Royal Asiatic Society*, X., July, 1923, s. 303- 403.
- 3- Ksenophon, *Onbinlerin Dönüşü*, Sosyal Yay. İstanbul 1984. Çev., Tanju Gökçöl.
- 4- Minorsky, *Kürtler, İslam Ansiklopedisi*, VI. cilt, s. 1114.
- 5- Minorsky, a. g. e. s. 1089 ve 1114.
- 6- Hem Türk, hem de İran kaynaklarında bu savaş bir zafer olarak anlatılır.1639'da yapılan Kasr-ı Şirin Anlaşmasıyla Zagros Dağları İran ve Osmanlı arasında bir sınır teşkil eder. Kürtler ise bu dağ içinde hapsolacaklar, yer yer isyanlar çıkarıp, bu dağları deleceklerdir, ama sonuçta dağları yurt ederek, hep düze inmenin hesabını yapacaklardır.
- 7- Kürt Edebiyat Tarihi için bkz., Prof. Qanete Kurdo, *Tarixia Edebiyata Kurdi, Kürt Edebiyat Tarihi*, Özge Yay. Ankara 1992, A. Xani için, a.g.e.s., 65; A. Jaba, *Recueil de Notices et recits kourdes*, Pesesburg, 1860; Alaaddin Secadi, *Mejuy Edebiy Kürdi*, Bağdat 1952. Celadet Ali Bedirxan, *Klasiken me*, Hawar, sayı, 33.
- 8- j. d. Morgan, *Pers'de Bilimin Misyonu*, Coğrafi İncelemeler Dergisi, 1958, Paris 1895. Morgan'ın verdiği bilgiler A. Adamov, *Geçmişte ve Günümüzde Basra Vilayeti* adlı kitapta bulunmaktadı, kitap 1916'da Patesburg'da yayımlandı. Ayrıntılı bilgi için, Dr. Kemal Mazhar Ahmet, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Kürdistan*, Berhem Yay. Ankara 1992. s. 17 vs.
- 9- Hikmet Sami Süleyman, *Ekonomik ve Siyasal Bakımdan Irak Petrolü*, 1958., s., 21- 30. Berlin Bağdat Demiryolu için, Prof. dr. Lothar Rathmann, *Berlin- Bağdat, Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi*, İstanbul 1982. Demiryolu projesi ortaya çıktıktan sonra, Rus hükümeti Almanya'ya protesto etti, İngiltere geniş bir anti Alman kamuoyu oluşturdu, ancak Büyükelçi Marschall 1899 eylülünde Deutsche Bank'la ön anlaşma yapılması için Abdülhamit'i ikna etmişti. a.g.e., s. 73.
- 10- Dr. Kemal Mazhar Ahmet, a. g. e., s. 18.
- 11- Pierre Rassi, L. *Irak des Revelte*, Paris 1962., s. 81.
- 12- Prof. Dr. Şakire Xidoeye Mihoyan, *Irak'ta Kürt Sorunu*, Peri Yay. İstanbul 1998., s., 21.
- 13- Ajanlar için, bkz., Wadie Jwaaideh, *Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, Kökenleri ve Gelişimi*. İletişim Yay. İstanbul, 1999. s., 307-8.
- 14- Wadie Jwaaideh bu bildirinin hiçbir yerde, hiçbir zaman yayımlanmadığını belirterek, İngiliz raporlarında durumun farklı olduğunu söylüyor. Rapor şöyle, Haziran ayında Şeyh Mahmut'a, onun, İdari Komiser tarafından, Süleymaniye ve nahiyesine İngiliz temsilci atandığını belirten bir mektup gönderildi. Aynı zamanda, Hanekin nahiyesindeki toplama Kürt birlikleri kurulması, böylece İngiliz subayların safından nahiyenin Kuzey sınırında bir başıbozuklar kuvveti oluşturulmasının sağlanması ve Halepçe civarında toplama birliklerin kurulması için hazırlanan planlar yürürlüğe kondu. Bu plandan beklenen, Şeyh Mahmut'un konumunun sağlamlaştırılmasıydı ve Kerkük İngilizlerin elinde kaldığı sürece bu planların başarısızlığa uğraması için hiçbir sebep yokmuş gibi görünmekteydi. Wadie Jwaaideh, a. g. e. s., 309
- 15- *Musul Kerkük Sorunu ve Kürdistan'ın Paylaşımı, Milletler Cemiyeti tarafından 30 Eylül 1924 tarihinde oluşturulan rapor*, Med Yay., İstanbul 1991., s 65.
- 16- Kürt coğrafyası, tarihi bilimsel olarak muhatapları tarafından irdelenmemektedir. Kürt adı bile bir suç olduğu yıllar

- ise geçmiş değildir. Bu yüzden coğrafya ile ilgili kavramlar sürekli siyasi olarak değerlendirilmiştir. Kürt coğrafyası olduğu gibi değil, Kürtlerin içinde yer aldıkları devletlerin hukukuna göre düzenlenmiştir.
- 17- *Milletler Cemiyeti Belgelerinden, Musul Kerkük Sorunu ve Kürdistan'ın Paylaşımı, Milletler Cemiyeti Tarafından 30 Eylül 1924 tarihinde oluşturulan rapor.* Med Yay. İstanbul 1991.s. 69.
- 18- M. Emin Zeki, *Kürdistan Tarihi*, Beybun Yay. Ankara, 1992. s. 28. M. Emin Zeki, *Diroka Kurd u Kurdistan*, Avesta Yay. İstanbul 2002
- 19- Nikitin, *Kürtler*, s. 340.
- 20- Edgar O'ballance, *Irak Kürdistan'ı Kurtuluş Mücadelesi*, Yöntem Yay., İstanbul 1977.
- 21- 1948'de Bağdat'ta Kürt liderlerinin cezaevinden çıkarılmaları için kitlesel eylemler yapıldı. Irak hükümeti dil ve kültür alanında kısmi iyileştirmelere gideceğini açıkladı, 1950'de Bağdat Radyosu'nda Kürtçe stranlar çalınmaya başlandı.
- 22-Dr. Sıraç Bilgin, *Barzani*, Fırat Yay. İstanbul 1992, s., 242.
- 23- Lütfi Akdoğan, *Barzani konuşuyor*, Tercüman Gazetesi 24 Nisan 1974.
- 24- *Irak Kürt Hareketi ve Baas İrkçiliği*, Komal Yay., Tarihsiz. Karşılama için, Bilgin, a. g. e., 342, 343.
- 25- Bilgin, a. g. e., 355.
- 26- *The Times*, 27 Kasım 1975. Karşılaştırma için, Martin van Bruinessen, *Kürdistan Üzerine Yazılar*, İletişim Yay. İstanbul, 1993., s., 306. Mısırlı kaynaklara göre de, Irak da işçi olarak çalışan iki milyonun üzerinde Mısırlı vardı ve bunlara zaman içinde toprak bile verilmişti.
- 27- Rakamlar abartılı değildir. Irak hükümeti, 1978 yılının temmuz- ağustos aylarında 28 bin ailenin sürüldüğünü, kendilerinin bu sürülme işini kendi güvenlikleri için yaptıklarını kabul etti. 28 bin aile 150 binin üzerinde insan demektir.
- 28- Abdülhalük Çay- Yaşar Kalafat, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Kuvvayi Milliye Hareketleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 10)
- 29- Ayrıntılı bilgi için bkz, Cevat Dursunoğlu, *Milli Mücadelede Erzurum*, Ankara 1946., s.108 ve 160., vs. Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, cilt 1, s. 139. Mahmut Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, Ankara, 1968. s. 201. Krş. Abdurrahman Aslan, *Mustafa Kemal ve Kürtler*, Doz Yay., İstanbul 1991. Hasan Yıldız, *Fransız Belgeleriyle Sevr- Lozan- Musul Üçgeninde Kürdistan*, Koral Yay., İstanbul 1991.
- 30- Hasan Yıldız, *Fransız Belgeleriyle Sevr- Lozan- Musul Üçgeninde Kürdistan*, Koral Yay. İstanbul 1991., s. 132 vd.
- 31- Turan Yavuz, ABD'nin Kürt Kartı, Milliyet Yay. İstanbul 1997 s. 142
- 32- Suphi Saatçi, *Kerkük Yöresi Halk Edebiyatında Karşılaşılan Metin Bozuklukları*, II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Seminerleri, 7- 9 Mayıs 1985, Eskişehir.)
- 33- Türkülerin Kürtçe ya da Türkçe olması hiç önemli değildir, söyleyiş biçimi ve kaynağının Kürt coğrafyasından gelmesi kadar büyük bir zenginlik olmaz, bu bir, ikincisi yapı itibarıyla söylenenlerin Kürdili olması ve bu Kürdili makamın araştırılması mutlaka gerekmektedir ki bu müzikologların işidir.
- 34- Kerkük Türküleri için, Yaşar Doruk, *Urfa'dan derlenmiş Türküler ve Oyun Havaları*, Kültür Bakanlığı Yay., 26, Halk Müziği ve Oyunlar Dizisi: 5, Ankara 1977 ; Ata Terzibaşı, *Kerkük Havaları*, Ötüken Yay., İstanbul 1980., s. 256. Tabii Müzik çalışmaları yapmak için yeterli kaynağa ulaşmak mümkün değildir. Arşivler açılmamaktadır ve açılan arşivlerden bir parçanın tarihçesine ulaşmak mümkün değildir. Ancak sınırlı kaynaklarla bir yerlere varmak değil, varılan yerden bir şeyler çıkarmak için Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde çoğu Kürtçe olan, ancak zaman içinde asimile edilerek Türkçeleşen parçalar için kısa bir kaynakça sunulabilir. Bunun için küçük bir çetele yeterli olabilir mi? Bilmiyorum, ama belki bir gün işe yarar, Güneydoğu Anadolu diye tabir edilen, Urfa, Diyarbakır, Antep, Siirt, Elazığ, Maraş yörelerini kapsayan ilk arzezen çalışmalarına Temmuz 1926 yılında başlandı, geziye Rauf Yekta Bey, Dürrü Turan, Ekrem Besim ve Yusuf Ziya Bey gibi müzik adamları katıldı. Gezinin kapsamı bir süre sonra genişletildi ve bu yörelere Adana, Kayseri ve Sivas'ta eklendi, bu bölgelerde toplam 250 türkü derlendi. İkinci çalışma Ankara Devlet Konservatuvarı öğretmenlerince, 1938 yılında yapıldı, Nurullah Taşkıran, Müzaffer Sarısozen Malatya, Urfa, Antep ve Maraş'tan 491 türkü derlediler. Şakir Ülkütaşır, *Cumhuriyetle birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1973, s. 103 vs. Üçüncü gezi TRT tarafından 1967 yılında yapıldı, 1738 ezgi derlendi ancak bu ezgilerin ne zaman değerlendirildiği bilinmiyor ve dahası derlenen ezgilerin hangi illere ait olduğu bir sır olarak korunuyor. ab, Şerif Baykurt, *Türkiye'de Folklor, Kalite Matbaası*, Ankara 1976., s. 223 vs. Dördüncü gezi ve araştırma 1976 yılında yalnızca Urfa'ya düzenlendi. Biricik ilçesi ve Halfeti'nin köyleri adım adım tarandı, toplam 300 ezgi derlendi. Yaşar Doruk, *Urfa'dan Derlenmiş Türküler*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1977.

Sözlük

Almanak: Yılın gün, hafta, ay gibi bölümleri, ay ve güneşin seyri, yıldönümleri, iklim hareketleri dışında istatistikî bilgiler, edebiyat, sanat ve ilim konularına da yer veren kitap şeklindeki takvim, yıllık.

Liva: Osmanlı idari teşkilatında kaza ile vilayet arasında yer alan idare makamı, sancak mutasarrıflık... İki alaydan meydana gelen askeri birlik ve bu birliğin kumandanı, tugay ve tuğgeneral. Sancak, bayrak.

Petrolün Ulusal Ekonomideki Yeri

Petrol, Ortadoğu'nun belli başlı petrol üreticilerinin ekonomilerinde olduğu gibi, Kürdistan ekonomisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Giderek kömürün yerini alan ve hatta kimya sanayisinin bir hammaddesi haline gelmekte olan petrolün dünya ekonomisindeki önemi zirveye çıkmıştır.¹

Kürt tarihsel belgelerine göre, petrol Irak Kürdistan'ında 5000 yıl önce ve üç yerde keşfedilmiştir (Kerkük-Musul-Xaneqin).²

Üretime başlandığından bu yana Irak Kürdistan'ı petrolünün en önemli müşterileri dört Avrupa ülkesi, yani Fransa, İtalya, Hollanda ve Almanya olmuştur.³

Irak Kürdistanı genelde enerji özelde petrol olmak üzere, muazzam enerji kaynaklarına sahiptir. Dünyanın en zengin petrol yataklarından biri Kürdistan'da bulunmaktadır; ve bu, petrolün ilk defa 1927 yılında çıkarıldığı (Kerkük'teki) Baba Gurgur petrol yatağıdır.

Kapasite itibarıyla dünyanın beşinci büyük petrol yatağı olan Baba Gurgur, 110 km uzunluğunda ve 4.5km genişliğinde olup, ortasından Küçük Zap nehri geçmektedir. Baba Gurgur petrol yatağı Kerkük'teki Tarcil'den Erbil (Irak Kürdistan Hükümetinin Başkenti) yakınlarındaki Debaga'ya dek uzanmaktadır.

Baba Gurgur'a ek olarak, ondan fazlaca uzak olmayan iki petrol yatağı daha bulunmaktadır (Cambur 1954) ve (Bay Hasan 1953).

Kerkük bölgesindeki bu üç petrol yatağının 450 metre ile 90 metre kadar derinine inilmiştir. Toplam 44 adet kuyu açılmıştır ve her bir kuyunun günlük ortalama üretimi 35,000 varildir. Bununla birlikte, bu petrol yataklarındaki bazı kuyuların günlük üretim kapasitesi 100.000 varili bulmaktadır. Irak'ın toplam petrol üretiminin yarısı Kürdistan'daki petrol yataklarında üretilmektedir; Irak'ın petrol üretimi 1979 yılında 180 milyon tona ulaşmış, petrol gelirleri ise 1980 yılında 26 milyar doları bulmuştu.⁴

Kürdistan'daki en önemli petrol boru hatları şunlardır:

1- Kerkük-Yafa (İsrail) boru hattı; bu hat 1948 yılındaki Arap-İsrail Savaşından beri kapalıdır. Çapı 76 cm olan Kerkük-Yafa petrol boru hattı 990 km uzunluğundadır.

2- Kerkük-Trablus (Libya) petrol boru hattı; Akdeniz'den geçen bu petrol boru hattı, 850 kilometrelik üç boru hattından oluşmaktadır.

3- Kerkük-Banyas (Suriye) petrol boru hattı; Akdeniz'den geçen bu petrol boru hattı 888 km uzunluğundadır.

Irak Kürtleri tarihte ilk defa bir Kürt ulusal yönetimine sahip olmuşlardır. Ülkeyi yeniden inşa etmeyi ve Irak Kürdistan'ında

4- Kerkük-Dört Yol (Türkiye); Akdeniz'den geçen bu petrol boru hattı, her biri 101 cm çapında olan ve uzunluğu 1005 km'yi bulan iki boru hattından oluşmaktadır.

Irak Kürdistan'ında petrole ek olarak, özellikle Kerkük bölgesinde hem pek çok doğal gaz kaynakları hem de zengin kömür yatakları bulunmaktadır.

Irak Kürdistanı petrolü ancak 1934 yılında ihraç edilmeye başlanmış, buna karşılık 19. yy'dan bu yana bu ihracatın Kürtlere herhangi bir faydası dokunmamış, ekonomik zorluklar Irak Kürtlerinin başlıca sorunlarından biri olmuştur.

Petrol gelirleri Kürt bölgelerine verilmemiş ve Irak Kürdistanı'nın inşası için kullanılmamıştır; 19. yy'dan bu yana bu parayı kendi tasarrufu altında tutan merkezi Irak hükümeti, petrolden elde edilen ge-

önemli projeleri hayata geçirmeyi planlayan bu Kürt hükümetiyle birlikte, Kürt petrolerinden elde edilen gelirler de ilk defa Kürtlere ulaşmıştır.

laştırılması için harcamıştır.

Bu durum 1991 yılındaki ayaklanmadan ve Bölgesel Kürt Hükümetinin kuruluşundan sonra da devam etmiştir; 10 yıllık bir öz-yönetim deneyimine sahip olan Kürt kabinesi, Kürdistan Bölgesinin geleceğine ilişkin olarak da farklı plan ve önerilere sahiptir.⁵

Irak Kürtleri tarihte ilk defa bir Kürt ulusal yönetimine sahip olmuşlardır. Ülkeyi yeniden inşa etmeyi ve Irak Kürdistan'ında önemli projeleri hayata geçirmeyi planlayan bu Kürt hükümetiyle birlikte, Kürt petrolerinden elde edilen gelirler de ilk defa Kürtlere ulaşmıştır.

Hazırlayan: Khusro Pirbal

Dipnotlar

1) Kasımlı, 1965, s.198.

2) CBSR, Irak Kürdistanı Petrolü, no: 31, s.4.

3) Sami Şeref, s.2, 1972.

4) CSBR, 1999, no: 33, s. 62-63.

5) KRG, Kürdistan'ın inşası, s.51-80, 2000.

Kürt Halkının İradesi Birkez Daha Parlamento'ya Yansımadı

Ömer Özmen*

Parlamentonun Türk siyasal sistemi içerisinde belirleyici bir fonksiyonu olmamasına rağmen, 3 Kasım 2002 seçimleri, gerek Türk egemenlik sisteminin ve gerekse Kürt ulusal muhalefetinin geleceği açısından ciddi sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Türk siyasi aktörlerinin çoğu yüzde onluk baraja takılarak siyaset alanın dışına itildiler. Seçim öncesi yapılan kamuoyu yoklamalarında bu tablo kendisini açıkça gösteriyordu. Buna rağmen barajın altına yuvarlanan iktidar partileri "Kürtler de yararlanır" korkusu ile, parlamentoda çoğunlukta oldukları halde barajı düşürmeye yanaşmadılar.

Başbakan Ecevit'in seçimden 2 gün sonra yaptığı seçim değerlendirmesinde "açıkça intihar ettik" sözü çok isabetlidir. Ecevit ve Şurekasını, intihara sürükleyen esas nedenin, Kürtlerin talep ve özlemlerinin meşru zeminde parlamento'ya taşınabileceği korkusu olduğu gayet açıktır.

Bu korku, artık paranoyaya dönüşmüştür. Psikiyatristler; inhitarin, ruhsal bir hastalık sonucu oluştuğu tezinde hemfikirdirler. Nitekim Ecevit'in "Kuzey Irak krizine" tutulduğu günlerde, Macaristan Cumhurbaşkanı'nın onuruna verilen yemekte Ecevit, yanında oturmakta bulunan Macar Cumhurbaşkanı'nın eşine ait bardağı, kadeh tokuşturma esnasında kendi bardağıyla karıştırarak elinden alıyordu.

Görsel ve yazılı medyada günlerce işlenen bu traji-komik olayı bazı gazeteler "Ecevit'in Irak Krizi" (Kürt Krizi diyemezlerdi) başlığıyla duyurdular.

"Kürtler kazanmasın biz kaybedelim" anlayışı devlet yöneticisi sınıfının temel şiarıdır. Son 20 yıllık süreçte zuhur eden, Doğu Blo-

ku'nun yıkılışı, Körfez Krizi ve 11 Eylül olayları gibi uluslararası ve bölgesel gelişmelerin kendisine sunduğu avantajları değerlendirip bölgesel bir güç olması mümkün iken, Türkiye gündemini Kürt sorununa kitleyerek krizden krize sürüklenmektedir. Türkiye, eğer bugün Türki Cumhuriyetler, Balkanlar, Ortadoğu ve Önkaftasya'da nüfuzunu tamamen yitirmişse, eğer dünyanın en zengin bölgesinde kişi başına ulusal geliri 2000 Doların altına düşmüşse, yaklaşık 250 milyar Dolar iç ve dış borç batağına sürüklenip IMF gibi finans kuruluşlarının uydusu durumuna düşmüşse, eğer "Sistemle çatışmalı" bir parti, rejiminin varlığını tehdit ederek parlamentoda ezici çoğunluk sağlamışsa; kuşkusuz bunların temel nedeni Kürt sorunudur. Kürt sorununun çözümü, Türkiye'yi bölmez çözümsüzlüğü bitirir. Ecevit'in deyişiyle yönetici sınıfını intihara sürükler. Bölme matematiksel bir işlemdir. Doğal sayılar kullanılarak somut varlıklara uygulanır. Toplumsal iradeye uygulanmaz. Kürt halkının kendi iradesini meşru bir mecrada parlamentoda temsil etmesinin faturası herhalde, yukarıda saydığı-

* Araştırmacı

Tahran Erdem'in yaptığı kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre HADEP'e oy veren seçmenlerin %87'si bir önceki seçimde de

mız kayıplardan daha ağır kendisine oy verenlerdir. Geriye kalan seçmenlerdeki %13'lük olmasa gerek.

Kürt halkı, ulusal demokratik taleplerini siyasal bir proje olarak parlamentoya taşıma fırsatını hiçbir zaman yakalayamadı. Türk Egemenlik Sistemi buna, kapılarını hep kapalı tuttu. Doğrusu böylesi bir demokratik ve insani olgunluğa hiçbir zaman erişemedi.

1946 yılında dünya konjonktüründeki gelişmelerin zorlamasıyla Türkiye çok partili parlamenter sisteme geçti. Fakat parlamento hiçbir zaman uluslararası kriterlere haiz, temsil yaşama, özgür karar alma, çözüm ve istikrar organı olmadı. Her 10 yılda bir yapılan Askeri darbeler yanında, Milli Birlik Komitesi, Milli Güvenlik Konseyi, Milli Güvenlik Kurulu gibi militer ve yarı-militer kurumların gölgesinde görev yaptı. Kendisine icazet verildiği ölçüde yasama fonksiyonunu yerine getirdi. Dış Politika, Milli Savunma, Kürt Sorunu, Kıbrıs Sorunu gibi konularda hiçbir zaman çözüm mercii olmadı. Yukarıdan gelen emirleri onaylayarak deyim yerindeyse noterlik işlevini yaptı.

Böylesi koşullar altında Kürt temsilciler, başlangıçta kendi ulusal kimliklerini inkar ederek sistem partileri içinde ancak, parlamentoya girebilmişlerdir. Buna rağmen parlamentoda dönem dönem Kürt kimliğini vurgulayan milletvekilleri şimşekleri üzerlerine çekerek türlü baskılara maruz kalmışlardır. 27 Mayıs Askeri Darbesi'nden sonra Yassıada'da yargılanan Demokrat Partisi milletvekilleri içerisinde A. Melik Fırat ve Celal Yardımcı, Kürt kimliklerinden dolayı diğer sanıklardan ayrı olarak fiziki işkencelere maruz kalıyorlar. Başlangıçta savcı Egesel, ikisinin idamını istiyor. (Bkz. Nazlı Ilıcak-15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor. A. Melik Fırat ile yapılan röportaj).

1960'lı yıllarda Bitlis Senatörü Ziya Şerefhanoglu Kürtçülük ve casusluk isnadıyla koğuşturmaya uğrayıp yurt dışına kaçmak zorunda kaldı. Orada vefat etti.

1973 yılında Şerafettin Elçi, Nurettin Yılmaz parlamento kürsüsünde Kürt olduklarını vurguladıkları için fiili ve sözlü saldırılara uğradılar. Bu tavırlarından dolayı 12 Eylül Cuntası tarafından Diyarbakır ve Ankara Zindanlarında işkenceye uğradılar, ağır cezalara çarptırıldılar.

değişiklik nüfus artışından meydana gelen seçmen yaşına yeni katılanlardır. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere HADEP kemikleşmiş dar ideolojik bir parti olduğu için seçmen sayısı durağandır. Son olarak SHP listesinden parlamentoya giren DEP Milletvekillerinin Kürt sorununu demokratik yöntemlerle çözme girişimleri, Devlet ve PKK tarafından sabote edildi. Milletvekillerinin dokunulmazlıkları, korsan yöntemlerle kaldırılarak ağır cezalara çarptırıldılar ve halen cezaevindedirler.

Ağır koşullar altında parlamento da dillendirilen bu sesler, etki-tepki yasası gereği Kürt Sorununun Enternasyonalize edilmesinde büyük rol oynadı. İç kamuoyunda ciddi bir şekilde ulusal uyanışa yolaçtı. Geniş halk kitleleri, kendi öz istemlerini dile getiren ve killerine yönelen bu uygulamaları öfke ile karşıladı.

DEP Milletvekillerinin parlamentodan sonra uğradıkları baskılar, iç ve dış kamuoyunda devleti ciddi çıkmazlara sürükledi. Günümüzde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyumu önünde bir engel olarak durmaktadır. DEP Milletvekilleri deneyiminden sonra Kürt halkının parlamentoda temsil edilmemesi için Apo'nun vesayetindeki HADEP adeta devletin istediği şekilde Kürt oylarını bloke ediyor ve Kürt muhalefetinin Parlamento'ya taşınmasının önünü kesiyor.

HADEP Türkiye Barajını, Kürtler HADEP Barajını Aşamıyor

Deniliyor ki, seçim barajı %10 olduğu için Kürtler parlamentoya temsilci gönderemiyor. Bu yakınma iyi niyetle dillendirilirse bile maddi bir gerçeği gizliyor. Birkere Türkiye genel nüfusu, 71 milyon civarında iken yaklaşık 41 milyon seçmen olduğu düşünüldüğünde, 21 milyonun üzerinde ki Kürt nüfusuna yaklaşık 12 milyonluk bir seçmen tekabül ediyor. Diğer bir deyişle Kürtlerin Türkiye de genel seçmen dağılımı içinde %30'luk bir oranı vardır. (Batı Anadolu'da yaşayanlar dahil) Bu da yaklaşık nereden bakılırsa 12 milyonu aşan bir seçmen kitlesine denk düşer. Oysa HADEP'in son üç seçimde aldığı oy oranı bir milyon ikiyüz, bir milyon dörtyüz bin ve iki milyon civarındadır. Yani %4.2 ve son olarak 6.2'lik bir orandır. Tahran Erdem'in yaptığı kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre HADEP'e oy veren seçmenlerin %87'si bir önceki seçimde de kendisine oy verenlerdir. Geriye kalan seçmenlerdeki %13'lük değişik-

Bilinçli bir şekilde bir kısım Belediyeler bahşedilerek bu belediyelerin kırıntılarıyla HADEP'e Klientalist (yanaşmacı) kadrolar sağ-

lanmıştır. Böylece Kürt aydın ve entellektüelleri, ya satın alınmış, ya yanlış yönlendirilmiş ya da korku, tehdit ve şantajla etkisizleştirilmişlerdir. Kürt siyaset alanı, yıllardan beri oy kitlesi %4-5'lerde dolaşan ve hiçbir zaman geniş kitleleri kucaklayıp parlamentoya taşıma şansı olmayan HADEP tarafından işgal edilmiştir.

Devletin örtük propaganda desteğine sahip olan HADEP'in Apo tarafından İmralı'da yönlendirildiği bir sır değildir. Devletin savcılarının HADEP hakkında açtıkları kapatma davası göstermelidir. Örtük destektir. Bilinçli bir şekilde bir kısım Belediyeler bahşedilerek bu belediyelerin kırıntılarıyla HADEP'e Klientalist (yanaşmacı) kadrolar sağlanmıştır. Böylece Kürt aydın ve entellektüelleri, ya satın alınmış, ya yanlış yönlendirilmiş ya da korku, tehdit ve şantajla etkisizleştirilmişlerdir.

Kürt siyaset alanı, yıllardan beri oy kitlesi %4-5'lerde dolaşan ve hiçbir zaman geniş kitleleri kucaklayıp parlamentoya taşıma şansı olmayan HADEP tarafından işgal edilmiştir. Bu işgalin sürdürülmesi, devlet tarafından bilinçli bir şekilde desteklenmektedir, korunmaktadır.

Nitekim 1999 yılında bugünkü Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başkanlığındaki Anayasa Mahkemesi, Kürt sorununun çözümünü siyasi programının merkezine koyan Demokratik Kitle Partisini kapattıktan tam bir gün sonra HADEP hakkında açılan İhtiyat-i Tedbir davasını oybirliği ile reddetti. Böylece birçok belediyenin HADEP yönetimine geçmesinin yolu açılmış oldu.

Kısacası %4.2'lik veya %6.2'lik bir oy potansiyeline sabit olan HADEP'in, %30'luk Kürt seçmen kitlesini etkisizleştirme; güdümlü HADEP yöneticilerinin bir başarısı değil, bizzat Devlet yönetici sınıfı tarafından planlanan ve programlanan bir uygulamadır.

Kürt aydınları, demokrat ve yurtseverleri öncelikle bu işgalin kaldırılması için çaba göstermelidirler. Gözleri çıkar hırsıyla dönmüş HADEP'li cambazların önüne sürüklenen üretim dışı hiperaktif kitleye aldanıp "Ne yapalım halkın desteği oradadır" çaresizliği terk edilmelidir. PKK'nin tasfiyesinden sonra Apo'nun denetiminde bulunan HADEP'in asıl işlevi cesurca deşifre edilip gerçek yüzü kitlelerin önüne konulmadıkça Kürt ulusal muhalefetinin kazanımlarından bahsetmek mümkün değildir. Kürt halkının varlığını hala inkarda direnen ve onun her türlü meşru demokratik hak ve özgürlük talebini şiddetle bastırmaya devam eden devlet yönetici sınıf ve onunla

Diyarbakır'da HADEP'li Belediyenin yönlendirmesiyle onbinlerce

kişi Devlet Bahçelisi karşılarken, aynı kentten A. Melik Fırat gibi

bütünleşmiş bulunan Apo- Yurtsever Kürt Bilgesine ancak 5000 oy çakabiliyor. Bu durum ay-
cu HADEP arasındaki dınlarca ayrıca sorgulanmalıdır. Halbuki aynı Diyarbakır'da 1976
simbiyotik ilişki ağı aydın- yılanda kalabalık bir insan seli havaalanına hücum ederek Alpars-
larca ortaya konulmalıdır. lan Türkesi kente sokmamıştı.
Aksi takdirde Kürtlerarası herhangi bir işbirliği ve it-
herhangi bir işbirliği ve it- tıfakın taban bulup siyasal sürece insiyatif koyması
mümkün değildir.

Kürt aydın ve yurtseverlerinin bugüne kadar bu konuda çaba gösterdikleri söylenemez. Ağırıklı ola-
rak PKK'nin Türk devletine karşı politik mücadele- nin silahlı biçimini hayata geçirdiğini varsayarak ona
meşruiyet dayanağı atfediyorlardı. Bu doğru olsa bi- le Apo PKK'nin misyonunu daha Türkiye'ye gelme-
den kısa bir süre önce şu cümlelerle tanımlıyordu: "Ben PKK'yi yeniden yapılandırmak istiyorum. Mer-
kez Komitesi ve diğer kadrolarını en az karşı cephe kadar karşıma almışım. Bunlar kendilerini yenilemi-
yorlar. Bunların çoğu gerçekten sapa oğlu sıpadır, şe- refsizdirler. Bazı şerefsizler de 'Apo niye bunlara şe-
refsiz diyor' demesin. Bunlar iyi savaşa bilirler. Am- ma politika ayrı bir şeydir. Bir torba un için ölüyor-
lar. Bunlar şerefsizdirler. Aileleri de çocuklarını böy- le yetiştirip yanına yollamasınlar. Ben kendime yeni
bir PKK yaratacağım. Kimseye ihtiyacım yok. Her şe- yimi açık söylüyorum." (Med TV. Panel 08.01.1999)

Başta PKK kadrolarına, Kürt aydınlarına ve Kürt halkına böylesine psikopatik bir ruh haliyle böylesine onur kırıcı bir tarzda saldıran Apo'ya, ne yazık ki bek-
lenen tepki verilmedi. Daha sonra geldiği İmralı'da kişisel varoluş gerekçesini Sevr'den daha tehlikeli bir
Kürt oluşumuna karşı olduğunu açıkça belirtti.

Kürt siyasal muhalefet aktörlerinin, Kürt aydın ve entellektüellerinin bu tepkisizliği, Apo'nun kendisine göre yarattığı yeni bir PKK olan HADEP adıyla siya-
set zemininde yerini almasına yolaçtı. Böylece Kürt siyaset zemini, devletin millitarist ve sivil örgütleri
yanında yeniden yapılandırılan HADEP tarafından provoke edildi. Bu durum, aynı zamanda, süreci biz-
den daha iyi izleyen ABD, Avrupa ve diğer Uluslara- rası kuruluşlar nezdinde, Kuzey Kürt sorununa olan
ilginin azalmasına olanak sağladı. Diğer taraftan TC devleti Kuzey Kürt muhalefetinin iğdiş edilmesiyle
bu kez Güney Kürdistan'daki devletleşme sürecine saldırılarını yoğunlaştırdı.

Son üç dönemdir. Kürt seçmenlerin HADEP ba-
rajına takılıp kalması, sa- dece Kürt halkının irade-
sinin parlamentoya taşın- mamasıyla kalmıyor, aynı
zamanda Kürt illerinde, Kürt olmayan hatta anti- Kürt unsurlarının gerçek Kürt temsilcilerinin yerine
parlamentoda yer almalarıyla sonuçlanıyor. Kuzey Kürt muhalefetinin yükselmeye başladığı 1970'li
yıllardan beri devlet yöneticileri, etno-demografik yönden çeşitlilik arzeden Kürt illerinde Arap, Azeri,
Çeçen ve Terekeme gibi kesimleri MHP vs. ırkçı partilerde örgütlenerek Kürtlere karşı kışkırttığı
bilinir. HADEP'in baraja takılması ile Kars, Van ve Ağrı'da Azeri, Siirt Mardin'de Arap, Muş ve Bit-
lis'te Çeçen-Türkmen adaylar 5-6 bin oy ile parla- mentoya seçiliyorlar.

Siyaset zemininin Apocular ve devlet tarafından provoke edilmesi ile doğacak olan boşluktan artık Şerafettin Elçi, A. Melik Fırat gibi Kürt yurtsever şahsiyetlerinin seçilmesi engellenerek, bunların yeri-
ne Fadıl Akgündüz, Beşir Hamidi, Mustafa Zeydan, Mehmet Tatar gibi şahıslar seçiliyorlar.

1970'li yılların başlarında Kürt illerinin çoğunda Yurtsever-Demokrat adaylar devletin desteğine sahip
olan işbirlikçi feodal unsurları bir türlü aşamıyorlardı. Geleneksel kırsal oyların tamamına yakını devlet ile
içiçe geçmiş, şeyh, ağa ve aşiret reislerine yöneliyor- du. Bu durum ancak 70'li yılların sonlarına doğru
Kürt Yurtsever muhalefetinin yükselmesiyle kırılabil- di. Diyarbakır, Ağrı, Batman Belediye Seçimlerinde
olduğu gibi. Günümüzde de aynı durum bir kez daha tekerrür ediyor. Devletin dolaylı uygulamaları ve
medyanın örtük ve açık propaganda desteğine sahip olan Apocu adaylar bir türlü aşılamıyor. HADEP'in
bugünkü kitle tabanı 70'li yıllarda devlet desteğinde- ki feodal unsurlarla bütünleşen kırsal tabandır.

Bölgenin savaş ortamına sokulduğu son 20 yıldır kırsal kesimde yaşayanlar oylarını özgür iradeleriyle
siyasi tercihlerinden yana kullanma serbestisini elde edemediler.

1999 Milletvekili seçiminde sayın Şerafettin Elçi Şırnak'ta Millevekili adayı iken Cizre kent
merkezinde 5000'in üzerinde oy almıştı, kırsal ke-

Apo ve HADEP'in karakteristik özelliklerinin ve yeni eylem projelerinin olduğu gibi tanımlanması, deşifre edilmesi ve kitlelerin bu temelde bilinçlendirilmesidir. Bu yapılmadığı takdirde, Kürt aydını, Kürt aydınları, siyasi aktörleri ve entellektüellerinin PKK ve onun uzantısı olan HADEP karşısında etkisizleşmenin, onun meşruiyet alanı dışına çıkmayışını, aydınlar üzerindeki nihai etkisi, bağımsız Kürdistan karşısında engele dönüşmektedir. PKK ve HADEP'in doğru değerlendirilmesi sadece kişisel düzeyde düşünsel kavrayışın geliştirilmesi ya da ahlaki doğruya ulaşılmasının ön şartı değil, fakat doğru ve bağımsız Kürdistan'a destek için etkili siyasal eylem biçimlerinin kararlaştırılabilmesinin de olmazsa olmaz ön şartıdır. Bu yapılmadan tasarlanan her türlü eylem biçimi arzulanın tam da tersine PKK ve HADEP'e destek vermek anlamına gelecek. Ve dolayısıyla sadece Kuzey Kürdistan'daki kazanımları değil güneydeki devletleşme sürecini engellemeye çalışanlara hizmet edecektir.

Türk egemen çevreleri Türkmenlerin haklarını korumak için Güney Kürdistan'a karşı savaş çıkırtkanlığı yaptığı günlerde HADEP ve oyları, sıfır

tam binde 3'lük Türk sol artıkları, emekli bir başçavuşun genel başkanlığında "DEHAP" adı altında seçime girmeye hazırlanıyordu, başçavuş M. Abbasoğlu öncelikle DEHAP'ın etnik bir parti olmadığını ve Türkiye'de etnik parti kurulmasına karşı olduklarını, Türkiye'nin birliği ve bütünlüğü için çalışacaklarını açıklıyordu (Bkz. Hürriyet 02.11.2002).

Kısa bir süre sonra girilen seçimde bu kez Kürt düşmanlığı oy getirmedi. Aksine Apo düşmanlığı ile iktidar olanlar bu kez Kürt düşmanlığı ile tepe taklak edildiler.

PKK ve HADEP'i Doğru Değerlendirmek

İmralı süreci ile devlet yönetici sınıfı içinde etkinliği öteden beri bilinen derin devletin sol versiyonu olan Yalçın Küçük, Doğu Perinçek, Mihri Belli gibi aktörlerin de direkt ve dolaylı desteği alınarak PKK tamamen HADEP'e dönüştürüldü. Artık her HADEP'li bir Apocu, Apo devletçi, devlet Apocudur. Demokratik Cumhuriyet projesi ile Kürt halkı, kendi varlığının inkarı üzerinde varlığını sürdüren Türk egemenlik sistemine entegre edilmeye çalışılmaktadır.

Bunun için Kürt siyasetçilerinin aydın ve entellektüellerinin yapması gereken; Apo ve HADEP'in karakteristik özelliklerinin ve yeni eylem projelerinin olduğu gibi tanımlanması, deşifre edilmesi ve kitlelerin bu temelde bilinçlendirilmesidir.

Bu yapılmadığı takdirde, Kürt aydını, Apocu Siyasetin hegemonik alanı içinde kalarak etkisizleşmekle kalmayacak, aynı zamanda güney Kürdistan'da kurulacak olası Bağımsız Kürt devleti önünde de engel olmaktan kurtulamayacaktır.

Seçim Adaletin Temelidir

Ibrahim Aksoy*

Seçim insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, globalleşen dünyada, bir ülkedeki seçimler diğer ülkeleri de yakından ilgilendiriyor. Türkiye'nin 3 Kasım Seçimleri de en çok ilgi çekenlerden biriydi. Sonuçlarıyla Cumhuriyet tarihinin, 20 yıl ara ile ikinci önemli seçimiydi. 1983 Seçimlerinde de böyle bir sonuç yaşanmıştı. O dönemde askeri cuntanın başkan adayı, emekli General Turgut Sunalp, halkın desteklediği Turgut Özal'ın karşısında, hezimete uğramıştı. Halk 12 Eylül Askeri Cunta'ya hayır diyor ve oylarıyla cuntayı sandığa gömüyordu. Şaşkına dönen askerler, sonucu sineye çekmek mecburiyetinde kaldılar. Cunta'nın başı Kenan Evren, darbeyi kendilerinin hazırladığını itiraf ederken, sonuçlarında kendilerine ait olduğunu kabul ediyordu. Sonuçların halk tarafında kabul görmediği, 1983 seçimlerinde anlaşıldı. İnsanlar oy kulubesinde vicdanlarıyla başbaşa kaldıklarında, en azından yanlış hayır dediklerini

3 Kasım 2002'de, önemli bir sürecin sonunda seçime gidildi, bu nedenle çok önemliydi. Bilindiği gibi Aralık 1999'da Helsinki'de Türkiye için Avrupa'nın kapıları aralanınca, Türkiye ikiye bölündü. Avrupa'dan yana olanlar ve karşı olanlar. Açıkça olmasa da bu iki kesim, birbirlerine salvolarla, elense ve çelme takıp durdular. Muhalefet bu oyunların içerisinde olsa da, özellikle hükümet ortakları arasında gözle görülür boyutlara erişti. Ankara'da başlayan bu çekişme, kısa sürede bütün yurda yayıldı. Türkiye artık, çağdaş yaşamayı tercih edip, Avrupa'yla bütünleşmek isteyenlerle, çağdaşlığa karşı ve Avrupa'ya karşı olanların ülkesi olmuştu. Her tarafta tartışmalar bu doğrultuydu. Halkın ezici bir çoğunluğu, çağdaş yaşamdan ve Avrupa'dan yanaydı. Ülkeyi yönetenlerin çoğu da ilkel statükoyu korumaktan yana ve Avrupa ile bütünleşmeye karşıydı. İşte bu toz duman içerisinde, Türkiye 3 Kasım erken seçimlerine gitti.

İlkel statükonun korumasından yana olan, Başbakan Ecevit, el altında, ortağı Devlet Bahçeli'yi destekliyordu. Çünkü Bahçeli açıkça Avrupa ile bütünleşmeye karşı çıkıyordu. Üçüncü ortak Yılmaz da "Avrupa'nın yolu Diyarbakır'dan geçer" deyip, açıkça Avrupa ile bütünleşmekten yana olduğunu ilan ediyordu. Muhalefet partilerinin hepsi de, karşı tavırlarını geveleyerek geçiştirmeye çalışıyorlardı. Parlamento dışında kalan CHP'nin yöneticileri, ilkel statükonun sahipliğini yaparak, karşı tavırlarını geçiştirmeye çalışıyorlardı. kurulduğundan beri AKP'nin temel politikası Avrupa ile bütünleşmekti.

Bilindiği gibi, Başbakan Ecevit'in hastalığı da gerekçe gösterilerek, uyum yasalarının çıkarılmasını savsakladılar. Yasaları çıkarmadan Meclisi tatile soktular. Bu karşı lobinin başarısızlığıydı. Avrupa'dan yana olan lobi hemen harekete geçti, Meclisi olağanüstü toplantıya çağırıldı. Bu arada, hükümet ortağı üç Genel Başkan,

*Eski Milletvekili

Bir günde Ecevit'in sağ kolu, sol kolu velhasıl gövdenin yarısı kop-
tu. Milletvekillerinin yarısı DSP'den ayrılırken bunu örgütler izledi.

seçimlerin zamanında ya- Ecevit'ten daha ziyade, ortağı Devlet Bahçeli telaşlandı. "Bunlar dış
pılması için ortak karar al- destekli ve derhal partilerine geri dönmelidirler" diyordu. Ecevit
dılar ve bunu kamuoyuna "ihanete uğradım" demekle yetiniyordu
deklere ettiler. Meclisin olağanüstü toplanacağını
anlayan Devlet Bahçeli, "3 Kasım'da erken seçim
var, Mecilis toplandığında, bu kararı da almalıdır" di-
yordu. Aklınca uyum yasalarının çıkarılmasını engel-
lemeye çalışıyordu, tabiki Ecevit'in de yardımıyla.
Bunu gören AB yanlısı lobi, Ecevit'in DSP'sine bir
dinamit koyarak paramparça etti. Bir günde Ecevit'in
sağ kolu, sol kolu velhasıl gövdenin yarısı koptu.
Milletvekillerinin yarısı DSP'den ayrılırken bunu ör-
gütler izledi. Ecevit'ten daha ziyade, ortağı Devlet
Bahçeli telaşlandı. "Bunlar dış destekli ve derhal par-
tilerine geri dönmelidirler" diyordu. Ecevit "ihanete
uğradım" demekle yetiniyordu. Her iki ortakta olayın
vehametini çok iyi anlamıştı, ama her şey artık çok
geçti, ok yaydan çıkmıştı. Meclis toplanacak, yasalar
çıkacak ve erken seçim kararı da alınacaktı. Sonuçta
böyle de oldu. Bundan sonra karşı lobi harekete geçip
seçimi erteletmeye çalıştılsada, başarılı olamadılar.
Boynunu aslana kaptırmış karaca gibi, sonunu bekle-
meye başladılar.

Bu toz duman içerisinde, 3 Kasım 2002 erken ge-
nel seçimlerine gidildi. Türkiye'yi yönetenler, kavga-
larını gizlice yürüttüklerini sanıyorlar fakat halk her
şeyi çok iyi görüyor, ama görmemezlikten geliyordu.
Kimlere karşı, kimi destekleyeceklerine çoktan karar
vermişlerdi. Derin devletle ilişkili olan bütün partile-
ri meclisten dışarıya attılar. Recep Tayip Erdoğan'ın
AKP'sine evet dediler. Yukarıda da belirttiğim gibi,
1983 seçimlerinde halk askerlerin siyasetine hayır de-
mişti. Türkiye'yi 40 milyar dolar borçlandırma başa-
rısı gösteren, süpermen Kemal Derviş ve askerlerin
desteklediği Deniz Baykal, Turgut Sunalp'ın duru-
muna düşmekten zor kurtuldular. Eğer Süpermen Ke-
mal Derviş ve askerler olmasaydı, AKP tek başına
meclise girmiş olacaktı. Görülüyorki halka rağmen
siyaset yapmak, tankları yollara dökmekle, tehditler-
le olmuyor.

Türkiye, çoban ressamların, nota bilmeyen süper
starların ve dünya patent kurumuna bir tek isim yaz-
dıramamış, garip bir ülke. Seçimlerden önce Erdo-
ğan'ın milletvekili olmaması için kıyamet koparan
askerler, hukukçular, aydınlar ve cümle anti islamist-

ler, seçimlerden sonra Er- doğan'ın nasıl başbakan
olacağını engin bilgileriyle tavsiyelerde bulunmaya
başladılar. Erdoğan ise, Avrupalılara Türkiye'deki demokrasinin nimetlerini
anlatıyordu ama kendisinin seçim yasaklısı olduğunu
anlatamıyordu. Bu da garip ve Türk usulü demokra-
siydi. Seçimlerden önce, AKP'nin rejim için büyük
tehlike olduğunu söyleyen, Başbakan Bülent Ecevit,
seçimden sonar kendi eliyle AKP'li Abdullah Gül'e
rejimi teslim ediyordu. Bu da yetmiyormuş gibi, Ab-
dullah Gül'e mehiyeler diziyordu. Tipik bir Ecevit
klasiği. Kimileri buna Ecevit terbiyesi diyor, ama ben
buna Ecevit terbiyesizliği diyorum. Çünkü Ecevit,
hayatı boyunca, Raşan'dan başka hiç kimseye gü-
venmedi. Bu çift sadece kendilerini, ülkenin koruyu-
cusu olarak gördüler. Ben Ecevit'in ülkeyi ve insan-
ları, Abdullah Gül'den daha fazla sevdiklerine inan-
mıyorum.

Peki kimdir bu AKP'liler, in midir cin midir? Yer-
den mantar gibi türediler. Aslında bunlar, 27 Mayıs
Askeri Cuntası'nın, 60'lı yılların başında, Türkiye'de
başlattıkları, islamlaştırma seferberliğinin meyveleri-
dir. Kadrolarının tamamı İmamhatip kökenli, süper
zeki köylü çocuklarından oluşuyor. Hatta bunların
çoğu İmamhatip liselerini yatılı okudular. İncancına
bağlı, insanların seven, dürüst ve tipik Anadolu ço-
cukları. MSP'nin gençlik kolları olan, AKINCILAR
kökenli oldukları için de siyaseti çok iyi biliyorlar.
Yaşamın her alanında çok geniş ve iyi yetişmiş kad-
rolara sahipler. Çok önemli siyasi tecrübeler yaşadık-
ları için, mümkün olduğu kadar az hata ve çok iş ya-
pacaklar. Erbakan Ülkücü ve Devrimci Gençlik gibi,
Akıncı Gençliğin de 12 Eylül süresince sürüklenme-
sine sebep olmuştu. 12 Eylül sürecinin mimarları, bu
gençlik kesimlerinin hepsini kobay gibi kullandılar.
Bunların bir kesimi de Erbakan ve kadrosudur. 12
Eylül Askeri Cuntası, bütün diğer kesimleri gibi,
Akıncı gençliği de çok ezdi. 12 Eylül'den sonra da
bunlar Erbakan'ın terk etmediler, her şeye rağmen,
onunla çalışmaya devam ettiler. Bu sefer de Erbakan
1997'de Başbakanlığı döneminde yine bilinçli bir şe-
kilde, 28 Şubat sürecine geldi, böylece ikinci defa,
askerlerin ve anti islamist kesimlerin bütün şimşekle-
rini bu insanların üzerine çekmeye sebep oldu. İşte

Aslında Türkiye ekonomisi ve içinde bulunduğu durum, pek önemli değil. Önemli olan Avrupa ekonomik kurallarının, eksik

bundan sonra, Akıncı gençlik, diğer bir deyişle olgunlaşmış siyasi kadrolar, yollarını Erbakan ve kadrosundan ayırdılar. Kendi partilerini yani

AKP'yi kurdular. Bu nedenle, bu insanları, günde 15 kere namaz kılan sahte müslüman Erbakan'la karıştırmamak gerekiyor.

Abdullah Gül başkanlığında kurulan bu hükümet, Türkiye için bir şans olduğu gibi, bu genç kadroların uzun süre siyaset yapabilmeleri içinde bir şanstır. Türkiye'nin durumu bunlar için dezavantaj olduğu gibi, avantajları da çoktur. Mesela şimdilik pusuya yatmış, Avrupa karşıtı güçlerin dışında, Baykal da dahil bunların muhalefeti olmayacak. İleride Avrupa karşıtı güçler, üniversitelerde ve sokaklarda sorun yaratabilirler. Meclis içi çalışmalarda muhalefetsiz gibi görünüyorlar. Yapacaklarıyla Baykal'ı konuşturmayacaklar. "Hem müslüman, hem demokrat" oldukları iddiası, bana göre ayakları havada soyut bir iddiadır. Çünkü dinde demokrasi olmaz. Demokrasinin olmazsa olmaz koşulu eleştiridir. Halbuki dinde eleştiri yasaaktır. Hiçbir müslüman Kuranın ayetlerini eleştiremez. Eleştirinin olmadığı yerde demokraside olmaz. Birini ihmal etmek mecburiyetindedir. Yahutta birini diğeri için örtü olarak kullanacaklar.

Yukarıda da belirttiğim gibi, Avrupa üyeliği konusunda en samimi, öz-özünü bir olan tek parti AKP'dir. Kendiler de Türkiye'deki uygulamaların, demokrasiyle ilgisi olmadığını çok iyi biliyorlar. Türkiye'de herkese lazım olan, demokrasiyi yaratmak bunların başlıca görevi olmalı. Çünkü kendilerine de en çok lazım olan demokrasidir. Zaten şimdilik, muhalefeti olmayan, Kopenhag siyasi kararlarını, yasal ve uygulamada yerine getirmek mecburiyetinde olduklarını biliyorlar. Yapmış görünmenin modası geçti artık. Çıkarılacak yasaların, uygulamaları da Avrupa için çok önemli.

Aslında Türkiye ekonomisi ve içinde bulunduğu durum, pek önemli değil. Önemli olan Avrupa ekonomi kurallarının, eksik uygulanması, yani serbest pazar kurallarının tam uygulanmasıdır. Türkiye bu konuda hala yolun başında bile değil. Gümrük anlaşmasıyla kaldırılan yurtdışı çıkış vize ücreti, önce kaldırıldı, bir süre sonra yeniden kondu. Karşılıklı sıfırla-

masının uygulanması, yani serbest pazar kurallarının tam uygulanması. Türkiye bu konuda hala yolun başında bile değil. Gümrük anlaşmasıyla kaldırılan yurtdışı çıkış vize ücreti, önce kaldırıldı, bir süre sonra yeniden kondu.

ması gereken araba gömrüğü, önce %40-60 arası KDV'ye dönüştürüldü, sonra da özel tüketim vergisine (ÖTV) dönüştürülerek korundu, hâlâ korunuyor.

Özelleştirme tam bir fiyasko. Görülüyorki Türkiye bir türlü, kendine mahsus dünyada başka benzeri olmayan, ekonomik işleyişinden vazgeçmek istemiyor. Çünkü böyle bir siyasi sistem, ancak böyle bir ekonomik işleyişle korunabilir. Pazar ekonomisi tam işlemeye başladığında, bugünkü ekonomik durum, Avrupa için sorun değil. Çünkü Avrupa'nın yılda 7 Trilyon Dolarlık üretiminin yanında, Türkiye'nin yıllık 145 Milyar Dolarlık üretimi pek te önemli bir meblağ oluşturmuyor. Zaten Türkiye üretiminin tamamına yakını yine Avrupalı firmalar yapıyor.

Avrupa'nın önemli bir diğer kaygısı da, askerlerin siyaset üzerindeki etkinliği ve bu etkinliklerini de ekonomik alanda kullanmaları. Kasım ayı başında Varşova'daki sosyalist liderler doruğunda, bu kaygılarını CHP lideri Deniz Baykal'a açıkça söylediler. Mesela 6 Aralık 2001 tarihli, Hürriyet gazetesinde çıkan bir haberde, Ordunun envanterine kayıtlı olan bazı silahlar, Şırnak'ta yakalanan Hizbullah Militanlarında çıkıyordu. Ordu bu haberi yalanlamıyor. Yani Hizbullah orduya ait silahlarla donatılıyordu. Bu haberde yakalanan silahların seri numaraları bile veriliyordu. Yine 23 Kasım 2001 tarihli bir Hürriyet haberi: OYAK Genel Müdürü Coşkun Ulusoy, OYAK'ın 2001 yılı kararının %300 olduğunu açıklıyordu. Hatta Dolar bazında karlarının %50 olduğunu söylüyordu. Genel Müdür Coşkun Ulusoy, "OYAK ordunun Holdingi değildir" diyordu. Doğrudur, ama 180 bin ortaklı subayların Holdingidir. Özel teşvikler, krediler, vergi muafiyetleri ve özel korumalı gümrük yasalarıyla korunan, dev bir Holdingdir. Dünyada eşi benzeri yoktur. 27 Mayıs Cuntası'nın, 1961 yılında kurduğu ve ortakları sadece subaylardan oluşan, özel imtiyazlı bir Holdingdir. Bu özelliği ile Türk subayları dünyanın en zengin subaylarıdır. Bu mavi holding ile yeşil holdinglerin, pazar çatışmaları, Türkiye'yi 28 Şubat sürecine getirdiği biliniyor. 2001 yılında bütün şirketler zarar ederken, OYAK denen mavi holding ortaklarına %300 kar payı dağıtıyordu. Bunu yöneticilerinin olağanüstü bilgi ve kabiliyetlerine bağlamak,

Bir ülkenin demokrasi aynası o ülkenin, seçim yasasıdır. Türkiye’de her seçime yeni bir seçim yasasıyla gidiliyor. Halbuki, de-

saflık olur. Burada açık pazar ve rekabet kurallarının işlemediği açıkça görülüyor. Avrupa bu özel imtiyazlı mavi holdingten çe-

kiniyor. Bu korku ile yabancı sermaye gelmediği gibi, yerli sermayenin yurt dışına kaçışında hızlanıyor. Avrupa’nın sürecinde, bu hükümetin en büyük handikapı, dünyanın tek holding sahibi olan, subaylar olacaktır. Avrupa bu mavi Holding’in kurallara uyması konusunda tereddütleri var. Gümrük Birliği Anlaşmasına rağmen OYAK-Reunault hala özel yasalarla (ÖTV) korunuyor.

Bir ülkenin demokrasi aynası o ülkenin, seçim yasasıdır. Türkiye’de her seçime yeni bir seçim yasasıyla gidiliyor. Halbuki, demokratik ülkelerde, seçim yasaları neredeyse o ülkenin tarihi kadar eski ve değişmezdir. Çünkü seçim yasaları, Anayasalardan daha önemlidir. Bu seçimlerde Genel Başkanlar resmen seçmenlerle alay ettiler. Metropollerde Genel Başkanlar, milletvekili adaylarını seçmenle tanıştırma toplantıları düzenlediler. Yani güzellik yarışmalarında güzellerin topluca jüride sunulduğu gibi. Çünkü seçmenler adaylarını tanımıyorlardı. Seçmen tanımadığı insanlara, oy verip Ankara’ya göndermek mecburiyetindeydi. Buna seçim diyebilmek için, seçimin ne anlama geldiğini bilmemek gerekiyor. Bu millet-

mokratik ülkelerde, seçim yasaları neredeyse o ülkenin tarihi kadar eski ve değişmezdir. Çünkü seçim yasaları, Anayasalardan daha önemlidir. Bu seçimlerde Genel Başkanlar resmen seçmenlerle alay ettiler.

vekilli seçiminden ziyade, bir genel başkanlar seçimiydi. Seçilen Milletvekilleri seçmenin adayları değil, genel başkanların adaylarıydı. Sonuçta bunlar seçmene değil, Genel Başkanlarına hizmet edecekler. 12 Eylül’den sonra başlayan bu süreç, halk ile meclis ilişkilerinin kopmasına neden oldu. Böylece siyaset iyice yozlaştı. Halkın siyasetçiye güveni kalmadı. Halkı yeniden siyasete ısındırmak ve kendi adaylarını kendilerinin seçmelerini sağlamak gerekiyor. Bu nedenle bu hükümetin acilen demokratik bir seçim yasasını çıkarmanın tam zamanıdır. Bununla birlikte partiler yasasını da, yeniden ele almak gerekiyor. Avrupa için bunun da diğer yasalar kadar önemli olduğunu, belirtmemin yararlı olacağına inanıyorum.

AKP Genel Başkanı Recep Tayip Erdoğan İstanbul’daki bir konuşmasında “biz başarılı olmaya mahkumuz” diyordu. Bu çok doğru bir tesbit. Bana göre de bunlar başarılı olmaya mahkumdurlar.

Not: Recep Tayip Erdoğan parlamentoda 2/3 çoğunluğa sahip olduğu halde, Avrupa’yı vize ile dolaşılıyor. Bunun için Kopenhag’da ancak günün, gününü alacak. Biraz izlendikten sonra, Haziran’da Selanik zirvesinde, şansı epeyce yükselebilir.

AKP Hükümeti İcazetli ve Vizyonsuzdur

M. Bayram*

Türkiye'de her hükümet kuruluşunda, değişik güçler geleceğe yatırım hesabıyla yeni kurulan hükümeti övmeye başlar. Övme yarışına giren güçler, yeni hükümet olan parti veya grup ile ilgili geçmişteki düşüncelerini unuttur ya da unutmuş havasını verir. Bunların bir kısmı geçmişte söylediklerinin tamamen unutulmasını da ister. Bu tutum yöneten-yönetilen mefhumunun Türk usulüdür. Bu da, hukukun işlevsizliği, yönetenin herşey olduğu ve yönetilenin hiçliğidir. Bu kural hükümet ve devlet için de geçerlidir.

Hükümetler devlet (asker) karşısında bir hiçtir. Askerin sınırları dışına çıkmaya teşebbüs edenlere karşı her türlü metot ve araç kullanılır ve tehlike bertaraf edilir. Türklerin övündükleri devletleri budur. Türk insanı zaten hemen hemen hiç bir zaman devlet ile karşı karşıya gelmez. Devlet ne yapsa haklıdır ve doğrudur.

Türk yöneten-yönetilen sistemine aykırı hareket etmek, neuzibillah, devlete karşı işlenmiş büyük bir suçtur ve kimse buna cesaret edemez. Böylesi bir işe heveslenenler; kendilerini Türk gören kitlenin gazabına uğrar ve hemen peşinde 'kahraman ordu' meseleye el koyar. Bu Türkiye'de gerçek yönetenin hükümet ve görünen idarenin olmadığı, başka güçlerin, askerin mutlak hakimiyeti demektir. Bunu böyle anlamamak, ya da bu kuralın dışına çıkmaya çalışmak, gerçek güce ulaşmaya çalışma anlamına gelir, bu yasaktır. Özal'ın tartışılır tecrübesi dışında şimdiye kadar gerçek güç olmayı düşünebilen ve deneyen olmadı. Mesut Yılmaz'ın Türk devleti analizi Türklerin yaptığı en radikal analiz olmasına rağmen, hiç bir zaman teorik bir olgu düzeyine bile varamadı. Farklılık olarak sunulan ya da ortaya atılan oluşumlar gerçek gücün müsaadesini almış, geçici 'sözde hükümetler'

ve 'sözde muhalefet'lerdir. Türkiye'de içerde askerin, dışarıda da İsrail'in (ABD'nin değil) çıkarlarına ters düşebilecek bir hükümet kurulamaz. Kurulsa da yaşayamaz.

AKP izinli, vizyonsuz ve güçsüz bir partidir. Politika ile aktif uğraşan değil, politika ile yönetilen herkes de bilir ki, bir parti böylesi kısa bir sürede AKP'nin ulaştığı görünen güce ulaşamaz. Bu Türk usulüdür. Karizma ve performans diye lanse edilen, esasında askerin güç kaydırmasıdır. Güç kaydırılarak REFAH iktidardan düşürüldü, parçalandı ve güç kaydırılarak DSP-MHP hükümeti kuruldu. Güç kaydırılarak Türklüğün savunucusu MHP baraj altında bırakıldı. Güç kaydırılarak AKP iktidar yapıldı. Kendi özgücüne dayanarak iktidar olmayan bütün parti ve grupların akıbeti aynıdır. Efendisi istediği sürece var olmak, istemediği zaman da yok olmaya mahkumdur. Türkler devlet dışında bir güce sahip olmadıkları ve olamayacakları için bu iş böyle bir sürüp gider.

Türk yönetici sınıfı, bir geçiş dönemi olması gereken bu dönemi de tıkararak AKP'yi iktidar yaptı. Zaten fazlaca da alternatifleri yoktu. Sanki CHP olsaydı durum farklı mı olurdu? Hayır. MHP-DSP ya da YTP, DEHAP ve irili

Türklerde bir alışkanlık haline gelmiş, yapısal problemlerini hükümet problemi olarak propaganda ediyorlar. Çok ciddi ekonomik,

ufaklı gruplardan birisi olsaydı sonuç mu değişirdi? Elbette hayır. O zaman? O zaman seç beğen al. Ve tıkanık sistem iyice tıkanırsın.

sosyal, politik ve askeri-güvenlik sorunları var. Ama onlar her şeyi kendilerinin yarattığı 'Tayyip karizmasına' ve Abdullah Gül'ün efendi ya da beyefendiliğine bağlıyorlar. Yani sanki 'Tayyip'in karizması' ve Abdullah Gül'ün 'beyefendiliği' bütün derlere deva olur.

ha Kıvanç) Abdullah Gül'ün beyefendiliği ile ilgileniyor ve Cengiz Çandar bilmiyor. Solcu kökenlidir, demokrasi saçmıyor.

İsrail'in ihtiyaç ve isteklerine göre biçimlenen hükümetler ve varlığını adeta İsrail'in ihtiyaçlarına endekslenen Türk devleti, kendi geleceğini de bir meçhule sürüklemektedir. Askeri de, sivil de, işçisi de işsizi de bunu bilir. Ama yapılacak fazla bir şeyi yok. Temeli zulüm, inkar, baskı ve dış güçlerin ihtiyaçları üzerine kurulan bir rejimin kendisi de doğal olarak iradesiz ve güçsüz olur. Değişime elverişli değil ve değişmez.

İşte AK Parti bu minvalle fazla oy almış ve hükümet kurabilmiştir. Vizyonsuzluğun bir sonucudur ve hükümet kuruyor. AKP zaten izinli, ama vizyonsuzluğuyla da devleti yöneten askere iktidar olamayacağı garantisini vermiştir.

Tayyip Erdoğan hala bir problemdir ve belki bertaraf edilmesi gereken bir problemdir. Abdullah Gül'ün başbakanlığını Tayyip Erdoğan'ın tasfiyesi olarak da görmek mümkün. Bu konuda bir şey söylemek için henüz erken. Tayyip Erdoğan'ın akıbeti ile ilgili son karar verilmemiş gibi.

Ama Türkiye için asıl sorun Kürt ulusal davasıdır ve bu dava hala orta yerde duruyor. Türk yönetimi bunu böyle anlasa bile bunu açık ifade etmez; problemi başkalarına karşı inkar ederek idare etmeye çalışıyor. Bu da Türk devletinin önüne koyduğu uzun vadeli stratejisinin bir parçasıdır. Yani gelecek 20 yıl içinde Kürtleri yok etme stratejisinin uygulanmasıdır. Bu hedeflerinde başarılı olup olmayacakları ayrı bir yazının konusu, ama amaç bu.

AKP de bu amaca göre hareket etmek durumundadır. Öyle davranıyor da. Türk usulünün devamı olan AKP de diğer yönetimler gibi Kürt sorununu Kürtlerin ulusal davası olarak görmüyor. Kürtlerle ilgili konuları Avrupa Birliği ile müzakere etmeye çalışmaktadır. (Avrupa Birliği de arsızca Kürt milletinin kaderi ile ilgili Türkler ile müzakereye giriyor).

AKP'nin programında ve acil eylem planında Kürtler ile ilgili tek bir kelime yok. Bu ne anlama geliyor? Bu sorunların çözümüne çalışılmayacağı anlamına geliyor. Zaten methiyeciler de bu meyyalde methiye düzüyor. Örneğin Ertuğrul Özkök Tayyip Erdoğan'ın duruşu, (vücudunun duruşu), Fehmi Kuru (Ta-

Methiyecilerin unuttukları başka bir şey de AKP'nin çift icazetidir. Askerden icazetli olduğu zaten biliniyor, teyit ediliyor. İsrail icazeti de ekleniyor.

Türklerde bir alışkanlık haline gelmiş, yapısal problemlerini hükümet problemi olarak propaganda ediyorlar. Çok ciddi ekonomik, sosyal, politik ve askeri-güvenlik sorunları var. Ama onlar her şeyi kendilerinin yarattığı 'Tayyip karizmasına' ve Abdullah Gül'ün efendi ya da beyefendiliğine bağlıyorlar. Yani sanki 'Tayyip'in karizması' ve Abdullah Gül'ün 'beyefendiliği' bütün derlere deva olur.

Kıbrıs meselesi gibi zorunlu olarak çözülmesi gereken meseleler, uluslararası güçlerin dayatmasıyla savaşı-savaşızsız, çözülür. Türkiye'nin iradesi ve isteği dışında çözülür. Ama esas olan Türkiye'nin iç problemleri çözümsüz kalır. AKP o tür sorunlara dokunamaz. Her an takkiyecilikle uçlanabilecek AKP'nin zaman içerisinde rotasında değişiklik yapması da oldukça zor. Ve dolayısıyla AKP'nin milletvekili sayısı ne olursa olsun, askerin vesayetine mahkum. Zaten AKP bunu kabul ederek hükümet kurabiliyor, hatta parti kurabiliyor.

AKP hükümeti ve partisinin çözüm üretemeyeceği methiyenin türü ve methiyeci sayısından da belli. Türk medyası bir bütün olarak methiyeci kesildi. Bu da AKP'nin mevcut dengelere dokunmayacağı anlamına geliyor.

AKP ve hükümetinin zamana bağlanmış olduğu iddia ediliyor. Bunun yazılı ve maddi işaretleri var. Bu AKP'nin iradesi dışında böyledir. Devlet güçleri 6 aylık bir süreden söz ediyor. Bazı köşe yazarları birtakım raporlardan söz ediyor. Kimi yazarlar da AKP hükümetine altı aylık süre tanıyor. Bütün bunların yanında Apocular da altı aydan söz ediyor. Bunlar tesağüfi ve boşuna değil.

Türkiye'nin mevcut siyasi sistemi vizyonsuz ve geleceği olmayan bir yapıdır. Bu sistem ile anlaşılan ya da sistemi tamir etmeğe çalışanlar da başarısızlığa mahkumdurlar.

İyileştirilmesi ve tamiri imkansız olan bir yapıyı onarmaya çalışmak, boşuna zaman ve enerji kaybıdır.

3 Kasım Seçimleri ve Eleştiri- Özeleştiri Tarzı

Z. Abidin
Kızılyaprak*

4 Kasım sabahı... Karşı komşularıma, yani kalabalık ve yoksul Siirtli bir ailenin oturduğu eve bakıyorum balkondan; bir ölü evi gibi, sessiz... Birkaç saat sonra kimi sakinleri gözüküyor. Suratlarından düşen bin parça... "Hepimiz hasta düştük" diyor evin annesi: "Biz 'baraj-maraj bize vız gelir' derken..."

Anlaşıldığı üzere, karşı komşularım, binlerce Kürt ailesinden biri. DEHAP'ın barajı aşamaması morallerini mahvetmiş. Bu umut çitasına nasıl geldiler; orası ayrı mesele. Ama yaşlı Siirtli kadının üzüntüsünü aktardıktan sonra söyledikleri de ilginç: "Jet Fadıl'dır nedir; o bile seçildi... E, peki bizimkiler niye bağımsız aday göstermeyi akıl etmedi?..."

Evet; 4 Kasım sabahının Kürdi özeti, aşağı yukarı bu balkon sohbetindeki üç sacayağından ibaret: Öncesinde, DEHAP'ın barajı geçeceğine dair köklü bir umut; sonrasında, umudun gerçekleşmemesinden doğan hayal kırıklığı ve nihayet, "böyle olacağı biliniyor idiyse niye bağımsız aday gösterilmedi?" sorusu/kızgınlığı...

Bu yazıda söz konusu Kürdi özeti biraz açmaya çalışacağız fakat, sorunu klasik bir seçim sonucu değerlendirmesi ötesinde ele almaya da özen göstereceğiz.

Ama önce seçim ve seçim sonuçları üzerine hızlı bir kuşbakışı gerekli. Tabii Kürdi cepheden ve daha çok da HADEP/DEHAP açısından...

Ortada aslında DEHAP açısından pek bir rakamsal başarısızlık yok: HADEP'in bir ön-

ceki seçimlerde aldığı yüzde 4'lerdeki oy, yüzde 6'lara çıkmış durumda. Siyasetle uğraşan herkes bilir ki, bir önceki seçimlerde oy oranı yüzde 4'lerde olan bir parti, eğer çok köklü gelişmeler yaşamamış ise, dramatik oy azalışı ya da çoğalmasına tanık olamaz; bunun mantığı yoktur... Dahası, HADEP/DEHAP gibi, siyasal yaşamı boyunca kendi programı ekseninde bir tek kişiyi örgütlememiş; ivmesi daha çok 'arka plan' güçten gelen bir partinin 3 Kasım 2002 seçimlerinde yüzde 10 barajını aşamayaacağı eğer bir sır idiyse bu, herkesin malumu bir sırdı... Diğer yandan, daha önce HADEP'in ve şimdi de DEHAP'ın oy bileşimi, yani Kürt seçmen bölgelerinin çoğunda birinci parti olması gerçeği, rakamsal değerinin ötesinde bir öneme işaret etmekte; istenirse hem resmîyet dünyasına mesajlar verme ve hem de kendine çeki-düzen verme (ya da aslına dönme) anlamında güçlü sinyaller içermektedir.

Peki şu anda HADEP/DEHAP cephesinde kopan fırtına neyin nesi? İşte asıl irdelenmesi gereken bu.

Aslında çok ilginç bir seçim dönemi yaşadık. İlginçlikten HADEP/DEHAP cephesine

* Gazeteci

Nitekim, kimi gözlemciler şu iki kaydı düşmekte sakınca görmediler:

Birincisi, rejim, parlamentonun en azından bu dönem 'Kürtüz' olma-

düşen epey şey var. Bunla-
rın başında, HADEP/DE-
HAP'ın seçim öncesindeki
ittifak arayışları geliyor.

Hatırlayalım: ANAP'tan
Saadet Partisi'ne, oradan

SHP ve ÖDP'ye ve oradan da adına "Sol demokratik blok" denilen son ittifaka kadar uzanan bir dizi girişim... Tarafsız gözlemciler, tüm bu girişimleri tek bir cümleyle özetliyordu: HADEP/DEHAP, aslında parlamentoya girmek istemiyor... Gerçekten de öyle savrulmalar ve 'son an anlaşmazlıkları' yaşandı ki, bunları barajı aşmaya kararlı bir partinin/gücün girişimleri olarak yorumlamak bir hayli güçlü. Nitekim, kimi gözlemciler şu iki kaydı düşmekte sakınca görmediler: Birincisi, rejim, parlamentonun en azından bu dönem 'Kürtüz' olmasında kararlıydı; ikincisi, HADEP/DEHAP cephesi, (belki de son "uyum yasaları"nda idam cezasının tümüyle kaldırılmasının bir karşılığı olarak) zımni bir uyuşma ile bu karara uygun davranıyor, adeta parlamentoya girmemek için ne yapılması gerekiyorsa yapıyordu... Tabii bu gözlemlerin esasına ilişkin yorumlar yapabilecek durumda değiliz. Ancak politika, sonuçlarından okunabilen bir alan olduğuna göre, söz konusu gözlemlere hepten sırt çevirmek de doğru görünmüyor; en azından tartışma argümanı olarak bir değeri var. Tabii bir ihtimal daha var: HADEP/DEHAP (daha doğrusu onun esas belirleyen gücü), gerçekten parlamentoya girmek istiyordu. Bu durumda ortada koskoca bir başarısızlık olduğu tespiti elbette yapılabilir, ancak bu durumda başarısızlığın evveliyatı seçim öncesine filan değil, DEP'in heder edilmesinden bu yana geçen koca bir süreçte aranmalıdır.

Hatırlamaya devam edelim. HADEP, hakkındaki kapatma davasının hızla gündeme alınmasına karşı bir tedbir olarak seçimlerden çekildi ve devreye DEHAP girdi. Bu hatırlayışın değeri şurada: Böyle bir tutum, yani HADEP'in kapatılmasını peşinen kabullenme gibi bir dezavantajı da içeren bir manevra, yalnızca parlamentoya girmeyi garantilemek isteyen bir gücün takınacağı bir tutum ya da plandır. Ancak, hem daha önceki hem de DEHAP'ın devreye girmesinden sonraki gelişmeler, barajın aşılabileceğine dair inandırıcı hiçbir veri getirmemiştir; argo deyimle "gaza getirmek için" pompalarını çalıştıran "kamuoyu araştırmaları" dışın-

da... İyi de; o zaman HA-
DEP niçin devreden çıkarıl-
ılmıştır?.. Bunun, bundan
sonraki "yapılanma" ile il-
gisi olmasın?..

Her neyse; biz hatırla-
mayı sürdürelim. Bu paragraftaki hatırlama sürecinin bir parçasına kısmen değindik: "DEHAP barajı zorluyor" "gaz"ını veren "kamuoyu araştırmaları". Diğer parçanın katkısı, yani HADEP/DEHAP cephesinden fırlatılan umut bombaları da az değildi; bahisler neredeyse yüzde 12'lerden açılıyor, hatta koalisyon maketleri oluşturuluyordu. O kadar ki, Medya TV'deki bir tartışma programında seçimlere bağımsız adaylarla da katılabileceklerini söyleyen bir HADEP üst düzey yöneticisi, programa telefonla katılan Osman Öcalan tarafından adeta azarlanıyor ve bu görüş, "kişisel koltuk peşinde olmak"la suçlanıyordu. Böylece çıta, sanal bir biçimde alabildiğine yükseltildi.

Kısacası, binlerce Kürt seçmenine değişik iki koldan umut pompalandı. Bunun siyasal yansıması, barajın alt edilebileceği birçok seçeneğin devreden çıkarılması oldu.

Geriye, "blok" denilen ve aslında HADEP+HA-
DEP+HADEP+EMEP'ten ibaret "ittifak" kaldı. Böyle; çünkü "ittifak bileşeni" olarak lanse edilen SDP'nin kurucu sayısını tamamlamasına bile HA-
DEP'lilerin yardımcı olduğu yine herkesin malumu bir sır durumunda.

(Bu arada bir not: Akın Birdal'ın genel başkanlığını yaptığı ve kuruluşu bir-iki ay öncesinden öteye gitmeyen SDP'nin devreye girişiyle, ilginç bir şekilde, ÖDP'yle ve ÖDP'yle birlikte hareket eden SHP'yle yollar ayrıştı. Kulislere yansıyan bilgilere göre, ÖDP'den ayrılanların kurmuş oldukları SDP'ye aday listelerinde ÖDP'nin itirazının kesin olacağı biçimde ve bollukta kontenjanlıklar verilmek istenmiş. Bu bilgi, doğruluğu oranında, akıllara, başka başka soru işaretlerinin yanında, ÖDP/SHP bileşimiyle aslında ittifakı çıkmaza sokmanın -bilerek ya da bilme-yerek- "harika" bir başka yolunun daha keşfedilmiş olduğunu da getiriyor...)

Hatırlama sürecimizde, geriye kalan ittifaka iyi bakmak lazım, çünkü büyük umutlar bu ittifakın sih-rine bağlandı; HADEP potansiyeli dışında eklenebilen

"Türkiyelileşme" söylemi neredeyse bir amentü haline getirildi: Türkiyelileşmek lazımdı, hem de derhal... Bütün çözüm bundaydı; bunun

tek sihrin, seçmen katındaki gücü binde sıfır nokta... 'larla ölçülen EMEP olduğunun bilinmesine rağmen... (Her seçimde, kimileri vicdan yaralarının sızlamasıyla, kimileri gerçek aydın sorumluluğuyla, kimileri ise varolmanın en kolay yolunu keşfetmiş olmanın coşkusuyla destek açıklamaları yapan, çoğu iyi niyetli ve fakat etkileri pek sınırlı kimi aydın gruplarını, bu hızlı kuşbakışında, bir yana bırakıyoruz.)

Ve reel potansiyelinde Kürt'ten başka bir şeyin hemen hemen bulunmadığı bu "ittifak"a dayanılarak, yıllar önce başlatılan ancak son iki yıldır ivmesi artan "Türkiyelileşme" söylemi neredeyse bir amentü haline getirildi: Türkiyelileşmek lazımdı, hem de derhal... Bütün çözüm bundaydı; bunun için -örneğin- Mihri Belli'ye birinci sıradan yer verilebilir ve aday olarak Hürriyet gazetesi yazarlarını ziyarete giden Belli'nin "Biz Kuzey Irak'ta ikinci bir Kuveyt şeyhliği türü oluşuma izin vermeyiz" demeçleri parti demeci olarak gazetelerde boy gösterebilirdi. Varsın bu tür sözler gerçek potansiyel olan Kürtleri rencide etsindi; yeter ki Türkiyelileşmek olsun... Ve "ittifak", Türkiyelileşmek yolunda böylesi bir "can feda" bir oluşumdu...

Eğer siyasetbilim denilen bir şey varsa, şu da vardır: Bir oluşum, bir parti, kendi verili potansiyelini üç şekilde aşabilir. Öncelikle, gerçek potansiyelinin eşdeğeri kaynaklara uzanarak. Bir başka deyişle ve HADEP/DEHAP bağlamında, mevcudun dışındaki Kürtleri de ya da hatırı sayılır kesimini de kapsayarak (Türkiye gerçeğinde, Kürtlüğünü unutmuş milyonların belleklerine seslenerek)... İkinci yol, birincisini şöyle ya da böyle kat ettikten sonra ve asla o yola sırtını dönmeden, "başka" potansiyellerle temastır; örneğin Türk toplumsal hayatının kimi renkleri. Ancak bu yol, politik tutumdaki istikrar bir yana, en başta hakikaten parti olmayı gerektirir; yani programı, tüzüğü, gelenekleri vb ile kendi ayakları üzerinde bir parti... Kendi ayakları üzerinde duramayanın başka potansiyellerle kol kola girmesi ya imkânsızdır, ya da ancak bu kadar olur... Üçüncü yol Kafkavari bir dönüşümdür; bir sabah uyandığınızda bambaşka bir şey olmaya karar vermek kadar tuhaf, yapmacık ve ancak sloganlar kadar inandırıcı...

Bir sabah uyanıp, verili potansiyel dışında bambaşka bir potansiyelle donanmak ne kadar mümkün?.. O vakit, Dimyat-pirinç paradoksuyla karşıla-

şabilirsiniz. Aslında seçim sonuçları, söylemlerin tüm yıkıcılığına rağmen, Kürt seçmeninin kendisine ait bir parti arayışında ısrarlı olduğunu göstermiştir. Buna rağmen, seçim öncesinden ders çıkarma adına seçim sonrasında bu arayışı tümüyle berhava edercesine yaklaşımlar geliştirmeye çalışmak, akıllara "Türk olmaya karar veren Kürt" fıkrasını ister istemez getiriyor. Aslında birçok yönüyle konumuza uyan bu fıkrayı, birkaç ay öncesinde bir başka yayın organında yazmama rağmen, yeniden okuyacakların hoşgörüsüne de sığınarak, aktarmak istiyorum

İki Kürt, köylerinde canları sıkılmış, değişiklik olur diye Türk olmaya karar vermişler. Fakat nasıl Türk olunur, bilmiyorlar. "Bunun yolunu-yordamını bilse bilse öğretmen bilir" demişler. Gidip sormuşlar Türk öğretmene. Öğretmen, kafa bulacak ya, "Türk olmanız için Ağrı Dağı'nın tepesine çıkıp, orada üç defa 'Ben Türküm' diye bağırmanız lazım" demiş... Bizimkiler kararlı ya; tutmuşlar Ağrı Dağı'nın yolunu... Günler sonra, zirveye yaklaşmışlar. Biri önde... Öndeki, son bir hamleyle zirveye çıkmış ve hemen bağırmış: "Ben Türk'üm, ben Türk'üm, ben Türk'üm!.." Rahatlamış, "oh be, nihayet Türk oldum" demiş... Bu arada azıcık geride kalan, seslenmiş zirvedekine: "Lan elini uzat da çıkmama yardım et." Zirvedeki şöyle bir bakmış arkadaşına, terslemiş: "Git lan Allahın Kürdü!.."

Akil veren öğretmenleri bilmiyoruz; ama sunulan akıllara balıklama dalanlara hatırlatmakta fayda var: Hiç kimsenin ya da hiçbir oluşumun bir başka şey olmasına gerek yok; bu coğrafyada her "şey", "bizzat kendisi" olabildiği oranda yeterince etkili ve mutlu olabilir...

Eğer siyasetbilim denilen bir şey varsa, şu da vardır: HADEP/DEHAP gibi bir parti, Kürtlüğünü unutmışlara seçim dönemi boyunca ulaşabildiği oranda başarılı olur... Eğer son iki seçim sonuçlarının Türkiye haritasındaki görünümünü bunu yeterince anlatmamışsa, şu demografik/sosyal gerçek anlatabilir: Bir:

HADEP/DEHAP nasıl bir parti?.. Hayır; 'ideolojisi'ni sormuyorum,
her ne kadar o konuda da "sosyal demokrat mı olsak, liberal mi,

Türkiye, Hülya Avşar'ın sol parti mi?.." arayışları sürüyorsa da... Her ne kadar o konuda olarak kalıp hem de sev-
bile dedesinin ya da nine- da "ol!" denilince olunduğu sanılan şey sanki gerçek hayatta kar-
sinin Kürtlüğünü anlattığı şılığını hemencecik bulacakmış gibi anlaşıl-
sa da... "Nasıl bir parti?" sorusunu, düpe düz, diğer partilerle kıyaslayarak soruyorum. bu HADEP'te pek müm-
bir dönemi yaşıyor; bu, belleklerin canlanmaya yüz tuttuğu bir ana işaret-

tır... İki: "Türkiye'de şu kadar Kürt yaşıyor" tespit-
leri iş olsun diye yapılmıyorsa, bir türlü kucaklana-
mayan diğer Kürtlerin 'nereye saklandıkları'na, Kür-
di marjinal partileri ya da grupları da bir tarafa bıra-
karak, daha bilimsel yanıtlar vermek zorunludur...
Üç: HADEP/DEHAP, savaşın yoğun etkisindeki
Kürt alanlarının ve nüfusunun ötesine hiçbir zaman
sirayet edememiştir. "Peki bunlardan başka Kürt mü
var?" diye soranlar, milyonları çoktan aşmış metro-
pollerin nüfuslarını analiz etmelidirler; bir başka de-
yişle, 40'lı ya da en fazla 60'lı yıllardan bu yana Kür-
di oluşumlardan ve Kürdi atmosferden elini eteğini
çekmiş kuşakların bugünkü devamlılarını. (Bu üçün-
cü şık, "birikimli kadrolarımız yok" sızlanmalarına
da 'müstehzi bir gülüş' sayılsın...)

Peki ittifaka mı itiraz ediyorum? Zinhar, hayır...
Ama buralara değinmek için henüz erken. Önce, şu
hatırlamalarımızı tamamlayalım.

Tamamlamak için, herkesin malumu sırları ifşa
etmek zorunda kalacağız; başka yolu yok... Başlaya-
lım: Sahi, HADEP/DEHAP nasıl bir parti?.. Hayır;
'ideolojisi'ni sormuyorum, her ne kadar o konuda da
"sosyal demokrat mı olsak, liberal mi, sol parti mi?.." arayışları sürüyorsa da... Her ne kadar o konuda da
"ol!" denilince olunduğu sanılan şey sanki gerçek ha-
yatta karşılığını hemencecik bulacakmış gibi anlaşıl-
sa da... "Nasıl bir parti?" sorusunu, düpe düz, diğer
partilerle kıyaslayarak soruyorum. Yani misal; siz bir
CHP'li ya da bir DYP'lisiniz. Bu partilerde siz, daha
bir ilçe örgütünde üye bile değilken, kendinizi parti
üst yönetiminde bulabilir misiniz? Diğer hiçbir parti-
de hayır; ama HADEP'te bu, çok mümkün. (Yanlış
anlaşılmasın; buradaki kıyaslama, 'kuruluş geleneği'
ve 'kurum hukuku'nun oturtulması bakımından yapı-
lıyor, yoksa bu kötü, diğerleri iyi anlamında değil.)
Devam edelim: Diyelim siz CHP'lisiniz ve yıllarca
Mustafa Kemal'in en büyük kurtarıcı vb olduğuna
inanmışsınız. Ama bir gün, diyelim Deniz Baykal,
"bundan sonra Mustafa Kemal sevilmeyecek" diye
bir ferman yayınladı; siz, o dedi diye hem CHP'li

söylüyorum: DEP'ten bu yana, politik yaşamını 'mi-
litan savaşçılık', 'savaşanlar arasında arabulucuk',
'barışçılık' ve nihayet 'biz de sizler gibiyizcilik'le
geçirmiş aynı yüzleri aynı oluşumda görmek çok
mümkün.

Şimdi soru şu: Bunların müsebbibi bu kadrolar mı?
HADEP açısından, bu basit soru bile karmakarışıktır...

HADEP açısından kadroları üçe ayırmak, anla-
mak açısından, yararlı olabilir. Birinci kategori en
önemlisi ve çoğunluğudur: "Gözlerimi kaparım, va-
zifemi yaparım" diyenler... (Bu tespit yalnızca nega-
tif yönüyle ele alınmamalı; diğer yüzünde büyük fe-
dakârlıklar bulunmaktadır.) Dolayısıyla, HADEP tar-
tışmalarında ya da onun seçim galibiyeti veya yenil-
gilerinde, esas ağırlığı teşkil eden bu kadroları değil,
"vazife"yi sorgulamak gerekiyor. Diğer iki kategori,
yalnızca ağırlıkları bakımından değil analiz bakımı-
ndan da önemsiz: Biri, "gövde hazır; benden daha iyi
de baş bulunmaz" saikiyle kravatlarını takıp dolaşan
ikbal avcılarını, diğeri de Türk solundaki arayışları
çoktan tükenmiş olanlarla hayatlarının geri kalanını
bir beyaz misyoner gibi geçirmek isteyenler... (Dör-
düncü bir kategori daha vardı; değişik çevreler-
den/düşüncelerden Kürt kadroları. Onlar, çeşitli şe-
killerde, DEP'in son dönemlerinden başlayıp HA-
DEP'in '96 kurultayı öncesine uzanan süreçte adım
adım dışlandı.)

Hatırlamayı tamamlamak için bu kadarı yeterli
olsa gerek. Bu notlar, hatırlama sürecimizin şu önem-
li köşetaşını tamamlıyor: HADEP/DEHAP açısın-
dan, kayda değmez bir-iki adım hariç, her şey ama
her şey, "arka plan"ın bilgisi, isteği, arzusu dahilinde
gerçekleşmiştir. Zaten başka türüsünün olabileceğini
düşünmek mümkün de değildir.

İyi de; o zaman seçim sonrası bizzat "arka plan"ın
HADEP/DEHAP'a "fırça atması"na ne demeli?..

Okuyoruz: "Özeleştiri, tarih ve halk karşısında
sorumluluk hisseden ciddi kişi ve örgütlerin kendini
eğitme ve yenileme yöntemidir." (Selahattin Erdem,

Hatırlamayı tamamlamak için bu kadarı yeterli olsa gerek. Bu notlar, hatırlama sürecimizin şu önemli köşetaşını tamamlıyor:

“Özeleştirici“, Özgür Politika, 11 Kasım 2002) Ne güzel. Anlaşıyor ki, bir özeleştirici ihtiyacı duyulmuş. Ama kimin?.. Özgür Politika gazetesinin 6 Kasım

2002 tarihli nüshası sorumuzu yanıtlıyor: “KADEK Genel Başkanlık Konseyi üyesi Osman Öcalan, Türkiye’de yeniyi temsil etme potansiyeline sahip DEHAP’ın örgütsel, siyasi ve psikolojik olarak hazır olmadığını belirterek, Emek ve Demokrasi Bloku’nun özeleştirici yapması gerektiğini vurguladı.“ Gerçi haberin sonunda, Osman Öcalan’ın ağzından, “Bu söylediklerim KADEK adına bir özeleştirici olarak kabul edilebilir“ şeklinde bir cümle yer alıyor; ancak önceki tüm söylediklerinden anlıyoruz ki, özeleştirici filan yapılmıyor; müsebbip, “blok bileşenleri“ oluyor: “Seçime girene kadar yönetimi (bloğun yönetimi kastediliyor, BN) suni gündemle uğraşıyordu... Örgütlenmenin performansı, çalışma düzeyi yetersizdi... SDP yeni kurulmuştu... Bloğun diğer önemli bir gücü hazırlıksızdı... EMEP dar bir kalıp içindeydi... (Blok) eğer bir sene önce oluşsaydı.. kitleler daha fazla güven duyacak(tı)... HADEP, SDP, EMEP kadın hareketi canlı ve örgütlü bir güç ortaya koyamadı... Aday tespitinde çeşitli toplumsal kesimlerin yaklaşımlarını dikkate almak gerekirdi... HADEP, SDP, EMEP ve daha birçok kesimin özeleştiricisini vermesi gerekiyor. Bu söylediklerim KADEK adına bir özeleştirici olarak kabul edilebilir.“

Kabul edilebilir mi?..

Selahattin Erdem’in 11 Kasım 2002 tarihli “Özeleştirici“ başlıklı makalesi de benzer belirlemeler içeriyor, “asıl güç“ün özeleştirici ihtiyacı tespiti dışında... Aynı gazetenin 18 Kasım 2002 tarihli nüshasında Selahattin Erdem, “DEHAP“ başlıklı makalesinde sorunu ve çözümünü kendince net belirliyor: “HADEP savaş döneminin ortaya çıkardığı bir partidir, barış ve demokratik serhıldan döneminin görevlerini yerine getirmeye yetmemektedir. Bu iş, HADEP’cilikle artık yürümez ve onun mutlaka aşılması gereklidir.“

Bir ara not: Kürt cephesinde ne zaman bir “aşılma“ sözü duysam, yüreğim ağzıma gelir: Eyvah; politik olarak bir adım daha gerileyeceğiz“ diye... Neyse, bu kuruntum, bir not olarak kalsın...

HADEP/DEHAP açısından, kayda değmez bir-iki adım hariç, her şey ama her şey, “arka plan“ın bilgisi, isteği, arzusu dahilinde gerçekleşmiştir. Zaten başka türlüünün olabileceğini düşünmek mümkün de değildir.

Selahattin Erdem’in 2 Aralık 2002 tarihli Özgür Politika’da yayımlanan “Yeniden Yapılanma“ başlıklı makalesi konuyu biraz daha açıyor. Açarken,

her şeyin sorumlusu olmanın psikolojisiyle sorunu ikincil/dışsal nedenlerde arama haleti ruhiyesi birbirine karışıyor. Örneğin söz konusu makaledeki “... Türkiye’yi demokratik yeniden yapılanma sürecine çeken Kürt Özgürlük Hareketi’nin, bütün alanlarda kendini yenileyip yapılandırması zorunludur“ gibi, asli sorumluluğu üstleniyormuşçasına bir tutumun ardından, seçim sonuçlarını gerekçe yaparak tüm etki alanlarında bir tırpanlama planının ipuçlarını veren belirlemeler geliyor: “Türkiye’nin demokratik yeniden yapılanmasının başarıyla sürdürülebilmesi için, sol kesimlerde ve Kürt Özgürlük Hareketi’nde yaşanan bu tutucu direncin mutlaka kırılıp aşılması gerekir.“ Bu önemli tasarımda, soldan daha da uzaklaşma isteği/bölümü bir yana bırakılırsa, “Kürt Özgürlük Hareketi’nde yaşanan tutucu direnç“in ne olduğunu sormak gerekiyor. Bu herhalde kendilerinden habersiz bir kuşun bile uçmadığı “alanlar“dan kaynaklanmıyordur?..

Ama Selahattin Erdem keskin bir virajla sorunu “alanlar“da görmeyi tercih ediyor. Okuyoruz:

“Örneğin, bazıları Türkiye Partisi olduğunu söylüyor, ve sözde kazanmak için seçimlere giriyor, ama Türkiye’de ciddi bir örgütlenmesi yok, yine Türkiye’ye ilişkin halkın temel sorunlarını çözecek ciddi ve kapsamlı bir programı yok. Besbelli ki böyle Türkiye partisi de olunmaz ve seçim de kazanılmaz.“

“El insaf!“ denilmez de ne denilir; kendi yarattığına kendi tapar’ın tersten okunuşu değildir de nedir bu: Kendi yarattığına kendi söver...

Orada durmuyor sayın Erdem, devam ediyor: “Kimileri Kürt kültürünü ve sanatını geliştirmek istediğini söylüyor, ama Kürt toprağıyla, halkıyla ve ulusal demokratik mücadelesi ile ciddi bir bağı yok. Besbelli ki bu biçimde Kürt kültürü ve sanatı geliştirilemez ve sanatçısı olunamaz.“

Ben sayın Erdem kadar kültür-sanat uzmanı değilim; ancak tüm gözlemler, sözü edilen kültür-sanat “alanları“ndaki “askerileştirme“, darlaştırma süreçle-

Açık olmak: Sorunu kaynağında aramak...

Açık olmak: Demokrasi komutu alıp vermekle demokrat olunama-

rinin sorumluluğunun o yacağını, bunun hatta kuşakları kapsayabileceğini bilmek fakat il-
alanlara atanmış (evet, ne miklerini bugünden örece sorumluluk ve ilkelilikle davranmak ve
yazık ki atanmış) fedakâr "ben yaptım, oldu"larla meydana gelecek olanın inandırıcı bir "de-
kimselerde olmadığını "değişim" olamayacağını bilince çıkarmak...

Burada da durmuyor sayın Erdem, kurum ismi de vererek devam ediyor: "Yine ortada Kürt Enstitüsü adıyla kurulmuş bir kuruluş var ve sözde Kürt dili ve tarihi üzerinde çalışma yapıyor. Gerçekte ise, var mı, yok mu, herhangi bir çalışma yapıyor mu, belli değil. Oysa bu kuruluş, kollarını Kürt illerine yayabilirdi, güçlü bir düşünce üretme merkezi haline gelebilirdi, ciddi araştırma ve inceleme çalışmaları yürütebilirdi, Kürt dili ve tarihinin geliştirilmesinde önemli bir çabanın ve rolün sahibi olabilirdi."

Bir gözlemci olarak bir hakkı teslim etmeliyim: Sözü edilen çevrenin atmosferindeki "alanlar" içerisinde ve böyle bir durumda olabildiğince, en iyi çalışan kurumlardan biridir Kürt Enstitüsü... ("kollarını Kürt illerine yaymak" gibi, enstitülerin yapması şart ve gerekli olmayan husus dışında, izleyebildiğim kadarıyla sayın Erdem'in "yapmadılar" dediği birçok şeyi ve hatta fazlasını yaptılar...)

Evet; artık sona geliyoruz ve sonda, seçim sonuçlarının gerekçe yapılarak bir "temizlik" yapılacağını anlıyoruz. İlginç bir paradoks olarak, bir "bahar temizliği"ne benzemeyeceği açık olan bu yeni girişimin, şikâyet edilen başarısızlıkları arttıracığı görülüyor; yani daha da dar bir kadrolaşma, daha "sadık" ve "vazife"den ötesini yapmaktan -bunca bombardımandan sonra, doğal olarak- çekinecek bir yapılanma...

Bunca söz, şunun içindi: HADEP/DEHAP ya da benzer yapılanmalar, artık bir tür mazoşist tutumu terk etmeli; sorumluluğu kendi çabalarında ya da görünür, cisimleşmiş "yönetici"lerde değil, asıl yönlendirici yaklaşımlarda aramalıdır; verimli ve reel yol bu

olacaktır. Bununla bağlı olarak ve bir başka boyuttan, başarıların ya da başarısızlıkların asıl sorumluları da cesaretle yaklaşımlarını ve kurumlaştırdıkları

tarzlarını dolambaçsız bir şekilde sorgulayabilmelidir. Öyle ki, şimdiye kadar yaptıklarının tersini düşünmek gibi basit bir yöntemle bile "farklı"ya ve "yeni"ye ulaşabileceklerini anlamalıdır...

Yani...

Açık olmak: Sözü son zamanlarda sıkça edilen "demokrasi"nin başta gelen özelliğine uygun davranmak...

Açık olmak: Sorunu kaynağında aramak...

Açık olmak: Şark politikasının iflah olmaz özelliği "başarı olursa benim, başarısızlık olursa sorumluluk etrafın" örtüsü altında yaşamanın -çağımızda- kafası kumda bir devekuşu görüntüsünden öte bir anlamı kalmadığını bilmek...

Açık olmak: Demokrasi komutu alıp vermekle demokrat olunamayacağını, bunun hatta kuşakları kapsayabileceğini bilmek fakat ilkelilikle davranmak ve "ben yaptım, oldu"larla meydana gelecek olanın inandırıcı bir "değişim" olamayacağını bilince çıkarmak...

Tabii sorunun çok daha değişik boyutları da var: Kürt düşün hayatının otoriter geleneklere açık olması, dar politik uğraşlar dışındaki koskoca hayatın (kültür-sanat, bilim, vb) çok çabuk ve kısır biçimde politize edilmesi, yeni bir aydın damarını yaratacak özgünlük ve özerkliğin kısa vadeli kazanım planlarına feda edilmesi vs... Bunlar için sorumlu aranacaksa, sorumlu hepimiziz ve hepimizi konuşmak için ise bana ayrılan sayfa yetmiyor; belki bir başka sefere...

"Türkiyelileşmek" ve "Türkiyelileştiremedikler"den Olmak! (II)

Bayram Ayaz*

Yazımızın birinci bölümünde Türk devletinin Kürt halkının özgürlük mücadelesiyle ilgili resmi politikasının güncel çerçevesine kısaca değinmiştik. Bu politikanın özü, nerede olursa olsun Kürt halkının kendi geleceğini özgürce belirleme hakkını; yani ayrılık ve farklılık hakkını engellemektir. Bu durum, seksen yıldır süregelen bir durumdur.

Bu bağlamda TC'nin resmi politikası, dünyada ve Ortadoğu'da köklü değişimlerin meydana geldiği son on yılda şu iki noktada somutlaşmaktadır: Birincisi Güney Kürdistan'da Kürtlerin federal veya başka düzeylerde devlet kurmalarını engellemek, ikincisi ise Kuzey Kürdistan'da ulusal demokratik uyanışı durdurmak, manipüle etmek, etnik-millî-teritoryal bir çerçevede siyasallaşmasını önlemektir. Yazımızın birinci bölümünde resmi politikanın bu hedeflerini Genelkurmay İç Güvenlik Raporu'ndan bizzat alıntı yaparak, okuyucunun bilgisine sunmuştuk.

Resmi politikanın bu iki unsuru bizim için, bireylerin ve kurumların tavır ve tutumunu saptama ve değerlendirmede turnusol niteliğindedir. Bir kez bu konudaki tavır, tutarlı Kürt yurtseverliğinin asgari ölçütüdür. Yine resmi politikaya karşı duruş, gerçek demokratlığın ve liberalliğin günümüzdeki "çıtası"dır. Kürt olsun Türk olsun herhangi bir bireyin veya kurumun Kürt halkının özgürlük mücadelesiyle ilgili politikasını değerlendirirken, biz hemen bu iki konuya göz atarız. TC'nin demografik yapısını sistemli biçimde bozmaya çabalayarak Kuzey Kürdistan'ı Kürtsüzleştirme ve Kürt halkını

toprağa dayalı siyasal isteklerinden caydırarak, örgütsel yapı ve siyasal hedeflerini sulandırarak millî demokratik mücadelesini manipüle etme politikasına karşı nasıl bir tavır takınıyor? Yine Güney Kürdistan'da devletleşme sürecine nasıl yaklaşıyor? Bu sorulara bulacağımız yanıtlar, bireylerin veya kurumların Kürt halkının haklı mücadelesine yaklaşımının politik ve ahlâksal içtenliğini gösterir bize. Aydınların tavrını değerlendirmeye geçmeden önce, birkaç cümleyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nasıl bir sistem olduğuna kısaca değinelim. Bu da, Türk aydınının nasıl bir devletle karşı karşıya olduğunu ve bu devletle ilgili takınılan tavrın bazı aydınların boynuna ne tür bir tasmayı geçirdiğini daha iyi görmemize yarayacaktır.

Türkiye'de devletin gerçek sahibi, Genelkurmayın çekirdeğini oluşturduğu askeri-sivil oligarşik bir kasttır. Bu kast, devlet üzerindeki hakimiyetini çeşitli biçimlerde ve kurumlarla "yasal bir meşruiyete" büründürüyor. En etkili ve yetkili kurum, kuşkusuz MGK'dir. MGK, Anayasa'da (Madde 118'de) yazıldığı gibi, "kararları Bakanlar Kurulu'nca dikkate alınan" bir kurumdan öte, aldığı tüm kararlar daima hem

* Eğitimci, yazar

Anti-savaşçılar acaba özel olarak neden Türk ordusunun Güney

Kürdistan'a yönelik saldırganlıklarına karşı yürümüyorlar? Türk

de harfi harfine uygulanan bir kurumdur. Anayasa'da hemen bir Madde öncesinde de (Md. 117) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı görev ve yetkileri yazılmış. Bu iki maddede, Anayasa'nın (geçmişteki T. C. Anayasaları'nın da) Milli Savunma ile ilgili sistemin yapısını, daha doğrusu sahipliğini tanımlayan temel iki maddedir.

Bu iki Madde'nin içeriği, aynı zamanda, hem Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında, hem de T.C. döneminde gerçek sivil ve demokratik gelişmenin önünü tıkayan, fobiler üreten, dört tarafını hatta dünyayı kendisine düşman sayan "güvenlik ve savunma" anlayışının da özünü belirler. TC'nin ilk kurucularından bugüne kadar gelen yöneticileri, Türkiye'nin geleceğini güçlü bir güvenlik ve savunma sistemine dayandırıyorlar. Bu anlayış nedeniyle güvenlik ve savunma görevini yerine getiren güç, yani ordu, kurum olarak dokunulmaz, gücü ve otoritesi tartışılmaz bir konuma gelmiştir. Süreç içinde, ordu Türkiye'de devleti oluşturan yüzlerce kurumdan biri olmak yerine, devletin adeta ta kendisi haline gelmiştir. MGK'nin kurumsal yapısından ve işleyişinden haberdar olanlar, MGK'nin kuvvetler ayrılığını adeta kendisinde topladığını, orada yargının da, yürütmenin de yasamanın da temel politikalarının biçimlendiğini bilirler. "Dördüncü kuvvet" medyanın, büyüklerinin kulaklarına nereden kimlerin fısıldadıkları da az çok biliniyor. Bu ucube yapılanma ve işleyiş, hiçbir demokratik ülkede rastlanmayan bir durumdur. Açık diktatörlük rejimlerinde, bir kişi veya klan, devleti, özellikle ordu ve polis kurumunu eline geçirir ve öne çıkan kişinin dikey kontrolüyle, onun şahsında ülkeyi kasıp kavurur. Türkiye'de ordu bir kurum olarak, tabii ki bu kurumun tepesinde çekirdeği oluşturan kurmayın marifetiyle, sisteme "demokratik bir cila" da çekilmiş olarak devletin ve ülkeyi yönetir.

Bazı yazarlar sistemin bu özelliğine zaman zaman işaret ediyorlar. (Bkz. *Demir Küçükaydın, AKP İktidarı, Genel Kurmay, Sosyalistler ve Politika, ÖP, 5.12.2002 veya www.comlink.de/demir/*) Küçükaydın, bizim de katıldığımız doğru bir belirlemede bulunuyor: Türkiye'de mücadele bu kasta yönelmedikçe, demokrasi mücadelesi-

devleti aylardır Kerkük-Musul seferinden söz ediyor, Güney Kürdistan'ın hedeflerinin saptırılmış olacağını belirtiyor. Bu bağlamda, Türk ordusunun K Kıbrıs'tan çıkmasını isteyen miting düzenlemek yerine, "Türk Genel Kurmayının Irak'ta savaş istemediğini bile bile, Türkiye'de savaş

karşısı miting yapmak, anti-emperyalist görünüp, Genel Kurmaya selam çakmaktan başka bir anlama gelmez" diyor ve "demokratik bir politika, temel sorunu Genel Kurmay egemenliğinin yıkılması olarak görür" eklemesini yapıyor.

Biz bu olayda gözden kaçan bir başka boyuta daha işaret etmek istiyoruz. Bu anti-savaşçılar acaba özel olarak neden Türk ordusunun Güney Kürdistan'a yönelik saldırganlıklarına karşı yürümüyorlar? Türk devleti aylardır Kerkük-Musul seferinden söz ediyor, Güney Kürdistan'da Kürtlere devlet kurdurtmayacaklarını, bunu savaş nedeni sayacaklarını ve oraya saldıracaklarını bas bas bağırıyorlar. Peki neredesiniz, bu da savaş tehlikesi değil mi? Neden buna karşı da harekete geçmiyorsunuz? Burada tabii Türk Genelkurmay'ını karşısına almak sözkonusu! Özetle bizim de kanımız o ki, bazı Türk ve Kürt çevreleri, birçok konuda, özellikle Kürt politikalarında Genelkurmay'a selam çakıyorlar! Bunun son acı bir örneğini de seçim politikasında yaşadık.

3 Kasım 2002 Seçimlerinde "Türkiyelileşme"

Kazandı, Kürtler Meclis Dışında Kaldı!

Derin devlet, 03 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimi'nde Kürt yasal muhalefetinin TBMM'ye taşınmasına karşıydı. Bu apaçık ortadaydı. Ama bunu aşmanın olanakları vardı. Eğer HADEP Kürt yurtsever ve demokratlarının tümünü kapsayan geniş bir ittifakı esas alsaydı, böylesi geniş bir ittifakı sağlayarak Türk demokratları ve liberalleriyle bir seçim ortaklığı kursaydı, sonuç değişik olabilirdi, Genelkurmay'ın oyunu bozulabilirdi. Sürenin kısıllığı nedeniyle var olan sorunlar aşılamıyorduydu, pekala bağımsız adaylar gösterme yoluna gidilebilirdi. Ki bu yöntem de öneri olarak diğer sağduyulu Kürt çevreleri tarafından HADEP'e götürüldü. Ancak bu olanakta kullanılmadı. Adeta bile bile, Kürt yurtsever potansiyeli mar-

Genelkurmay'ın seçimden iki ay kadar önce bir araştırma yaptırıp

HADEP'in oylarının % 10 barajının kesin altında kalacağını saptadı-

jinalizme mahkum edildiği seçimlere parti olarak katılınacaktı!" karar buydu! Acaba bu du- HADEP'in oylarının %10 ve Kürt halkı, birincil dere- rum, Genelkurmay'ın politikalarına "selam çakmak" anlamına gel- barajının kesin altında ka- cede sorunu olmayan poli- mez mi? Bile bile lades olmuyor mu? Sorunun cevabını ve yoru- lacağının saptandığını söy- tik sloganların çığırkanları- le. Bu bilgiyi, Genelkur- ledi. Bu bilgiyi, Genelkur- durumuna düşürüldü. Çok- munu okuyucularımıza bırakalım. may'ın o akşam ortaya çı- kan DEHAP oy sonucunu

ilginçtir, bu seçimlerde, po- litikada fazla bir etkileri ve değerleri olmayan birkaç küçük parti dışında, bir köşe yazarının "neo-peronist bir çıkış" diye adlandırdığı, aslında bu seçimle varlığını, haciz altında bulunduğu ABD'ye ve diğer uluslararası sermayeye duyurmak isteyen, bize göre biraz da Berlosconi'ye özenen medya patronu Cem Uzan'ın Genç Partisi'yle birlikte anti-IMF politika HADEPçilerimizin nasibi oldu!!! Yine yer yer AB ve AB üyeliği karşıtı politikaların taşıyıcısı da oldular!

Sormak gerekir. Kürt halkının birincil sorunu IMF'yle midir, AB'yle midir? IMF ve AB mi, Kürt halkının varlığını inkar ediyorlar? Onlar mı çocuklarımıza Kürtçe adlar koymamızı yasaklıyorlar? Onlar mı Özel Kuvvetleriyle, Düzenli Kuvvetleriyle, Jitemiyle, Polisiyle, MİT'iyle, itiyile ülkemizi baştan başa işgal etmişler? Onlar mı Silopi'de iki yurtseveri, Serdar Tanış ve Ebubekir Deniz'i adeta "buharlaştırdılar"? Onlar mı dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir vahşet olan açlık grevcileri katliamını gerçekleştirdiler? Hayır. Bütün bunları, Türk devlet yapısını çok iyi tanıdığına inandığım yazar Yalçın Küçük'ün deyişiyle "devletin müfrit çekirdeği konumundaki kuvvet" (*Sırlar, sf. 207*) yapıyor. Müfrit Arapça kökenli bir sözcüktür, aşırı, oransız anlamına geliyor. Kullanıldığı anlamıyla açıklarsak, devletin içindeki sınırsız güce ve yetkilere sahip olan odaklar diyebiliriz. Yalçın Küçük direkt açıklamıyor, açıklamak istemiyor, o noktaya gelince O'nu aşırı bir "pür dikkat" sarıyor, ama biz belirtelim "müfrit çekirdeğin" de daha merkezinde ve daha da "sınırsız güce" sahip olan Türk Genelkurmayı'dır. Politikalar bu "müfrit çekirdek" konumundaki güce yönelmedikçe, selam çakılmış konuma düşülür.

Bu bağlamda bazı değerlendirmeleri ve düşünceleri anlamak oldukça zordur. Örneğin 03 Kasım 2002 seçim akşamı, *Medya TV'de Sela Sor* özel seçim programına katılan Av. Zübeyir Aydar, seçim sonuçlarıyla ilgili dikkatimizi çeken iki görüş belirtti: Genelkurmay'ın seçimden iki ay kadar önce bir araştırma yaptırdığını ve o araştırmanın sonuçlarına göre,

adeta önceden belirlediği tarzında yorumladı. Yani ne yapılırdı da, DEHAP'ın sandıktan çıkmasını engelleyeceklerdi, demek istedi. İkinci konu, DEHAP oylarının devletten parti yardımı almaya hak kazandıracak %7 oranının altında kalmasına da özellikle çok şaşırıldığını belirtti. Belli bölgelerdeki oy oranlarıyla ilgili yorum yaptı. DEHAP'ın aslında oylarını artırdığını vurguladı ve DEHAP'ın %7'nin altında kalmasının doğal bir sonuç olmadığını belirterek bu konuda da dolaylı olarak müdahalelerin olmuş olabileceğini ima etti.

Av. Z. Aydar, KNK'nin sözcülerindendir. Herhalde bilinen siyasi çevrede, oluşturulan politikalarla ilgili söz ulaştırma ve söyleme olanakları olan biridir. O zaman insan sormadan edemiyor: Peki öyleyse niçin böylesi bir seçim politikası güdüldü?

Genelkurmay'ın hesaplarıyla ilgili kendisinin seçim sonuçları ortaya çıktıktan sonra söylediklerini, başka Kürt politikacıları ve aydınları seçimden çok önce dile getirdiler ve HADEP'e de bu yönde uyarı ve önerilerde bulundular. Ama HADEP'liler bu görüşlere kulaklarını tıkadılar. Çünkü karar zaten verilmişti: "Genelkurmay'ın seçimden iki ay kadar önce bir araştırma yaptırdığı HADEP'in oylarının % 10 barajının kesin altında kalacağını saptadığı seçimlere parti olarak katılınacaktı!" karar buydu! Acaba bu durum, Genelkurmay'ın politikalarına "selam çakmak" anlamına gelmez mi? Bile bile lades olmuyor mu? Sorunun cevabını ve yorumunu okuyucularımıza bırakalım. Umarız HADEP yöneticileri soruna bu bağlamda da cevaplar ararlar!

Bizim gözlemimiz o ki, Kürt yurtseverleri bazı siyasi anaforaları artık his etmeye başlıyorlar, kavıyorlar ve yavaş yavaş "danışıklı dövüş"e karşı seslerini yükseltiyorlar. Bu sevindirici bir gelişme. Ancak çürüme daha fazla yaygınlaşmadan, bu süreci hızlandırmak gerekir. Kürtlüğün sermayesi olan yüz binlerce yurtseverin temiz duygularını, emeğini ve acılarını, Türk Genelkurmay'ının planlarıyla çakışan, onların hoşuna giden politikalara kurban ettirmemeliyiz!

Vurguyu gerçek kelimesi üzerine yaparak tekrar belirtelim, gerçek demokrat bir tavrın gerekliliği Kürt halkının ve Türkiye'de

Yurtsever hareketi bünyesindeki etkisi altında bulunduran bir örgütün, düşünce ve politika düzeyinde Türk devletinin müfrit çekirdeğinin etkisi altına girmesi nasıl oldu? Bu sorunun cevabını 1998 yılından bu yana ki gelişmeleri biraz dikkatlice izleyenler biliyorlar. Peki bu gelişmelerde Türk aydınının rolü ne olmuştur? Doç. Yalçın Küçük, İmralı discours'unun düşünsel hazırlayıcılarından olduğunu belirterek bu role belli düzeylerde açıklık getiriyor.

Türk Devleti ve Türk Aydınları Türk aydınlarının ezici çoğunluğunun Kürt sorunuyla ilgili görüşleri, maalesef devletin resmi politikasının çerçevesini aşmıyor. Bu konuyla ilgili ayrıntılara girmeye gerek yok. Özellikle Sayın İsmail Beşikçi Hoca'nın üniversiteler, Türk basını ve sanat-edebiyat-kültür alanında çalışan Türk aydınlarının tavırlarıyla ilgili dikkat çekici analizleri var. Sayın Beşikçi'nin çalışmalarında da saptanabileceği gibi, Türk aydınının Kürt sorununda ancak devleti kadar düşünebildiği, devletin belirlediği sınırları aşmadığı, sansür ve baskının yanı sıra içselleştirilmiş bir oto sansürün de -ki bu sansürden daha tehlikelidir- hüküm sürdüğü belirlemelerini yapabiliriz.

Türkiye'deki sisteme tümüyle eleştirel yaklaşan, devlet ve toplum yapısını demokrasi ve sivil toplum ölçütlerine göre köklü bir reddiye tabi tutan çok az sayıda Türk aydını, bilimcisi, yazar-çizeri var. Bu bağlamda, Kürt halkının özgürlük mücadelesine yaklaşım ayırt edici bir özelliğe sahiptir.

Kürt halkının varlığını kabul etmek, bu halkın üzerinde yüzyıllarca yaşadığı ve tüm sürgün ve baskılara rağmen hala orada yaşamaya devam ettiği bir ülkesinin olduğunu, bu ülkenin adının Kürdistan olduğu, bu halkın özgürlüğü ve toplumsal gelişimi önüne örülmüş her türden bentlerin yıkılması ve Onların toprakları üzerinde kendi gelecekleriyle ilgili kendilerinin özgürce karar vermeleri gerektiğini amasız, fakatsız içtenlikle savunmak gerekir. Ancak böylesi bir tavır, gerçek demokratik bir tavır olarak adlandırılabilir.

Vurguyu gerçek kelimesi üzerine yaparak tekrar belirtelim, gerçek demokrat bir tavrın gerekliliği Kürt halkının ve Türkiye'de yaşayan azınlıkların

yaşayan azınlıkların "farklılık ve ayrılık hakkını" tereddütsüz savunmaktır. Mihenk taşı budur. Biz sorunlara elbette siyah beyaz karşıtlığı katılıyla yaklaşmıyoruz. En küçük değişikliği bile dikate alıyor, değer veriyoruz. "farklılık ve ayrılık hakkını" tereddütsüz savunmaktır. Mihenk taşı budur. Biz sorunlara elbette siyah beyaz karşıtlığı katılıyla yaklaşmıyoruz. En küçük

değişikliği bile dikkate alıyor, değer veriyoruz. Ancak evrensel demokratik ölçütlere dayanan bir çerçevemizin olması gerekir. Değilse Kürtçe özel dil kurslarına sınırlı izin verildiğinde bunu "devrim" olarak ilan etme yanlışlığına düşebilirsiniz.

Düşünün ki, normalinde demokratik bir ülkede herhangi bir dilde özel kurs açmak olayıyla devletin hiçbir ilgisi yok. Tamamen ihtiyaç ve sunu olayına bağlı bir durumdur. Pekala 15-20 insan özel ya da resmi ilgili bir kuruma başvurup herhangi bir dilde özel kurs isteğinde bulunabilir. Ve o kurum devlete falan hiç sormadan kendi işletmecilik kurallarını esas alarak, karlılık ve yararlılık durumunu değerlendirerek kararını verir. Oysa Türkiye'de Kürtçe özel bir kurs bile devletin (Milli Eğitim Bakanlığı'nın) izin ve onayına bağlı, ki bu da bir kaç ay kadar önce yasaktı ve halen uygulamaya geçilmiş de değil. Bu küçücük örnek bile Türkiye'deki sistem ile demokrasinin birbirine ne kadar yabancı olduğunu göstermeye yeter. Şimdi düşünün kendisine aydınım diyen bir insan bu sistemi kabullenebiliyor? Bu sisteme başkaldırıyor? Burada demokratiğin zerresinden söz edebilir misiniz?

Kemalist ve Solcu Türk Aydınlarına Prototip Örnekler: Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük

Anti-demokratik sisteme karşı tamamen suskun davranıp onu kabullenenlerin konumu açıktır. Bunlar resmi ideoloji "aydın"larıdır. Bunların Kürt ulusal mücadelesini ve Türkiye demokratik hareketini etkileme ve maniple etme olanakları yok denecek kadar az. Bu konuda tehlike sol ve demokratik görünen, hatta içlerinden bazıları sisteme belli düzeylerde eleştirel yaklaşan Türk aydınlarından geliyor. Kemalist ve solcu Türk aydınlarına prototip örnekler olarak İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, Mahir Kaynak, Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük gibi gazeteci ve yazarları örnek gösterebiliriz.

İlhan Selçuk ve Mümtaz Soysal gibileri hala bir ekol olarak belli Türk aydınları üzerinde düşünsel bir

Öcalan'a koşmalarla Kürt hareketinde bazı gelişmeler dikkat çekici

bir tesadüfle aynı zaman diliminde gerçekleşiyor. 1989 Yılında Kürt

etkiye sahiptirler. Ancak hareketi bakımından iki önemli olay söz konusu. Paris'te 14-15 Ekim 1989 tarihinde Kürt Enstitüsü "Uluslararası Kürt Konferansı"nın toplandı. Yararlı ve etkili bir faaliyetti. SHP üyesi yedi Kürt milletvekilinin bu Konferansa katılması ardından partiden ihraç edilmeleri, Kürdistan'da legal düzeyde bir ayrışmayı beraberinde getirdi. Özetle uluslararası düzeyde ses getiren bir Kürt Konferansı düzenlenmişti ve Kürt profilli legal hareketin doğumu gerçekleşmişti.

bunlar Kürt hareketi nezdinde teşhir olmuş kişilerdir. Kürt yurtseverlerinin gözünde bunlar da sistemin birer parçalarıdır. Kendilerince 1923 Kemalist Cumhuriyetin tanımlarını yeniden canlandırmaya çalışıyorlar ve 12 Mart 1971 döneminde ordu içinde son kalıntıları da temizlenen Madanoğlu ve benzeri odakların Kemalist cuntacılığı nostaljisiyle yaşıyorlar. Siyasi cinsleri tükenmeye yüz tutmuş bir ekol diyebiliriz.

Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük de bizce bir başka ekolu oluşturuyorlar. Konumları arasında belli farklılıklar olmakla birlikte, aralarında benzerlikler fazladır. Bu iki yazar ve politikacının hem Kürt ulusal hareketi, hem Türkiye demokrasi hareketi üzerinde düşünsel ve politik etkileri söz konusu. Etkileri seksenli ve doksanlı yıllarda daha çok oldu, bugün de dolaylı bir etkileşimden söz edebiliriz. Yalçın Küçük, üstelik İmralı konseptinin fikir hazırlayıcılarından olduğunu söylüyor ki, bu görüşünde haksız da değil.

Bu iki insanın Kürt hareketine, daha doğrusu PKK'ye ne zaman ve nasıl musallat olduklarını kısaca hatırlamaya çalışalım. Bunların ilişkiyi birbirinden nasıl devr aldıklarını anımsayalım.

PKK'yle İlişkiler: M. Ali Birand'tan Sonra Perinçek ve Küçük de Bekaa Yolcusu

Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük'ün PKK'yle ilişkileri girmeleri aynı döneme rastlıyor. Bekaa yoluna yönelmeleri 1989 yılında gerçekleşiyor. Yalçın Küçük Ağustosta, Perinçek de Eylül ayında Apo'yla görüşüyor. Y. Küçük'ün röportajının ilk bölümü çıkardığı Toplumsal Kurtuluş dergisinin Eylül 1989 25. sayısında yayınlandı. Perinçek de 15 Ekim 1989 tarihli 2000'e Doğru'nun 42. sayısında röportajı yayınlamaya başladı ve 46. sayıda 5 bölüm halinde tamamladı. Öcalan'a koşmalarla Kürt hareketinde bazı gelişmeler dikkat çekici bir tesadüfle aynı zaman diliminde gerçekleşiyor. 1989 Yılında Kürt hareketi bakımından iki önemli olay söz konusu. Paris'te 14-15 Ekim 1989 tarihinde Kürt Enstitüsü "Uluslararası Kürt Konferansı"nın toplandı. Yararlı ve etkili bir faaliyetti. SHP üyesi yedi Kürt milletvekilinin bu Konferansa katılması ar-

Doğu Perinçek'in dergisi 2000'e Doğru'nun kapağı bir bavul üzerinde marka cinsinden Paris, Londra vb. Batı Avrupa başkentlerinin adları yazılıydı. Perinçek'in hem Konferans'ta hem yayınlarında kopardığı yaygara, "Batılılar Sevr'ı hortlatıyor" türündendi, ki Türk devletinin ve devletçi medyanın tepkisi de aynıydı.

Abdullah Öcalan'la yapılan röportajı, yöneltilen soruları yeniden inceleyiniz, Perinçek'in nasıl bir amaç güttüğünü açıkça göreceksiniz. Öcalan'ı çok bilinçli Anti-Amerikancı, anti-avrupacı bir düzlemde bağlayıcı ifadeler kullanmaya yönlendiriyor ve başarılı da oluyor. (Bkz. Abdullah Öcalan'la Görüşme, Sayfa 67-80, Kaynak Yayınları, 1990)

Perinçek'in bir sorusunu ve Öcalan'ın da bir cevabını aktarıyorum. Perinçek, Öcalan'ın cevabını bölümün spotu olarak veriyor.

"PERİNÇEK: Size karşı başka suçlamalar da var: "Yeni bir Sevr yaratmak istiyorlar" gibi. Buna ne diyebilirsiniz?

.....

ÖCALAN: Amerika'nın çözümü nedir? Toplantılar geliştiriyorlar. Bu toplantılar nerede, hangi metropollerde yapılıyor ve kimler katılıyor? Bunların ilişkileri kimlerdir? Kürt işbirlikçilerini yedeğe almak istiyorlar. Bunların çözümü, ABD'nin ve Avrupa'nın yardımıyla Sevr'e benzeyen bir çözümdür."

Perinçek'in kendi amaçları itibarıyla başarılı bir yayıncılıkla spota çıkardığı yanıtlardan başka bir bölüm:

"Amerika bana bütün, gücümle yanındayım' dese, gölge etme başka ihsan istemem' diyeceğim. ... Amerika gelsin bizden yardım alsın. Eğer özgürlük mücadelesi olacaksa, Amerika'da bazıları insan haklarını savunacaklarsa -örneğin zenciler, açlar, yoksullar- onlar gelsinler bizden yardım alsınlar."

Elbet Öcalan'ın Perinçek'e söylediği bu türden ifadeleri ilk değil-

di. Yalçın Küçük'le yaptığı röportajda ve başka yazılarında da

Harika! Perinçek hedefini doksandan vurmıştır. Misyonunu hakkıyla yerine getirmiştir. Özgürlük ve eşit haklar mücadelesi veren Kürt halkının büyük bir partisinin liderini, dünyanın köklü değişim sancuları yaşadığı hassas bir zaman kesitinde uluslararası siyasetin etkili merkezleriyle karşı karşıya getirmeyi başarmıştır. Bizce Diyar Ağ'a'dan Lozan'a yeniden telgraf çekirtmiş ve Şeyh Mahmud Berzenci'ye İngiliz subayını yeniden kovdurmuş, Bay Perinçek!

Elbet Öcalan'ın Perinçek'e söylediği bu türden ifadeleri ilk değildi. Yalçın Küçük'le yaptığı röportajda ve başka yazılarında da benzer görüşleri dile getirmişti. Ancak bir de Perinçek ona bu görüşleri tekrarlatıyor. İster Güneri Cıvaoglu'yla, M.Ali Birand'la olsun, ister Yalçın Küçük ve Doğu Perinçek'le olsun yapılan bu röportajlar, bu röportajlarda verilen veya başarılı bir misyoner gazetecilikle koparılan mesajlar önemlidir. Özenle "kayda geçmiştir".

Doğu Perinçek ve derginin yazı işleri sorumlu müdürü Tunca Arslan hakkında İstanbul 2 nolu DGM'de dava açılmış ve sonuçta "Açıklanan deliller ve gerekçeye dayanarak sanıkları üzerlerine atılı suçları işledikleri hakkında ve suç kastını gösterir deliller ele geçirilemediğinden ayrı ayrı BERAATLERİNE" diye karar verilmiş. Bir de cezalandırsaydılar, bari! Adam devletine hizmet etmiş, başkasının kolay kolay beceremeyeceği misyonerlik görevi yapmış!

Perinçek bununla da kalmıyor tabii. Bu kez gözünü, kitleler halinde SHP'den istifa eden ve yeni kurulan HEP'te yer alan Kürt yurtseverlerine dikiyor. Ya da birileri O'nu bu kez bu alana yöneltiyor. Öyle ya bu hareketin de boş bırakılmaması gerekir! 2000'e Doğru'nun kapağında yayınlanan Öcalan'la Bekaa Kampı'nda çekilmiş resimlerinin yarattığı rüzgarı da arkasına alarak Botan hattında toplantılar düzenliyordu. Nusaybin'de, Cizre'de, Şırnak'ta. Kürtleri o zamanki partisi SP'de örgütlemeye çalışıyordu. Bu fazla tutmadı. 1991 Ekim Milletvekili Genel Seçimleri'nde HEP'le partisi SP adı altında ittifak yapmaya çaba gösterdi. Bekaa'dan destek arayışına girdi. Ama HEP'in sosyal profilini Perinçek'in kulübeciğine yer-

benzer görüşleri dile getirmişti. Ancak bir de Perinçek ona bu görüşleri tekrarlatıyor. İster Güneri Cıvaoglu'yla, M.Ali Birand'la olsun, ister Yalçın Küçük ve Doğu Perinçek'le olsun yapılan bu röportajlar, bu röportajlarda verilen veya başarılı bir misyoner gazetecilikle koparılan mesajlar önemlidir.

Amaç, mümkün merteye HEP kütlesinin etnik düzeyde siyasallaşmasını önlemek! Yemin olayından sonra milletvekillerin SHP'den istifa edip HEP'e yeniden geçmesiyle, yani Kürt milletvekillerinin HEP'le siyasal planda Kürt kimliğine yönelmesiyle zaten bu partiyi sonuçta kapattılar. Bu kez DEP kuruldu. Herhangi bir boşluk doğmadı.

Perinçek Kürtleri SP'de toplamayı başaramayınca 1991 seçimlerinden sonra yavaş yavaş Kürt sahasından çekildi. 1992'lerden itibaren Perinçek ve arkadaşları artık Kürt sahasında çok az görünüyorlardı. O arada bir başka kişi öne çıkmaya başladı: Yalçın Küçük.

Seksenli Yıllarda Radikal Solcuları Toparlamaya Çalışan Yalçın Küçük'ten PKK'yle İlişkilere

Yalçın Küçük seksenli yılların yarısından itibaren, 12 Eylül 1980 darbesinden yakasını kurtarabilen, çoğu geçmişte radikal sol gruplarda çalışmış insanları etrafında toplamaya, alternatif radikal bir sol hareket örgütlemeye çalıştı. Bu amaçla çeşitli dergiler çıkardı. Sahipliğini Bilgesu Erenus'un, ilk sayılarda "Yayın Danışma Kurulu Başkanlığı'nı da kendisinin yaptığı Haziran 1987 yılında yayına başlayan Toplumsal Kurtuluş dergisiyle bir politik odak yaratmaya çaba gösterdi. O dönemde amaçlarına uygun başarılı muhalif bir yayıncılık yaptılar. Dergide Beşikçi, Okçuoğlu, Ali Fırat ve benzeri Kürt muhaliflerin görüşlerine de yer verdiler. Ancak Toplumsal Kurtuluş ve Yalçın Küçük, politik ve örgütsel bir güce ve oluşuma varamadılar.

Küçük, doksanlı yılların ilk yarısında yurtdışına çıkmaya karar verdi. Türkiye'nin yaşanılır bir ülke olmaktan çıktığını söyledi ve geçici olarak vatanını terk edeceğini belirterek gidip Paris'e yerleşti. Bekaa ve Paris arasında mekik dokumaya başladı. 1998 Yılında henüz Öcalan Suriye'yi terk etmeden önce kendisi Türkiye'ye geri dönmeye karar verdi. Hatırlayabildiğimiz

"İkinci Cumhuriyetçilere", sistem eleştiricisi gazetecilere, yazar ve çizerlere Amerikan dolarlarıyla beslenenler diye saldırıyorlar.

kadıyla İpsala kapısından içeri girerken yakalandı. Haymana Cezaevi'nde bir süre hapis yattıktan sonra "Sırlar" ve "Şebeke" adıyla iki yeni kitabı daha yayımlandı. Bu kitaplarda hangi şebekeye karşı mücadelediğini öğreniyoruz ve bazı sırlarını okuyoruz.

Abdullah Öcalan'ın yakalanması sürecinde Yalçın Küçük'ün rolü de bazen direkt, bazen satır aralarında tartışıldı. Kendisi yurtdışına çıktığı sıralarda, Türkiye'nin Suriye Şam Elçiliğine bir tanışının/akrabasının hafızamız bizi yanıltmıyorsa dünürünün- atandığı yazıldı. Yine hafızamız bizi yanıltmıyorsa, bu yöndeki sert eleştiriler Özgür Politika'nın bir Kürt yazarı (Y. K.) tarafından dile getirildi. Kendisi de şebeke adlı kitabında bazı Kürt Şefleri'nin abartılı eleştirilerinden yakınıyor. Bununla bizim bilgimizi doğruluyor.

Yalçın Küçük, kitabında kendisini İmralı discourses'nun düşünsel hazırlayıcısı olarak ilan edince, ki bu görüşünde haklıdır, o zaman bizde de onun rolüyle ilgili dayanılmaz bir merak başladı. Bu merak bizi onu araştırmaya, anlamaya yöneltti.

Yalçın Küçük'le ilgili okuyucuya aktaracağımız görüşlerimiz üç kitabından edindiğimiz bilgilerin bir sentezidir denilebilir. Kitaplar: Kürtler Üzerine Tezler, Sırlar ve Şebeke'dir.

Görüşlerimizi birkaç noktada toparlayarak okuyucuya sunalım:

— Yalçın Küçük, anti-Amerikancı, anti-İsrail, anti-Yahudi, anti-Sabatayist, anti-İngiliz ve anti-Avrupacı biridir. Bu çerçevede Doğu Perinçek'le aynı düşünsel ve siyasal çizgidedirler. Bu anticiliklerin hangileri ideolojik-düşünsel yapılarından, hangileri siyasi ya da başka tür misyonlarından kaynaklanıyor kestiremiyoruz. Bunu zaman gösterecek. Örneğin AB Türkiye Temsilcisi Bayan Fogg'un telefon konuşmaları protokolleri Doğu Perinçek'in eline nasıl geçmiştir? Bu ciddi bir sorudur.

— Yalçın Küçük ve Doğu Perinçek, ikisi de Kemalist'tir. Kemalizm'in düşünsel ve politik restorasyonunun özlemini duyuyorlar. Amerika'nın, Türkiye'deki Amerikancıların ve Sabatayistlerin Kema-

lizm'in içini boşalttığını savunuyorlar ve Kemalizm'in "anti-emperyalist ulusal kurtuluşçu" öze kavuşması gerektiği hayalciliklerini yaşıyorlar. Güya "Kemalist Cumhuriyet kendi tanımlarını terk etmiş". (Sırlar, sf. 207) Bütün musibetler de tabi buradan kaynaklanıyor, herhalde!

— Yalçın Küçük ve Doğu Perinçek, Türkiye'de demokratikleşmenin önünde asıl engel olan orduya dokunmuyorlar. Yalçın Küçük "devletin 'müfrit çekirdeği' konumundaki gizli kuvvetler" den söz ediyor, ancak bu gücün kimler olduğunu söylemiyor, ordunun adını ağzına almıyor. Oysa ordunun ana çekirdeğini oluşturduğu oligarşik kast geriletilmeden, Türkiye'de hiçbir sorunun köklü olarak çözülemeyeceğini her Türk aydını ve politikacısı bilmek durumundadır. Yalçın Küçük bunu bilecek kadar Türk devlet yapısını iyi tanıyor. Ama oraya hiç yanaşmıyor. Kuvayı milliyeye dokunmak Yalçın Küçük gibi bir Türk yurt-severine yakışmaz. Yalçın Küçük'ün "eylülizm ve eylülüstler" ve benzeri eleştirileri de ya geçmişte kaldı ya da anti-Amerikancılığın dönemsel bir jargonuydu. Kitaplarından çıkardığım sonuç bana ikinci ihtimalin olmasının daha mantıklı olacağını gösteriyor.

— Türkiye'deki değişimci güçlere, Amerikancıdır, Batıcıdır, Yahudi lobisinin uzantılarıdır diye karşı çıkıyorlar. "İkinci Cumhuriyetçilere", sistem eleştiricisi gazetecilere, yazar ve çizerlere Amerikan dolarlarıyla beslenenler diye saldırıyorlar. Emin Çölaşan'a belli yerlerden iletilen listelerdeki isimleri aynen Çölaşan gibi teşhir ediyorlar. Altan kardeşlere, Orhan Pamuk'a, Nadire Matar'a, Recep Maraşlı'ya, Ragip Duran'a, Işık Yurtçu'ya ve daha onlarca başka insana saldırıyorlar. Onların bu tavrı statükoculara destek anlamına gelir.

— Kürt halkının devlet kurma isteğini Amerikan ve İsrail'in planı olarak tanımlıyorlar ve karşı çıkıyorlar. Yalçın Küçük, 1990 yılında da, bu yıl da aynı görüşleri ileri sürüyor. Amerika ve İsrail'in bir "Büyük Kürdistan" projesinin olduğunu belirterek karşı çıkıyorlar. Bu tavrılarıyla Kürt ulusal mücadelesine karşı bir konuma giriyorlar, ki Genelkurmay'ın da politikası bu yöndedir.

Bilmem acaba Öcalan şimdi de "gelin bir Kürt TKP'si de siz olun" diyenlere, bu görüşlere sıcak bakanlara yine "ahmak ve hain PKK'lı-

— Ortadoğu'da mevcut statükonun devamından yananlardır. Perinçek zaten Bağdat seferleriyle bu işi, düşüncenin ötesinde bir aksiyon olarak aleni yaptı

ve hala yapıyor. Yalçın Küçük'ün de tavrı aynıdır. 25 Yıldır Amerika'nın ve İsrail'in "Büyük Kürdistan" planlarına karşı çıkararak statüko bekçiliğinde kusur etmemiştir.

— Yalçın Küçük'ün PKK'yle ilişkilerinin amacı, eğer havale edilmiş bir misyonerlik değilse bile, bu partiyi belli düşünceler doğrultusunda etkilemek olmuştur. Bunu da birkaç noktada toparlayabiliriz.

PKK'yi sol radikal bir çizgide tutarak, bu noktada etnik planda siyasallaşmasını ve olgunlaşmasını sekteye uğratmak, önlemek.

PKK'yi siyasal olarak hiçbir geleceği olmayan İran-Suriye-Libya-Ortadoğu'daki radikal örgütler ittifakı içinde tutmak. PKK'yi anti-Amerikancı, anti-İsrailci, anti-Batıcı konumda perçinlemek.

PKK'yi Güney Kürdistan'daki devletleşme süreciyle çatışmalı duruma sokmak ve o durumun sürmesini sağlamak.

Radikaller-pasifistler ayrıştırması ve vuruşturması taktiğiyle, PKK'yle diğer Kürt örgütleri arasındaki yakınlaşmaları engellemek.

Ortadoğu federasyonu projesiyle PKK'yı Kürt ve Kürdistan örgütü profilinden ve ulusal demokratik mücadele hedeflerinden uzaklaştırmak. PKK'nin 8. Kongresi'nde KADEK adını alması ve bir Ortadoğu örgütü haline gelmek istemesini ve bu kararları okuyucuya hatırlatmak isteriz.

PKK'nın daha çok Kürdistanlılaşmasını önlemek ve onu Türkiyelileştirmek! Bu nokta zaten yazımızın bir bütün olarak konusunu oluşturuyor ve gelişmeler de okuyucular tarafından izleniyor.

Bekaa'yı etkileyerek Kürdistan ve Türkiye'deki Kürt profilli legal mücadeleyi ve örgütlenmeyi de manipüle etmek.

Ve son nokta olarak, Yalçın Küçük'ün kendi deyişiyle, İmralı discours'unun düşünsel hazırlayıcılığı yapmak. Bu alanda da elhak başarılı olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Yalçın Küçük, Türk devletinin "müfrit çekirdeği" konumundaki Genelkurmay hesapları doğrultusunda PKK sahasında, dolayısıyla Kürt ulusal hareketinde düşünsel ve politik alanda çok etkili bir "Türk Lawrence" rolünü ifa etmiştir. Detaylar ve detayların açığa çıkması, artık siyasal tarihin bir konusudur ve tabii PKK'nın yazılı ve "sözlü" arşivlerinin masanın üzerine yatırılmasına bağlıdır.

Bu noktaları daha da çoğaltmak mümkün. Burada yazımızın bu bölümüne bir nokta koyalım ve gelecek bölümde İmralı discours'unu okuyucularla birlikte inceleyelim.

Abdullah Öcalan, Rafet Ballı'yla yaptığı röportajda şöyle diyor:

"..... PKK'ya da ... bazı dayatmaların olduğunu biliyorum. 'Silahtan el çekin. Tamamen gelin Türkiye demokrasisi sınırları dahilinde hareket edin. Gelin bir Kürt TKP'si de siz olun' deniyor. Bu konuda bazı ahmak PKK'lılar, bazı hain PKK'lılar çıktı, çıkıyor. Bütün bunların rejim tarafından desteklendiğini de biliyorum" (age kitap 1. Baskı, s. 248).

Öyle anlaşılıyor ki, şimdi artık "bir Kürt TKP'si" olmalarına da müsaade etmiyorlar. O nedenle mutlaka ve mutlaka Türkiyelileşmeleri gerekir, "Türkiye partisi" kurmak gerekir. Öbür türlere izin yok. Ya da Ortadoğu'yu demokratikleştirmeyi hedef alan, iktidar amacı olmayan bir parti olacaksınız.

Bilmem acaba Öcalan şimdi de "gelin bir Kürt TKP'si de siz olun" diyenlere, bu görüşlere sıcak bakanlara yine "ahmak ve hain PKK'lılar" olarak bakıyor mu? Üstelik kendisi Kürt partisi işinden vazgeçmiş, milleti ille de Türkiye partisi olun diye baskı altında tutuyorken! Bu sorunun cevabını da Abdullah Öcalan'a ve onun İmralı konseptinin peşinden gözü kapalı gidenlere bırakalım..

Avukat Eren Keskin'i Bir Yıl Mesleğinden Eden Röportajın Hikâyesi

Mehmet Sanrı

Yıl 1995, Newroza'a bir kaç gün kala, Eren Keskin'le röportaj yapmak için -bugün onun "başını yakan" röportaj- Sultan Ahmet'teki bürosunda görüşmüştüm. Ancak bu konuya geçmeden Eren'in temel bir özelliğine dikkat çekmek ve birkaç şey söylemek istiyorum:

Resmiyetin hakim olduğu ilişkilerde, insanlara genellikle soyadlarıyla hitap edilir. Ancak kanaatime göre Eren, kendi özüyle ve ön adıyla özdeşleşmiş bir insandır. Onu sadece, Kürdistan'da köyü yakılmış, yakını katletmiş, işkencelerden geçirilmiş insanların yanında değil, peki dünya'nın herhangi bir yerinde, herhangi bir haksızlığa uğramış, herhangi bir insanın yanında da bulabilirsiniz. Her şeyden önce Eren'in bu insani duyarlılığı onu kendini bir "Kürt gibi", hatta "Kürt milliyetçisi" gibi hissetmeye neden oldu ve sanırım onun "başını yakan" da bu oldu.

Yaşar Kemal'in sık sık kullandığı bir laf var; "Bu ülkede namuslu olmanın bedeli var" diyor. Eren, bu bedeli bolca ödeyenlerden biridir ve hala ödemektedir. Eren'in kaç kez gözaltına alındığının sayısı belli değil... Tehditlerin bin bir türünü aldı... Diyarbakır'da içinde bulunduğu araç otomatik silahlarla tarandı... Yazdıklarından dolayı hapis yattı ve nihayetinde onuruyula sürdürdüğü tek geçim kaynağı olan avukatlık mesleğinden bir yıl men edildi. İyi de bu mesleğini icra ederken, birisine hakaret, haksızlık mı etti? Mesleğini istismar mı etti? Birilerinin canına malına mı kastetti? Hayır o sadece edindiği hukuk formasyonu ile insani erdemi ve adalet

duygusunu yansıtmaya çalıştı ve hep bunun savışını verdi. Türkiye'deki insan hakları ihlallerini bütün dünyanın gündemine de taşıdı. Bu yüzden Türk Genel Kurmay'ın da açık hedefi haline geldi. Ancak o yılmadı, ve en son kendisine verilen ceza ile bu ülkede hukukun mu ya da 'gugukun' mu hakim olduğunu gösterdi.

Türk Barolar Birliği, İstanbul DGM'nin, *Medya Güneşi* gazetesinde yayınlanan bir röportajda "bölücülük propagandası" yaptığı gerekçesiyle 1997 yılında verdiği 1 yıl 10 ay hapis cezasını esas alarak Eren Keskin'i bir yıl mesleğinden men etti. Hani bir söz var; "Et kokarsa tuza basılır, ya tuz kokarsa ne olur?" "Tuz kokarsa hukuk işler" diyenler var. Peki "hukukun kaleleri" sayılan Barolar, meşruiyetleri her yönüyle tartışmalı olan DGM'lerin notterleri olursa ne olur?

İstanbul DGM'nin Eren'e verdiği ceza, basın suçlarını erteleme yasasıyla ertelendi ve Eren üç yıl olan ertelenme süresinde benzeri bir "suç" işlemediği için bu cezası düştü. Ama Türkiye Barolar Birliği, Eren'in peşini bırakmadı ve daha ilginç; eğer Eren sözkonusu cezayı yatmış olsaydı, Baro Eren'i süresiz mesleğinden men edebilirdi. Süresiz değil de, sade-

ce bir yıl mesleğinden uzaklaştırmanın nedeni, alınan cezanın ertelenmesidir. Cezanın ertelenmesi de “kişiyi yeniden topluma kazandırmak” amaçlı olduğu için, Eren’e ilişkin Baro da, bu amaca uygun sadece bir yıl mesleğinden uzaklaştırma kararı almış! Bu bir garabet değil mi? Bir hukukçu, kendisiyle yapılan bir röportajdan dolayı mesleğinden oluyor, ki bu röportajda her hangi bir kişiye, zümreye veya millete karşı en ufak bir kötü söz yok. Tam tersine gayet insani duygularla kendi düşüncelerini ifade etmiş.

Başta dönüyorum; Eren, sözkonusu röportajdan epey önce, Özgür Gündem gazetesinde yazdığı bir makale nedeniyle 2 yıl hapis cezası almıştı ve bu ceza Yargıtay tarafından da onanmıştı. Birkaç idealist arkadaşla birlikte, çalıştığımız Medya Güneşi’nin de avukatıydı Eren. Gazetemizin her sayısı toplatılıyor ve yazı işleri müdürleri hapse atılıyordu ancak Eren, bütün bu davaları bir bir takip ediyordu ve sanırım bizim arkadaşlarımız ona karşı olan “borçlarını” da hiç bir zaman ödeyemediler.

Eren avukatımızdı, bir insan hakları savunucusuydu, “Dünyanın Kürtlere Borcu Var” başlıklı bir makalesinden dolayı ceza almıştı, gidip hapis yatacağı. O

yüzden onunla bir röportaj yapmayı düşündük, röportajı da ben üstlendim ancak adımlı kullanmadım; ve işte bugün Eren’in bir yıl mesleğinden uzaklaştırılmasına neden olan 15-30 Nisan, 1995 tarihli Medya Güneşi’nde yayınlanan o röportajı, olduğu gibi noktasına, virgülüne dokunmadan sadece soruların başında Medya Güneşi’nin yanında kendi adımlı köşeli parantez içine alarak yazıyorum; bunu da vicdani bir mesele olarak yapıyorum. Birileri Eren’in o söylediklerinde suç buluyorlarsa, buyursunlar ben de aynı suçu bir kez daha işliyorum. Röportajın yazarı olarak sadece sorularına değil, sorulara verilen her cevabının da altına imzama atıyorum. Bu röportaj da 'suç' unsuru olabilecek, böyle ağır bir cezayı gerektirecek ne var acaba? Bunu merak edenler tekrar okuyabilirler...

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi eski yönetim kurulu üyesi Avukat Eren Keskin, yaptığı konuşmalar ve yazdığı çeşitli yazılardan dolayı yargılandığı davalardan birinde, İstanbul DGM tarafından 1 yıl hapis, 250 milyon lira para cezasına çarptırıldı. Cezası, Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşen Eren Keskin’le cezaevine girmeden önce yaptığımız söyleyişi okurlarımıza sunuyoruz.

Medya Güneşi, Sayı 63, Yıl 8, 15-30 Nisan 1995, s. 12-13

Eren Keskin: “Kendimi son derece Kürt hissediyorum. Hatta Kürt milliyetçisi sayabilirim”

EREN KESKİN “TERÖR” HÜKÜMLÜSÜ

Medya Güneşi [Mehmet Sanrı] : Ceza aldığınız dava ve diğer dosyalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

Eren: Benim ceza aldığım dava, Gündem gazetesinde çıkan bir yazı, bir de Belçika Parlamentosu’na gönderilen bir tebliğ nedeniyle açılmıştı. Bu tebliğ, “Dünyanın Kürt Halkına Borcu Var” başlıklı bir yazıdan oluşuyordu. Bu yazıdan cezam kesinleşmiş durumda: 2 yıl hapis 250 milyon lira para cezası. Yine, Yargıtay’da olan bir dosyam daha var. O da Paris Kürt Konferansı’na ilişkin Doz Yayınevi’nin yayınladığı bir kitapla ilgili. Ve bu kitapta PKK adına yapılan bir konuşmadan dolayı ceza aldım. Bundan da 6 ay hapis, 50 milyon para cezası verildi. Bunun dışında bir panelde yaptığım bir konuşma var. Yine, bir basın açıklaması yapmıştım. “Devlet Kürdistan’da vahşet uygulanıyor” diye. Ondandan da açılmış bir dava var. Bir de 1200 imzalı Birleşmiş Milletlere verilen dilekçeden dolayı bir dava daha var. Ayrıca İnsan Hakları Derneği’nin çıkardığı bir özel yayının son şeklini ben yazmıştım; ondan dolayı da bir davam var.

Hakkımda tutuklama çıkarılan, yani Yargıtay’dan dönen dosyamın, aslında henüz Yargıtay’dan dönmesi gerekiyordu. Çünkü bu, Özgür Gündem gazetesinde yayınlanan bir yazıdan dolayı açılmış bir dava idi ve henüz benim yazımın çıktığı sayıdan önceki sayıların davaları bile Yargıtay’dan dönmedi. Ben bunu şöyle değerlendiriyorum: Bununla, Kürtlerin iadesi ile ilgili Almanya’daki Federal Meclis’in toplantısına katılmam engellenmek istendi. Ve bu amaçla, bu dosya yollandı. İşte bağımsız yargı (!) böylece ne kadar bağımsız olduğunu gösterdi ve aynı gün tutuklama kararı çıkarıldı.

Böylece, benim Almanya’daki toplantıya katılmam engellendi.

Bunun üzerine, Almanya’daki toplantıya katılmak üzere yerime görüşülebilecek tek kişi olarak ismini söylediğim Avukat Mercan Güçlü’nün evi bir hafta içinde önce basıldı, talan edildi; daha sonra da kundaklandı. Tüm bunların, bu süreçte Avrupa’ya birtakım şeylerin duyurulmasını engellemeye yönelik olduğuna inanıyorum.

Medya [Mehmet Sanrı] : Almanya'daki Federal Meclis toplantısına, siz neler sunmayı düşünüyordunuz, ne anlatacaktınız?

Eren: Kürt mültecilerle ilgili son olarak bu Federal Meclis'in yapacağı bir toplantıydı. Benim de, asıl konum, "Türkiye'de Kürtlerin durumu" idi. Yani Türkiye şunu söylüyor: Kürdistan'da bir savaş, -tabi onlar terör diyor- devam ettiği için orada güvenlik yok. Ben de bunun tersine; Kürtlerin Türkiye'de de çok büyük sorunları olduğunu, bir kimlik kontrolünde sadece kimliğinde Diyarbakır yazılı olduğu için insanların gözaltına alındığını, toplu gözaltı operasyonlarını, işkenceleri, Kürtlerin metropollerde yaşadığı barınma ve işsizlik sorunlarını ve buna benzer diğer sorunları anlatacaktım. Örneğin sadece oğlu gerilla olduğu için ve oğlunun resmini evinin duvarına astığı için, oğlunun mektuplarını sakladığı için 50 yaşındaki bir kadının gözaltına alındığı, işkence gördüğü vb. örneklerle Kürtlerin durumunu izah etmek pekala mümkün. Bunların önüne geçilmeye çalışıldı, fakat devlet yanıldı. Ben, yine götürebileceğim evrakları ve söyleyeceğim tüm şeyleri yazılı olarak özel kurye aracılığıyla gönderdim.

Medya[Mehmet Sanrı] : Düşüncenin suç olmaktan çıkarılacağı söylenirken siz bir düşünce "suçlusu" olarak "içeriye" giriyorsunuz. Bu durumu ve aydınların bu konudaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Eren: Türkiye'de devlet yapısı bu olduğu sürece, Anayasa değişmediği sürece ve Kürtler kendi ulusal kimlikleriyle açık olarak Anayasa tarafından tanınmadığı sürece, düşünce suçunun ortadan kalkacağına inanmıyorum. Çünkü sadece TMY'de değil, düşünceyi kısıtlayan hükümler. Türk Ceza Yasası'nda var, Dernekler Yasası'nda var. En başta Anayasa'nın 28. maddesi var. Yani bunların tümü değişmediği sürece, TMY'nin 8. maddesinin değişmesi hiçbir şey ifade etmeyecek. Ancak şu süreçte belki bir seferliğine "af" çıkaracaklar. İşte, şu anda devleti sıkıntıya sokan bazı isimleri cezaevinden çıkaracaklar. Böylece biz de çıkacağız büyük ihtimalle. İşte Yaşar Kemal'in yargılandığı dava düşecek vb. Ama ben, bunun dışında Türkiye'nin çok büyük değişiklikler yapacağını düşünmüyorum.

Medya[Mehmet Sanrı] : Türkiye'de aydınların düşünce özgürlüğü konusundaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Son dönemlerde, geçmişe göre seslerini yükseltmeye başladılar gibi. Ne dersiniz?

Eren: Türkiye'de aydınların yaptığı birtakım olumlu şeyler var ama, yine şunu anlayamıyorum. Çeşitli imza kampanyalarında "düşüncelerine katılmasam

bile" deme gereğini duyuyorlar hala. Bunu hiç anlamıyorum. "O kişinin söz söyleme hakkını savunuyorum" demeleri bence yeterli. Bu konuda yine dolaylı ifadelerle Türk aydını kendini koruma çabasında. Yani bütün bunları yaparken hala, "düşüncelerine katılmasam bile" diyerek kendini koruma yoluna gidiyor. Bunu doğru bulmuyorum. Doç. Dr. Fikret Başkaya'nın dediği gibi: insanların anti-Kemalist olmadan demokrat olabileceğine inanmıyorum. Ama yine bunlar olumlu çabalardır, desteklenmesi gereken çabalardır.

Medya[Mehmet Sanrı] : Guatemalalı bir şair, Otto Rene Castillo, bir şiirinde şöyle diyor: "İnsan ancak böyle insan olur: sabah-akşam insan olmanın kavgasını vererek..." Devlet tarafından çok yoğun olarak işlenen insan hakları ihlallerine ve hatta insanlık suçlarına karşı, toplum olarak gerekli insani duyarlılığa sahip olduğumuz söylenebilir mi?

Eren: Ben şunu söyleyeyim: Eğer insanlar Türkiye'de ve Kürdistan'da yaşananlara karşı biraz daha duyarlı olabilselerdi, Kürdistan'ın durumu bu olmazdı. Çok az sayıda duyarlı insan olduğuna inanıyorum. İnsanın Türkiye'de duyarlı olabilmesi için mutlaka anti-Kemalist olması gerekir diye düşünüyorum. Çünkü Kemalizm'den kurtulmadan, özellikle Kürt halkına ve Kürt sorununa ilişkin bir takım olayları doğru değerlendirmek mümkün değil. Bu yüzden insan hakları ihlallerine yönelik çok az sayıda insanın duyarlı olduğunu görüyorum.

Örneğin, ben Almanya'ya gidebilirdim. Alman devletinin resmi davetlisi olarak 15 Mart günü için Alman Konsolosluğu bana bilet verdi ve Alman devletinin koruması altında olduğumu, Almanya'ya çıkabileceğimi söylediler bana. Ben kendim çıkmak istemedim. Ancak bir takım insanların yurtdışına çıkma gibi bir hakları olduğuna inanıyorum. Çünkü farklı bir mücadele alanı seçmiş bu insanlar. Ama ben legal mücadele alanını seçtiğim için, burada kalıp cezaevinde mücadele etmeyi kendi açımdan daha uygun gördüm. Belli bir zamanı mı var mücadelenin? Hayır, ölene dek bulunduğum her durumda olaylara müdahale etme gibi bir şansım olabileceği inancını taşıyorum. Bu nedenle ben burada kalmayı tercih ettim; yani hiçbir şey bitmedi benim için.

Medya[Mehmet Sanrı] : Sizde hak ihlallerine karşı yoğun bir duyarlılık gözleniyor: Dayak yiyip evinden kovulan kadından, işkencede öldürülen gerillaya ve sakatlanan askere kadar; mağdur olan herkesin acısını adeta kendi içinizde hissediyorsunuz. Sizin hakkınızda böyle bir izlenimiz var. Bu duyarlılığınız nereden kaynaklanıyor?

Eren: Bilmem ki, ne diyeyim. Ben sonuçta bütün o dediğiniz hak ihlallerinin aynı güç tarafından yapıldığına inanıyorum. Neticede, benim karşı çıkışım hep aynı güçlerdir. Örneğin; benim çoğunlukla Kürtlere yönelik hak ihlalleriyle ilgilendiğim sanılıyor. Gerçekten de öyle. Ancak İnsan Hakları Derneği sürecinde 4 yıl yöneticilik görevi yaptım. O sırada eşcinseller gözetimine alındı, işkence gördü; fakat insanlar onlarla fazla ilgilenmek istemediler. Ama ben onlarla da ilgilendim. Çünkü biliyordum ki, bizim müvekkillerimize işkence yapan güçle onlara işkence yapan güç aynıdır.

Duyarlılığa gelince, bu biraz kişilik özelliği sanırım. Şöyle söyleyeyim; ben daha küçükken, o zaman tanrıya inanmak zorundaydım. Küçüktüm, ilkokul çağında, Çamdan dışarıya bakarken, soğuk havada kar içinde bekleyen çıplak çocukları gördüğümde, şunu düşünüyordum: Madem tanrı var, neden bu çocukların hali böyle perişan? İşte kafamdan böyle sorular geçiyordu. Sanırım duygusallığım ailemden geçmiş bana. Aslında böyle olmamızın çok iyi olmadığını düşünüyorum.

Medya[Mehmet Sanrı] : *İnsan hakları mücadele-
nizde ne tür baskılarla karşılaşılıyorsunuz? Sanırım,
zaman zaman tehdit ediliyorsunuz.*

Eren: İlk başta ben çok rahatsız oluyordum. Daha doğrusu rahatsız ediliyordum. Yani çok telefonlar geliyordu. İşte, gün veriyorlardı, şu gün öleceksin filan diye. İlk tehdidi aldığım gün dışarı çıkmaktan çok korktum. Acaba babamı yada dayımı yanıma alıp mı çıksam diye düşündüğüm oldu. Sonra, onların da başına iş gelir, vurulurlar gibisinden garip duygulara kapılıyordum. Ama bir süre sonra insan alışıyor. Hatta zaman geçince gülüp geçmeye başladım bu tür tehditlere. Dana önce telefon tehditleri çok oluyordu. Bu ara pek olmuyor. En son Medet Serhat'ın öldürüldüğü gece olmuştu. Ben, büyük bir ihtimalle onun katilleri aramıştır diye düşünmüştüm. Onun dışında takip edildiğim oldu. Hatta bir keresinde beni takip eden birisiyle, neden beni takip ediliyorsunuz diye kavga bile ettik. İşte böyle. Türkiye'de zaten böyle yaşanıyor. Bir defa Avukat Osman Ergin ile Diyarbakır'da silahlı bir saldırıya uğradık. Bunu bile hala gülerken konuşuyoruz. Şoförün "isabet aldık, yatın!" demesine biz artık gülüyoruz. "Ölecektik" diye gülüyoruz. Başka türlü olmaz zaten. Mutlaka korkuyorum. Herkes korkuyor; ama kendini bu şartlara alıştırmak zorundasın.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Tüm bunları, siz de ifade ettiniz, daha çok Kürt sorunu ile ilgilenmeniz nedeniyle yaşıyorsunuz. Peki Kürtlerle ilgili duyarlılığınızın kaynağı ne? Bildiğimiz kadarıyla Kürt de değilsiniz.*

Eren: Ben esas olarak Kürdistanlı bir ailenin çocuğuyum. Fakat benim ailem hiç Kürt kültürüyle büyümemiş; ben de Kürt kültürüyle büyümedim. Bundan 11-12 yıl önceye kadar Türk sol siyasetine yakınlık duydurdum. Orada sevdiğim bir Kürt, benim ağabey dediğim biri, bana ilk kez farklı şeyler anlattı. Kürdistan'ı bilmiyordum. Yavaş yavaş ilgi duymaya başladım. Tabi daha sonra Ahmet'le (A. Zeki Okçuoğlu) tanışmam, bunun dışında Kürdistan'da gelişen mücadele beni son derece etkiledi. 11 yıldır Kürtlerle sürekli iç içeyim. Yani kendimi son derece Kürt hissediyorum. Ailemizde kimisi bir Kürdüz diyor kimisi değiliz diyor. Bilmiyorum, ben kendimi son derece Kürt hissediyorum. Hatta Kürt milliyetçisi bile sayabilirim kendimi. İşte benim böyle bir Kürtlük duyarlılığım var. Zaten anne tarafım Çerkez. Kesinlikle Türk değilim. O konuda içim rahat. Bunu Türklere karşı bir saygısızlık anlamında söylemiyorum. Ama Türk olmak istemezdim.

Ancak, yine de, bu bir çeşit tepki olarak değerlendirilebilir. Türkiye'de muhalif olması gereken kesimlerin bile doğru yerde tavır alamayılarından kaynaklanan bir tepki olabilir. Ayrıca "Türk ve Kürt halkları kardeşdir" şeklindeki sloganlara da inanmıyorum. Çünkü bu kardeşliğin sadece söylemde kaldığını düşünüyorum. Ancak dost olmaları gerekiyor. Dostluk konusunda ise, Türklere büyük görev düşüyor. Çünkü Kürtler Türklere dost olabilmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Kürtlerin yürüttüğü mücade-
lenin seyri hakkında ne düşünüyorsunuz?*

Eren: Bir kere 70 yıldır Türkiye Cumhuriyeti devleti, Kürt halkına karşı bir savaş yürütmektedir. Ayrıca bu süreç içerisinde de Kürtlerin ulusal mücadelesi hiç sinmemiş. Zaman zaman kesintiye uğramış, kimi zaman daha hızlanmış. Ben, ulusal mücadelenin sonuca götürülebilmesi için, Kürtlerin ve tüm Kürt siyasi hareketlerinin kendi aralarında mutlaka ulusal birlik oluşturmaları gerektiğine inanıyorum. Ancak ulusal bir birlikle başarıya ulaşabilir. Şahsen ben, bu konuda üzerime ne düşerse yapmaya çalışırım. Ve her Kürdün ulusal birlik konusunda çaba sarf etmesi gerektiğine inanıyorum.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Peki, siz bir kadın olarak, -8 Mart vesilesiyle soralım-, kadının toplumdaki ve mücadeledeki yeri, bir de feminizm konusunda ne düşünüyorsunuz?*

Eren: Yargıtay'daki dosyamın geri dönmesi ve aynı gün hakkımda tutuklama kararı çıkması, 8 Mart'a denk geldi. Bu da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bana 8 Mart hediyesi (!) oldu.

Ben herkesin, nasıl inanıyorsa öyle yaşaması gerektiğine inanıyorum. Ben kadınların feminist olma gibi bir hakları olduğuna, tabii ki inanıyorum. Ancak kendim feminist değilim. Onlarla örtüştüğüm yanlar oluyor. Ancak kendimi feminist olarak tanımlamıyorum. Yani feminizmi, Medeni Kanun'da yapılacak değişikliklere indirgememek ya da erkeklerle paylaşılan iş oranına göre değerlendirmemek lazım. Bunlar bana saçma geliyor. Bence kadının tamamıyla ekonomik, politik hayata katılımıyla ilgili bir şey. Bu anlamda ben, sosyalistler de dahil olmak üzere kadının son derece ezilmiş olduğuna inanıyorum. Kadının kurtuluşunun ancak kendi mücadelesiyle mümkün olacağını düşünüyorum. Ama özellikle Kürt kadınlarının, ulusal ve toplumsal kurtuluş sürecinde yer alarak, hep kendi sözünü söyleyerek, ama erkeklerle de birlikte davranarak bu işi götürmeleri gerektiğine inanıyorum. Tabii bu konuda erkeklere de çok büyük görev düşüyor. Ancak erkeklerden pek umutlu olduğumu da söyleyemem. Çünkü bütün dünyada erkek egemen bir görüntü var. Fakat bu, sonuçta kadınların kendi mücadeleleriyle olacak.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Siz eğitim görmüş, belli bir sosyal statüsü olan bir kadın olarak, kadın olmanızdan kaynaklanan ne tür sorunlarla karşılaşıyorsunuz?*

Eren: Tabii ki, hayatın her aşamasında var. En başta aileden başlayalım. Ben şimdi 35 yaşındayım ve hala eve akşam geç gideceğim günlerde mutlaka izin almam gerekiyor. Oysa nisbeten demokratik, ılımlı bir ailem var. Gayet ılımlı, güzel insanlar. Ama buna rağmen erkek kardeşim böyle sorunlar yaşamıyor. Bunun dışında, mesleki alanda yaşadığımız sorunlar var. Ben daha çok siyasi davalara girdiğim için, örneğin Terörle Mücadele Şubesi'ne gittiğimizde, bir erkek avukatın da gözaltındaki müvekkilleriyle görüşmesi engelleniyor. Ama o avukatlara cinsellik içeren küfürler edilmiyor. Ben bunu yaşıyorum. Veya bana telefonla tehdit geldiğinde, arkasından o... kelimesi ekleniyor. Bunu, bir erkek yaşamıyor. Bu tür şeyler her alana sinmiş; bunu söküp atmamak çok zor.

Şimdi Türkiye'de her şey son derece Türk usulü gidiyor. Örneğin feminizm Türk usulü, çevrecilik Türk usulü. Böyle olduğu sürece bence kadın mücadelesi de gelişmeyecek. Mesela Türk feminist kadınlar ve kadın kuruluşları, Türkiye'de dayak yiyen kadınla ilgileniyorlar; ama Kürdistan'da işkence gören kadınlarla ilgilendikleri yok. Yada çevreciler, Belgrad ormanları yakıldığında tepki gösteriyorlar ama Kürdistan'da her gün ormanlar yakılıyor, bununla ilgilenmiyorlar. Yani sorunların bir tarafı hep eksik bırakılıyor. Söylemek istediğim bu. Hala Mustafa Kemal'e saygı duyuyor kadınlar. Oysa M. Kemal'in Türkiye'de kadınlara ne ver-

diği söylenebilir: Ne vermiş ki? Türkiye'de Medeni Kanun'da kadın ikinci sınıftır. Bu açık bir şekilde böyledir. Kadın ikinci sınıf vatandaşdır. Buna rağmen kadın örgütleri Mustafa Kemal'e övgüler diziyorlar. Böyle olduğu sürece de, erkek egemen bir ideoloji olan Kemalizm'den kurtulamadıkları için kendi özgürlüklerini sağlamaları pek mümkün değil. Yani bütün temel konularda bir kopukluk ve tutarsızlık söz konusu. O nedenle de çok doğru işler çıkmıyor. Bir de örgütlenmenin önünde çok büyük engeller var. Örgütlenme özgürlüğü olmadığı için ve kadınlar da yeterince örgütlenmediği için her şey ağır aksak gidiyor. Tabii bu sadece örgütlenme özgürlüğüyle ilgili değil. Erkekler de engelliyor kadınların örgütlenmesini. Bütün bunlardan dolayı kadınların her alanda çok büyük sorunları var.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Yakında cezaevine gireceksiniz. Cezaevinde ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

Eren: Ben bunu çok düşündüm. Cezaevinde ne yapabilirim yada ne yapmam gerekiyor diye. Bir kere, oranın kurallarına uyma kararı aldım. Müvekkilim olarak tanıdığım, sevdiğim insanları daha yakından tanımak istiyorum. Bunun dışında çok daha yoğun bir şekilde kitap okumayı istiyorum. Eğer tutukluluğum uzun sürerse, yani yasa çıkmazsa, İngilizcemi geliştirmek istiyorum. Bir de aydınlar cezaevine girince, kendilerine biraz daha özel ve farklı davranılmasını bekliyorlar. Ben öyle yapmayacağım. O konuda kararlıyım. Yani tam, böyle bir "terörist" gibi cezaevinde kalmak istiyorum.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Cezaevini çok hoş anlatıyorsunuz. Oraya güle oynaya gider gibi bir haliniz var.*

Eren: Valla ben yalnız kaldığımda ağlıyorum. Fakat beni çok rahatsız eden şu: Benim babam kalp hastası ve benden dolayı çok üzülecek. Ailemin benim durumuma alışması çok zor olacak. Benim küçük bir yeğenim var. O, benim yokluğuma çok zor alışacak. Bunun dışında benim fazla bir sıkıntım yok. Zaten hazırlıklıyım. Bir de, bizim Kürtler her şeye gülüyorlar. Benim de durumum böyle işte. Gülüyorum.

Medya [Mehmet Sanrı] : *Sürekli politikayla iç içe olmanıza rağmen, daha çok insan hakları mücadelesi içinde şekillenmiş bir siyasi kimliğiniz var. Cezaevinden çıktıktan sonra politikayla daha aktif bir şekilde ilgilenmeyi düşünüyor musunuz?*

Eren: Şu anda öyle çok net bir düşüncem yok. Yine bu biçimiyle devam edeceğim herhalde; ama olabilir de.

Medya[Mehmet Sanrı] : *Son olarak bir Newroz mesajı alalım sizden.*

Eren: Ben, 1995 Newroz'unun öncelikle Kürtlerin kendi aralarındaki barışa yönelik bir adım olmasını diliyorum. Sonrada Kürdistan'daki mücadelenin belirli bir barış sürecine girerek, sonunda Kürtlerin hak ettiği tüm haklarına kavuşmasını diliyorum.

Hoybûn'un, Türk Hükümeti'nin İlân Ettiği Affa İlişkin Mart 1928'de Yaptığı Çağrı

“Ey Kürtler! Biliyorsunuzki Türk hükümeti Kürtler için son günlerde sözüme ona bir af çıkarmıştır. Bu affı çıkarmakla Türk hükümetinin amacı, Türkiye sınırları dışında yaşayan Kürt milliyetçileriyle, halen dağlarda isyan halinde olan içerdeki Kürtleri hile ile ele geçirmektir. ‘Hoybûn’ Kürt örgütü bu kritik dönemde Kürt Ulusu’na bu konuda uyarıda bulunmayı kutsal bir görev sayar.

Herşeyden önce şunu söyleyelim ki, Türklerin’in ilan ettikleri bu af, kesinlikle samimi ve gerçek bir af değildir. Türkler kendi kontrolleri dışında bulunmakta olan Kürtleri ülkeye getirerek tevkif etmek istiyorlar. Çünkü:

1- Türk hükümetinin, içeride isyan halinde olan Kürtler’e kuvvet yoluyla boyun eğdirme ümidi yoktur. Ülkenin dışında olan Kürtlerin’in ise Türk hükümetinin sözüne güveni hiç yoktur. Geçen üç yıllık devre içinde Türk hükümetinin güttüğü siyaset hernekadar Kürt halkına çok pahalıya mal olduysada, bu siyaset aynı zamanda Türk devleti için de büyük zararlara ve zorluklara mal olmuştur. Bunun için Türk hükümeti, Kürt isyancıları ve sınır dışındaki milliyetçi Kürtler sorununu kolay bir yol-

la çözümlenmeyi planlamaktadır. Bu çözüm yolu ise aftır. Şurası gerçekki, şayet bazı Kürtler bu affa inanıp teslim olurlarsa, mutlaka yok edileceklerdir.

2- Türkiye’de barış, kanun ve düzen mevcut değildir. Avrupa ve Amerika Türkiye’ye güvenmemekte, bu ülkelerin günlük basınları devamlı olarak Türkiye içindeki kargaşalıklar hakkında ve Mustafa Kemal idaresinden hoşnut olmayan Kürtlerin isyan halinde oluşlarını ve bu hareketlerinde haklı olduklarını belirtmektedirler. Türkler, dünyaya Türkiye’nin barış içinde olduğunu göstermek ve Batı’nın güvenini kazanmak, onlardan ekonomik yardım koparabilmek umuduyla bu affı gerekli bulmaktadır. Kısacası bu af, sadece Türklerin çıkarları gözüönüne alınarak planlanmış ve Kürtleri yeni bir tuzağa düşürme amacını gütmektedir.

3- Ulusumuzun üç yıl devam ettirdiği isyan ve gösterdiği kahramanlıkları sayesinde, bugün dünyanın her tarafında Kürtlerden bahsedilmekte, Türklerin canavarlıkları anlatılmakta ve Kürt halkının varlığı kabul edilmekte ve bu halkın özgürlüğünü amaçladığı kavranılmaktadır. Türkler bu sahte af ile bir Kürt sorununun

olmadığını dünyaya göstermek istemektedirler. Ve eğer dışarıda bulunan Kürtleri de geri getirebilirlerse, onları da yok edip artık dünya kamuoyunu bir Kürdistan'ın var olmadığına inandıracaklardır.

4- Türkler, yabancı devletler tarafından gelebilecek hücumlardan korkmakta ve herhangi bir savaş olduğunda, Kürtlerin bu fırsatı kullanarak kendi bağımsızlıklarını ilan etmelerinden endişelenmekte ve bunun için de şimdiden Kürt gücünü boğmak istemektedirler.

5- 'Hoybûn' Örgütü Türk hükümeti için büyük bir endişe teşkil etmektedir. Türk hükümetleri bundan önce de suikastler ve hileler yoluyla Kürt örgütlerini dağıtmışlardır. İşte şimdi de 'Hoybûn'u dağıtmak istiyorlar. Halbuki bütün Kürt halkı 'Hoybûn'la birliktedir ve bütün uluslar kendi bağrından doğan öz örgütleri yoluyla nasıl bağımsızlıklarına kavuştularsa, Kürt Ulusu da kendi öz örgütü olan 'Hoybûn' öncülüğünde bağımsızlığına kavuşma isteğindedir. Bu nedendir ki, Türk idaresinin en büyük arzusu 'Hoybûn'u dağıtmaktır.

Af çıkarılmasının gerçek nedeni işte budur. Fakat inanmış Kürtler 'Hoybûn'a sadık kalacak ve Türk idarecilerinin riyakarlıklarına inanmayacaktır.

Affin, katliamı hedef tutan amacını açıklamak için, korkunç bir gerçeği anlatalım. Biliyorsunuz ki, geçen kış çok sayıda Kürt sürgün edildi ve onların büyük bir kısmı yolda kırıldılar. Şimdi yine karakış ortasında -sözüm ona affı uygulamak amacıyla- bu zavallıları eski yerlerine götürmek için yola çıkarılmışlardır. Oysa onların birçoğu, Türk idarecilerinin çıkardığı sahte af nedeniyle yol boyunca kırılacak çoğunluğu yok olacaktır.

6- Türk hükümeti için herşeyden önce lider durumundaki kişiler önemlidir. Bundan dolayı bu ki-

şileri aldatarak Kürt Ulusu'nun 'başını kesmek' istemektedir.

7- Harput, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Urfa, Siverek ve Genç'ten sürgün edilmiş olan yüzbinlerce Kürtten, bugün ancak birkaç yüz kişi hayatta kalabilmiştir.

Bütün bunlardan görülüyor ki Türk hükümeti, Türk Ulusu'na af bağışlamamakta, tam aksine o, af yoluyla diğer Kürtlere yapıldığı gibi isyan eden Kürtleri öldürmek ve dış ülkelere kaçmış olanlarla lider durumunda olanları ele geçirmek istemektedir. Türk'ün affına inanılmamalıdır.

Türk hükümeti bir taraftan af çıkarıp, diğer taraftan da Kürt Halkı'nı yok etmeye devam ederken, şimdi de sözüm ona Doğu vilayetlerini düzene sokmak için İbrahim Tali isminde bir genel müfettişi göndermektedir. Halbuki genel müfettiş, katliamları daha hızlı ve daha sessizce devam ettirmek için bütün Kürdistan'da örfi idare ilan etmiştir."

"Kürtler! Türklerin affına inanmayınız!

Genel Müfettiş teşkilatına inanmayınız!

Türklerin insafına şağınmayınız!

Herhangi bir Türk hükümetinin Kürt haklarını tekrar vereceğine inanmayınız!

Birbirinizle birlik ve anlayış içinde olunuz!

Ümidinizi kaybetmeyiniz! Kürdistan bağımsızlığına kavuşacak ve Kürt Ulusu bahtiyar olacaktır!

Atalarımızın şu sözünü unutmayınız!

Bextê Rome Tune.!"

Kaynak: Garo Sasuni

Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. Yüzyıldan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Med Yayınları

English Summary

The Unbearable Lightness of Double-standardness

Mentioning how Turkey strives to reach a contemporary level of civilization, the universities and media, as well as the ruling circles of Turkey feverishly keep talking about the important position Turkey holds between West and the Islamic world. Academic circles work really hard to bring to light the geopolitical, geocultural and geoeconomic opportunities Turkey has; they consider all physical and human premises within the framework of the "national security" policy. The legislative circles attempt to teach the world lessons of legislation. Yet, while all that happens, Kurds and any sort of premises for Kurds are absolutely ignored; quite understandably, anything regarding the Kurds is considered to be harmful for the idea of Turkishness. In the light of this approach, all the premises of the Kurds; their history, geography, language and culture are excluded from the scope of science and legislation and are punished. If, despite all that, some "scientific" research is still necessary, this is done in such a way that all the phenomena and proofs are deformed according to the requirements of the official ideology.

Therefore, the Turkish-related institutions and formations neither see the situation of the Kurds as a social and political phenomenon nor they approach the Kurds as the subject of legislation and justice; they never attempt to question the justifications of Turkey's extra-judicial measures against the Kurdish formations. The honorable scientist İsmail Beşikçi has tirelessly been working on researches and analysis' which unmasked the double-standardness of Turkish administrative apparatus, Turkish university circles and media; and for that, he spent more than half of his life in the prisons while he is now out only under the "conditioned release" law and carries on his life "conditionally" out of prisons. The total amount

of the sentences he received, well exceeds a few hundred years.

One of the latest issues which became a subject of the double-standardness of Turkish opinion world and Turkish institutions and which also received an intensive coverage on the international political agenda has been that of Kirkuk. All the historical, geographical and demographical records of Kirkuk are well available. In the words of Mr. Mas'ud Barzani, "The Turkishness of Kirkuk is far from reality as much as the earth is far from the sky." But when the issue is approached out of the parameters of science and justice, Kirkuk is suddenly Turkified. If you happen to ignore the occupying character of Ottomans, you end up at counting everywhere they went into as an Ottoman legacy. In his article, "Türkiye'nin Irak Kürdistanı'ndaki Gelişmeleri Algılama Tarzı" (Turkey's Perception of Developments in Iraqi Kurdistan) in the current issue of Serbesti, Dr. Hamit Bozarslan explains the Turkish administration's unjust approach to the Kurds with following words:

"According to Ankara, 'Turks are Turks' and therefore they must have a state of their own in Cyprus, whereas 'Kurds are Kurds' and therefore they will not have state of their own. To resolve this paradox, we should either accept the postulate that the justice is not an universal value, but an organic virtue reserved to some specific ethnic groups, or that it is ultimately subordinate to force as the sole criterion of legitimacy both in foreign and domestic policies."

Meanwhile, we have allocated current issue of Serbesti mainly to Kirkuk question. We found Mehrdad Izady's article, "Sfenks'in Sakalı [ve Kerkük], Kürt Politik Safdilliliği Üzerine Notlar," (The Sphinx's Beard, Notes on Kurdish Political Navieté)

to be a significant one well to the point. Izady's article opens with a finding; "It is the level of awareness of the individual citizens that first needs to be elevated." Izady examines the Kurds' insensitivity towards their historical and geographical values compared to the Egyptians' reactions when a part of one of their world famous monuments, the Sphinx's beard had been spirited off by British colonial authorities. Criticizing Kurdish leaders and representatives for their hesitant conduct about Kirkuk, Izady points out to the fact that Kirkuk was founded 3800 years ago by the Hurrians, the ancient ancestors of the Kurds. According to Izady, Kirkuk has survived in an historical continuity as a Kurdish city and it did not go under Ottoman rule until very recently; Kirkuk and other neighboring cities in Kurdistan were ruled by Kurdish Baban principality from 1750s to 1830s.

Another well distorted truth by the Turkish official approach is some of the events took place in Kirkuk during 1958-59. Mas'ud Barzani touches these events in his book, "*Barzani and Kurdish National Liberation Movement*," with first-hand testimonies and documents. We have included related part of his book to the current issue of Serbesti under the title "*Kerkük Olayları*" (Kirkuk Events) which includes a sight report and various intelligence reports. An equally significant dossier is the one prepared by Kirkuk Defense Group-Denmark, which focuses on the scale of Arabization carried out in and the numbers of Kurds deported from Kirkuk. Examining the issue deeply and searching through a wide variety of sources, Author-researcher Müslüm Yücel contributes to the richness of our dossier with his article, "*Mezarlığında Bile Arap Bulunmayan Kent: Kerkük*," (A City With No Arabs Even in its Cemetery; Kirkuk). Dr. Hüseyin Tahiri's article, "*Kerkük: Tarih Tartışmaya Son Vermelidir*," (Kirkuk: History Should End Controversy) is also an important one. Foreign journalist Magg Zenger seems to call upon the conscience of humanity with the article "*Kendi Ülkesinde Mülteci Olanlar*," (Refugees in Their Own Country).

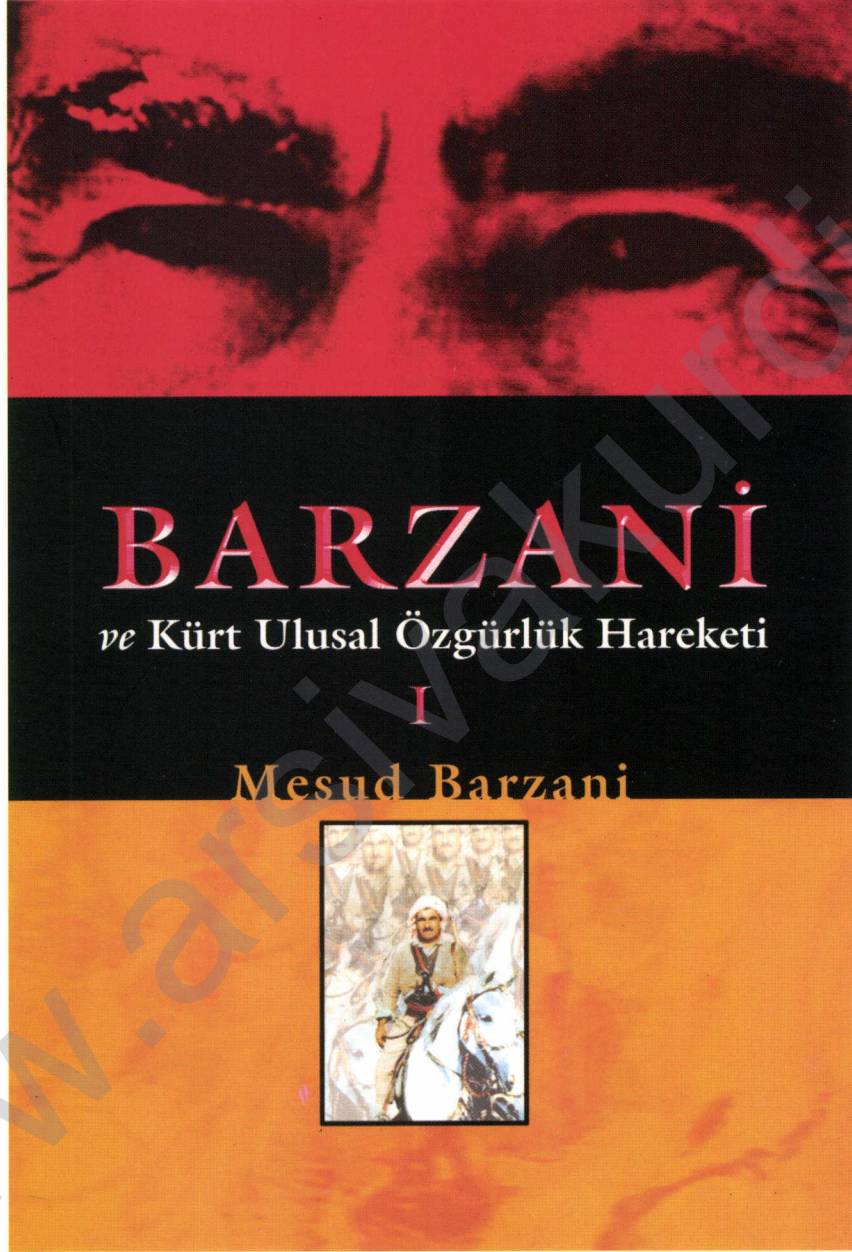
Another focal point of the current issue is the outcome of the elections held on November, the 3rd 2002; whether the results of the elections on November, the 4th corresponded to an "AK" (White) Revolution or an "AK" coup, it was quite clear that only a military coup could remove that many political parti-

es from the arena of the politics. There has been a lot of talk and many analysis' over the results. But what is doubtless is that the Kemalist and national powers have for the first time experienced such a significant defeat. As far as it seems, most of the political and economical analysts agree on the fact that "There could not be a better result for Turkey other than the coming to Power of AKP." Can AKP power find solutions for the questions Turkey faces? Surrounded by Middle East, Europe and Caucasus, by bleeding wounds of Euroasia and most troublesome part of Kurdistan, Turkey stands in the middle of a number of deep economical depressions, instabilities and security problems. Furthermore, most important players of the global change concentrate their attention on these regions surrounding Turkey. A simple wording it may seem, "both rise and decrease of Turkey's fate" depends on the Kurdish question. Apart from the negotiations going on with EU, if the AKP Power wants to improve Turkey's currently staggering position in a real sense -not with pragmatic measures- and be part of the world wide democratization process, it first of all must remove all the legal and constitutional obstacles imposed on political and cultural demands of the Kurds and start a multi-facet dialogue process. For the main source of Turkey's intensive problems is the dictatorial military regime and the injustice imposed on the Kurds.

In his article, "*Seçim Adaletin Temelidir*," (Elections Are the Basis of Justice), Mr. İbrahim Aksoy is quite optimistic about the AKP Power; he believes that AKP has got suitable cadres and will to improve Turkey. We all shall see, whether AKP performs this will or it turns to a circle within the command-order chain. On the other hand, Kurds also are one of the losers of the elections. Unfortunately, an important portion of the Kurds joined the elections, a gamble pretty much like in the words of Mr. Ümit Fırat, that has from the beginning been fixed to the losing of the Kurds and they once again lost it. This filthy game has been repeated for quite a while now. Mr. Ömer Özmen has a deep analysis of this subject in his article, "*Kürt Halkının İradesi Bir Kez Daha Parlamento-ya Yansımadı*," (The Will of Kurdish People Has Once Again Not Been Reflected in the Parliament). Mr Z. Abidin Kızılyaprak, on the other hand, examines HADEP and DEHAP from the eyes of an insider.

Hope to be with you in the forthcoming issue.

www.arsivakurdi.org

Yılbaşından itibaren tüm kitapçılarda